

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI BOSHQARUV
HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**5.71.03.01-Hamshiralik ishi
mutaxassisligi bo'yicha**

**O‘QUV DASTUR
TO‘PLAMI**

Toshkent – 2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI MODUL

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan soat:	72

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Etakchi o'qituvchisi Sh.S.Andaeva

Taqrizchilar:

Tashqi taqrizchi:

S.D.Norqulov.
– TTA Ijtimoiy fanlar kafedrasida mudirir, t.f.d.

Tashqi taqrizchi:

A.O'tamurodov
– O'zMU Ijtimoiy fanlar fakulteti "Fuqarolik jamiyati va huquq ta'limi" kafedrasida mudiri falsafa fanlari doktori,professori.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

Modulning nomi	O'zbekistonning eng yangi tarixi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
Modulning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida yuz bergan muhim o'zgarishlar haqida bilimlarini shakllantirish; - tub islohotlarning mazmun-mohiyatini ko'rsatish va jamiyat hayotida talabning o'rnini, o'zligini anglash haqida bilimlarini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvini o'rgatish; - ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun-mohiyatini talabalarga tushuntirib berish; - ularni Vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda milliy g'ururni shakllantirish.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini; - mustaqillik yillaridagi o'zgarishlarni; - O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalarini; - zamonaviy jarayonlarda O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o'rnini tarixiylik va xolislik nuqtai nazaridan biladilar;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - O'zbekistonning eng yangi tarixi muammolarini o'rganishni; - dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g'oyasini qo'llay bilishni; - atrofida sodir bo'layotgan jarayonlarga o'z munosabatini bildirishni; - jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix fanining o'rnini anglash va bugungi kunda sodir bo'layotgan voqealarning tarixdagi muhim voqealar bilan bog'liqligini bilish haqida ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Milliy istiqlol g'oyasi, O'zbekiston Konstitutsiyasi, Huquqshunoslik
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; S-seminar ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Kirish. “O‘zbekiston tarixi” o‘quv modulining maqsadi va vazifalari, nazariy-metodologik tamoyillari.	<p>O‘zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi. “O‘zbekiston tarixi” o‘quv fanining predmeti, maqsad va vazifalari. Fanni o‘rganishning nazariy-uslubiy asoslari. - Yuksak intellektual salohiyatli, ma’naviy barkamol avlodni tarbiyalash, komil insonni voyaga yetkazishda mamlakat eng yangi tarixining tutgan o‘rni.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning ma’naviy yetuk shaxsni tarbiyalashda tarixiy xotiraning o‘rni va saboqlari to‘g‘risidagi fikrlari.</p> <p>XXI globallashuv asrida ta’lim sohasida mazkur fanni o‘qitishdagi nazariy-konseptual yondashuv va ilg‘or innovatsiyalar.</p>	2	2-N	
2	Mustaqil O‘zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.	<p>Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol.</p> <p>Siyosiy tizimdagi o‘zgarishlar.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasining tashkil etilishi.</p> <p>Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo‘lidagi sa’y-harakatlar.</p> <p>Mustaqil O‘zbekiston davlatining yuzaga kelishi va mustahkamlanishida I.Karimovning tarixiy xizmatlari.</p>	4	2-N	2
3	O‘zbekistonning o‘ziga xos istiqlool va taraqqiyot yoli	<p>Mustaqil taraqqiyotning dastlabki bosqichidagi muammolar. O‘zbekistonning o‘ziga xos taraqqiyot yo‘lini tanlashi. Taraqqiyotning “O‘zbek modeli” va uning o‘ziga xos xususiyatlari. O‘zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo‘li. O‘zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me’yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi. Yangi Konstitutsiyaning qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Davlat ramzlari.</p>	2	2-N	
4	“Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish	2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasining ishlab	4	2-N	

	sari” konsepsiyasining mazmun mohiyati va yangilanayotgan O‘zbekiston hayotidagi tutgan o‘rni.	chiqilishi, hayotga joriy etilishi va uning ahamiyati. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi va unda belgilangan ustuvor yo‘nalishlar: Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari; Qonun ustuvorligini ta‘minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlari; Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo‘nalishlari; Ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari; Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglikni ta‘minlash hamda chuqur o‘ylangan, o‘zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo‘nalishlar.			2
5	O‘zbekistonning eng yangi tarixida “korrupsiyaga qarshi kurash” ning huquqiy asoslari va tarixiy ahamiyati.	Korrupsiya va unga qarshi kurash tushunchasi. Korrupsiyaga qarshi kurash borasida xalqaro huquqiy hujjatlar. Birlashgan Millatlar Tashkiloti homiyligida qabul qilingan EKOSOS (BMTning iqtisodiy va ijtimoiy kengashi)ning “Korrupsiyaga qarshi kurash rezolyusiyasi” (1995 yil), “Davlat mansabdor shaxslarining xalqaro axloq kodeksi” (1996 yil), “Millatlararo uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurash konvensiyasi (2000 yil), 2008 yil iyul oyida O‘zbekiston Respublikasini BMTning “Korrupsiyaga qarshi kurash konvensiyasi”ga qo‘shilishi. O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni (2017 yil). Korrupsiyaga qarshi kurash ishlarida fuqarolar hamda fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini oshirish mexanizmlari.	4	2-N	2
6	O‘zbekistonda yosh avlodni tarbiyalashning asosiy yo‘nalishlari va omillari.	Yangi O‘zbekistonda yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonlari. Faol va passiv yoshlar haqida tushuncha. Faol yoshlar guruhining shakllanishiga ta‘sir etuvchi omillar. YOshlarga oid davlat siyosatining yoshlar hayotidagi o‘rni va ahamiyati. Ta‘lim, ilm-fan, san‘at, adabiyot va sportning yoshlar tarbiyasida tutgan o‘rni.	2	2-N	
		Jami:	18	12	6

Seminar

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1.	Mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar.	XX asr 80-yillari o'rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy hayotidagi inqirozli holat. Aholi turmush tarzining og'irlashuvi. Orol fojiasi. 1989 yil o'rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o'zgarishlar. Milliy manfaatlar ustuvorligining o'sib borishi. I.Karimov – O'zbekistonning Birinchi Prezidenti. Mustaqillik deklaratsiyasi va uning tarixiy ahamiyati.	4	2-S	2
2.	Mustaqil O'zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.	Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol Siyosiy tizimdagi o'zgarishlar. Mustaqillikning e'lon qilinishi. Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo'lidagi sa'y-harakatlar. Mustaqil O'zbekiston davlatining yuzaga kelishi va mustahkamlanishida I.Karimovning tarixiy xizmatlari.	4	2-S	2
3.	O'zbekistonning o'ziga xos istiqloq va taraqqiyot yo'li.	O'zbekistonning o'ziga xos taraqqiyot yo'lini tanlashi. Taraqqiyotning "O'zbek modeli" va uning o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo'li. O'zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me'yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi.	2	2-S	
4.	O'zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar.	Milliy davlat boshqaruvi tizimi. O'zbekistonda ko'ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va uning ahamiyati. O'zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlar. Huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o'zgarishlar. Ijtimoiy-sherikchilik. O'z-o'zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni	4	2-S	2

		demokratlashtirishdagi o‘rni. O‘zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi. - Inson haq-huquqlarini ta‘minlash va himoya qilish.			
5.	O‘zbekistonda mahalliy davlat hokimiyati tizimida tub o‘zgarishlar	O‘zbekiston Respublikasida Mahalliy Davlat Hokimiyati organlari faoliyati. O‘z-o‘zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o‘rni. O‘zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi. Inson haq-huquqlarini ta‘minlash va himoya qilish.	2	2-S	
6.	O‘zbekistonda erkin saylovlar tizimining shakllanishi va rivojlanishi	Saylov tizimining barpo etilishi. Markaziy saylov komissiyasi faoliyati. Yangi O‘zbekiston-yangi saylovlar.	2	2-S	
7.	O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va istiqbollari.	O‘zbekistonda fuqarolik jamiyatining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va istiqbollari. Fuqarolarning o‘z huquq va erkinliklari va manfaatlarini himoya qiluvchi fuqarolik jamiyati institutlarining shakllanishi. Fuqarolik jamiyati institutlarining davlat hokimiyati organlari ustidan jamoatchilik nazorati.	4	2-S	2
8.	O‘zbekistonda fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	Fuqarolik jamiyati tizimida mahalla va o‘zini o‘zi boshqarish organlarining o‘rni. Mahalliy hokimiyat va fuqarolar o‘zini o‘zi boshqarish organlarining o‘zaro munosabatlari. Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari faoliyatini tashkil etish. Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarishini rivojlanishining konseptual asoslari.	4	2-S	2
9.	Iqtisodiy islohotlar, xususi mulkchilikning shakllanishi. O‘zbekistonda bozor munosabatlarining rivojlanishi.	Mamlakat iqtisodiyotining modernizatsiya va diversifikatsiya qilinishi, bank-moliya tizimini mustahkamlash borasidagi chora-tadbirlar. Soliq tizimidagi islohotlar. Bozor munosabatlariga o‘tishning huquqiy asoslarining yaratilishi	2	2-S	
10.	YAngilanayotgan O‘zbekistonda “Milliy tiklanishdan –	O‘zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining	4	2-S	

	milliy yuksalish sari” konsepsiyasining ahamiyati.	yo'lga qo'yilishi. O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi va jahon hamjamiyatidagi o'ziga xos o'rni. O'zbekistonning MDHdagi o'rni va mavqeining oshib borishi. O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalari. O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. Tashqi siyosiy faoliyat konsepsiyasi. O'zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSh, Xitoy mamlakatlarining o'rni.			2
11.	O'zbekistonda davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirish masalalari.	Demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va mamlakatni modernizatsiya qilish. Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish. Jamoatchilik boshqaruvi tizimini takomillashtirish. Fuqarolik jamiyati tizimida mahalla va o'zini o'zi boshqarish organlarining o'rni.	2	2-S	
12.	O'zbekistonda qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo'nalishlari.	Sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini ta'minlash va takomillashtirish . Sudlar faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish. Odil sudlov va fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli ximoya qilish kafolatlarini ta'minlash. Jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini takomillashtirish.	4	2-S	2
13.	O'zbekistonda iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.	O'zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarining shakllanishi, uning yo'nalishlari, bosqichlari va xususiyatlari. Bozor munosabatlariga o'tishning huquqiy asoslarining yaratilishi. Sanoat, avtomobilsozlik sohasining rivojlanishi. Jahon moliyaviy inqirozining yuzaga kelish sabablari, oqibatlari va uni O'zbekistonda bartaraf etish yo'llari. Mamlakat iqtisodiyotining modernizatsiya va diversifikatsiya qilinishi, bank-moliya tizimini mustahkamlash borasidagi chora-tadbirlar. Soliq tizimidagi islohotlar.	2	2-S	
14.	O'zbekistonda ijtimoiy sohada islohotlar va ularning natijalari.	Kuchli ijtimoiy siyosat konsepsiya-sining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo'naltirilgan	4	2-S	

		aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, aholini uy-joylar bilan ta‘minlash, yo‘l-transport muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish, ta‘lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san‘at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish.			2
15.	O‘zbekistonda millatlararo va konfessiyalararo munosabatlar va bag‘rikenglik.	Millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglikni ta‘minlash. O‘zbekistonda bag‘rikenglik va diniy erkinlik tamoyillari. O‘zbekiston tomonidan ilgari surilayotgan ezgu g‘oyalar. Ma‘rifat va diniy bag‘rikenglik.	2	2-S	
16.	O‘zbekistonda milliy qadriyatlar va tarixni tiklash borasidagi islohotlar mazmuni.	Mustaqillik yillarida ma‘naviy va ma‘rifiy hayot. Milliy istiqlol g‘oyasi va mafkuraviy masalalar. Milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an‘analarning qayta tiklanishi.	4	2-S	2
17.	O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sport.	O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish Davlat Dasturi Konsepsiyasi. O‘zbekistonda Madaniyat va sport sohasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish. O‘zbekistonning nufuzli xalqaro sport musobaqalaridagi yuksak natijalari .	2	2-S	
18.	O‘zbekistonda madaniyat va san‘atning rivojlanishi.	Tarixiy shaharlar (Buxoro, Samarqand, Marg‘ilon, Qarshi, Toshkent, Xiva, Shahrisabz) yubileylarining xalqaro miqyosda keng nishonlanishi. Toshkent shahrining “Islom madaniyati poytaxti” deb e‘lon qilinishi va uning ahamiyati. Madaniyat va san‘at sohasining rivojlanishi. Xalqaro ko‘rik-tanlovlarning o‘tkazilishi.	4	2-S	2
19.	O‘zbekistonda ta‘lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar.	Mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi. Yangi jamiyat qurishda ta‘lim va tarbiyaning o‘rni va roli. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”ning qabul qilinishi. Ta‘limning milliy modelining shakllanishi, rivojlanishi va sohadagi muammolar. O‘zbekistonda yangi avlod kadrlar tayyorlash sohasidagi o‘zgarishlar. Oliy ta‘lim sohasida qabul qilingan Qonunlar va	2	2-S	

		ular da belgilangan vazifalar. Ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikning yo'lga qo'yilishi: yutuqlar va kamchiliklar.			
20.	O'zbekistonda ilm- fan sohasidagi tub islohotlar.	Beshta tashabbus va uning yuksak ma'naviy madaniyatni ta'minlashdagi o'rni. O'zbekistonda millatlararo va dinlararo munosabatlardagi barqarorlikni ta'minlash borasidagi davlat siyosati.	2	2-S	
21.	O'zbekistonda sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar va ularning mazmun mohiyati.	Tibbiy yordam ko'rsatishning yagona yo'nalishi aniqlash . O'zbekistonda Sog'liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar. Aholi salomatligini saqlash bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni.	4	2-S	2
22.	O'zbekistonda axborot sohasini isloh qilish, so'z va axborot erkinligining ta'minlanishi.	Fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonida axborot sohasini isloh qilish,so'z va axborot erkinligi. Axborot va so'z erkinligini ta'minlashning asosiy usullari . Fuqarolarning elektron murojaatlari va —Xalq qabulxonalari	2	2-S	
23.	O'zbekistonda "Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi va uning ahamiyati.	Jamoatchilik nazoratining mohiyati va nazorati tizimi. Jamoatchilik nazoratining sub'ektlari va shakllari. O'zbekistonda Prezidentining "jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi qarori.	4	2-S	2
24.	O'zbekistonda Ijtimoiy shariklikning rivojlanishining nazariy-huquqiy asoslari	Ijtimoiy sheriklik tushunchasi. Ijtimoiy sheriklikning rivojlanishining nazariy- huquqiy asoslari. O'zbekistonda ijtimoiy sheriklik nazariyasining boyitilishi va amaliyotining rivojlantirilishi.	2	2-S	
25.	O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash borasidagi olib borilayotgan chora tadbirlar va ularning ahamiyati	Korrupsiya tushunchasi. Korrupsiyaning jamiyat taraqqiyotiga xavfi. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashni takomillashtirish	4	2-S	2
26.	O'zbekistonda yoshlar siyosati va uning ahamiyati.	Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirisi. O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi faoliyati. O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi.	2	2-S	
27.	O'zbekistonda milliy xavfsizlikni	O'zbekiston Respublikasining mudofaa sohasidagi siyosati.	4	2-S	

	ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar	O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarni rivojlantirish masalalar O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati			2
28.	O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosiy faoliyatining shakllanishi va uning ustuvor yo'nalishlari	O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasida olib borgan siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O'zbekiston Respublikasining faolligi. O'zbekistonning ShHT bilan aloqalari. O'zbekiston Respublikasining faol tashqi siyosatining yangi bosqichi. O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasida olib borgan siyosati. Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo'nalishlar.	2	2-S	
29.	O'zbekistonning Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan o'zaro hamkorligi.	O'zbekistonning MDHdagi o'rni va mavqeining oshib borishi. O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalari.	4	2-S	2
30.	O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar doirasidagi faoliyati va tinchlikparvar tashqi siyosati.	O'zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo'lga qo'yilishi. O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi va jahon hamjamiyatidagi o'ziga xos o'rni	2	2-S	
Jami:			72		36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'kuv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. T.: «O'zbekiston» 2016.

2.Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza. T.: «O'zbekiston» 2017.

3.Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent.: O'zbekiston. 2017.

4.Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent.: O'zbekiston. 2017.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1.Murtazaeva R.X. va boshqalar. O'zbekiston tarixi. Darslik. – T.: Yangi asr avlodi, 2005 (lotin alifbosida).

2.Murtazaeva R.X. va boshqalar. O'zbekiston tarixi. O'quv qo'llanma. – T.: Akademiya, 2010.

3.Eshov B.J. O'zbekistonda davlat va mahalliy boshqaruv tarixi. Darslik, – T.: Yangi asr avlodi, 2012.

4.Eshov B., Odilov A. O'zbekiston tarixi. I jild. Eng qadimgi davrdan XIX asr o'rtalarigacha. Darslik. – T.: Yangi asr avlodi, 2014.

5.O'zbekiston tarixi. Darslik II jild. Mualliflar jamoasi. – T.: Yangi asr avlodi, 2015.

6.“Avesto”. “Yasht” kitobi. O'zbek tiliga M.Is'hoqov ilmiy-izohli tarjimalari. – T.: Sharq, 2001.

7.Ata-Mirzaev O.B., Gentshke V.L., Murtazaeva R.X. Uzbekistan mnogonatsionalny: istoriko-demograficheskiy aspekt. – T.: Yangi asr avlodi, 2011.

8.A'zamxo'jaev S. Turkiston muhtoriyati. – T.: Ma'naviyat, 2000.

1011.3iyoev H. O'zbekiston mustaqilligi uchun kurashlarning tarixi. – T.: Sharq, 2001.

12.Levitin L. O'zbekiston tarixiy burilish pallasida. – T.: O'zbekiston, 2001.

15.Murtazaeva R.X. O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va bag'rikenglik. O'quv qo'llanma. – T.: Universitet, 2007.

17.Sa'dullaev A. Qadimgi O'rta Osiyo tarixi. O'quv qo'llanma. – T.: Universitet, 2004.

18.Temur tuzuklari. – T.: Sharq, 2012.

20.Shoniyozov K. O'zbek xalqining shakllanish jarayoni. – T.: Fan, 2001.

22.Yunusova X.E. O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va ma'naviy jarayonlar (XX asr 80-yillari misolida). – T.: Abu matbuot-konsalt, 2009.

24.O'zbekistonning yangi tarixi. Birinchi kitob. Turkiston chor Rossiyasi mustamlakachiligi davrida. – T.: Sharq, 2000.

25.O'zbekistonning yangi tarixi. Ikkinchi kitob. O'zbekiston sovet mustamlakachiligi davrida. – T.: Sharq, 2000.

26.O'zbekistonning yangi tarixi. Uchinchi kitob. Mustaqil O'zbekiston tarixi. – T.: Sharq, 2000.

Internet saytlar:

1.“Xalq so'zi” gazetasi – [www info XS. Uz](http://www.infoXS.Uz).

2.“Turkiston” gazetasi – [www turkiston sarkor. uz](http://www.turkiston.sarkor.uz).

3.“Ma'rifat” jurnali – [www ma'rifat – inform](http://www.ma'rifat-inform).

4.“Jamiyat va boshqaruv” jurnali – [www rzult academy freenet uz](http://www.rzult.academy.freenet.uz).

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.03.01 - “Hamshiralik ishi”

**O‘ZBEK TILI
MODUL DASTURI**

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	«Umumiyamaliyothamshirasi» mutaxassisligi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgansoat:	36

Tashkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Ernafasova G.X.
Abu Ali ibn Sino nomidagi 1-Respublika
jamoat salomatligi texnikumi
o'zbek tili fani o'qituvchisi

Takrizchi:

M.Omonova
Nizomiy nomidagi Toshkent davlat
pedagogikauniversiteti ona tili
fani o'qituvchisi

1. O'QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishii tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	O'zbekiston-yagona vatan.	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. "Ona yurt ravnaqi-sizning nigohingizda, uning bugungi kuni" mavzusida suhbatlashish</p> <p>Yozma nutq: O'zbekistonda yashovchi millatlar haqidagi matnni kengaytirib yozish.</p> <p>Grammatika: Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini o'rganishning ahamiyati. O'zbek tilining tovush tuzilishi. Unli va undosh tovushlar.</p>	2	A	
2	Oilam-tayanchim va faxrim	<p>Og'zaki nutq: Oilaviy munosabatlar, qarindosh-urug'chilikka oid so'z va iboralar ishtirokida matn tuzish.</p> <p>Yozma nutq: "Oila-muqaddas dargoh", "Qarindoshlar davrasida" mavzusida hikoya tuzish.</p>	2	A	
3	O'zbekiston Respublikasi davlat ramzlari	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Davlat ramzlarining o'rni va ahamiyati haqida so'zlash.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. "Men nechun sevaman Vatanimni" mavzusida insho yozish.</p> <p>Grammatika: Leksikologiya. So'zlarning to'g'ri va ko'chma ma'nosi (omonim, antonim, sinonim, paronim so'zlar).</p>	2	A	
4	Ona tili-millat ko'zgusi	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Til va muloqot madaniyati haqidagi maqollardan yod olish.</p> <p>Yozma nutq: "Tilga e'tibor-elga e'tibor" mavzusida esse yozish.</p> <p>Grammatika: So'z va atama Til va</p>	2	A	
5	Odam anatomiyasi	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish, matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Anatomiya atamalarini yod olish.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. "Shifokor huzurida" mavzusida dialog tuzish.</p> <p>Grammatika: Morfologiya. So'z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha. Otlarda son, egalik va</p>	2	A	

6	Yil fasllari.	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matnni ijodiy so‘zlab berish, narsa va hodisalarning sifat xususiyatlari haqida suhbat. Tabiatga munosabat haqida so‘zlab berish.</p> <p>Yozma nutq: Bo‘sh vaqtni qanday o‘tkazish haqida hikoya tuzish. Tabiatni asrash haqida reja tuzish va ularni izohlash.</p> <p>Grammatika: O‘zbek tilida sifatlarning o‘ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma‘no va tuzilishiga ko‘ra turlari. Sifat darajalari. Sifatlarning yasalishi.</p>	2	A	
7	Abu Ali ibn Sino	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma‘nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Ibn Sino xikmatli so‘zlari.</p> <p>Yozma nutq: Matnni dialog asosida tuzish.” Ibn Sino hayoti va ijodi “,”Ibn Sino asarlarida sog‘lom turmush tarzi” mavzularida kichik ma‘ruzalar tayyorlash.</p> <p>Grammatika: Son haqida ma‘lumot. Sonning ma‘no va tuzilish iihatdan turlari. O‘zbek tilida</p>	2	A	
8	Men shifokor bo‘lmoqchiman	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma‘nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Orzu qilgan mutaxassislik haqida so‘zlashish.</p> <p>Yozma nutq: ”Sohamiz ravnaqi“ matn tuzish. Hunar va bilimga oid xikmatli so‘zlarni yozish. Kasb-hunar tasviri asosida bayon yozish.</p> <p>Grammatika: Olmosh va uning turlari. Gapda qo‘llanilishi va vazifalari.</p>	2	A	
	Yurak kasalliklari	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma‘nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Mavzuga oid bahs-munozarada ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. Yurak kasalliklaridan biri bo‘yicha ma‘lumotlar tayyorlash.</p> <p>Grammatika: Ravish haqida ma‘lumot Ravishning ma‘no va tuzilish iihatdan</p>	2	A	
10	Tez yordam chaqirish	<p>Og‘zaki nutq: Telefonda gaplashish odob-axloq qoidalari bilan tanishish va mavzu bo‘yicha baxs munozarada ishtirok etish. “Tez yordam chaqirish” mavzusida rolli dialogda ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. Hayot haqidagi o‘z fikrini tezis tarzida yozish.</p> <p>Grammatika: Fe‘l. Bo‘lishli va bo‘lishsiz fe‘llar. Fe‘llarda zamon kategoriyasi, Hozirgi zamon fe‘li, O‘tgan zamon fe‘li, kelasi zamon</p>	2	A	

11	Kasbiy deontologiya	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Hamshira vazifalari haqida so‘zlash. “Katta hamshira va hamshira”, “Hamshira va bemor” muloqotlarida ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishtirok etish. Hamshira deontologiyasi haqida matn tuzish.</p> <p>Grammatika: Ko‘maqchi, bog‘lovchi va yuklamalar haqida ma’lumot.</p>	2	A	
12	Tozalik va orastalik-sog‘liq garovidir.	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘zlab berish. Matnga munosabat bildirib so‘zlash. Mavzuga oid bahs munozarada ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: “Salomatligimiz o‘z qo‘limizda” mavzusida esse yozish. Salomatlik haqidagi o‘zbek maqollaridan namunalar yozish.</p> <p>Grammatika: Modal so‘z. Undov so‘z. Taqlid so‘z.</p>	2	A	
13	Alisher Navoiy tabiblar to‘g‘risida	<p>Og‘zaki nutq: “Dor ush-shifo” matnni o‘qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosi izohlash. Mavzu bo‘yicha suhbatda ishtirok etish. “Yaxshi so‘z yarim davo” iborasining ma’nosini izohlash.</p> <p>Yozma nutq: Salomatlik va shifokorlik kasbi bilan bog‘liq bo‘lgan o‘zbek halq maqollaridan namunalar yozish. Alisher Navoiy ijodi bo‘yicha taqdimot tayyorlash.</p> <p>Grammatika: O‘zbek tili sintaksisi. Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Gap bo‘laklari.</p>	2	A	
14	Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida dorivor o‘simliklar	<p>Og‘zaki nutq: mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosi izohlash. Mavzu bo‘yicha suhbatda ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: “Boburnoma” asaridagi keltirilgan dorivor o‘simliklarni topish va uning inson salomatligini tiklashdagi, o‘rnini aniqlash va ularning ro‘yxatini tuzish.</p> <p>Grammatika: Qo‘shma gap va uning turlari.</p>	2	A	

15	Hamkasblar muloqati: Ixtisoslik bo'yicha muloqotga o'rgatish.	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosi izohlash. Matnga munosabat bildirib so'zlash. Kasbiy faoliyatda nutq madaniyatining ahamiyati haqida gapirib berish.</p> <p>Yozma nutq: "Mutaxassisning nutq madaniyati" mavzusida matn tuzish. Ish jarayonidagi muomala madaniyati haqida kasbiy o'yin ssenariysini tuzish va uni sahnalashtirish.</p> <p>Grammatika: Nutq madaniyati. Nutq uslublari. So'zlashish uslubi. Publitsistik uslub va uning xususiyatlari.</p>	2	A	
16	Men sevgan asar	<p>Og'zaki nutq: Sevimli asar haqida so'zlab berish. Zamonaviy o'zbek adabiyoti haqidagi ma'lumotlarni gapirib berish. Mashhur o'zbek shoirlari ijodidan namunalar yod olish.</p> <p>Yozma nutq: "Adabiyot-ma'naviyatni yuksaltiruvchi manba" mavzusida esse yozish. Yangi kitoblar polilog matnini tuzish va uni sahnalashtirish.</p> <p>Grammatika: Radiiv uslub va uning xususiyatlari.</p>	2	A	
17	Sog'lom turmush tarzi.	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. "Salomatligizni mustahkamlash uchun nimalar qilasiz?", "Zararli odatlarning inson hayotiga ta'siri" mavzularida gapirib berish. O'zi bilgan mashhur sportchining hayotidan biron lavha so'zlab berish.</p> <p>Yozma nutq: Salomatlik haqida o'zbek halq maqollaridan namunalar yozish. "Salomatliging o'z qo'lingda" mavzusida insho yozish.</p> <p>Grammatika: Rasmiy-idoraviy uslub va uning xususiyatlari. Ariza, tushuntirish xati, tarjimai hol va tavsifnoma</p>	2	A	
18	Xalq tabobati xazinasidan	<p>Og'zaki nutq: Donishmandlarning pand nasihatlari, o'gitlari hikmatlarini o'qib tushunish.</p> <p>Yozma nutq: Halq tabobati rivojiga salmoqli hissa qo'shgan donishmandlar refarat tayyorlash.</p> <p>Grammatika: Ilmiy uslub va uning xususiyatlari. Tezis annotatsiya va maqola yozish</p>	2	A	
19	Sharqning buyuk allomalari	Mustaqil ish: Mavzuga doir refarat tayyorlash			2
20	Milliyqadriyatlar	Mustaqil ish: Mavzuga doir refarat tayyorlash			2
	Jami		36		4

3.O‘QUVChILARNING BILIM VA KO‘NIKMALARINI BAHOLASH

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat buyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga xamoxang bo‘lishi lozim.

4. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. Turdieva K. va hammualliflar, O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. T., 2006 y.
3. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4.2.Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: “O‘zbekiston”, 2016 y.
2. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. T.: “O‘zbekiston”, 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O‘zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo‘ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O‘zbek tili (o‘quv qo‘llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o‘zbekcha lug‘at (2 jildli) T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
7. Karimov V., Shomaxmudov A., Xalq tabobati va ilmiy tibda qo‘llanadigan shifobaxsh o‘simliklar.T., 1993 y.
8. Totaev T., Tavaldieva G., Akromova M.-O‘zbek tilining kirill va lotin alifbosidagi imlo lug‘ati. T., 1999 y.
9. O‘tbosarova B., Akromova M. O‘zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
10. Dosimov E., Dustxo‘jaeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san’ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O‘tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O‘zbek tili fani bo‘yicha matnlar va suhbatlar qo‘llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. <http://teachyourselfuzbek.com/resources/coursbooks> – Samouchitel uzbekskogo yazyka.
2. <http://solver.Uz/translate.php> – Russko-uzbekskiy perevodchik
3. http://sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik.aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

5.71.03.01 - «Сестринское дело»

ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Квалификация: 5.71.03.01-специальность «Медсестра общей практики»

Номер учебной программы: 1.02

Выделенные часы: 36

Ташкент-2021 год

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Составитель:

Эрнафасова Г.Х.

преподаватель русского языка 1 –

Республиканского техникума

общественного здоровья имени Абу Али ибн Сино

Рецензент:

Р.М. Муслимова

преподаватель Ташкентского технического
университета имени Ислама Каримова

1. Требования, поставленные в учебной программе

Наименование программы	Русский язык
Выделенные часы	36
Темы	18
Цель программы	<p>формирование навыков профессионального общения, ведение диалога в рамках лексико-тематического минимума, на основе изученных логико-грамматических конструкций;</p> <p style="padding-left: 40px;">- овладение основами научного стиля речи (на базе текстового материала по медицинской специальности) и способами терминообразования в языке специальности;</p> <p style="padding-left: 40px;">- овладение основами построения и презентации монологической речи типа описания;</p>
Освоенные результаты	<p>Связное беглое чтение предложений текста. Правильная интонация речи. Правильный полный пересказ текста на русском языке. Творческое мышление при пересказе. Уметь правильно использовать грамматический материал. Полный правильный осмысленный ответ. Правильное выполнение упражнения высокая активность, творческий подход. Подводить итоги принимать решения. Самостоятельно анализирует понимать суть вопроса и активно отвечать.</p>
Знаний	<p>Программа направлена на формирование у обучающихся общекультурных компетенций и общих профессиональных компетенций</p> <p>- знать общенаучную и специальную лексику изученной медицинской тематики, базовые грамматические явления, встречающейся в медицинской научной литературе.</p> <p>- уметь использовать различные виды чтения для извлечения профессионально значимой информации из специальных текстов.</p> <p>- владеть базовым коммуникативным модулями для осуществления участия в типовых ситуациях профессионального общения, приёмами обработки полученной информации.</p>
Навыки	<p>- владеть русским языком, как средством коммуникации (в устной и письменной форме)</p> <p>- правильно воспринимать на слух текст общего содержания в объеме 18-20 предложений.</p> <p>- понимать содержание незнакомого текста по специальности в объеме 12-14 предложений. Выделять наиболее важную информацию из услышанного, дополнять информацию на основе событий и обосновывая собственную точку зрения.</p> <p>- подготовить устное выступление на заданную тему на</p>

	основе текста, тезиса и уметь провести беседу на заданную тему.
Взаимосвязь с другими предметами	Узбекский язык, английский язык, анатомия человека, сестринское дело
Организационная форма обучения	П-практическая Т-теоретическая ПТ-совместно практико-теоретическое занятие ЧК-частные кабинеты для занятия
Требование программе	Обязательное
Язык обучения	Русский
Критерии оценок	На основе текущих оценок
Оценка знаний и умений студентов	Устное, письменное вопроса-ответ, тесты, беседа, практическое задание.

2.ТЕМЫ

№	Темы учебной программе	Содержания темы	Всего	Виды занятия	Самостоятельная
1	День независимости. Имя существительное	<u>Лексическая тема</u> День Независимости. <u>Грамматический материал</u> Главные члены предложения. Имя существительное. Категории рода, числа и падежа имён существительных. <u>Речевой этикет</u> Формулы знакомства. Формулы приветствия	3	2-П	1
2	Анатомия и физиология человека. Простое глагольное сказуемое.	<u>Лексическая тема</u> Анатомия и физиология человека. <u>Грамматический материал</u> Простое глагольное сказуемое <u>Речевой этикет</u> Формулы приглашения.	3	2-П	1
3	Клетки. Второстепенные члены предложения	<u>Лексическая тема</u> Клетки. <u>Грамматический материал</u> Сложное предложение. <u>Речевой этикет</u> Формулы совета, предложения	3	2-П	1
4	Ткани. Сложное предложение.	<u>Лексическая тема</u> Ткани. <u>Грамматический материал</u> Сложное предложение.	3	2-П	1

		<u>Речевой этикет</u> Формулы извинения.			
5	Медицинская терминология.	<u>Лексическая тема</u> Профессиональный язык врача. <u>Грамматический материал</u> Медицинская терминология. Фразеологические обороты, характерные для медицины, термины: (грудная жаба, солнечное сплетение, щитовидная железа и др). <u>Речевой этикет</u> Формулы поздравления.	3	2-П	1
6	Скелет туловища. Описание классификации предметов	<u>Лексическая тема</u> Скелет туловища. <u>Грамматический материал</u> Описание классификации предметов. <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о субъекте.	3	2-П	1
7	Система органов дыхания. Описание количественного состава, строение предметов.	<u>Лексическая тема</u> Система органов дыхания. <u>Грамматический материал</u> Описание количественного состава, строение предметов <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о местоположении лица	3	2-П	1
8	Система кровообращения. Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предметов.	<u>Лексическая тема</u> Система кровообращения. <u>Грамматический материал</u> Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предметов. <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о чувстве удовлетворения.	3	2-П	1
9	Строение и состав кожи. Описание, классификация лица, предмета, процесса явления.	<u>Лексическая тема</u> Строение и состав кожи. <u>Грамматический материал</u> Описание классификации лица, предмета, процесса явления <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о возрасте, о стоимости, о количестве.	3	2-П	1
10	Система пищеварения. Описание местоположения предмета, места протекания	<u>Лексическая тема</u> Система пищеварения. <u>Грамматический материал</u> Описание местоположения предметов. <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о место	3	2-П	1

	процесса	похождения лица, предмета.			
11	Функции опорно-двигательного аппарата. Описания функции предметов.	<u>Лексическая тема</u> Функции опорно-двигательного аппарата. Система пищеварения. <u>Грамматический материал</u> Описания функции предметов. <u>Речевой этикет</u> Вопросы о согласные и не согласные.	3	2-П	1
12	Нервная система. Описание качественной характеристики предмета, процессы явления	<u>Лексическая тема</u> Нервная система. <u>Грамматический материал</u> Описание качественной характеристики предмета, процессы явления <u>Речевой этикет</u> Вопросы о согласии и не согласии.	3	2-П	1
13	Головной мозг. Выражение временных отношений в простом и сложном предложениях.	<u>Лексическая тема</u> Головной мозг. <u>Грамматический материал</u> Выражение временных отношений в простом и сложном предложениях. <u>Речевой этикет</u> Формулы о времени события, в продолжительности времени действия.	3	2-П	1
14	Иммунитет. Выражение причинно – следственных отношений в простом и сложном предложениях.	<u>Лексическая тема</u> Иммунитет. <u>Грамматический материал</u> Выражение причинно – следственных отношений в простом и сложном предложениях <u>Речевой этикет</u> Вопрос о причине. Вопрос о следствии	3	2-П	1
15	Патологическое состояние человека. Выявление жалоб больного. Диалогическая речь, ее особенности, виды и условия реализации. Диалог – расспрос, его цель и структурные компоненты	<u>Лексическая тема</u> Патологическое состояние человека. Выявление жалоб больного. <u>Грамматический материал</u> Виды диалогов и их особенности <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов о здоровья.	3	2-П	1
16	Клиническая	<u>Лексическая тема</u>	3	2-П	1

	картина заболевания. Формулы вопросов собеседнику о его физическом состоянии. Диалог – интервью, его цель, структурные компоненты особенности	Клиническая картина заболевания. Жалобы больного с симптомами стенокардии. Цель и структура диалога. <u>Речевой этикет</u> Формулы вопросов собеседнику о его физическом состоянии.			
17	Лечение заболевания. Рекомендация врача. Диалог – научный спор, его цель, структурные компоненты	<u>Лексическая тема</u> Лечение заболевания. <u>Грамматический материал</u> Цель и структура диалога <u>Речевой этикет</u> Рекомендация врача	3	2-П	1
18	Метод клинического исследования. Обобщающее занятие	<u>Лексическая тема</u> Метод клинического исследования <u>Речевой этикет</u> Обобщающая беседа	3	2-П	1
	Всего		54	36	18

4. Список рекомендуемой литературы

Основная:

1. Р.М. Абдуллаева. Учебник. Русский язык для студентов –медиков. –Т.:2020
2. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку. Развитие устной речи студентов. Т.:2015
3. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку Обучение студентов письменной речи . Т.:2015

Дополнительная:

1. Мирзиёев Ш.М. Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах. –ПП «О стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан» (Собрание законодательства Республики Узбекистан, 2017г., №6, ст 70, №20, ст354)
2. Конституция Республики Узбекистан.-Т: Узбекистан, 2014.
5. Закон Республики Узбекистан «О Национальной программе подготовки кадров».-Т:1997.
3. Закон «О государственном языке Республики Узбекистан».-Т.:1994.
4. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей .(1сертифицированный уровень)- М.: «Флинта», 2018
5. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Говорим о медицине по-русски:.-М.: «Флинта», 2017

6. Куриленко В.Б. и другие. Учебное пособие «На приеме у врача». –М.: «Эконинформ»,2018
7. Щербакова О.М., и другие. Учебное пособие. Учимся заполнять медицинскую карту больного–М.: «Эконинформ»,2018
8. В.Н.Дьякова. Диалог врача с больным. – С-Петербург., Златоуст, 2005
- 9.Балкина Н.В. учебное пособие по научному стилю речи. 1-2 части. М.:2002
10. «Русский язык за рубежом ». Журнал Государственного института языка им. А.С.Пушкина. Россия.
11. «Преподавание языка и литературы ». Учебно-методический журнал Республики Узбекистан.
12. Русско-узбекский словарь. 1-2 тт.изд. «Укитувчи». Т., 2005.
13. Ожегов С.И. словарь русского языка. Под ред. Шведовой Н.Ю. изд. «Русский язык » М., 2005.
14. Сборник текстов о лекарственных растений для самостоятельного чтения по русскому языку. Ташкент, 2018 г. Составители : С. Туйчиева, С.Шукуржанова, Г.Махмудбекова.
15. М.Т.Халмуратова. Сборник упражнений по русскому языку для студентов 2 курса.(научный стиль речи). Т:2015г.

Интернет сайты:

1. E-mail: kursy@online.ru (пособия)
2. <http://slovari.yandex.ru>
3. www.gramota.ru
4. www.krugosvet.ru (доклады, рефераты)
5. www.gramota.ru
6. <http://magazines.russ.ru/noviy.mir/>(журналы)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL

DASTURI

Kvalifikatsiya nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib rakami: 1.03

Ajratilgan soat: 72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi Turaeva N.

Taqrizchi:

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi V.Q.Raxmonova

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
O‘quv modulining dolzarbligi va professional ta’limdagi o‘rni	<p>Globallashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o‘zining ta’sirini ko‘rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmasevtika mutaxassisleri uchun chet tillarini mukammal egallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Mazkur soha mutaxassislarini professional ta’limda chet tillari bo‘yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va ko‘nikmalarini shakllantirish O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida" qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida" 2012 yil 10 dekabrda PQ-1875-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o‘rta ta’lim davlat standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida"gi 1999 yil 16 avgustdagi 390-son va "O‘rta maxsus ta’lim davlat standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida"gi 2000 yil 16 oktabrdagi 400-son qarorlari hamda boshqa tegishli me‘yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda.</p> <p>Mazkur dastur chet tillariga o‘qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo‘nalishi, bilim darajasi va kasbiy ehtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, o‘quv yakunida professional ta’lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini o‘zlashtirishning CEFR (Common European Framework of Reference) -Umumevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi V1 -chet tilini o‘rganishning mustaqil muloqot darajasining egallanishi ko‘zda tutilgan. Ko‘rsatilgan standartlar asosida chet tillari bo‘yicha tibbiyot va farmasevtika ta’lim muassasasi xususiyatlariga e’tibor bergan holda yangi dastur va kalendar-tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirib borilishi maqsadga muvofiqdir.</p>
O‘quv dasturning maqsadi	<p>Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmasevtika yo‘nalishidagi professional ta’limning barcha bosqichida chet tilini o‘qitish doirasida o‘rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o‘rganuvchilarning tinglash, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini ko‘p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini egallashi nazarda tutiladi.</p>
O‘quv dasturning vazifalari	<p>Modulning asosiy vazifasi soha bo‘yicha chet tillarini o‘rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash, chet tilida</p>

	<p>mustaqil o‘qish hamda tibbiy va farmasevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo‘yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma’lumotlarni tushuna olishni o‘zida mujassamlashtiradi.</p>
<p>Modul buyicha o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar</p>	<p>“Ta’limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining chet tillari bo‘yicha tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablar”ga muvofiq, professional ta’lim muassasalarining ixtisosligi chet tili bo‘lmagan bo‘limlari barcha bosqichi talabalari (PTMda o‘quv kursi boshlanishida A2 darajaga ega bo‘lgan holda) o‘qish yakunida chet tili bo‘yicha V1 darajani egallashlari lozim. Unga ko‘ra bitiruvchi talabalar mazkur darajani ta’minlovchi tegishli kommunikativ kompetensiyalarni egallashlari, ya’ni o‘rganilayotgan chet tili bo‘yicha egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo‘llash qobiliyatiga ega bo‘lishlari lozim. Bunda professional ta’lim bo‘yicha nutq ko‘nikma va malakalarining grammatik, leksik, fonetik va orfografik ko‘rsatkichlarining ta’lim mazmuniga muvofiq ravishda moslashtirilishi va soha bo‘yicha chet tillarni bilishning umumevropa tizimiga muvofiq, ular sodda va tushunarli shaklda berilishi maqsadga muvofiqdir. Talaba xorijiy tilda kasbiy faoliyatiga oid egallagan malaka va ko‘nikmalari to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lishi, bilishi va undan foydalana olishi kabi quyidagi malakalariga ega bo‘lishi kerak:</p> <p>Tinglash: ma’ruza, taqdimot va munozaralar, radio va televidenie eshittirishlari, yangiliklar, intervyular, hujjatli film va shu kabi og‘zaki matnlar; reklama va e’lonlar; til sohiblari nutq yozuvlari (badiiy, hujjatli filmlar, ommaviy chiqish va hokazo); til sohiblarining ijtimoiy mavzulardagi o‘zaro suhbat; tinglangan axborotning asosiy maqsadi, to‘liq mazmunini tinglab tushunish malaka va ko‘nikmalarini rivojlantirish.</p> <p>Gapirish: Dialogik nutq ijtimoiy mavzularda suhbat va norasmiy dialog; kasbiy yoki boshqa mavzularda rasmiy va norasmiy munozaralar; munozarani boshqarish, intervyu, muzokaralar va telefon orqali muloqot olib borish.</p> <p>Monologik nutq ixtisoslikka oid mavzularda ma’ruza tayyorlash va o‘qish; munozara, dalil va isbotlarni olg‘a surish, fikrni asoslab berish; reklama va maxsus mavzularda taqdimot tayyorlash hamda chiqish qilish; ma’lumotlarni umumlashtirish, maqolalar yozish, muhokama qilish.</p> <p>O‘qish: tanishuv o‘qish, ko‘z yugurtirib o‘qish va sinchiklab o‘qish ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish; xat-xabar, yozishmalar va elektron pochta o‘qish; maxsus materiallarni o‘zida aks ettirgan autentik matnlarni o‘qish; maxsus so‘z va terminlarga ega matnlarni, ilmiy va kasbga oid adabiyotlarni, elektron manbalar va matbuot materiallarini o‘qish.</p>

	<p>Yozuv: turli yozishmalar, xat-xabarlar va maxsus dokladlar (eslatma, CV va hokazo) yozish; esse, bayon, rezyume, tadqiqot ishi (maqolalar, bitiruv malakaviy ishlar) yozish.</p> <p>Kasbga yo‘naltirilgan bosqich: Kasbga yo‘naltirilgan bosqichning asosiy maqsadi: - nutq turlari bo‘yicha kasbiy sohada chet tilini amaliy egallash; - talabani ijodiy shaxs sifatida rivojlantirish; - soha bo‘yicha adabiyotlarni tarjima qilish malaka va ko‘nikmalarini rivojlantirish;</p> <p>Tinglash: kasbga yo‘naltirilgan autentik materiallarni bir marta eshitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish; kundalik voqealar haqida yangiliklar, reportajlarni tushunish, film qahramonlari nutqini tushunish.</p> <p>Gapirish: Dialogik nutq - til sohiblari bilan erkin muloqotda bo‘lish va kasbiy mavzularda o‘z fikr va mulohazalarini isbotlab berish; - suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat berish, savollariga javob berish, axborot almashish, muhokama qilinayotgan dalillarni aniqlashtirish, o‘qigan yoki eshitganlarini muhokama qilish; - matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish; - assotsiativ tafakkurga asoslanib mulohaza, tanqid, baholash dalillar bilan isbotlash orqali o‘z nutqini tuzish; - ritorik xarakterga ega dialog nutq malakalarini takomillashtirish; - kasbiy muloqotlar, konferensiya, simpozium, uchrashuv va munozaralarda qatnashish uchun nutq faoliyati, ko‘nikma va malakalarini takomillashtirish.</p> <p>Monologik nutq: - dolzarb muammo yuzasida barcha “Tarafdor” va “Qarshi” dalillarni keltirgan holda o‘z fikrini bayon qilish; - tinglagan va o‘qigan matn mazmunini gapirish; - mazmunga baho berish; - o‘rganilgan mavzular bo‘yicha axborot berish - o‘qigan matnni tahlil qilish va sharhlash; - o‘qigan yoki tinglagan matnni qisqacha mazmunini bayon etish; - o‘rganilgan mavzuda chiqish qilish; - ijtimoiy –siyosiy matnlarni o‘qib sharhlab berish.</p> <p>O‘qish: Tanishuv o‘qish matnni lug‘atsiz, berilgan savol yoki umumiy mazmunini tushunish maqsadida o‘qish; 10 % gacha notanish so‘z bo‘lgan ilmiy-ommabop, ijtimoiy-siyosiy, maxsus badiiy matnlar;</p>
--	---

	<p>matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida soʻzlab berish, paragraflarni nomlash, test topshirish.</p> <p>Sinchiklab (oʻrganib) oʻqish matnni asosiy axborotni ajratib olgan holda mazmunini toʻliq va aniq tushunib oʻqish.</p> <p>Oʻqish tezligi, hajmi: maxsus, 12% gacha notanish soʻzga ega boʻlgan 1600 bosma belgili ilmiy-ommabop matnni lugʻatdan foydalanib 1,0 akademik soatda oʻqish.</p> <p>Koʻz yugurtirib oʻqish:</p> <ul style="list-style-type: none"> - matn mazmuni xususiyatlarini aniqlash; - zarur axborotni matndan topish; - soʻz (matn) maʼno mazmunini kontekst asosida fahmlab olish; - matndagi birlamchi (asosiy) ikkinchi darajali axborotni ajratish; - matn kalit soʻzlarini ajrata olish; - matn qismlariga sarlavha qoʻyish. <p>Yozuv:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasbga yoʻnaltirilgan bosqichda shakllangan malakalarni takomillashtirish; - referat, annotasiya yozish texnikasini takomillashtirish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, hujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga koʻra, kliche va iboralarni qoʻllab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; - berilgan mavzuda bayon, esse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar boʻyicha referat yozish.
<p>Til kompetensiyasi</p>	<p>Leksik kompetensiya.</p> <p>kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qoʻllash; umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; soʻz yasalishi (qoʻshma soʻzlar va affiksasiya), oʻzlashma soʻzlar (baynalminal soʻzlar)ni qoʻllash; antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni oʻzlashtirish.</p> <p>Grammatik kompetensiya.</p> <p>oʻtilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, feʼl shakllari, sintaksis, muammoli soʻzlar va iboralar, modal feʼllar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda toʻgʻri qoʻllay olish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oʻz sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetensiyalariga ega boʻlishi kerak.
<p>Oʻquv rejasga muvofiq oʻzaro bogʻliq boʻlgan fanning nomi</p>	<p>Oʻzbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakologiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patalogiya.</p>

O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O'qitish tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	1-mab3y. Unit 1. Basics 1. Our future profession <i>Culture project: The history and development of traditional medicine</i>	3	2A	1
2.	2-mab3y. Unit 1. Basics 2. Parts of the body 1,2 <i>Culture project: Ttraditional European medicine</i>	3	2A	1
3.	3-mab3y. Unit 1. Basics 3. Text:Heart and blood. Health and illness	3	2A	1
4.	4-mab3y. Unit 1. Basics 4. The Skeleton	3	2A	1
5.	5-mab3y. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 5. Nurses <i>Culture project:Traditional Korean medicine</i>	3	2A	1
6.	6-mab3y. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 6. Medical Practitioners <i>Culture project: Traditional Unani medicine</i>	3	2A	1
7.	7-mab3y. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 7. Nurse's work at the surgical department <i>Culture project: Traditional African medicine</i>	3	2A	1
8.	8-mab3y. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and	3	2A	1

	Places 8. About Avicenna <i>Culture project: <u>Traditional Asian medicine</u></i>			
9.	9-мабзы. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 9. Hospitals <i>Culture project: Islamic medicine</i>	3	2A	1
10.	10-мабзы. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 10. Some good rules for nurses <i>Culture project: <u>Traditional Indian medicine</u></i>	3	2A	1
11.	11-мабзы. Unit 3. Education and Training 11. Medical Education 1,2 <i>Culture project: Siddha medicine</i>	3	2A	1
12.	12-мабзы. Unit 3. Education and Training 12. Fractures <i>Culture project: Non-traditional methods of treatment</i>	3	2A	1
13.	13-мабзы. Unit 3. Education and Training 13. Fractures <i>Culture project: : <u>Traditional Asian medicine</u></i>	3	2A	1
14.	14-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 14. Symptoms and signs <i>Culture project: Urinotherapy</i>	3	2A	1
15.	15-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 15. Infectious diseases <i>Culture project: Aromatherapy</i>	3	2A	1
16.	16-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 16. Rickets <i>Culture project: Homeopathy</i>	3	2A	1
17.	17-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 17. Measles <i>Culture project: Mineral therapy</i>	3	2A	1
18.	18-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 18. Measles <i>Culture project: Mineral therapy.e</i>	3	2A	1
19.	19-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 19. About incurable diseases <i>Culture project: Sound therapy</i>	3	2A	1
20.	20-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 20. About incurable diseases <i>Culture project: Sound therapy</i>	3	2A	1
21.	21-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 21. The eye <i>Culture project: Acupuncture</i>	3	2A	1
22.	22-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 22. The eye <i>Culture project: Acupuncture</i>	3	2A	1
23.	23-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	3	2A	1

	23. Fever <i>Culture project: Diettherapy</i>			
24.	24-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 24. Fever <i>Culture project: Diettherapy</i>	3	2A	1
25.	25-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 25. Heart and circulation <i>Culture project: Apitherapy</i>	3	2A	1
26.	26-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 26. Heart and circulation <i>Culture project: Apitherapy</i>	3	2A	1
27.	27-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 27. Sunstroke <i>Culture project: Manual therapy</i>	3	2A	1
28.	28-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 28. Sunstroke <i>Culture project: Manual therapy</i>	3	2A	1
29.	29-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 29. Infection <i>Culture project: Hirudotherapy</i>	3	2A	1
30.	30-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 30. Infection <i>Culture project: Hirudotherapy</i>	3	2A	1
31.	31-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment 31. Mental illness <i>Culture project: Bioenergy therapy</i>	3	2A	1
32.	32-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment 32. Mental illness. <i>Culture project: Bioenergy therapy</i>	3	2A	1
33.	33-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 33. The nervous system 1,2 <i>Culture project: Hydrotherapy</i>	3	2A	1
34.	34-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 34. The nervous system 1,2 <i>Culture project: Hydrotherapy</i>	3	2A	1
35.	35-мабзы. Unit 5. Investigations 35. Basic investigations. X-Ray. MRI and Ultrasound <i>Culture project: Psychotherapy</i>	3	2A	1
36.	36-мабзы. Unit 5. Investigations 36. Basic investigations. X-Ray. MRI and Ultrasound <i>Culture project: Psychotherapy.</i>	3	2A	1
	Jami soat	108	72	36

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Professional English in Use.Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017
2. English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom
3. Uchebnikangliyskogoyazykadiyameditsinskixvuzov. MaslovaA.M.idr.Moskva. 2018

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Medicine 1.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
2. Medicine 2.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
3. Medical English Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.
4. English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.
5. Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.
6. Straight Forward. Oxford University, 2011.
7. Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.
8. New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

1. www.patient.co.uk
2. respite for the carer: www.carers.org
3. the website for Age Concern
4. the website for the Alzheimer’s Disease Society
5. the website of British Council: <http://www.britishcouncil.com>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'RTA PROFESSIONAL TA'LIMNING
O'QUV DASTURI**

Kasb (mutaxassislik) kodi va nomi:

Kvalifikatsiya nomi:

O'quv dasturi nomi:

“Biznesni tashkil etish va yuritish”

O'quv rejadagi tartib raqami:

Ajratilgan soat:

40

O'quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Biznes va boshqaruv yo'nalishlari bo'yicha O'quv-metodik birlashmasining 2021 yil 18-avgustdagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 28-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 30-avgustdagi 375-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

TUZUVCHILAR

Z.Ya.Xudayberdiyev	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti direktori, i.f.d.,professor
N.K.Abdurahmonova	Professional ta'limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi bosh mutaxassisi
N.R.Sirojiddinova	Ta'lim texnologiyalari, o'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi

TAQRIZCHILAR

F.U.Mamarasulov	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti "Ta'limda boshqaruv" kafedrasini mudiri, iqtisod fanlari nomzodi
M.B.Kalonov	TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy tadqiqot markazi direktori, universitet prorektori, i.f.n.,professor

1. O'QUV DASTURI UMUMIY TALABLARI

Dastur nomi	Biznesni tashkil etish va yuritish
Ajratilgan soat	40
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda biznes faoliyatining amaliy asoslarini o'rgatish orqali tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> •shug'ullanish mumkin bo'lgan muayyan tadbirkorlik faoliyati turining afzallik va ustun jihatlarini aniqlash; •o'z shaxsiy biznesini tashkil etish uchun zarur bo'lgan biznes muhitni tahlil qilish; •biznesni boshlashning huquqiy va moliyaviy jihatlarini baholash; •turli tadbirkorlik strategiyalari samaradorligini baholash hamda maqbul variantini tanlash; •o'z shaxsiy biznes-rejalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish; •shaxsiy biznesni tashkil etish, uni davlat ro'yxatidan o'tkazish hamda litsenziya olish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> •tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari; • biznes-reja, uning vazifasi va asosiy bo'limlari; •tadbirkorlik sub'yektlarida marketing faoliyatini tashkil etish asoslari; •bankdan kredit olish va rasmiylashtirish tartibi; •tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> •tadbirkorlik faoliyatining ta'sis hujjatlarini rasmiylashtirish; •shaxsiy biznesni tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish, litsenziya olish; •biznes-reja ishlab chiqish, shaxsiy biznes faoliyatini yuritish va uni boshqarish; •1C: Buxgalteriya dasturida ishlay olish va hisobotlarni tayyorlash; •o'z biznes faoliyatini yuritish uchun marketing tadqiqotlarini o'tkazish va tahlil qilish; •kreditlar, shu jumladan, mikro kreditlarni rasmiylashtira olish va kredit risklarini kamaytirish; •soliq va statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Umumkasbiy va maxsus fanlar.
O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi; MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida

Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I-BOB. Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslari					
1.	Tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari	Tadbirkorlik tushunchasi va uning mohiyati. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy ahamiyati. Tadbirkorlik va biznesning farqi. Mikrofirma va kichik korxonalar. Xususiy korxonalar va uning xususiyatlari. Mas'uliyati cheklangan jamiyat, afzalliklari va kamchiliklari. Qishloq joylarida tadbirkorlik. Shaxsiy yordamchi xo'jalik. Dehqon xo'jaligi. Fermer xo'jaligi. Yakka tartibdagi tadbirkorlik	2	N, A	1
2	Yangi korxonani tashkil etish tamoyillari va faoliyat yo'nalishlarini tanlash	Xususiy biznes yaratish. Korxonani tashkil etish tartibi. Tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish.	2	N,A	1
3	Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja	Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Kichik biznesni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejani tuzish tartibi va bo'limlari. Bozor tahlili. Biznes-reja qismlari: rejaning qisqa bayoni, korxonalar tavsifi, ishlab chiqariladigan mahsulot, mo'ljallanayotgan bozor tahlili, marketing strategiyasi, boshqaruv tuzulmasi, ishlab chiqarish va tushumlar jadvali, kerakli kapital, moliyaviy reja.	2	N,A	1
4	Korxonalar ta'asis hujjatlari. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat	Korxonalar tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun ta'asis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlari - yuridik shaxslar ustav fondining eng kam miqdoriga qo'yiladigan	2	N,A	1

	ro'yxatidan o'tkazish tartibi	talablar. Xususiy korxonalar ustavini o'rganish. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi.			
5	Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning ahamiyati.	Bank va bank tizimi hamda ularning bajaradigan vazifalar. Markaziy bank va tijorat banklari hamda ularning funktsiyalari. Kredit tizimi. Kredit turlari. Kredit tamoyillari. Kichik biznes sub'yektlarini mikrokreditlash. Imtiyozli kredit tushunchasi. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli	2	N	1
6	Marketing tadqiqotlarini o'tkazish va o'z mahsulotini reklama qilish yo'llari	Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanish. Bozor segmenti. Narx strategiyalari. SWOT-tahlili asosida kelajakda yuritmoqchi bo'lgan tadbirkorlik faoliyatini tahlil qilish. Reklama. Tovarining hayotiy davrida reklamani o'rni va vazifalari. Reklama axborotlarini tashkil etish. Internet reklamasi va uning hozirgi davrdagi ahamiyati	2	N,A	1
7	Tadbirkorlik sub'yektlarining faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Korxonalar faoliyatini moliyalashtirishning ichki manbalari. Tadbirkorlik faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy shakllari.	2	N, A	1
8	Tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi	Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari.	2	N, A MX	1
9	Buxgalteriya hisobi va 1C: Buxgalteriya dasturi	Hisob turlari va unda qo'llaniladigan o'lchov birliklari. Operativ hisob, statistik hisob, buxgalteriya hisobi. Moddiy, mehnat va qiymat o'lchov birliklari. Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish.	2	N	1
10	Zamonaviy tadbirkor madaniyati va mas'uliyati. Tadbirkorlik	Tadbirkor madaniyati va etikasi. Suhbatlashish, tanishish hamda so'rashish normasi. Tadbirkor sifati. Tadbirkor rahbarning nutq madaniyati. Tadbirkor rahbarning tashqi ko'rinishi va o'zini	2	N,A	1

	faoliyatida risklar va ularni kamaytirish yo'llari.	tutishi. Tadbirkorlik risklarining tabiati, tasnifi va kamaytirish yo'llari. Risklarni tahlil qilish.Risklarni boshqarish yo'llari.			
II-BOB.Tadbirkorlik sub'yektlari faoliyatini tashkil etish					
11	Biznes-rejani ishlab chiqish va taqdim etish	Biznes-reja taqdimot matnini tayyorlash. Biznes-reja loyihasi uchun qisqacha investitsion taklif.	6	A	3
12	Korxonalar ta'sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish	O'quvchilar ta'sis shartnomasini o'zlari ochmoqchi bo'lgan bizneslari uchun to'ldiradilar.Shaxsan kelgan holda va internet orqali tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tkazish.	2	A	1
13	Bankda hisob raqami ochish va ayrim faoliyat turlarini amalga oshirish uchun litsenziya (ruxsatnoma) olish	Bankda hisob raqami ochish tartibi. Joriy faoliyatni amalga oshirish maqsadida depozit bank hisobini ochish. Banklarda hisobraqam ochish uchun arizani rasmiylashtirish. Imzo va muhr namunasi blankasini rasmiylashtirish.Ayrim faoliyat turlarini yuritish uchun kerakli litsenziya va ruxsatnomalarni olish	2	A	1
14	1C: Buxgalteriya dasturida ishlash	Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish. Kadrlarni ishga olish.Ish haqi hisoblash:tabel yasash, ish haqi hisoblash, ish haqidan ushlanmalar ushlash.Aksiz solig'i, ish haqi va QQS hisobotlarini jo'natish.	6	A	3
15	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish. Aylanmadan olinadigan soliq va qat'iy belgilangan miqdordagi soliqlarni hisoblash.	2	A	1
16	Soliq va ststistik hisobotlarni topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan aylanmadan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha hisobotlarni topshirish. Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish	2	A	1
	Jami		40		20

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Tadbirkorlik sub'yektlariga "yagona darcha" tamoyili bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror, -T.: 2015 yil 28 sentyabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 8 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 704-son Qarori.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5087-sonli Farmoni.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalariga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2897-sonli qarori

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 27 iyuldagi "Tadbirkorlik sub'ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5490-son farmoni.

8. «Yoshlar - kelajagimiz» Davlat dasturi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2018 yil 27 iyundagi 5466-sonli Farmoni.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 7 iyundagi "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi PQ-3777-sonli Qarori.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor

yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalari va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida»gi PF-5308-sonli Farmoni.

12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi 2018 yil 7 iyundagi PQ-3777-sonli Qarori.

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 martdagi «Hududlarda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-4231-sonli Qarori.

15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 14 maydagi «Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni.

16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 24 oktyabrdagi «Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan loyihalarni kreditlash tartibini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori.

17. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. 2020 yil.

18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi «Har bir oila-tadbirkor» dasturini moliyalashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PQ-4720-sonli Qarori.

19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi «Tadbirkorlik faoliyati va o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» gi Qarori.

20. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 iyundagi «Aholi tomorqalaridan foydalanish samaradorligini oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori.

21. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi «O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi 4653-sonli Qarori.

Ilmiy adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri – T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.

3. Abduraxmanova G.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta'minlash. Monografiya. –T.: «Iqtisodiyot», 2014. -216 b.

4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

5. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A. va boshq. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma. –T.: Baktaria press. 2013, 288 b.

6. Egamberdiyev E. Mikroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
7. Jo'rayev A.S. Yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. T., «O'qituvchi», 2007.
8. Inoyatov U., Ahmedov S. Iqtisodiyot va tadbirkorlik. T., «O'qituvchi», 2004.
9. Kempbell Ketrin. Venchurnyy biznes: novyye podxody. M., «Alpina Pablsher», 2008.
10. Raxmatullaeva D.R. “Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishni takomillashtirish”. Pedagogika fanlari bo'yicha Falsafa doktori (PhD) doktorlik dis. –T.:2018. –B.130.
11. Raxmatullaeva D. Kasb-hunar kollej o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitish. O'quv qo'llanma. –T.: “Adabiyot uchqunlari”, 2017. 260 –bet.
12. Raxmatullaeva D.R. Kollejda biznesni yuritish. O'quv-uslubiy qo'llanma. –T.: 2019 “Lesson Press”. -B. 76.
13. Raxmatullaeva D.R. Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishning tashkiliy pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy tavsiyanoma. –T.: 2019. –B. 96.
14. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. –T.: “Moliya-iqtisod”. 2008.
15. Stiven Spinelli-ml., Robert M. Rozenberg, Sbyu Berli. Franchayzing. -M., «Vilyams», 2006.
16. Uzoqov T., Nosirov E.I., M.A. Sultonov. Kichik va o'rta biznes investitsiyalarini kreditlash. O'quv qo'llanma. T., «Moliya», 2001.
17. G'ulomov S.S.. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: SHarq, 2002.
18. G'afurov U.V., Sharipov Q.B. Tadbirkorlik asoslari [Matn]: umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 11-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun darslik / U. G'afurov, Q. Sharipov. – T.: «O'zbekiston» NMIU, 2018. – 144 b.
19. Xudoyberdiyev Z.Ya., Homitov K.Z. va boshqalar. Tadbirkorlik va biznes asoslari. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma (6-nashr). - T., «ILM ZIYO», 2014. -352 b.
20. Xudayberdiev Z.YA., Xomitov K.Z., Murodov A., Ko'paysinova L.K., Arabov N.U. “Tadbirkorlik va ishga joylashtirish texnologiyasi asoslari”. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2017. -344 b.
21. Xodiev B.YU., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – T.: TDIU, 2010. – 267 b.
22. Xudoyqulov S. Soliq tizimi. O'quv qo'llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2013.
23. Ayzekson Uolter. Stiv Jobs [Matn] / U. Ayzekson. – Toshkent: «Ofset-print» MCHJ, «Nihol» nashriyoti, 2019. -624 b.

Internet saytlari

1. <http://www.gov.uz> - O'zbekiston Respublikasi hukumat portalini
2. <http://www.lex.uz> - O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari
3. <http://www.mikrokreditbank.uz> - «Mikrokreditbank» aktsiyadorlik-tijorat banki

4. <http://www.undp.uz> – Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining (PROON) O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi
5. <http://www.sba.gov> - AQSH Kichik biznes ma'muriyati rasmiy sayti.
6. <http://www.worldbank.org> – Jahon bankining rasmiy sayti.
7. <http://www.ilo.org> – Xalqaro mehnat tashkilotining rasmiy sayti.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

ANATOMIYA

DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejasidagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan soat:	144

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari
S.R. Kenjaeva Sh.S. Oblokulova
1-Respublika Abu Ali Ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi Z.O.Rizaeva

Taqrizchilar:

SamDTIning Anatomiya kafedrasi mudiri
dotsent Xusanov E.O'.

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Anatomiya
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarga odam organizmining shakli, tuzilishi, a‘zo va to‘kimalarining funksional va topografik anatomiyasi ,a‘zolarining anatomo topografik munosabatini, organizmni tashkil etuvchi xar bir tizimga tegishli a‘zolarini joylashuvi, tuzilishi, yoshga karab o‘zgarishi haqida bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirishdir.
O‘zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; • Tizimlarni tashkil qiladigan a‘zolarini tuzilishini bilib oladilar; • A‘zolarining aniq joylashishini va topografiyasini ko‘rgazmali qurollardan foydalanib bilib oladilar; • A‘zolarini lotincha nomlanishini yodlab oladilar; • A‘zolarini bir- biri bilan taqqoslab, ularning o‘zaro bog‘liqligini bilib oladilar; • Tizimlarga kiradigan a‘zolarini ketma-ketligini joylashgan joyini mulyaj, tors,planshet, jadval, stendda ko‘rsatib beradilar; • Daftarlarga a‘zolarini rasmini chizib, ko‘nikmalarga ega buladilar; • Skeletda alohida suyaklar joylashuvini ko‘rsatib beradilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning tuzilishi va joylashuvi tug‘risida bilimlarga ega bulish; • Tayanch-harakat apparati suyaklar turlari, tasnifi, umumiy tuzilishi haqida tasavvurga ega bulish; • Bug‘imlar ularning turlari, tuzilishi haqida bilimga ega bo‘lish; • Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, shakli tug‘risida bilimga ega bulish; • Hazm sistemasi a‘zolarining tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi to‘grisida bilimga ega bulish; • Nafas sistemasi a‘zolarining tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi tug‘risida bilimga ega bulish; • Ayirish sistemasi va reproduktiv a‘zolar tuzilishi va joylashuvi tug‘risida bilimga ega bulish; • Endokrin bezlar tuzilishi tasnifi joylashuvi tug‘risida bilimga ega bulish; • Yurak qon tomir va limfa tizimi to‘g‘risida bilimga ega bulish;

	<ul style="list-style-type: none"> • Asab tizimi taraqqiyoti rivojlanishi qismlari, tuzilishi to'g'risida bilimga ega bulish; • Sensor tizimi – ko'zning va eshituv a'zosining tuzilishi joylashuvi to'g'risida.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • Skeletda alohida suyaklarni ko'rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish. Suyak singanda birinchi yordam ko'rsatishni bilish: • Mushaklarni mulyajda planshetda stendda ko'rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish: • Nafas a'zolari mulyaj, tors, stendda planshetda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish, o'pka ekskursiyasini aniqlash : • Ovqat hazm kilish a'zolarini ketma-ketligini mulyaj stendda planshetda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Tishlarni farqlay bilishni Jigarni paypaslab chegaralarini va konsistensiyasini aniqlash: • Siydik ayirish a'zolarini mulyaj stendda planshetda ko'rsata olish va buyraklar topografiyasini aniqlash mavzuga oid rasmini chizish: • Endokrin bezlari joylashuvini mulyaj stendda planshetda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Qalqonsimon bezni paypaslashni bilish: • Yurak kon tomirlar limfa tizimini stendda planshetda mulyajda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Yurak chegaralarini aniqlashni yurak tonlarni fonendoskop yordamida eshitishni, tinch holatda va jismoniy mashqdan so'ng pulsni va qon bosimini o'lchashni, EKGni standart usullar yordamida chizishni, Qon to'xtatish uchun jgut quyishni, Sun'iy nafas oldirish va yurakni massaj qilish: • Asab tizimini mulyaj stendda va planshetda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini, orqa miya tuzilishini, joylashuvini planshet, mulyaj, stend, jadvalda ko'rsata olishni, umurtqa pog'onasidan, orqa miyadan chiquvchi nervlarni chiqish joylarini ko'rsata olishni, bosh miya tuzilishini, joylashuvini planshet, mulyaj, stendda, jadvalda ko'rsata olishni, o'quvchilar o'zlarida ko'z qorachig'i, tizza reflekslarini kuzatishni. • Sensor tizimini mulyaj, planshetda stendda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Ko'z qorachig'i refleksi aniqlashni, ko'ruv o'tkirligini Sivsev jadvali yordamida aniqlashni, qulok tuzilishi, joylashishini planshet, stend, mulyaj va jadvallardan o'rganishni, igna yordamida terining sezuvchanligini aniqlash ko'nikmasini egallaydi.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan	Fiziologiya Patologiya

nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya.Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Anatomiya fanining rivojlanish tarixi va uni o'rganish usullari.	Anatomiya fani va uning vazifasi tibbiyotda tutgan o'rnini. Anatomiya fanining o'rganish usullari. Fanning rivojlanishida hissa qo'shgan olimlar.	4	N-2	2
2	Osteologiya - tayanch harakat tizimi.	Osteologiya- tayanch harakat tizimi to'g'risida ma'lumot. Suyaklarni tuzilishi, tarkibi.tasnifi. Suyak-larning turlari. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog'onasi, ko'krak qafasi, qo'l va oyoqsuyaklari va qismlari. Kalla suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarning o'zaro birlashuvi. Harakatsiz va harakatschchan birlashuvlari. Sindesmoz, sinxondroz, sinostoz birlashuvlar. Bug'im hosil bo'lishidagi shart-sharoitlar. Bug'im turlari. Organizmdagi bug'imlarning harakatlari. Frontal, sagittal, doira hosil qilib aylanish, bug'im o'z o'ki atrofida burilishi. Oddiy va murakkab bug'imlar.	20	N-10 A - 6	10

3	Mushaklar tizimi.	Mushaklar to'g'risida umumiy ma'lumotlar. Mushaklar fizio-logiyasi. Mushak to'kisasi tuzilishi. Muskul turlari shakli, qismlari. Bosh va bo'yin mushaklari. Ularni guruhlarga bo'linishi, joylashishi. Gavda mushaklari: ko'krak, orqa qorin mushaklarini tuzilishi. Diafragma, qorinning oq chizig'i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati. Qo'l va oyoq mushaklarini guruhlarga bo'linishi. Antogonist va sinergist muskullar.	20	N-8 A - 10	10
4	Nafas olish tizimi.	Nafas jaryonining organizm uchun ahamiyati. Nafas a'zolari burun bushlig'i, hiqildoq, kekirdak, bronxlar, o'pka, plevra varaqlarini tuzilishi va joylashuvini o'rganish. Ko'ks oralig'ini chegaralari ahamiyati. Sog'lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari o'pkaning tiriklik sig'imi – spirometriya.	20	N - 6 A - 8	10
5	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ichki a'zolar haqida malumot. Og'iz bo'shligi, tish, til, halqum, qizilungach, meda, ingichkava yo'g'on ichaklar, jigar, o't pufagi, meda osti bezi tuzilishi va joylashishi. Ovqat hazmini ahamiyati. Parenximatoz va kovak a'zolar. So'lak bezlarini tuzilishi. Qorin parda varaqlari.	20	N- 12 A - 6	10
6	Ayirish a'zolari tizimi.	Ayirish jarayoni inson salomatligida tutgan o'rni. Ayirish tizimiga kiruvchi buyraklar, siydik yuli, siydik pufagi, siydik chiqarish kanali a'zolarining tuzilishi joylashishi.	10	N - 4 A - 6	6
7	Reproduktiv a'zolar tizimi.	Reproduksiya – organizmning jinsiy kupayishi. Reprodukativ a'zolar to'g'risida malumot. Erkaklar tashqi va ichki jinsiy a'zolarining tuzilishi joylashishi. Ayollar tashqi va ichki jinsiy a'zolar tuzilishi va joylashuvi.	10	N - 4 A - 4	5
8	Endokrin bezlar tizimi.	Ichki sekresiya bezlarining umumiy tasnifi. Qalkonsimon bez. Qalkonsimon bez orqatanachalari. ayrisimon bez, gipofiz, epifiz, buyrak usti bezi, meda osti bezining inkretor qismi jinsiy bezlarning endokrin kismi tuzilishi va joylashishi. Gormon hakida tushuncha.	10	N - 8 A - 4	5

9	Yurak va limfa qon tomir tizimi.	Yurak qon tomir tizimiga kiruvchi a'zolarining inson organizmi uchun ahamiyati. Yurak tuzilishi joylashishi. Yurak topografiyasi ton haqida tushuncha. Qon aylanishining kichik va kata doiralari va ularning ahamiyati. Qon tomirlarning umumiy tasnifi. Qonning tomirlar bo'ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar. Yuqorigi va pastki kovak venalarini hosil bo'lishi. Limfa sistemasining tuzilishi Limfa tomirlari yullari tugunlari.	10	N - 10 A - 10	5
10	Asab sistemasi tizimi.	Organizmning hayotiy funktsiyalarini boshqarilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi yositasida boshqarilishi. Nerv sistemasining turlari bo'limlari. Nerv to'qimasining tuzilishi. Orqa miyani tuzilishi joylashishi va segmentlari. Bosh miyaning tuzilishi joylashishi. Bosh miyadan chiquvchi 12 juft nervlari. Vegetativ nerv sistemasi qismlari.	10	N - 8 A - 6	5
11	Sensor tizimi. Ko'ruv analizatori. Eshituv va muvozanat analizatori. Teri analizatori.	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko'ruv analizatorlari. Ko'zning tuzilishi joylashishi. Ko'z soqqasi ko'zning nur sindiruvchi apparati, ko'zning yordamchi apparatlari. Ko'z qovoqlari va konyuktiva ko'z yoshi apparati. Eshitish va muvozanat analizatorlarining tuzilishi va joylashishi. Quloqning tuzilishi joylashishi qismlari. Tashqi quloq o'rta quloq ichki quloq Terining tuzilishi ahamiyati, qavatlar .	10	N 3A - 2	5
Jami			144		72

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. N.K. Ahmedov normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya Toshkent 1997yil
2. M.S.Abdullaxujaeva Odam anatomiyasi asoslari Toshkent. Meditsina 1998yil
3. N.K. Axmedov Odam anatomiyasi atlas 1 2 jild Toshkent 1996yil
4. R.C. Senelnikov Odam anatomiyasi atlas 1 2 Moskva meditsina 1981yil
5. L.K. Gavrilov Anatomiya Moskva meditsina 1987yil
- 6.R.Baxodirov Odam anatomiyasi .Toshkent. 2006 yil
- 7.Sagatov T.A.Mirsharapov M. U. Odam anatomiyasi darslik. Toshkent 2011yil
- 8.Sapin .M.R.Anatomiya cheloveka .Uchebnik .2 tomax.Moskva . 2018 g.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. R.Ye. Xudoyberdiev Odam anatomiyasi
2. D.A. Mamatkulov Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasi Toshkent 2013yil
3. Ye.K.Kodirov Odam anatomiyasi Toshkent 2016yil
4. M.M. Kurelina i G.G. Vokken Anatomiya cheloveka Moskva 1984yil
5. L.I. Sandrigaylo Atlas nevrologiya Moskva 1978-yil
6. R.P. Samusev i Yu.M. Selin Anatomiya cheloveka Moskva 1990yil
- 7.Abdumajidov A.A.Axmedov A.G. Nafas tizimi a'zolarining anatomo fizilogik xususiyatlari. Ukuv uslubiy kullanna.Toshkent .2001 yil.

Internet saytlari

1. www.ziyonet.uz Kutubxona “Anatomiya, fiziologiya, patologiya”
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.lex.uz
6. www.ziyonet.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

FIZIOLOGIYA DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	-Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejasidagi tartib raqami:	-2.02.
Ajratilgan soat:	-72

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

- S.R. Kenjaeva,** - Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchici
- G.A. Mirmuhammedova** - Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchici
- D.A. Boboeva** - 1- Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchici

Taqrizchi:

- A.G. Qaraboev** - SamDTIning Fiziologiya kafedrasini mudiri dotsent A.G. Qaraboev

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Fiziologiya
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	Funksional tizim mavqei asosida sog'likni ta'minlash va sog'lom organizmning ishlash mexanizmlarini bilish.Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to'qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o'sish va rivojlanish qonuniyatlarini tashqi muhit ta'sirini fiziologiyaning tibbiyotda tutgan o'rnini va amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziologiya moduli nima uning ahamiyati organizmdagi faoliyati tug'risida bilimga ega bo'ladilar; • Turli yoshdagi odamda normal funksional ko'rsatkichlarni bilib oladilar • Hujayra to'qimalarning va a'zolarining yoshga nisbatan o'zgarishlari va ularning turli ta'sirlarga nisbatan javob reaksiyalarini to'g'ri talqin qila oladilar • Amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilib oladilar; • Hayot jarayonida odamning funksiyalari shakllanishining asosiy qonuniyatlarini bilib oladilar; • Qon ivish va qon oqishining to'xtash vaqtini aniqlashni bilib oladilar; • Eritrotsitlarni va leykotsitlarni sanashni bilib oladilar;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning fiziologiyasi tug'risida bilimlarga ega bulish; • Organizmning ichki muhiti – qon fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish ; • Yurak qon tomir va limfa tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Nafas a'zolari tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Ovqat hazm qilish tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Moddalar va energiya almashinuvi. Termoregulyatsiya jarayonining fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish: • Ayirish sistemasi fiziologiyasi tug'risida bilimga ega bulish; • Ichki sekresiya bezlari fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Nerv mushak tizimining fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Markaziy nerv tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Analizatorlar. Ko'ruv analizatorlari fiziologiyasi tug'risida bilimga ega bulish; • Eshituv analizatori. Vestibulyar apparat fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • Eritrotsitlarni sanashni • Cho'kish tezligini • Gemoglobinni aniqlashni • Rang ko'rsatkichni hisoblashni • Leykotsitlarni sanashni

	<ul style="list-style-type: none"> • Qon ivish vaqtini aniqlashni • Qonning rezus mansubligini; • Barmoqdan qon olishni; • Ekg ni yozishni o'rganish; • Spirometriya o'tkazishni; • Ko'rish o'tkirligini aniqlashni, ko'rish maydonini aniqlashni; • Pay reflekslarni aniqlashni; • Arterial bosimni o'lchashni.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	Patologiya Anatomiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lib
1	Fiziologiya modulining rivojlanish tarixi.	Fiziologiya modulni uning tibbiyotda tutgan o'ri. Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to'qimalar hujayraning hayotiy faoliyatini o'rganish. Fanga hissa qo'shgan olimlar.	8	N-2	4
2	Mushaklar fiziologiyasi. Asab tolalari va sinapslar fiziologiyasi.	Mushaklar va nerv tolalari fiziologiyasi. Skelet muskullarining fiziologik xossalari. Mushakning qisqarish turlari. Mushakning qisqarish mexanizmi. Asab tolalari tasnifi, Asab tolalarida qo'zgalishning tarqalish mexanizmi. Asablarda qo'zgalishning o'tkazilish qonunlari. Sinapsning strukturasi va turlari.	8	N-2	4

3	Gomeostaz hakida tushuncha. Organizmning biologik suyuqliklari. Shaklli elementlari.	Organizmning ichki muhiti. Qon tizimi xossalari Qonning shaklli elementlari. Qonning hosil bo'lishi, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Leykotsitar formula. Qon guruhlari va rezus faktor haqida tushuncha.	6	A-2 L-2	2
4	Yurak muskulining fiziologik xossalari.	Yurak mushagining o'ziga xos fiziologik xususiyatlari. Yurak sikli bosqichlari. Yurakning diastolik va sistolik qisqarishlari. Qonning tomirlarda harakatlanishi. Arteriya va vena bosimlari. Arteriya va vena pulsi. Qonning tomirlar bo'ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar.	4	N-2 A-4 L-2	2
5	Nafas olish tizimi fiziologiyasi.	Nafas jarayonining organizm uchun ahamiyati. Nafas olish va chikarish mexanizmi. Sog'lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari. O'pkada gazlar almashinuvi. Tashqi va ichki nafas. O'pka ventilyatsiyasi. Gipoksiya va uning turlar. Chaqaloklarda birinchi bor nafas olish mexanizmi.	6	N-2 A-4 L-2	3
6	Hazm tizimining fiziologiyasi.	Ovqat hazmini ahamiyati. Ovqat hazm bo'lish fiziologiyasi. Og'iz bo'shlig'ida va me'dada ovqat hazm bo'lishi. Ingichka va yo'g'on ichakda ovqat hazm bo'lishi. So'lak bezlarni shirasining tarkibi ahamiyati. Hazm kanalidagi shiralarning tarkibi ahamiyati. Jigar, o'tpufagi, meda osti bezi fiziologiyasi.	6	N-2 A-8	3
7	Moddalar va energiya almashinuvi. Termoregulyat siya.	Moddalar almashinuvi metabolizmning ahamiyati. Assimilyatsiya va dissimilyatsiya. Oqsil, yog uglevodlar almashinuviularning organizm uchun ahamiyati. Suv va mineral tuzlar almashinuvi axamiyati. Vitaminlar almashinuvi. Termoregulyatsiya tana haroratining boshqarilishi, energiya hosil bo'lishi.	6	N-2 A-4	3
8	Ayirish tizimining fiziologiyasi.	Ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarining fiziologiyasi. Nefronning tuzilishi va vazifasi. Siydik hosil bo'lish jarayonlari ularning boshqarilishi. Bolalar ayiruv tizimining o'ziga hosligi. Fiziologik jarayonlarning gormonal boshqarilishi.	6	N-2 A-4	3

9	Ichki sekresiya bezlari fiziologiyasi.	Ichki sekresiya bezlarining organizm funksiyalarini boshqarishdagi ishtiroki. Ichki sekresiya bezlarining asab tizimi bilan bog'liqligi, gormonlarning umumiy xossalari. Gipofiz, qalkonsimon bez, meda osti bezi, jinsiy gormonlar, gipofiz epifiz, timus buyrak usti bezi gormonlarining fiziologik ahamiyati. Gormonlarning umumiy xossalari.	6	N-2 A-4	3
10	Asab tizimi fiziologiyasi. Markazlari. Orqa miya fiziologiyasi.	Neyron – Markaziy asab tizimining morfofunktsional birligi. Asablarning turlari, vazifalari. Neyroqliya, uning turlari va vazifalari. Asab markazlari va asab markazlarining xossalari. Orqa miyaning reflektor va o'tkazuvchi yo'l faoliyati. Odamda klinik ahamiyatga ega orqa miya reflekslari. Orqa miyaning orqa va oldingi ildizlarini ishlash tamoyillari. Uzunchoq miya markazlari va funksiyalari. Funksiyalarni boshqarishda vegetativ nerv sistemasini ahamiyati.	4	A-6	2
11	Markaziy asab tizimining fiziologiyasi	Miya ustuni o'rta miya faoliyati. Miyacha funksiyasi va shikastlanish simptomlari. Retikulyar formatsiya. Bosh miya yarimsharlar po'stlog'ida markazlar joylashuvi. Talamus va gipotalamus.	4	A-6	2
	Oliy nerv faoliyati. Shartli reflekslar.	Oliy nerv faoliyati. Shartli reflekslar. Shartli refleks hosil qilish usuli. Chaqaloqlardagi shartsiz reflekslar.	3	A-2	1
13	Ko'ruv analizatori fiziologiyasi. Eshituv analizatori. Vestibulyar apparat	Analizatorlarning fiziologiyasi. Analizatorlarning ahamiyati. Ko'ruv analizatori, uning odam yoshiga bog'lik xususiyatlari. Rang sezish nazariyalari. Eshituv analizatori funksiyasi. Kortiev a'zo va chig'anoqdagi elektrik hodisalar. Vestibulyar analizator va uning muvozanat saqlashdagi ahamiyati.	3	N-2	1
14	Laboratoriya ishlari va ularni tashkil etish.	1. Eritrotsitlarni sanashni o'rganish. 2. Eritrotsitlarni cho'kish tezligini (EChT) aniqlashni o'rganish. 3. Gemoglobinni aniqlashni o'rganish. 4. Rang ko'rsatkichini xisoblash; 5. Leykotsitlarni sanashni o'rganish. 6. Qon ivish vaqtini aniqlash o'rganish. 7. Qon oqish vaqtini va davomiyligini aniqlash. 8. AVO sistemasi bo'yicha qon guruxlarini aniqlashni o'rganish; 9. Qonning rezus mansubligini aniqlashni o'rganish. 10. Elektrokardiogrammani yozib olish va analiz qilish. 11. Arterial bosimni (A/B) ni o'lchashni o'rganish.	2	A L-2	1

		12.Spirogrammani yozib olish va analiz qilish. 13.Ko‘rish o‘tkirligini aniqlashni o‘rganish. 14.Ko‘rish maydonini aniqlashni o‘rganish.			
JAMI			72	N18 A44 L10	36

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Alyaviya O.T, Qodirov Sh.K., Nishonova A.A. Fiziologiya Darslik. T.2018 y.
2. Alyaviya O.T. Qodirov Sh.K. Qodirov A.N. Normal fiziologiya Darslik. T.2007 y.
3. Atlas po normalnoy fiziologii pod red. N.A. Agadjanyan M. “Выsshaya shkola”
4. Qodirov U. Z. Odam fiziologiyasi. T.1996 y.
5. Alaviya O.T. Qodirov. Sh.K. Normal fiziologiya .T.2007.y.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Fiziologiya serdechno- sosudistoy sistema D.Morman.L.Xeller.perev.s.ang.2000 g.
2. Agadjanyan N.A. Vlasova.I.G. Yermakova.N.B.Osnov fiziologii cheloveka M.IZ.RGMU.uchebnik.2012.g.
3. O.A.Xusinov. Patologik fiziologiyadan amaliyot darslari uchun qo‘llanma.
5. Pokrovskiy Korotko.. Fiziologiya cheloveka -tom 1.1997 g.
6. Pokrovskiy. Korotko. Fiziologiya cheloveka- tom 2.1997 g.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz Kutubxona “Anatomiya, fiziologiya, patologiya”
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.lex.uz
6. www.ziyonet.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

PATOLOGIYADAN DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Kvalifikatsiya nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejasidagi tartib raqami: 2.03.

Ajratilgan soat: 36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1- Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi UKF kafedrası "Anatomiya" fani o'qituvchilari: Kamalova T.M.

Taqrizchilar:

- TTA "Anatomiya va patologiya" kafedrası mudiri dotsent: Rasulov X. A.

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Fiziologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to'qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o'sish va rivojlanish qonuniyatlarini, tashqi muhit ta'siri natijasda yuzaga keladigan patologik o'zgarishlarni tibbiyotda tutgan o'rnini va amaliy ko'nikmalarning mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none">• Rivojlanayotgan organizm patologik xususiyatlarini o'rganish to'g'risida bilimga ega bo'ladilar;• Har xil yoshlarda kasalliklar paydo bo'lishi, rivojlanishi, morfologik o'zgarishlar va oqibatlariga sabab, sharoit va rivojlanayotgan organizm reaktiv xususiyatlarning rolini va axamiyatini bilib oladilar; Har xil yoshli bolalar organizmida kasalliklar rivojlanganida tipik patologik jarayonlar va reaksiyalarning sabablarini, mexanizmlari va ularning alomatlarini bilib oladilar;• Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar;• Yallig'lanish. Alteratsiya, ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar;• Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo'ladigan o'zgarishlarni qon surtmalarida o'rganib oladilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none">• Asosiy tushunchalari, bulimlari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez tug'risida bilimlarga ega bo'lish;• Xujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi haqida bilimga ega bo'lish;• Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning ahamiyati tug'risida bilimlarga ega bo'lish;• Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Emboliya haqida bilimga ega bo'lish;• Yallig'lanish. Alteratsiya. Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi. Proliferatsiya. Yallig'lanishning bolalarga xos xususiyatlari to'g'risida bilimlarga ega bo'lish;• Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo'lish;

	<ul style="list-style-type: none"> • Qon tizimi patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo'lish; • Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas yetishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari haqida bilimga ega bo'lish; • Yurak qon tomir tizimi patologiyalari haqida bilimga ega bo'lish; • Jigar kasalliklari. Gepatitlar, sirrozlar, sariqliklar haqida bilimga ega bo'lish; • Siydik hosil bo'lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari haqida bilimga ega bo'lish; Endokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertireoz, qandli diabet haqida bilimga ega bo'lish.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • Qonni va ekssudatlarni surtmasini tayyorlashni; • Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni tahlil qila bilishni; • Gemogrammani o'qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi haqida xulosa qila olishni; • Elektrokardiogrammani izohlay olishni; • Qon, siydikni tekshirib kislota-ishkor holatining buzilish tipini aniqlay olishni; • Qon, siydik va najasni tekshirib natijalarini izohlay olishni; • Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniqlay olishni; • Isitma egri chiziqlarini hosil qilishni bilish va shular asosida isitma reaksiyasini aniqlashni;
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya Terapiyada hamshiralik ishi Pediatriyada hamshiralik ishi Lotin tili va tibbiyot terminologiya Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Fizologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

va ko'nikmalarini baholash	
----------------------------	--

2.O'quv dasturi mazmuni.

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lib
1	Patologiya moduli, rivojlanish tarixi. Nozologiya.	Patologiya modulining ta'rifi, mohiyati, uning tuzilishi, maqsadi va vazifalari haqida zamonaviy tasavvurlar, ahborot manbaalari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez, organizmga tashqi va ichki omillar, zararli odatlar ta'siri.	2	N - 2	-1
2	Xujayra shikastlanish patologiyasi.	Organizm butunligining buzilishi natijasida shikastlanishning kelib chiqishi. Distrofiya va atrofiya uning turlari, giperplaziya, metoplaziya haqida tushuncha. Nekroz va uning oqibatlari. Shikastlanishga nisbatan organizmning javob reaksiyalari. Regeneratsiya va turlari.	2	N-2 A-2	1
3	Patologiyaning rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning ahamiyati.	Immunopatologik jarayonlar. Allergik reaksiyalar patologiyasi. Allergiyalarda makro- va mikroskopik o'zgarishlar. Teri allergik sinamalarini qo'yishni bilish va uning natijalarini izohlab berish. Immunologik tolerantlik nuqsonlari. Autoimmun xastaliklar. Tashqi muhit omillari bilan belgilanuvchi xastaliklar.	2	N-2	1-
4	Periferik qon aylanishini buzilishi patologiyasi.	Periferik qon aylanishini buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalari. Ishemiya, tromboz. emboliyalar va ularning rivojlanish mexanizmlari klinik belgilari, va oqibatlari Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarish.	4	N-2 A- 2	2-
5	Yallig'lanish. Alteratsiya, ekssudatsiya, proliferatsiya.	Yallig'lanish haqida tushuncha uning sabablari. Yallig'lanish bosqichlari uning kechish davrida organ va organizmda sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Yallig'lanishning klassifikatsiyasi, Alteratsiya, Ekssudatsiya,	2	N-2 A-2	1

8	Nafas tizimi patologiyasi.	Nafas tizimi patologiyasi. Rinit, sinusitlar, faringit, laringit, traxeit, bronxit, zotiljam, plevrit, bronxial astma, tog‘, Kesson kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari. Patologik nafas turlari, oqibatlar. Havo ifloslanishining o‘pka patologiyasidagi ahamiyati. Tinch va jismoniy mashqdan so‘ng nafas sonini sanash. Spirometriya utkazish. O‘pka ekskursiyasini aniklash. Nafas olish tezligini vaqt birligi ichida aniqlash Fonendoskop yordamida o‘pka faoliyatini yeshitish. Patologik nafas tiplarini chizmalarda o‘rganish.	4	A-2	2
9	Ovqat xazm qilish azolari tizimi patologiyasi.	Ovqat hazm qilish azolari tizimi patologiyasi. Glossit, faringit, ezofagit, gastrit, duodenit, enterit. kolit, jigar sirrozi, jigar sariq kasalliklari, pankreatit, xolesistit, kalkulyoz xolesistit va bavoil kasalliklari sabablari, klinik belgilari. Ovkot hazm qilish azolari tizimi kasalliklaridagi patomorfologik jarayonlarni jadvallarda o‘rganish. Jigarni paypaslab chegaralarini va konsistensiyasini aniqlash	4	A-2	2
10	Yurak qon tomir tizimi patologiyalari	Yurak qon tomir tizimi patologiyalari. Yurakning tugma nuqsonlari va ularning turlari. Yurakning ortirilgan nuqsonlari. Limfa tizimida uchraydigan kasalliklar; fil oyoqliq, taloq kasalliklari. limfastaz, etiolgiyasi, patogenezi, klinik belgilari oqibatlar. Yurak qon tomir tizimi kasalliklarining bolalarga xos xususiyatlari. Elektrokardiogrammani izohlay olish. Chizmalarda yurak chegeralarni aniqlash, fonendoskop yordamida yurak tonlarini aniklash, tinch holatda va jismoniy mashqdan so‘ng puls va qon bosimini o‘lchash, qon to‘xtatish uchun jigut qo‘yish, sun‘iy nafas oldirish va yurakni yopiq usulda massaj. Yurak qon tomir- tizimi kasalliklaridagi patomorfologik jarayonlarni jadvallarda o‘rganish.	4	A-2	2
11	Siydik hosil bo‘lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari.	Siydik hosil bo‘lishi va ajralishlarining buzilishlari. Diurez haqida tushuncha. Siydik ayirish a‘zolarining kasalliklari; Nefritlarning kelib chiqishining sabablari va diferensial diagnostikasi piyelonefrit, glomerulonefrit, buyrak – tosh kasalliklari mohiyati, etiologiyasi, patogenezi, buyrak yetishmovchiligining turlari, klinik belgilari,	4	A-2 L -2	2

		oqibatlari. Patologik diurez, piuriya, oliguriya, anuriya, gemoturiya to'g'risida tushuncha. Siydikni tekshirib kislota-ishkor holatining buzilish tipini aniqlay olish. Siydik tekshirib natijalarini izohlay olish. Siydik tahlil qog'ozini to'ldirish va o'qish.			
12	Endokrin tizimi patologiyasi.	Endokrin tizimi kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Endokrin bezlarining gipo va giperfunksiyalari Bazedov kasalligi, miksidedma, gipofizar nanizm, akromegaliya, timomegaliya, kandli va qandsiz diabetlar. Qonda qand mikdorini tekshirib natijalarini izohlay olish.	4	A- 2	2
		Jami	36	N12 A20 L4	18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullyaev N.H., Karimov H.Yo., Irisqulov B.O'. Patologik fiziologiya, Darslik. Toshkent. 2012y.
2. Azimov R.Q., Patofiziologiya. O'quv qo'llanma. Tashkent. 2010y.
3. Azimov R.K. Patofiziologiya. O'quv qo'llanma. Tashkent. 2010 y.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Zayko N.N. Patologicheskaya fiziologiya. Uchebnik. Kiev,2015g.
2. Litviskiy P.F. Patofiziologiya. Kurs leksiy. Moskva. 2005g.
3. Xusinov A.A, Lemeleva Ye.G. Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po patologicheskoy fiziologii. I i II chast. Uchebnoe posobie. Tashkent, 1998g.
4. ZaychikA.Sh., ChurilovL.P. Общaya patofiziologiya, tom 1. Uchebnoe posobie. Sankt Peterburg. 2001g.
5. A.Sh.Zaychik, L.P.Churilov, Основы patoximii. Uchebnoe posobie. tom 2. Sankt Peterburg. 2001g.
6. Zaychik A. Sh., ChurilovL.P.Механизмы razvitiya bolezney i sindromov. Uchebnoe posobie. tom 3. Sankt Peterburg. 2001g.
7. Abdullaev N.X. i dr., "Patofiziologiya dыхaniya" metodicheskoe posobie. 1991g.
8. Abdullaev N.X., Sharipova P.A., Rasulov Sh.I. Patofiziologicheskaya xarakteristika i otsenka narusheniy vodno-elektrolitnogo balansa pri patologii. Uchebnoe posobie. Tashkent, 2002g.
9. Patofiziologiya buyicha leksiyalar matni (29 leksiya).
10. Abdullaev N.X., Karimov X.Ya., Iriskulov B.U., Ergashev M.K. Hujayra patofiziologiyasi. O'quv qo'llanma. Toshkent 2003y.
11. Iriskulov B.U., Saidov A.B. Maxalliy qon aylanish tizimi patofiziologiyasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent. 2007y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz; www.tma.uz
2. Ziyonet; <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/>
3. <http://biome.ac.uk/biome.html>
4. <http://www.biomedcentral.com/>
5. <http://www.sciencedirect.com/>
6. <http://www.ohsu.edu/clinweb/>
7. <http://www.med.uiuc.edu/pathatlasf/>
8. <http://www.hon.ch/MedHunt/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.03.01 - HAMSHIRALIK ISHI kasbi bo‘yicha**

**GISTOLOGIYA, SITOLOGIYA, EMBRIOLOGIYA
NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI**

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01. Umumiy amaliyot hamshirasi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.04.
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Muxamedova D. Sh. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

Axmedova F. E. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sharipova F. A. Toshkent Davlat stomatologiya instituti "Fiziologiya va patologiya " kafedrasi dotsenti, t.f.n.

To'xtaeva X. M. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

1. O'quv dasturga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturning nomi	Gistologiya, sitologiya va embriologiya
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	19
Dastur maqsadi	“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani o'quvchilarga a'zolarining mikroskopik tuzilishini, gistologiya texnikasi, umumiy va maxsus gistologik tadqiqot usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o'rgatish.
O'zlashtirish natijalari	O'quvchilarni “Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani laborant gistologning ish o'rnini tashkil etish, mikropreparatlarni tayyorlash bosqichlarini, laboratoriya hujjatlarni to'ldirish, jihoz va asboblardan mustaqil ravishda ishlash, mikroskop bilan ishlash qoidalarini hamda a'zolarining mikroskopik tuzilishini o'rgatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<p>“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fanining mohiyati va rivojlanish tarixi;</p> <p>Gistologiya, sitologiya, embriologiya faning laboratoriyacining ish faoliyati bilan tanishish;</p> <p>Mikrotexnika;</p> <p>Gistologik tadqiqot usullari;</p> <p>Hujayra va uning tuzilishi;</p> <p>To'qima haqida ma'lumot. Epiteliy to'qimasi;</p> <p>Ichki muhit to'qimasi. Qon va limfa;</p> <p>Ichki muhit to'qimasi. Biriktiruvchi to'qima;</p> <p>Mushak to'qimasi;</p> <p>Asab to'qimasi;</p> <p>Yurak-qon tomir tizimi;</p> <p>Qon yaratuvchi a'zolar;</p> <p>Teri va uning hosilalari;</p> <p>Hazm a'zolari tizimi;</p> <p>Nafas a'zolari tizimi;</p> <p>Ichki sekresiya bezlari;</p> <p>Siydik ajratish va jinsiy azolar tizimi;</p> <p>Asab tizimi ;</p> <p>Sensor tizimi;</p>
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o'rnini, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar; - mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; - hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati. - mikroskopni ishlatish; - laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va

	<p>yorliqlash;</p> <ul style="list-style-type: none"> - laboratoriya hujjatlarini to'ldirish; - materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; - materialni quyish va kesmalar tayyorlash; - olingan kesmalarni bo'yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; - eozinning suvli eritmasini tayyorlash; - Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash; - gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; - mikrojarrohlik, mikros'emka, to'qimalarni ko'chirib o'tkazish va morfometrik usullari; - to'qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo'yash va to'qimalarni o'stirish usullari; - hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; - hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; - hujayra yadrosi va uning vazifasi; - turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko'rish; - mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; - hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog'ay preparatida) mikroskopda ko'rish; - hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizish; - to'qimalar haqida tushuncha; - to'qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; - epiteliy to'qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi; - charvi preparatida yassi epiteliyni mikroskopda ko'rib rasmini chizish; - buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va silindrsimon epiteliyni mikroskopda ko'rib, rasmini chizish; - ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak epiteliysini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish; - mikroskopda kekirdak preparatida ko'p qatorli epiteliy hujayralarini ko'rish va uning rasmini chizish; - teri preparatida epidermis hujayralarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish. - qon tarkibi: plazma va qon shaklli elementlari; - eritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi; - eritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish; - leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari; - leykotsitlarni mikroskopda ko'rib farqlay olish; - trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari; - trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish; - biriktiruvchi to'qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini; - biriktiruvchi to'qimaning hujayraaro moddalari va
--	--

	<p>hujayralari;</p> <ul style="list-style-type: none"> - turli biriktiruvchi to‘qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati; - tog‘ayva suyak to‘qimalarining xillari va tuzilishi; - biriktiruvchi to‘qima turlarini mikroskopda ko‘rib farqlash; - suyak to‘qimasini mikroskopda ko‘rib rasmini chizish; - tog‘ay to‘qimasini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; - pigment, yog‘, retikulyar to‘qimalarni mikroskopda ko‘rish; - mushak to‘qimasining tavsifi; - silliq mushak to‘qimasining tuzilishi; - ko‘ndalang-targ‘il skelet mushak to‘qimasining tuzilishi; - yurak mushak to‘qimasining tuzilishi; - ko‘ndalang-targ‘il skelet mushak to‘qimasini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; - silliq mushak to‘qimasini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; - mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o‘rganish; - asab to‘qimasining morfofunktsional tavsifi; - asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; - asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda ko‘rish; - neyrogliya va uning turlari; - neyrofibrillarni mikroskopda topishni; - asab tolalarining tuzilishi va turlari; - mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini o‘rganish; - sinapsning tuzilishi va uning turlari; - Yurak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; - Yurakning morfofunktsional tavsifi. - Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik hususiyatlari. - Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; - Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog‘liq holda tuzilishi. - Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi; - qon yaratuvchi a‘zolarning taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; - Qon yaratuvchi a‘zolarning qon bilan ta‘minlanishi; - Qon yaratuvchi a‘zolda qon shaklli elementlarining hosil bo‘lishi. - suyak ko‘migi tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko‘migi va taloqda qon shaklli elementlarining hosil bo‘lishini mikroskopda o‘rganish. - Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. - Epidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to‘g‘risida tushuncha. - Bazal membrana, Derma.
--	--

- Teri osti yog' kletchatkasi-gipoderma.
- Terining bezlari: yog', ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi.
- Sochlarning tuzilishi va o'sishi.
- Hazm yo'llari devorining tuzilishi;
- Og'iz bo'shlig'i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi;
- so'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Til, qizilo'ngach, qizilo'ngachning me'daga o'tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o'n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo'g'on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi;
- Burun bo'shlig'i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ;
- Shilliq qavatning gistofunksional xususiyatlari.
- Atsinus-o'pkaning morfo-funksional birligi. Atsinusning tuzilishi.
- Alveola devorining tuzilishi.
- Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati;
- Ichki sekresiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari;
- Ichki sekresiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi;
- Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati;
- Buyrak, uning po'stloq va mag'iz moddasi;
- Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo'lining mikroskopik tuzilishi;
- Urug'donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug'don ortig'i, urug' olib chiquvchi yo'l, urug' pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko'rgazmali qurollarda o'rganish;
- Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi;
- Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog'liqligi;
- Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi;
- Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi;
- Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyati;
- Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;
- Ko'rish a'zosini tuzilishi: ko'z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko'z olmasining fibroz pardasi;

	<p>Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi. Ko'z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To'r pardaning tuzilishi. Shishasimon tana va ko'z gavharining tuzilishi, faoliyati;</p> <p>- Eshituv a'zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo'li va nog'ora pardaning tuzilishi. O'rta quloq: nog'ora bo'shliq, eshituv suyakchalari va eshituv naychasining tuzilishi;</p> <p>- Ichki quloqning tuzilishi. Eshituv a'zosining gistofiziologiyasi. Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko'rgazmalarda o'rganish. Muguz parda, to'r parda, til va eshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;</p>
O'quv rejaga muvofiq o'zoro bog'liq bo'lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va embriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi
O'qitishning tashkilish shakli	N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar MX - maxsus xonalardagi mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturning mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	"Gistologiya, sitologiya, embriologiya fanining mohiyati va rivojlanish	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o'rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar; Mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar;	2	N-2	-1

	tarixi.	Hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati;			
2	Gistologik tekshirish laboratoriyasining ish faoliyati bilan tanishish.	Mikroskopni ishlatish; Laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; Laboratoriya hujjatlarini to'ldirish;	2	A-2	1
3	Mikrotex-nika	Materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; Materialni quyish va kesmalar tayyorlash; Olingan kesmalarni bo'yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; Eozinning suvli eritmasini tayyorlash; Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash;	2	A-2	1
4	Gistologik tadqiqot usullari.	Gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; Mikrojarrohlik, mikros'emka, to'qimalarni ko'chirib o'tkazish va morfometrik usullari; To'qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo'yash va to'qimalarni o'stirish usullari;	2	N-2	1
5	Hujayra va uning tuzilishi	Hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; Hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; Hujayra yadrosi va uning vazifasi; Turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko'rish; Mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; Hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog'ay preparatida) mikroskopda ko'rish; Hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizishni;	6	N/A 2/2	4
6	To'qima haqida ma'lumot. Epiteliy to'qimasi	To'qimalar haqida tushuncha; To'qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; Epiteliy to'qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi; Charvi preparatida yassi epiteliyni mikroskopda ko'rib rasmini chizish; Buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va silindrsimon epiteliyni mikroskopda ko'rib, rasmini chizish; Ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak epiteliysini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish; Mikroskopda kekirdak preparatida ko'p qatorli epiteliy hujayralarini ko'rish va uning rasmini chizish;	4	N/A 2/2	2

		Teri preparatida epidermis hujayralarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;			
7	Ichki muhit to'qimasi. Qon va limfa	Qon tarkibi: plazma va qon shaklli elementlari; Eritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi; Eritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish; Leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari; Leykotsitlarni mikroskopda ko'rib farqlay olish; Trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari; Trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish;	4	N/A 2/2	2
8	Ichki muhit to'qimasi. Biriktiruv-chi to'qima.	Biriktiruvchi to'qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifi; Biriktiruvchi to'qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari; Turli biriktiruvchi to'qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati; Tog'ayva suyak to'qimalarining xillari va tuzilishi; Biriktiruvchi to'qima turlarini mikroskopda ko'rib farqlash; Suyak to'qimasini mikroskopda ko'rib rasmini chizish; Tog'ay to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish; Pigment, yog', retikulyar to'qimalarni mikroskopda ko'rish;	4	N/A 2/2	2
9	Mushak to'qimasi	Mushak to'qimasining tavsifi; Silliq mushak to'qimasining tuzilishi; Ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasining tuzilishi; Yurak mushak to'qimasining tuzilishi; Ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish; Silliq mushak to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish; Mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o'rganish;	4	N/A 2/2	2
10	Asab to'qimasi	Asab to'qimasining morfofunktsional tavsifi; Asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; Neyroglia va uning turlari; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Sinapsning tuzilishi va uning turlari; Neyroglia va uning turlari; Neyrofibrillarni mikroskopda topish; Asab tolalarining tuzilishi va turlari;	2	N-2	

		Mielinli va mielinli asab tolalarining tuzilishini o'rganish; Sinapsning tuzilishi va uning turlari;			
11	Yurak-qon tomir tizimi	Yurak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; Yurakning morfofunktsional tavsifi; Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik xususiyatlari; Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog'liq holda tuzilishi; Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;	4	N-4	
12	Qon yaratuvchi a'zolar	Qon yaratuvchi a'zolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; Qon yaratuvchi a'zolarining qon bilan ta'minlanishi; Qon yaratuvchi a'zolarida qon shaklli elementlarining hosil bo'lishi; Suyak ko'migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko'migi va taloqda qon shaklli elementlarining hosil bo'lishini mikroskopda o'rganish;	2	N-2	
13	Teri va uning hosilalari	Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. Epidermis qavatlarini, keratinlanish jarayoni to'g'risida tushuncha; Bazal membrana, Derma; Teri osti yog' kletchatkasi-gipoderma; Terining bezlari: yog', ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi; Sochlarning tuzilishi va o'sish;	2	N-2	
14	Hazm a'zolari tizimi	Hazm yo'llari devorining tuzilishi; Og'iz bo'shlig'i: lab, milk, luj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi; So'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o'rganish; Til, qizilo'ngach, qizilo'ngachning me'daga o'tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o'n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo'g'on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o'rganish;	4	N-4	
15	Nafas a'zolari tizimi	Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi; Burun bo'shlig'i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ; Shilliq qavatning gistofunksional xususiyatlari;	2	N-2	

		Atsinus-o'pkaning morfo-funksional birligi. Atsinusning tuzilishi; Alveola devorining tuzilishi;			
16	Ichki sekresiya bezlari	Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati; Ichki sekresiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari; Ichki sekresiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi; Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o'rganish;	2	N-2	
17	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati; Buyrak, uning po'stloq va mag'iz moddasi; Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo'lining mikroskopik tuzilishi; Urug'donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug'don ortig'i, urug' olib chiquvchi yo'l, urug' pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko'rgazmali qurollarda o'rganish. Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi; Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog'liqligi;	2	N-1	1
18	Asab tizimi	Asab tizimiining morfofunksional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi; Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi; Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyat; Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi; Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;	2	N-2	
19	Sezgi a'zolari	Ko'rish a'zosini tuzilishi: ko'z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko'z olmasining fibroz pardasi. Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi; Ko'z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To'r pardaning tuzilishi; Shishasimon tana va ko'z gavharining tuzilishi, faoliyati; Eshituv a'zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo'li va nog'ora pardaning tuzilishi. O'rta quloq: nog'ora bo'shliq, eshituv suyakchalari va eshituv naychasining tuzilishi; Ichki quloqning tuzilishi. Eshituv a'zosining gistofiziologiyasi;	2	N-2	

		Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko'rgazmalarda o'rganish; Muguz parda, to'r parda, til va eshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;			
		Umumiy:54	Jami:	54	40/1 4
					27

3. O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash

O'kuv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
5. Shavkat Mirziyoev "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
6. Shavkat Mirziyoev "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
7. Shavkat Mirziyoev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" Toshkent – "O'zbekiston"-2019

Asosiy adabiyotlar

1. B.M.Saloxiddinov, X.I.Shukurov, T.M.Muxammadov «Gistologiya va gistologik tekshirish asoslari» Toshkent, «Ilm Ziyoy» nashriyoti, 2007 yil
2. K.A.Zufarov «Gistologiya». Toshkent, 2004 yil. 3-nashr

Qo'shimcha adabiyotlar

1. K.A.Zufarov. Gistologiya. DARSLIK(o'zb.). Tashkent. 1991.
2. Yu.I.Afanasev, N.A. Yurina. Gistologiya. DARSLIK M. 1999.
3. Aleksandrovskaya O.V., Radostina T.N., Kozlov N.A. sitologiya, gistologiya i embriologiya M.: Agropromizdat, 1987. - 448s

4. S.I.Yushkanseva, V.L.Выков «Gistologiya, sitologiya i embriologiya». Atlas. M. GEOTAR-Media, 2012.
5. E.O.Tursunov «Gistologiya». Toshkent, 2010 yil.
6. N.V.Boychuk, R.R.Islamov, S.L.Kuznesov, Yu.A.Chelыshev «Gistologiya». Atlas dlya prakticheskix zanyatiy: uchebnoe posobie. – M. GEOTAR-Media, 2008.
7. E.G.Ulumbekov, Yu.A.Chelыshev «Gistologiya. Embriologiya. sitologiya». - M. GEOTAR-MED, 2007.
8. Yu.I.Afanasev, S.L.Kuznesov, N.A.Yurina «Gistologiya, sitologiya i embriologiya» – 6-ye izd. – M. Meditsina, 2006.
9. Gistologiya atlas , 2010y
10. Gistologiya Ulumbekov 2001 y

Internet saytlari

www.ziyo.net.

www.google.ru..

www.tma.uz

www.medlincs.ru

www.medbook.ru

WWW.histologynarod.ru

Utube.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

**LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA
DASTURI**

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
Ukuv rejadagi tartib rakami:	2.05
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi To'laganova N.M.

Taqrizchi: TashPTI tillar kafedrası mudiri, lotin tili va tibbiy terminologiya moduli katta o'qituvchisi Xamrakulova M.R.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>o'quvchilarda ta'lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o'quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o'zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo'llash, shakllantirishga va o'quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o'rganish yo'li bilan yunaltirilgan o'z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish.</p> <p>o'quvchilarning ko'nikma va malakalarini o'zlashtirgan holda kasbiy ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi;</p> <ul style="list-style-type: none"> -o'quvchilarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash; -bakalavriyat o'quvchilarini to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatish; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma'nosini bilish; -mustaqil ravishda lug'atsiz yoki lug'at bilan anatomik, klinik va farmasevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Modulni yakunlagan o'quvchi biladi va bajara oladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> –anatomik, klinik va farmasevtik atamalarni tuza olishni; –lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so'zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni; –berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo'llashni; –anatomik,klinik va farmasevtik terminologiyasi asosida lug'at boyligiga ega bo'lishni; –berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; –retseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> –lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; –grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo'llaniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo'yicha fe'l, old qo'shimchalar,son va sifatdoş)ni; –faol so'z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so'z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> –lotin tilida o'qish va yozish; –tibbiy-anatomik, klinik, farmasevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish; –termin elementlar bo'yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish;

	–asosiy mazmuni bildiruvchi ma’noli qisimlarga ajratish; –farmasevtik atamalarni tuza bilish; –retseptlarni savodli yozish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak
Malaka	–atamalarni to‘g‘ri talaffuz qilish; –ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish; –retseptlarni tez va savodli yoza olish. –bilim va ko‘nikmalar keyingi kurslarda mazkur modulni davomli o‘zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo‘lishi kerak
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Tibbiyotda xorijiy til O‘zbek tili Rus tili Anatomiya Fiziologiya Patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya Valeologiya Hamshiralik ishi Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg‘ulotlarning mavzular ro‘yxati

№	Mavzuning nomi	Amaliy mashg‘ulot	O‘qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
<u>I semestr</u>				
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Urg‘u qo‘yish qoidalari.	3	2A	1
2	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	3	2A	1

3	Ot: grammatik kategoriyalar, lugʻat shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	3	2A	1
4	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lugʻat shakli. Sifatlarning 1-2-guruhi. Murakkab anatomik atamalar. ar strukturasi. Moslashgan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar	3	2A	1
5	.Sifat darajalari: oddiy daraja, qiyosiy daraja, orttirma daraja, yasalishi va turlanishi, qoʻshimchalari.	3	2A	1
6	Otlarning 3-turlanishi. Genus masculinum.	3	2A	1
7	Otlarning 3-turlanishi. Genus femininum.	3	2A	1
8	Otlarning 3-turlanishi. Genus neutrum.	3	2A	1
9	Ot va sifatlarning bosh kelishik qoʻshimchalari koʻplikda. Ot va sifatlarning qaratqich kelishik qoʻshimchalari koʻplikda. Nom.Plur va Gen.Plur.da anatomik terminlar.	3	2A	1
10	Ravish xosil boʻlishi. Tibbiyotda qoʻllaniladigan olmoshlar. Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qoʻshimchali sonlari.	3	2A	1
11	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksatsiya. Prefiksatsiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. Aʼzo va tana qismlarini ifodalovchi, ilm- modulni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	3	2A	1
12	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va toʻqimalardagi patologik oʻzgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi, funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi, turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	3	2A	1
13	III boʻlim. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Farmasevtik terminlar strukturasi.	3	2A	1
14	Feʼl va uning grammatik kategoriyalari. Standart retseptura formulirovkalari feʼllar bilan.	3	2A	1
15	Farmasevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash. Standart retseptura formulirovkalari koʻmakchilar bilan.	3	2A	1
16	Retsept strukturasi. Retsept yozish qoidalari. Tabletkalar, shamchalar va koʻz plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qoʻllanilishi.	3	2A	1
17	Retsepturada kimyoviy elementlar. Kislotalar. Oksidlar. Tuzlar.	3	2A	1
18	Retseptda asosiy qisqartmalar.	3	2A	1
	<u>Modul boʻyicha jami soat miqdori</u>	54	36	18

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi”, Toshkent, 2013 yil
2. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “Ibn Sino”, Toshkent, 2002 yil.
3. Boliev M.N., Allayarov Ya.N.: «Latinskiy yazyk i meditsinskaya terminologiya», Tashkent, «Ibn Sina» 2012 g.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Tibbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. CD. Balshaya meditsinskaya ensiklopediya. Moskva. Mega-Media. 2012.
3. Boliyev M.N. Uslubiy qo‘llanma, «Lotin tili fanidan tarqatma didaktik materiallar», Toshkent, 1998 yil.
4. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo‘llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o‘zbekcha-ruscha lug‘ati, Samarqand, “Sog‘diyona hashrpress”, 2012 y.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.wikodediya.latin.com
6. www.medi.ru
7. www.nar.med.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.03.01 - HAMSHIRALIK ISHI kasbi bo‘yicha

TIBBIYOT TARIXI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.06.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.S.Ayxodjayeva - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

G.A.Ubaydullayeva - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

TIBBIY BIOLOGIYA . UMUMIY GENETIKA

DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 2.07

Ajratilgan soat: 54

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi Z.K. Nuralieva

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi D. Boboeva

TashPTI Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani o'qituvchisi Z.X. Poliboeva

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika
Ajratilgan soat	54 soat
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o'rganishda zarur bo'ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekular, hujayraviy tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - talabalarga odam biologik va ijtimoiy mavjudot ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo'lishi genetik qonuniyatlarga bo'ysingan holda tashqi va ichki omillar ta'sirida o'zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko'nikma va malakalarini xosil qilish. - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va ko'nikmalarni talab darajasida yetkazib berish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma'lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o'z faoliyatlarida qo'llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo'yicha masalalarini yechish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarini aniqlash bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Odamning biosotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funksiyalari; - turning populyatsion strukturasi; - DNK replikasiyasi va uning ahamiyati. DNK replikasiyasida fermentlarning ahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o'rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o'zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Birikkan va jinsga bog'liq holda irsiylanish bo'yicha masalalar yecha olish; - irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan

	<p>qonunlariga tegishliligini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo'yicha masalalar ishlash;</p> <ul style="list-style-type: none"> - qonguruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya, komplementarlik bo'yicha masalalar ishlash; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish; - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash; - irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo'llash ko'nikmalari.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya - Pediatriyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi - Jamiyat sog'liqni saqlash va tibbiy statistika - Tibbiy psixologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1	Tibbiy ta'lim tizimida biologiyaning tutgan o'rni	Fanning predmeti vazifasi haqida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari.	2	2 N	1--

2	Hayotning molekular darajasi	<p>Mikroskopning tuzilishini u bilan ishlashni o'rganish. Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi .</p> <p>Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o'rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o'rganib, tasvirini chizish.</p>	2	4 A	1
3	Hujayra biologiyasi	<p>Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta'rifi. Hujayra evolyusiyasi.</p> <p>Hujayra sikli va uning davriyligi. Hujayraning bo'linish usullari va bosqichlari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi. Xromosomalarni o'rganishning zamonaviy usullari. Gen va uning tuzilishi.</p> <p>Doimiy preparatlarda mitoz, meyoza bo'linishning fazalarini o'rganish. Hayvonlarning tuxum hujayrasi va spermatozoidlarini o'rganish.</p>	2 2	2 N 2 A	1
4	Umumiy genetika asoslari	<p>Genetika fanining vazifasi va usullari. Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyligi. Analiz qiluvchi chatishtirish. Genlarning o'zaro ta'siri.</p> <p>Genlarning pleytrop ta'siri. Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o'rganish. Allel va allel bo'lmagan genlarni o'zaro ta'sirini o'rganish. Masalalar yechish.</p>	2	2A	1
5	Irsiyatning xromosoma nazariyasi	<p>Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi. Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi.</p> <p>Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Jinsga bog'liq belgilar va kasalliklar. Masalalar yechish.</p>	3	3A	2
6	Irsiyatning molekular asoslari	<p>Irsiyatning molekular asoslari. DNKning irsiy axborotni o'tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduksiya. Oqsil biosintezi.</p> <p>Nuklein kislotalarning irsiy axborotni o'tkazishdagi va oqsil biosintezidagi rolini o'rganish.</p>	4	2 N	2
7	Genetik injeneriya va	<p>Genetik injeneriya. Biotexnologiya. Hujayra injeneriyasi va klonlash. Genomli</p>	4	2 N	2

	biotexnologiya	o'zgargan organizmlarning kelajakdagi roli.			
8	O'zgaruvchanlik. Uning xillari va tibbiyotdagi roli.	<p>O'zgaruvchanlik va uning xillari: kombinativ, mutatsion, modifikatsion. Modifikatsion o'zgaruvchanlik. Belgilarning reaksiya normasi. Fenokopiyalar.</p> <p>Mutatsion o'zgaruvchanlik va uning xillari. Mutagen omillar. Antimutageniz. Irsiy va irsiy bo'lmagan o'zgaruvchanlikni o'rganish. Variatsion qator tuzish.</p>	4	2 N	2
			2	2 A	
9	Odam genetikasi va tibbiy genetik	<p>Odam genetik tahlil uchun o'ziga xos ob'ektdir. Odam irsiyatini o'rganishdagi asosiy usullari. Shajara egizaklar sitogenetik biokimyoviy populyatsion biokimyoviy statistik molekulyar – ontogenetik dermatoglifika usullarini o'rganish.</p> <p>Odam qo'l teri barmoqlaridan nus'ha olishni o'rganish va bu nus'halar yordamida belgilarning irsiylanishini aniqlash. Toza va panmiktiv populyatsiyalarda belgilarning irsiylanishini o'rganish.</p>	4	4 A	2
10	Irsiy kasalliklar. Tibbiy genetik maslahat	<p>Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyliigi. Tibbiy-genetik maslahatlar.</p> <p>Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o'rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash.</p>	2	4 A	1
11	Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari	<p>Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari.</p> <p>Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon.</p> <p>Doimiy preparatlarda spermatogenez va embriogenez etaplarini o'rganish. Makropreparatlar va mikropreparatlarda postembrional davrni o'rganish.</p>	2	4 A	1
12	Evolyusion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari	<p>Evolyusion g'oyalarning tarixi. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi.</p> <p>Genetik polimorfizm. Irsiy kasalliklar chastotasi.</p>	2	2 N	1

		Tashqi muhitning mutagen omillari ta'sirida kelib chiqadigan kasalliklarni aniqlash. Antimutagenlarning ta'sirini o'rganish.	2	2 A	
13	Odam a'zolarining onto-filogenezi	A'zolar evolyusiyasi. Hayvon a'zolari va funksional tizimlarining ontofilogenezi Odamlardagi tug'ma yetishmovchilik rivojining ontofilogeneziga bog'liqligi.	2	2 N	1
14	Antropogenez	Odamning evolyusiyasi. Hozirgi zamon odamlari. Evolyusiyaning insoniya soniga ta'siri.	2	2 N	1
15	Odam va biosfera. Odam ekologiyasi	Biosfera tabiiy tarixiy tizimdir. Biosfera evolyusiyasi. Odam va biosfera. Ekologiya — organizmning atrof muhit bilan bo'lgan munosabati haqidagi fan. Biosfera va ekologiya muammolarini o'rganish va atrof muhit ifloslanishini oldini olish chora tadbirlarini bilish.	2	2 N	1
16	Tibbiy parazitologiya.	Antropobiogeotsenozdagi biotik bog'lanishlarning asosiy shakllari. Parazitlar yashash muhitining o'ziga xosligi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Sodda hayvonlar tipi. Sarkodalilar: dizenteriya, ichak va og'iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar. Toksoplazma, koksidiyalar va bezgak parazitlari (plazmodiyalari). Infuzoriyalar: balantidiya.	3	2 A	1
17	Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomologiya	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. Yassi chuvalchanglar tipi. Yumaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon gijja-filyariyalar. O'rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari. Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo'lgan turkumlari.	3	2 A	2
18	Zaharli hayvonlar	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliplar. Zaharli chuvalchanglar. Zaharli halqali chuvalchanglar. Zaharli mollyuskalar. Zaharli bo'g'imoyoqlilar. Zaharli hasharotlar: qovoq arilar (shershen), asalarilar, chumolilar, tangacha qanotlilar. Zaharli ignaterililar.	3	2 A	2

		Zaharli umurtqalilar: to‘garakogizlilar, baliqlar, amfibiyalar, reptiliyalar. Ularning zahari bilan zaharlanish belgilari, birinchi yordam va davolash.			
		Jami:	54	18/36	27

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017 y.

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. “Ziyo-nashr”. Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboev K.N., Hamidov J.H., - " Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.
5. Yarygin M. “Biologiya”. Uchebnik. M., 1999 g.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to‘g‘risida ” gi buyrug‘i
2. Bochkov N.P. Klinicheskaya genetika. Moskva. 2004 g. Uchebnik dlya vuzov.
3. Baryshnikov Ye.N,- Meditsinskaya parazitologiya. Konspekt leksiya dlya med.vuzov. Vlados-press, 2005 g.
4. Zayas R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Основы общей i meditsinskoy parazitologii. Moskva, 2002 g.
5. Zayas R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Основы общей i meditsinskoy parazitologii. Feniks, 2002 g.
6. A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to‘plami» Toshkent, 2007, 2010, 2013 y.
7. P.R.Alimxodjaeva, A.A.Abduvaliev, N.M.To‘ychibaeva, M.S.Gildieva. “Tibbiy genetikaning tekshirish usullari”.

8. «Biologiya» A.A.Slyusarev, S.V.Jukova. Vysshaya shkola. M.,1987 g.
9. J.A.Musaev. "Genetika asoslari" Toshkent-2011y.
10. Alimxodjaeva P.R.,Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.
11. K.N.Nishanbaev, P.R.Alimxodjaeva, D.J.Xamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. <http://www.medline.ru>.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. <http://rsmu.ru/8894.html>
6. <http://www.dapamojnik.info/gist/>
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. <http://histologyatlas.wisc.edu/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.03.01 – HAMSHIRALIK ISHI
kasbi bo‘yicha**

TIBBIY KIMYO

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01. Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.08.
Ajratilgan auditoriya soat:	108

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

R.T.Zairova

- 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

N.M.Nosirova

- 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturning nomi	Tibbiy kimyo
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	18
Dastur maqsadi	Umumiy, analitik, fizik, kolloid kimyo asoslari bo'yicha bilimlarga ega bo'lgan, fizik-kimyoviy jarayonlar mohiyatini bilgan holda fizik-kimyoviy kattaliklarni xisoblashni bajara oladigan, organik kimyo asoslari bo'yicha bilimlarga ega bo'lgan xolda, biokimyoning kirish qismi xisoblanadigan "Statik biokimyo"ni, biokimyoviy jarayonlarda qatnashuvchi biopolimerlar va bioboshqaruvchi moddalar tuzilishi, hossalari va funksiyalarini tushinadigan, ular ishtirokida boradigan jarayonlarni modellashtirib bajara oladigan, tirik organizmda kechuvchi kimyoviy jarayonlarning ilmiy asoslarini xujayra va molekulyar darajada tushinib yeta oladigan, olingan nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay oladigan mutahassislarni tayyorlash.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> Modulga oid nazariy va amaliy bilimlarni o'rgatish; - talabalarni kimyoviy laboratoriyada ishlash qoidalari bilan tanishtirish; - fizik-kimyoviy kattaliklarni aniqlash, o'lchash, qo'llashni o'rgatish; - biologik faol organik moddalar tuzilishi, xossalari va organizmdagi funksiyalarini o'rgatish; - talabalarda ilmiy kimyoviy adabiyot bilan ishlash, muammoli va vaziyatli masalalarni yechish va eksperiment bajara oladigan ko'nikmalarni yaratish; - Tibbiy kime modulida moddalarning kimyoviy va fizikaviy o'zgarishlar (oksidlanish-qaytarilish, gidrolizlanish va boshqalar) yuz berishi mumkinligini va muammolarni tushuntirish; - Kimyoviy moddalarni dorishunoslikda va tibbiyotdagi ahamiyatini o'rgatish.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - boshqa fundamental va klinik modullarni o'zlashtirishi uchun tibbiy kimyo modulining zarurligi; - kimyoning asosiy tushunchalari, qonunlari, qoidalari, kimyoviy formulalar va reaksiyalar, anorganik va organik moddalar tuzilishi va xossalari; - fizik-kimyoviy kattaliklar, moddalarni tahlil qilish usullari to'g'risida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>; - elektrolit va noelektrolit moddalar eritmaları, kompleks birikmalar, biogen elementlar kimyosi, eritmalar nazariyasi, bufer sistemalar, ularni kislota-asosli gomeostazni saqlashdagi o'rni, bioenergetikaning nazariy asoslari, biokimyoviy jarayonlarning yo'nalishiga ta'sir etuvchi omillar; odam organizmining elektr tokini o'tkazishi,

	<p>oksidlanish-qaytarilish potentsiallarini xosil bo'lishi va elektrkimyoga asoslangan tashxis va davolash usullarining fizik-kimyoviy asoslari, sirt xodisalarining fizik-kimyosi, adsorbsion terapiyaning fizik-kimyoviy asoslari, dispers sistemalar va biopolimerlar eritmalarining fizik-kimyosini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - organik kimyo fanining asosiy tushunchalari, qonunlari, qoidalari, organik moddalar tuzilishining Butlerov nazariyasi, organik moddalarning fazoviy tuzilishi, ularning reaksiyon qobiliyatiga ta'sir etuvchi omillar, organik moddalarni tahlil qilish usullari to'g'risida <i>tasavvurga ega bo'lishi;</i> - geterofunksional va geteroxalqali birikmalar tuzilishi va xossalarini dori vositalari va metabolizm qatnashchilari sifatida, aminokislotalar tuzilishi va xossalarini, biopolimer moddalar - oqsillar, uglevodlar, nuklein kislotalar, lipidlarning tuzilishi, xossalari, funksiyalarini, fermentlar va vitaminlar tuzilishi va funksiyalarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi;</i>
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - kimyo laboratoriyasidagi texnika xavfsizligi qoidalarini; - kimyoviy reaksiyalarning borishi va yo'nalishini eng zarur termodinamik funksiyalarni hisoblash orqali baholash; - indikatorlar va uskunalar orqali yeritmalar pH-ini aniqlay bilish; - probirkalarda amalga oshiriladigan reaksiyalarning amalga oshira bilish; - kimyoviy uskunalarda va yeng oddiy qurilmalarda (Kipp uskunasi, suyuqliklarni haydash, piknometr, areometr, pH-metr va boshqalar) ishlashni o'zlashtirish; - amaliyotda tahlil usullarini qo'llash; izlanishga ilmiy yondashish; biologik ahamiyatga ega bo'lgan anorganik birikmalarning kimyoviy va fizikaviy xossalarini taxlil qilish uchun zarur bo'lgan kimyoviy laboratoriya ishlarini bajarish amaliy <i>malakalariga ega bo'lishi kerak.</i> - amaliyotda tahlil usullarini qo'llash; izlanishga ilmiy yondashish; biologik ahamiyatga ega bo'lgan organik birikmalarning kimyoviy va fizikaviy xossalarini taxlil qilish uchun zarur bo'lgan kimyoviy laboratoriya ishlarini bajarish amaliy <i>malakalariga ega bo'lishi kerak.</i>
O'quv rejaga muvofiq o'zoro bog'liq bo'lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va embriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi, Farmakologiya va retseptura asoslari
O'qitishning tashkilish shakli	<p>N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar MX - maxsus xonalardagi mashg'ulot</p>

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturning mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Tibbiy kimyoga kirish. Kimyo va atrof muhit. Biogen elementlar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Kimyo bizning hayotimizda. Kimyo va kimyoviy moddalar. Kimyo modulini o'rganish jarayonining asosiy qoidalari, bosqichlari, zarur bo'ladigan kimyoviy va matematik ko'nikmalar. Kimyoviy birikma. Moddalarning tasniflanishi. Moddaning holati va xossalari. Atomning elektron tuzilishi va hossalarning davriy o'zgarishi. Sog'liqni saqlash va atrof muhit muhofazasida kimyoning o'рни. Biogen elementlar kimyosi. Organizmdagi kimyoviy elementlar, ularning miqdoriy tarkibi va vazifalari. Organizmda elementlar konsentratsiyasi o'zgarishi bilan yuzaga keluvchi endemik va kasb kasalliklari. Texnogen ofatlar. Zaharli elementlar. Biogen elementlarning sifat reaksiyalari.</p> <p style="text-align: center;">Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> Biogen elementlar kimyosi. s-, p-, d-elementlarning fizikaviy va kimyoviy xossalari. Yadro kimyosi.	6	2 N 4 A	3
2	Eritmalar. Moddalar eruvchanligi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Eritmalar. Moddalar eruvchanligi. Elektrolit va noelektrolit moddalar eritmalari. Eruvchanlik. Eruvchanlikka bosimning (Genri qonuni), harorat va begona moddalar mavjud bo'lishining ta'siri (Sechenov qonuni). Eritmalarning xossalari. Biologik eritmalarning osmotik va onkotik bosimlari. Izotonik, gipotonik va gipertonik eritmalar. Eritrotsitlarda plazmoliz va gemoliz hodisalari. Raul qonunlari. Eritma ustidagi erituvchining to'yingan bug' bosimining</p>	6	2 N 4 A	3

		<p>nisbiy pasayishi. Eritmaning qaynash haroratining ko'tarilishi va muzlash haroratining pasayishi.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Eritmalar. Eritmalarning kolligativ hossalari. Titrimetrik tahlil. Neytrallashtirish usuli Titrimetrik tahlil. Oksidimetriya usuli.</p>			
3	<p>Kislota-asosli muvozanat. Bufer sistemalar.</p>	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Kimyoviy reaksiyalar kinetikasi. Kislota-asosli kataliz. Kimyoviy muvozanat va uni baholash usullari (K_m va K_d). Arrhenius, Brensted-Louri va Lyuislarning kislota va asos nazariyalari. Kislota va asos kuchi. Kislota-asosli muvozanat. Suvning ionlanishi. Vodород ko'rsatkichi. Kislota-asosli titrlash. Bufer sistemalar. Bufer sistemalarning tasnifi. Bufer ta'siri mexanizmi. Bufer sig'imi va bufer sig'imiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Bufer eritmalarning nini hisoblash uchun formulalar. Bufer eritmalarda kislota-asosli muvozanat. Organizmdagi bufer sistemalar: gidrokarbonatli, fosfatli, oqsilli, gemoglobinli va oksigemoglobinli bufer sistemalar. Organizmdagi bufer sistemalar sig'imi. Qonning ishqoriy zaxirasi. Atsidoz va alkaloz.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Kislota-asosli muvozanat. Bufer sistemalar.</p>	6	2 N 4 A	3
4	<p>Termodinamika va kimyoviy termodinamika.</p>	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Energiya. Oziq-ovqat energiyasi. Kaloriyani hisoblash. Solishtirma issiqlik sig'imi. Energiya turlari. Energiya va temperatura o'lchov birliklari. Metabolizm va energiya o'rtasida o'zaro bog'liqlik. Termodinamikaning birinchi qonuni. Ichki energiya. Izobarik va izoxorik jarayonlarning issiqlik samarasi. Entalpiya. Termodinamikaning ikkinchi qonuni. Entropiya. Erkin energiya. Termodinamik jarayonlarning qaytarligi va qaytmasligi. Inson organizmidagi hayotiy jarayonlar qaytmas termodinamik jarayonlar sifatida. Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik samarasi. Kimyoviy termodinamikaning asosiy qonuni. Gess qonuni. Gess qonunidan xulosalar. Termokimyoviy tenglamalar va ular bo'yicha hisob-kitoblar.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p>	6	2 N 4 A	3

		Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik effektini aniqlash.			
5	Kompleks birikmalar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Vernerning kompleks birikmalar uchun koordinatsion nazariyasi. Kompleks birikmalarning olinishi. Kompleks birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi. Kompleks birikmalar molekulasida izomeriya. Molekular, ionli kompleks birikmalar. Kompleks birikmalar eritmalaridagi muvozanat. Kompleks birikmalarning barqarorligi. Kompleks birikmalarning barqarorlik va beqarorlik konstantalari. Kompleks birikmalarda kimyoviy bog' tabiati. Ichki kompleks birikmalarning olinishi. Chugaev nazariyasi. Xelatlar – organik ligandlarning kompleks birikmalari. Tetrapirrolli birikmalar va metallofermentlar, kompleks birikma tabiatli dorivor vositalar. Ekzogen va endogen komplekslar. Xelatoterapiya asoslari. Xelatoterapiyada antidotlar sifatida ishlatiladigan organik birikmalar. Xelatoterapiyada antidotlarni tanlashda xelatarning tabiati, barqarorligi va raqobatlashish xususiyati asosiy omil sifatida. Kompleksonometriya – ionlarni kompleks birikmalar holatiga o'tkazib miqdoriy aniqlash.</p>	6	2 N 4 A	3
6	Elektrolit eritmalarining elektro'tkazuvchanligi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Elektrolit eritmalarining elektro'tkazuvchanligi.</p> <p>Elektrokimy o asoslari. Birinchi va ikkinchi tur o'tkazgichlar. Elektrolitlarning biologik eritmaları ikkinchi tur o'tkazgichlar sifatida. Elektrolit eritmalarining elektr o'tkazuvchanligi. Elektrolit eritmaları elektr o'tkazuvchanligini baholash usullari. To'qimalar va organizm suyuqliklarining elektr o'tkazuvchanligi, tibbiyotda elektrkimyoviy usullarni qo'llanilishi. Konduktometriya. Konduktometrik titrlash.</p>	6	2 N 4 A	3
7	Elektrodlar-lagi jarayonlar. Potensiallar xosil bo'lishi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Potensiallar hosil bo'lishi. Elektrod, oksidlanish-qaytarilish, membrana, diffuziya potensiallari. Potensialni o'lchash. Elektrodlar. Elektrodlar turlari. O'lchovchi va solishtirish elektrodlari. Potensiallarni hisoblash formulalari. Ionlar konsentratsiyalarini aniqlashning elektrkimyoviy usullari. Potensiometriya. rN ni potensiometrik usul bilan aniqlash. Potensiometrik titrlash. Potensiallar hosil bo'lishining organizm faoliyatidagi o'rni.</p>	6	2 N 4 A	3

		Amaliy mashg'ulot mazmuni Elektrod jarayonlari. Potensiallar xosil bo'lishi va ularning turlari. Potensiometriya.			
8	Sirt hodisalarning fizik-kimyosi.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Sirt hodisalari. Sirt energiyasi va sirt tarangligi. Sirt faollik. Sorbsiya hodisasi. Adsorbsiya, absorbsiya, xemosorbsiya. Harakatli va harakatsiz yuzada boradigan adsorbsiya. Adsorbsiya natijasini belgilovchi omillar. Ion va molekular adsorbsiya. Tanlab adsorbsiyalash. Xromatografiya – tanlab adsorsiyalashga asoslangan fizik-kimyoviy usul sifatida. Xromatografiya usullari. Adsorbsion, taqsimlanish, ion almashinish, afin, gaz, gaz-suyuqlik xromatografiya turlari. Qog'oz, kolonkali, kapillyar, yupqa qavatli xromatografiya. Xromatografiyaning tibbiyotda qo'llanilishi. Zaharli moddalarning to'qima va organizm suyuqliklaridagi adsorbsiyasi. Adsorbsion terapiya.	6	2 N 4 A	3
9	Dispers sistemalarining fizik-kimyosi.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Dispers sistemalar. Dispers sistemalarining zarrachalar o'lchami, agregat holati hamda dispers faza va dispers muhitning ta'sirlanish darajasiga ko'ra tasniflanishi. Kolloid eritmalar. Kolloid eritmalarining olinishi. Peptizatsiya. Kolloid zarrachalarning tuzilishi. So'lakning mitsellyar tuzilishi. Qo'sh elektr qavat hosil bo'lish mexanizmi. Elektrkinetik potensialning paydo bo'lishi. Elektrokinetik hodisalar. Elektroosmos va elektroforez. Kolloid eritmalarini tozalash. Dializ va gemodializ. Kolloid eritmalarining molekular-kinetik va spesifik xossalari. Koagullanish. Koagullanish bo'sag'asi. Kolloid eritmalarining barqarorligi. Kolloid himoya. Yuqori molekular birikmalar kolloid eritmalar barqarorligini oshiruvchi himoyalovchi vositalar sifatida. Dag'al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar. Chin eruvchi va kolloid eruvchi sirt faol moddalar. Yuqori molekular birikmalar (YuMB) eritmaları yuqori dispers va kolloid sistemalar sifatida. YuMB eritmalarining xossalari. YuMB eritmalarining turg'unligi. YuMB eritmalarining qovushqoqligi, YuMB ni, qonning reologik hususiyatlariga ta'siri.	6	2 N 4 A	3
		Amaliy mashg'ulot mazmuni			

		<p>Dispers sistemalar. Kolloid sistemalarning klassifikatsiyasi, tuzilishi, olinishi va tozalash usullari.</p> <p>Kolloid sistemalarning molekular-kinetik va spesiifik xossalari. Kolloid sistemalarning turg'unligi. Dag'al-dispers sistemalar.</p> <p>Yuqorimolekular birikmalar YuMB. YuMB eritmalarining xossalari.</p>			
10	<p>Organik kimyoga kirish.</p> <p>Organik birikmalarning sinflari va umumiy xossalari.</p>	<p style="text-align: center;">Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Organik birikmalar. Organik birikmalar tuzilish nazariyasi. Izomeriya. Stereoizomeriya. Organik moddalar molekulasida kimyoviy bog'lar tabiati. Organik birikmalarning reaksiyon qobiliyati. Ta'sirlanish. Ta'sirlanish turlari. Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari. Elektron samaralar. Elektronodonor va elektronoakseptor o'rinbosarlar. Organik birikmalarning kislotasosli xossalari. Brensted-Lourining kislotalari va asoslari. Lyuis kislotalari va asoslari. Organik birikmalarning oksidlanishi va qaytarilishi. Organik reaksiya turlari.</p> <p>Uglevodorodlar. Uglevodorodlarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Alkanlar. Alkanlarning xossalari. O'rin olish reaksiyalari. Alkanlarning ishlatilishi. Alkenlar va alkinlar. Alkenlar va alkinlarning xossalari. Birikish reaksiyalari. sistrans izomeriya. Aromatik birikmalar. Aromatik uglevodorod molekulasida o'rin olish reaksiyalari. Kislrorod va boshqa geteroatom saqllovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari.</p> <p>Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.</p> <p style="text-align: center;">Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Organik kimyo asoslari. Organik birikmalarning asosiy sinflari,</p> <p>Organik birikmalarning reaksiyon qobiliyati, oksidlanishi va qaytarilishi.</p> <p>Mono-vapolifunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Alifatik va aromatik spirtlar.</p> <p>Geterofunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Aminospirtlar hujayra</p>	6	2 N 4 A	3

		<p>membranalari fosfolipidlarining tuzilish birliklari sifatida.</p> <p>Benzolning geterofunksional birikmalari . Salitsil , sulfanil va aminobenzoy kislota xosilalari dori vositalari sifatida.</p>			
11	<p>Poli- va geterofunksional va geteroxalqali birikmalar.</p>	<p>Nazariy mashg‘ulot mazmuni.</p> <p>Polifunksional birikmalar. Ko‘p atomli spirtlar. Ko‘p atomli fenollar, poliaminlar, ikki asosli karbon kislotalar.</p> <p>Geterofunksional birikmalar. Aminospirtlar: aminoetanol (kolamin), xolin, asetilxolin. Aminofenollar: dofamin, noradrenalin, adrenalin. Aminotiollar (2-aminoetantiol). Ularning biologik ahamiyati. Gidroksi- va aminokislotalar. Ketokislotalar.</p> <p>Benzolning geterofunksional hosilalari. Paraaminofenol, salitsil kislota, para-aminobenzoy kislota, sulfanil kislota va ularning hosilalari. Poli- va geterofunksional birikmalar metabolizm jarayonining muhim ishtirokchilari va dorivor vositalar sifatida.</p> <p>Geterohalqali birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi. Geterohalqali birikmalar metabolitlar va dorivor moddalar sifatida. Biologik muhim geterohalqali birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Bir va ko‘p geteroatomli geterohalqalar. Besh va olti a‘zoli geterohalqali birikmalar. Kondensirlangan geterohalqalar.</p> <p>Amaliy mashg‘ulot mazmuni</p> <p>Geteroxalqali birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Geterohalqa saqlagan neyromediatorlar.</p>	6	2 N 4 A	3
12	<p>Karbonsuvlar . Tuzilishi va funksiyalari.</p>	<p>Nazariy mashg‘ulot mazmuni.</p> <p>Karbonsuvlar, organizm va ozuqa mahsulotlarining asosiy uglevodlari, vazifasi. Monosaxaridlar. Monosaxaridlar klassifikatsiyasi. Aldoza, ketoza, tetroza, pentoza va geksozalar. Monosaxaridlar stereoisomeriyasi. Monosaxaridlar formulasini ifodalash uchun Fisher proeksiyasi. Monosaxaridlarning suvli eritmada xalqalanishi. Monosaxaridlar xalqali tuzilishini ifodalash uchun Xeorus formulasi. Monosaxaridlarning xalqali shakllarining anomerlanishi. Monosaxaridlarning kimyoviy hossalari. Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari, monosaxaridlarning aminohosilalarini</p>	6	2 N 4 A	3

		<p>xosil bo‘lishi, oksidlanishi, qaytarilishi, glikozidlar hosil bo‘lishi.</p> <p>Disaxaridlar. Qaytaruvchi (maltoza, sellobioza, laktoza) va qaytarmaydigan (saxaroza, tregaloza) disaxaridlar.</p> <p>Polisaxaridlar, gomopolisaxaridlar (kraxmal, glikogen, dekstran, sellyuloza, xitin, pektin) va birlashtiruvchi to‘qima geteropolisaxaridlari (xondroitinsulfatlar, gialuron kislota, geparin).</p> <p>Amaliy mashg‘ulot mazmuni</p> <p>Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.</p>			
13	Aminokislotalar, peptidlar va oqsillar.	<p>Nazariy mashg‘ulot mazmuni.</p> <p>Aminokislotalar tuzilishi, stereoizomeriyasi, fizik-kimyoviy xossalari, kislotali-asosli xossalari, biologik vazifalari.</p> <p>Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar. Oqsillarning biologik vazifalari. Oqsillarning elementar tarkibi. Globulyar va fibrillyar oqsillar. Oddiy va murakkab oqsillar. Oqsillarning birlamchi strukturasi, uning biologik xususiyatlariga bog‘liqligi. Birlamchi strukturaning turga xos spesifikligi (turli hayvonlar insulini misolida). Oqsillardagi peptid zanjirlarning konformatsiyasi (ikkilamchi va uchlamchi strukturalar). Oqsillar biologik xususiyatlarining ikkilamchi va uchlamchi strukturaga bog‘liqligi. Oqsillarning superikkilamchi tuzilishlari. Oqsil molekulasining konformatsion o‘zgarishlari. Oqsillarning to‘rtlamchi tuzilishi. Oqsillar biologik faolligining to‘rtlamchi tuzilishga bog‘liqligi; protomerlar komplementarligi; protomerlar konformatsiyasining kooperativ o‘zgarishi (gemoglobin misolida). Izofunksional oqsillar.</p> <p>Oqsillarning ligandlar bilan ta’siri. Oqsillarning fizik-kimyoviy xususiyatlari: eruvchanligi, ionlanishi va gidratatsiya; oqsillarni eritmalardan cho‘ktirish. Oqsillarning molekular massasi, aniqlash usullari, ahamiyati. Oqsillar denaturatsiya va reaktivatsiyasi, organizmdagi ahamiyati, tibbiyotda qo‘llanilishi. Individual oqsillarni ajratish usullari. Organizm oqsil tarkibining ontogenez va kasalliklarda o‘zgarishi.</p> <p>Amaliy mashg‘ulot mazmuni</p> <p>Aminokislotalar. Tuzilishi, xossalari va biologik</p>	6	2 N 4 A	3

		vazifalari. (Laboratoriya mashg'uloti). Peptid va oqsillar. Oqsillarning fazoviy konformatsiyalari. Peptid va oqsillarning funksiyalari. Oqsillarning fizik-kimyoviy hossalari. (Laboratoriya mashg'uloti).			
14	Nuklein kislotalar tuzilishi va funksiyalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Nuklein kislotalar ochilishi va o'rganilishining tarixi, funksiyalari. Eng ko'p tarqalgan xujayra nukleotidlari. Nuklein kislotalarning tuzilishi, klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Nuklein kislotalar tarkibidagi pirimidin (uratsil, timin, sitozin) va purin (adenin, guanin) asoslari. Nuklein kislota tarkibidagi azot asoslarining laktam-laktim tautomeriyasi.</p> <p>Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi. Nukleozid mono- va polifosfatlar: AMF, ADF, ATF. Nukleozidsiklofosfatlar. Nuklein kislotalarning birlamchi tuzilishi. Ribonuklein va dezoksiribonuklein kislotalar. Nuklein kislotalarning gidrolizi.</p> <p>DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. Komplementar juftlar hosil bo'lishining kimyoviy asoslari. Chargaff qoidasi. RNK turlari. RNK va genetik kod. Mutatsiya. Mutatsiya sabablari (tautomer muvozanatning buzilishi, kimyoviy moddalar va nur ta'siri). RNK tuzilishining o'ziga xosliliklari. DNKning uchlamchi tuzilishi. Nuklein kislotalarning gibridlanishi. DNK-zondlari. Xromatin tuzilishi. Nukleosomalar. Gistonli va giston bo'lmagan xromosoma oqsillari. Ribosomalar tuzilishi.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlarning mono- va polifosfatlari. Nukleozidsiklofosfatlar. Nukleotid tabiatli kofermentlar.</p> <p>Nuklein kislotalar tuzilishi. Ularning funksiyalari. Nuklein kislotalarning birlamchi va fazoviy tuzilishlari. DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. DNKning uchlamchi tuzilishi. RNK turlari. Ribosomalar tuzilishi.</p>	6	2 N 4 A	3
15	Lipidlar tuzilishi va funksiyalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Organizm va ovqat tarkibining asosiy lipidlari, biologik ahamiyati. Lipidlarning klassifikatsiyasi. Sovunlanadigan: oddiy va murakab lipidlar. Lipidlarni hosil qiluvchi moddalar va lipidlarning</p>	6	2 N 4 A	3

		<p>hosilalari. Yogʻ kislotalari. Mumlar va triglitseridlar. Triglitseridlarning kimyoviy xossalari. Yogʻlarning kislotali va ishqoriy gidrolizi. Glitserofosfolipidlar. Fosfatid kislota. Plazmogenlar. Sfingofosfolipidlar. Proteolipidlar. Glitseroglikolipidlar. Sfingoglikolipidlar. serebrozidlar. Ganglioizidlar. Xujayra membranasi tuzilishi.</p> <p>Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar. Karotinoidlar. Steroidlar: estran, androstan, pregnan, xolan va xolestan hosilalari. Xolesterol, oʻt kislotalari va ularning tuzlari, ahamiyati. Steroid gormonlar. Eykazanoidlar.</p> <p>Amaliy mashgʻulot mazmuni Lipidlar. Sovunlanadigan oddiy lipidlar. Uchatsilglitseridlar. Sovunlanadigan murakkab lipidlar. Tuzilishi va hossalari. Lipidlar.Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar va steroidlar Fermentlar.</p>			
16	Fermentlarning tuzilishi, xususiyati va taʼsir etish mexanizmi.	<p>Nazariy mashgʻulot mazmuni. Fermentlarning ochilishi, tarixi. Fermentlarning xususiyatlari. Fermentativ reaksiya tezliklarining harorat, muhit, ferment va substrat konsentratsiyasiga bogʻliqligi.Fermentativ katalizning oʻziga xos tomonlari. Fermentativ reaksiyalar kinetikasi. Fermentlar faolligini oʻlchash birliklari. Fermentlar kofaktorlari: metall ionlari va kofermentlar. Fermentlar klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Fermentlar faolligini aniqlash. Fermentlarning xujayra ichida joylashishi. Izofermentlar, multifermentlar, kofaktorlar va kofermentlar. Fermentlar spesifikliklari.</p> <p>Amaliy mashgʻulot mazmuni Fermentlar tuzilishi, klassifikatsiyasi va taʼsir etish mexanizmi.</p>	6	2 N 4 A	3
17	Fermentlar faolligining boshqarilishi.	<p>Nazariy mashgʻulot mazmuni. Fermentlar ingibitorlari; ingibirlanish turlari. Dori moddalar – fermentlar ingibitorlari. Fermentlar taʼsirining boshqarilishi: massalar taʼsir qonunining taʼsiri; ferment miqdorining oʻzgarishi; profermentlar; fermentning kimyoviy modifikatsiyasi; allosterik boshqarilish; fosforillanish-defosforillanish; fermentlar faolligini boshqarishning boshqa turlari. Katalitik va boshqaruv markazlar. Allosterik fermentlarning toʻrtlamchi strukturasi va ferment</p>	6	2 N 4 A	3

		protomerlari konformatsiyasining kooperativ o'zgarishi. A'zo va to'qimalar ferment tarkibining farqi. Organospesifik fermentlar. Ontogenezda ferment tarkibining o'zgarishi. Immobillangan fermentlar. Fermentlarning qo'llanishi. Amaliy mashg'ulot mazmuni Fermentlar. Fermentlar faolligini boshqarish. Fermentlar ingibitorlari. Fermentlar qo'llanilishi. Tibbiy enzimologiya.			
18	Vitaminlar.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Vitaminlar klasifikatsiyasi. Vitaminlar yetishmovchilikida kelib chikadigan xastalıklar. Suvda eriydigan va yog'da eriydigan vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Antivitaminlar. Vitaminlar . Yog'da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.	6	2 N 4 A	3
		Jami	108	36/7 2	54

3. O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash

O'kuv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

8. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
9. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
10. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
11. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
12. Shavkat Mirziyoev "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
13. Shavkat Mirziyoev "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
14. Shavkat Mirziyoev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" Toshkent – "O'zbekiston"-2019

Asosiy adabiyotlar

1. M.M. Abdulhaeva, O'. M. Mardonov. «Kimyo». Toshkent, «O'zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2011 yil.
2. Sh.X.Sobirov «Organik kimyo». Toshkent, Cho'lon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 yil.
3. A.A.Abdusamatov, R.Mirzaev, R.Ziyaev «Organik kimyo». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2004
4. A.A.Abdusamatov, R.Ziyaev, V.Akbarov «Organik kimyodan mashq, masala va testlar». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003
5. S.Masharipov, I.T.Tirkashev “Kimyo” Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. I.M.Pirmuxamedov “Organik kimyo” Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1992 yil
2. L.Yunusov, Sh.Rustamova “Organik kimyo” Amaliy mashg'ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1995 yil.
3. I.M.Pirmuxamedov, A.Sh.Shukurov “Organik kimyo”. Amaliy mashg'ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1996 yil.
4. R.A.Shoyardonov «Organik kimyodan savol, masala va mashqlar Toshkent, “O'qituvchi” nashriyoti, 1996 yil

Internet saytlari

<http://www.ziyonet.uz/>
<http://www.lex.uz/>
<http://www.google.com/>
<http://www.dtm.uz/>
Pharmi.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

TIBBIY BIOFIZIKA DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib rakami:	2.09
Ajratilgan soat:	72

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Samatova B.S.

- 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Bazarbaev M.I.

TTA, tibbiy biofizika va axborot
texnologiyalari kafedrasini mudiri, dotsent

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy biofizika
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a'zo va to'qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni o'rganish; - Organizm to'qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini o'rganish; - Tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini to'g'risida tasavvurlarga ega bo'lish. - Inson organizmida sodir bo'ladigan mikrojarayonlar va molekular jarayonlarning fizikasini tushunish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a'zo va to'qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni, organizm to'qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini, tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini bilib oladilar. - fizikaviy konuniyatlarni tirik organizmdagi jarayonlarga tadbik etish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. - tibbiy biologik ma'lumotlarni fizik-texnikaviy asboblar yordamida olish, kayd etish va taxlil etish malakalariga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Tibbiy biofizika faniga kirish. Faning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o'lchash) va xatoliklar nazariyasi - Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari - Bioakustika asoslari - Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari - Optika asoslari va ko'zning optik sistemasi - Tirik organizm to'qima va hujayralariga fizik omillarning ta'siri - Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari - Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi - Zamonaviy tibbiy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - tibbiy biofizika fanining tarixi; • tibbiy biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; • tibbiy biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi; • o'lchashlar va asosiy o'lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; • antropometrik o'lchashlar va ularning asosiy birliklarini; • tajriba o'tkazish usuliga bog'liq bo'lgan xatoliklar; • qurilma va apparaturaga bog'liq bo'lgan xatoliklar; • tajriba o'tkazuvchining shaxsiy xatosini - odamning antropometrik ko'rsatkichlarini o'lchash; • SI sistemasida normal (fiziologik) va patologik ko'rsatkichlarni aniqlash; - o'rta arifmetik qiymatni hisoblash;

- absolyut va nisbiy xatoliklar;
- har xil o'lchov asboblari o'lchashlar o'tkazish
- qattiq jismlarning mexanik xossalari;
- biologik to'qimalarning mexanik xossalari;
- suyuqlikning mexanik xossalari;
- yurak biomexanikasi elementlari.
- ofigmotometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o'lchash;
- sirt taranglik koeffitsientini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash
- gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to'lqin uzunliklarining kattaliklari birliklari;
- tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo'lishi;
- tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog'liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi;
- tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasini;
- tovushning tarqalishi va chastotasini, lokatsiyasi;
- ultratovush va uning xususiyatlari;
- aks-sado nimaligi;
- akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi
- ul'tratovush qurilmalari bilan ishlash prinsiplari.
- tovushning to'lqin uzunligini aniqlash;
- berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;
- tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo'yishda qo'llanilishi va tovush bilan davolash;
- ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirishni;
- eshitish o'tkirligini aniqlash.
- hujayra membranasida biopotensiallarning hosil bulishi;
- elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha;
- EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi
- elektrokardiograf apparatlarida ishlash;
- elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o'zgarishlarning tavsif qilish;
- elektrodni to'g'ri ulash.
- yorug'likning tabiati va xossalari;
- linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo'lishi;
- optik asboblari va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati;
- ko'zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko'rishning sabablari;
- ko'zning to'r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar;
- lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo'llanilishi.
- ko'zning ko'rish o'tkirligini aniqlash;
- ko'zning ko'rish maydonini aniqlash.
- organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati;
- fermentlar ishtirokida boradigan reaksiyalarning mohiyati;
- fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta'siri;
- ovqat hazm bo'lish jarayonlarida me'da va ichak shirasi tarkibidagi

	<p>fermentlarning ishtirok etish jarayonlarini;</p> <ul style="list-style-type: none"> - so‘lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning - gidrolizlanishiga ta’siri; - fermentlar aktivligiga haroratning ta’siri. - biologik membranalarning ultrastrukturalari va funksiyasi, ularni tekshirish usullari; - moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlarini; - diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; - eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; - biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta’sirlari. - o‘simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz va deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; - eritrotsitlarga gipertonik va gipotonik eritmalar ta’sir ettirib, ulardagi o‘zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o‘rganish - termodinamika qonunlari; - issikdik balansi; - issiqlik almashinuvi turlari; - termometriya hakidagi tushuncha; - rentgen nurlari va ularning xossalari; - radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; - doza va uning birliklari - termometr yordamida tana haroratini o‘lchash; - rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; - rentgenografiya o‘tkazish. - Kompyuter tomografiyaga nazariy tushuncha va prinsip ishlashi; - Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi - Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o‘kazish texnikasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) o‘kazish texnikasi
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	<p>Terapiyada hamshiralik ishi Fiziologiya Hamshiralik ishi Fizioterapiya va massaj</p>
O‘qitishni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O‘qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	<p>Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish</p>

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Tibbiy biofizika fani, uning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o'lchashlar) va xatoliklar nazariyasi.	<ul style="list-style-type: none"> - Biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; - O'lchashlar va asosiy o'lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; - Tajriba o'tkazish usuliga bog'liq bo'lgan xatoliklarni; - Qurilma va apparaturaga bog'liq bo'lgan xatoliklarni; - Tajriba o'tkazuvchining shaxsiy xatosini. - Antropometrik o'lchashlar va ularning asosiy birliklarini; - Odamning antropometrik ko'rsatkichlarini o'lchashni; - SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik - ko'rsatkichlarni aniqlash; - O'rta arifmetik qiymatni hisoblashni; - Absolyut va nisbiy xatoliklar; - Har xil o'lchov asboblari o'lchashlar o'tkazish. 	8	2 N 4 A	4
2	Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari	<ul style="list-style-type: none"> - Suyuqlikning mexanik xossalari. Sirt taranglik koeffitsienti. - Qattiq jismlarning mexanik xossalari; - Biologik to'qimalarning mexanik xossalari; - Yurak biomexanikasi elementlari. - Ofigmotometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o'lchash; - Korotkov usulida qon bosimini o'lchash. 	8	2 N 4 A 2 L	4
3	Bioakustika asoslari	<ul style="list-style-type: none"> - Gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to'lqin - uzunliklarining kattaligi birliklari; - Tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo'lishi; - Tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog'liqligi, xar xil - muhitda tarqalish tezligi; - Tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash - formulasi; - Tovushning tarqalishi va chastotasini, lokatsiyasi; 	8	2 N 4 A 2 L	4

		<ul style="list-style-type: none"> - Ultratovush va uning xususiyatlari; - Aks-sado nimaligi; - Akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi; - Ul'tratovush qurilmalari bilan ishlash prinsiplari. - Tovushning to'liq uzunligini aniqlash; - Ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish; - Tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo'yishda qo'llanilishi - va tovush bilan davolashni; - Eshitish o'tkirligini aniqlash. - Berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash. 			
4	Bioelektrodina mika va elektrokardiografiya asoslari.	<p>Elektr toki. Doimiy tokning organizm to'qimalariga ta'siri. Hujayra membranasida biopotensialarning hosil bulishi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Galvanizatsiya; - Elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha; - EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasini. - Elektrokardiograf apparatlarida ishlash; - Elektrodni to'g'ri ulash. - Elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o'zgarishlarning tavsif qilish. 	8	2 N 6 A 2 L	4
5	Optika asoslari va ko'zning optik sistemasi	<ul style="list-style-type: none"> - Yorug'likning tabiati va xossalari; - Lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo'llanilishi; - Linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo'lishi; - Optik asboblari va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash; - Mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash; - Infraqizil va ultrabinafsha nurlarining tabiati; - Ko'zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko'rishning sabablari; - Ko'zning to'rt pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar; - Ko'zning ko'rish o'tkirligini aniqlash; - Ko'zning ko'rish maydonini aniqlash. - Mikroskopiya. Mikroskopning kattalashtirish darajasi va uni hisoblash. 	8	2 N 6 A 2 L	4
6	Tirik organizm to'qima va hujayralariga	<ul style="list-style-type: none"> - Organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati; - Fermentlar ishtirokida boradigan 	8	2 N 4 A	4

	fizik omillarning ta'siri	reaksiyalarning mohiyati; - Fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta'siri; - Ovqat hazm bo'lish jarayonlarida me'da va ichak shirasi tarkibidagi - fermentlarning ishtirok etish jarayonlari; - So'lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning - gidrolizlanishiga ta'siri; - Fermentlar aktivligiga haroratning ta'sirini. - Biologik jarayonlarda fermentlarning ahamiyati va fermentativ reaksiyalarning tezligini aniqlash. - Kraxmalning gidrolizlanishiga so'lak tarkibidagi amilaza fermentini ta'sirini aniqlash.		2 L	
7	Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari.	- Biologik membranalarning ultrastrukturalari va funksiyasi, ularni tekshirish usullari; - Moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari; - Diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; - Eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; - Biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta'sirlari; - Eritrotsitlarga gipertonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o'zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o'rganish; - Eritrotsitlarga gipotonik eritmalar ta'sir ettirib, - ulardagi o'zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o'rganish - O'simliklarning hujayralarida ketadigan deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; - O'simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz - xodisalarini mikroskopda kuzatish	8	2 N 4 A 2 L	4
8	Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi	- Termodinamika qonunlarini; - Issikdik balansi; - Issiqlik almashinuvi turlari; - Termometriya haqidagi tushuncha; - Termometr yordamida tana haroratini o'lchash; - Turli termometrlar yordamida ishlashni o'rganish; - Rentgen nurlari va ularning xossalari; - Radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan	8	2 N 6 A	4

		tibbiyotda foydalanishn; - Doza va uning birliklarin. - Rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; - Rentgenografiya o'tkazish.			
9	Zamonaviy tibbiy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari.	- Tomografiyaga nazariy tushuncha va ishlash prinsipi; - Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; - Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o'kazish texnikasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) o'kazish texnikasi;	8	2 N 4 A	4
		Jami	72	18/4 2/12	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. S.T.Tursunov, N.R.Buronova, F.Beknazarov "Tibbiy biofizika" Toshkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2005 yil.
2. E. Ismailov, N. Mamatqulov, G'. Xodjayev, N. Norboyev. Biofizika. T. Cho'lpon. 2013y
3. Remizov A.N. i dr. Uchebnik po meditsinskoy i biologicheskoy fizike. 2003 god.
4. A.I.Essaulova, M.Ye.Bloxina, L.D.Gonsov "Rukovodstvo k laboratornym rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike" Moskva, izdatelstvo "Vysshaya shkola", 1987 g
5. A.N.Remizov, N.X.Isakova, G.M.Maksina "Sbornik zadachi po meditsinskoy i biologicheskoy fizike". Moskva, izdatelstvo "Vysshaya shkola", 1987 g
6. Qosimov M.M. Nazariy biofizika asoslari. Toshkent, Univer-sitet, 2006, 220 b.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. V. N. Fedorova, Ye. V. Faustov. Meditsinskaya i biologicheskaya fizika : kurs leksiy s zadachami; uchebnoe posobie / - M. : GEOTAR-Media, 2010. - 592 s.
2. M.Ye.Bloxina “Rukovodstvo k laboratornym rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike” Moskva, 2002 g.
3. Yu.A.Vladimirov, D.I.Roshupkin, A.Ya.Potapenko, A. I. Deev “Biofizika” Moskva, "Meditsina" nashriyoti, 1983y.
4. N.I.Gubanov, A.A. Utepbergenov “Meditsinskaya biofizika” Moskva, “Meditsina” nashriyoti, 1978 y.
5. Z.D.Beikova, R.S. Pavlov “Meditsina biofizikasidan o‘quv qo‘llanma” Toshkent, “Meditsina” nashriyoti, 1976 y

Internet saytlari:

1. <http://www.ziyonet.uz/>
2. <http://www.google.com/>
3. Mexanika - [w.w.w. emoni.com](http://www.emoni.com).
4. Termodinamika – [w.w.w cc.ss. u crèmea ru](http://www.cc.ss.ucremea.ru).
5. Akustika – [w.w.w acoustics.ru](http://www.acoustics.ru).
6. Elektromagnetizm – [w.w.w Zone-x ru](http://www.zone-x.ru).
7. Optika –[w.w.w Fiz.shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
8. Atom fizikasi- [w.w.w. Fiz.shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
9. Yadro fizikasi – [w.w.w. Fiz. shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
10. Radioaktiv- [w.w.w jolnbiz.ru](http://www.jolnbiz.ru)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

**UMUMIY GIGIENA VA EKOLOGIYA
DASTURI**

Kvalifikatsiya(lar) nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejasidagi tartib raqami: 2.10

Ajratilgan soat: 36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi Nuralieva Zulxumor Kuchkarovna

Taqrizchi:

SamDTIning Jamoat salomatligi va sog'liqni saqlash menejmenti kafedrasida dotsenti
B. E. Tuxtarov

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Umumiy gigiena va ekologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	Gigienaning ilmiy asoslari, gigienik tekshirish usullari va sog'lomlashtirish tadbirlarining asosiy prinsiplarini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi ta'minlash. O'quvchilarga gigienaning asoslari, gigienaning har bir bo'limini asosiy xususiyatlari, eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar, o'quvchilar tomonidan gigienik tekshirish usullarini o'zlashtirilishi, o'quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o'zaro ta'sirlanish asoslari, gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning asoslari bilan tanishtirishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • toksikologik tekshirishlarning metodologik asoslarini bilib oladilar; • oziq-ovqat mahsulotlarining to'la sifatligini tekshirishning uslubiy asoslarini aytib beradilar; • Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini umumiy va shaxsiy tarzda tekshirish va baholashning metodologik asoslarini bajarib kuradilar; • organizmga atrof muhit omillarining organizmga ta'sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni bajarib ko'rsatadilar; • organizmga meteo-omillarning kompleks ta'sirini tekshirish va baholash usularini aytib beradilar; • Jismoniy mehnatni bajarishda organizmning funksional holatini baholash usullarini bajaradilar; • Aqliy mehnat bajarganda organizmning funksional holatini baholash bo'yicha ish olib boradilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • gigiena va uning har bir bo'limining maqsadi va vazifalarini; • atrof muhit va odam organizmining o'zaro bog'liqligining asoslarini; • atrof muhit omillarining organizmga ta'sir etish xususiyatlari, ijtimoiy-gigienik omillarni; • gigienik va sog'lomlashtiruvchi tadbirlarni tashkil qilish va o'tkazishning asosiy prinsiplarini; • oqilona ovqatlanishning gigienik asoslarini; • sog'lom turmush tarzining gigienik asoslarini; • atrof muhit omillarini gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning umumiy asoslarini; • inson ekologiyasining zamonaviy holati va atrof muhitni muhofaza qilishning gigienik asoslarini bilish.
Ko'nikmalar	<p>-atrof muhit omillarini baholash bo'yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ob'ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; - hona havosining mikroiqlim ko'satkichlarini o'lchash va

	<p>baholashni;</p> <ul style="list-style-type: none"> - yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish va baholashni; - laboratoriya tekshirishlari uchun turli manbalardan suv namunalari olish, suvning fizik va kimyoviy xossalarini aniqlashni; - laboratoriya tekshirishlari uchun tuproq namunalari olish va ularni tekshirishga tayyorlashni; - tuproqning fizik-mexanik, kimyoviy xossalarini va gellentoovoskopik tekshirishni; - ishchi muhiti havosidagi fizik va kimyoviy omillarni aniqlashni; - gazlamaning asosiy fizikaviy va gigienik xossalarini aniqlashni bajarish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Nutritsiologiya Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi Infeksion nazorat Biofizika Mikrobiologiya ,virusologiya va immunologiya Dietologiya</p>
O'qitishning tashkiliy shakli	<p>N- nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim</p>
Dasturga qo'yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O'qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	<p>Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.</p>

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Gigienaning predmeti va vazifalari	<p>Gigienaning predmeti va vazifalari. Tibbiy ekologiya. Tibbiy ta'lim tizimida gigienaning tutgan o'rni. "Aholi salomatligi" tushunchasi, salomatlik ko'rsatkichlarining yashash sharoitlariga bog'liqligi. Atrof muhit va ekologik omillar haqida tushuncha. Gigienada qo'llanadigan tekshirish usullari.</p>	2	2N	
2	Havo muhiti va uning gigienik	<p>Atmosfera havosining fizikaviy xossalariga gigienik ta'rif. Atmosfera</p>	4	2N	2

	ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati	havosining fizikaviy xossalarini biologik va umumsanitar ahamiyati: harorat, namlik, havoning xarakter tezligi, barometrik bosim va havoning elektrlanganlik holati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati. Infraqizil ko‘rinadigan va ultrabinafsha nurlarining biologik ahamiyatini o‘rganish.	2	2A	
3	Suvning salomatlik omili ekanligi. Aholining suv ta‘minotini gigienik asoslari. Aholining suv ta‘minotini tashkil qilishga bo‘lgan gigienik talablar	Suvning fiziologik va gigienik roli, uning epidemiologik ahamiyati. Aholining suv ta‘minotini dunyo muammosi ekanligi. O‘zR hududidagi suv manbalariga gigienik ta‘rif va ekologik muammolar. Ichimlik suvining sifatiga bo‘lgan gigienik talablar. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy va yordamchi usullarni qo‘llash va o‘rganish.	4 2	2 N 2 A	2
4	O‘zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatini tashkil qilishning asoslari	Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O‘zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). Ogohlantiruvchi va joriy sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi “Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to‘g‘risida Qonuni”ga umumiy ta‘rif.	4	2 N	2
5	Gigienik me‘yorlashtirish va reglamentlashtirish haqida tushuncha	Gigienik me‘yor va reglamentlarning ahamiyati. Atrof va ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy, kimyoviy, biologik omillarning gigienik me‘yorlari va gigienik reglamentlarini ishlab chiqarishning asoslari. SanQvaM lari, REK va boshqa normativ xujjatlar.	2	2 N	
6	Zamonaviy inson ekologiyasining tibbiyotdagi oid tomonlari.	Inson ekologiyasi haqida tushuncha. Ifloslantiruvchi omillarning turlari va ularning shahar, hamda qishloq aholi yashash joylaridagi asosiy manbalari. O‘zR hududidagi ekologik vaziyatlar, ekologik halokatli zonalar va ekologik zo‘riqqan mintaqalarga umumiy ta‘rif. Atrof muhitni muhofaza qilish bo‘yicha tadbirlar o‘tkazish	4	2 N	2

7	<p>Mehnat gigienasining umumiy asoslari.</p> <p>Ishlab chiqarish muhitidagi ruhiy-fiziologik va fizik omillarga gigienik ta'rif.</p>	<p>Mehnat gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Ishchilarga tibbiy-profilaktik xizmat ko'rsatish tizimida mehnat gigienasining tutgan o'rni.</p> <p>Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarga gigienik ta'rif. Ishlab chiqarishga oid zararlar va kasbiy kasalliklar haqida tushuncha. Ishlab chiqarish changlari, changga oid patologiyalarni oldini olish va inson organizmiga ta'sirini o'rganish.</p>	4 2	2 N 2 A	2
8	<p>Ishlab chiqarish muhitidagi kimyoviy omillarga ta'rif. Zararli kasbdagi ishchilar uchun beriladigan davolovchi-profilaktik ovqatlanish haqida tushuncha</p>	<p>Umumzaxarli ta'sir ko'rsatuvchi kimyoviy omillarga gigienik ta'rif, korxonalarda o'tkir va surunkali zaharlanishlarni oldini olish choralari. Organizmga maxsus ta'sir bo'yicha ishlab chiqarishdagi zararli kimyoviy omillarga ta'rif.</p> <p>Ishlab chiqarish korxonalaridagi ishchilarning davolovchi-profilaktik ovqatlanishi haqida tushuncha, maxsus ovqatlanish ratsionlari, ularni berilish sharoitlarini o'rganish.</p>	4 2	2 N 2 A	2
9	<p>O'zR qishloq xo'jaligidagi mehnat gigienasi asoslari.</p> <p>Pestitsidlar va mineral o'g'itlarni qo'llash gigienasi asoslari.</p>	<p>O'zR sharoitida qishloq xo'jaligidagi mehnatning o'ziga xos xususiyatlari, zamonaviy muammolari, qishloq xo'jaligi mehnatkashlari organizmiga ta'sir etuvchi nomuvofiq omillarga umumiy ta'rif.</p> <p>Mineral o'g'itlar va pestitsidlarni qo'llash gigienasi asoslari, organizmga ularning zararli ta'sirini oldini olish tadbirlari (muammoli).</p>	4 2	2 N 2 A	2
10	<p>Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari.</p> <p>Shahar va qishloq aholi yashash joylaridagi turmush sharoitining xususiyatlari</p>	<p>Atrof muhitning omili sifatida tuproq muhitiga umumiy gigienik ta'rif. Tuproqning sanitar va epidemiologik ahamiyati haqida tushuncha. O'zR hududining biogeokimyoviy foni va asosiy endemik kasalliklar, ularni oldini olish tadbirlari.</p> <p>Shahar muhitini yaxshilash bo'yicha tadbirlar. Qishloq aholi yashash joylaridagi turmushning o'ziga xos xususiyatlari ekologik muammolari, O'zR da bu muammoning o'ziga xosligi, uni hal etish yo'llarini o'rganish.</p>	4 2	2 N 2 A	2

11	Bolalar va o'smirlar gigienasining umumiy asoslari.	Zamonaviy sharoitda O'zR dagi bolalar va o'smirlar kontingentining asosiy salomatlik ko'rsatkichlari va uning uchun tarbiyalash va o'qitish sharoitlarining ahamiyati. Bolalar va o'smirlar gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari.	4	2 N	2
12	Ovqatlanishning salomatlik omili ekanligi	Aholi salomatligi uchun ovqatlanishning ahamiyati. Zamonaviy sharoitda ovqatlanish muammosining o'tkirligini belgilovchi omillar. Ovqatdan zaxarlanishlar tushunchasi, tasnifi. Zamonaviy ekologik sharoitlarda ovqatlanishni ratsionallshirish imkoniyati.	4	2 N	-
Jami			54	24N 12A	18

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Salomova F.I., Iskandarova Sh.T., Abdukadirova L.K., Sadullaeva X.A., Sharipova S.A., Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019y
2. Duschanov B.A., Iskandarova Sh.T. Umumiy gigiena. Darslik. –Toshkent. Kitob-jurnal. 2008 y.
3. Ponomareva L.A., Kazakov Ye.K., Abduqodirova L.K., Tuhtarov B.Ye., Dravskix I.K., Sharipova S.A., Sadullaeva X.A. Umumiy gigiena bilan ekologiya. Amaliy mashg'ulotlar uchun o'quv qoo'llanma. - Toshkent. Tafakkur-bo'stoni. - 2011. -200 bet.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., Yusupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., Yangi asr avlodi. - 2008.

2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o‘quv qo‘llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to‘g‘risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. “Gigiena s osnovami ekologii cheloveka”, Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyansev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. vab. “Gigiena” Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M. “Общaya gigiena” Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. “Общaya gigiena rukovodstvo k laboratornym zanyatiyam”. Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o‘smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o‘smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun sentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uz
3. [www. Ziyonet](http://www.Ziyonet);
4. www.hygiene.uz;
5. www.radiation.uz;
6. www.radiation-and-risk.com.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.03.01 - HAMSHIRALIK ISHI kasbi bo‘yicha**

TIBBIY PSIXOLOGIYA

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01. Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.11.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S. Uzaqova

Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

M. Buvabekov

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi direktori

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiy psixologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> – Aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo'llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo'llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Psixologiya fanining tarmoqlari, insonning ruhiy faoliyatini o'rgatish; – psixologiyada qo'llaniladigan tekshirish uslublarini o'rgatish; – turli kasalliklarda bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasini o'rgatish; – tibbiyot xodimining faoliyatida etika va deontologiya masalalarini o'rgatish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Umumiy va meditsina psixologiyasi asoslari» fanining tarixi, amaliy ahamiyati o'rganish uslublari. – Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi. – Bilish soxasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi. – Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o'zgarishi. – Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. – Iroda jarayoni haqida ma'lumot. Shaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari. – Psixogigiena haqida ma'lumot. – Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoterapiya. – Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – deontologiya

	<p>masalalari.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi. – Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi. – Jarrohlik bo‘limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari. – Bolalar kasalliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari. – Akusherlik–ginekologiya bo‘limlarida bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi. – Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo‘limlarida bemorlar bilan munosabatda bo‘lish psixologiyasi.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo‘llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash–profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo‘llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O‘qitishning tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg‘ulot</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq, seminar topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	«Tibbiy psixologiya» fanining tarixi, amaliy ahamiyati va o'rganish uslublari.	<p>Psixologiya so'zi ma'nosi, psixologiya fani va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Tibbiy psixologiya fani asosiy masalalari, vazifalari. Psixologiyaning tekshirish uslublari.</p> <p>Psixologiya fani tarixi, asoschilari haqida ma'lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari.</p> <p>Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati, psixologiya tushunchasini izohlay bilish.</p>	2	N-2	-
2	Ruhij jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi.	<p>Ruhij holat va, jarayon haqida tushuncha.</p> <p>Ongning turlari va xususiyatlari. Normal ruhiy holat haqida ma'lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo'ljal olish xususiyatlari.</p> <p>Turli kasalliklar, shikastlashlar va stress holatlarida ongni buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog'i solingan holat va depersonalizatsiya.</p> <p>Ongni to'xtashi: obnubilyatsiya, somnolensiya, quloq bitishi, sopor, koma va hushdan ketish holatlari.</p> <p>Ongi buzilgan bemor bilan munosabatda bo'lish xususiyatlari. Ongi xiralashgan, ongi buzilgan bemorlar holati baholash, yordam berish tadbirlari.</p>	6	N-2	2
3	Bilish soxasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda	<p>Bilish sohasi jarayonlari.</p> <p>Sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish psixologiyasi; xotira jarayoni fiziologik asosi, turlari;</p> <p>Diqqat jarayonini shakllashi, turlari;</p>	6	N-2	2

	buzilishi.	<p>xotira, diqqat jarayonining kasalliklarda buzilishi; sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish xususiyatlari.</p> <p>Yagona ruhiy faoliyat haqida ma'lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma'lumot. Sezgi analizatorlari. Sezgining buzilishi anesteziya, gipesteziya, giperesteziya, paresteziyalar.</p> <p>Idrok – sezgi a'zolarimizga ta'sir qilib turgan narsalarning ongda bevosita aks etishidir. Idrok jarayonining shakllashi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyusinatsiya. Sezgi, idrok jarayoni buzilishi kuzatilgan bemorlarga munosabatda bo'lish psixologiyasi.</p> <p>Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari. Xotiraning kasalliklarda buzilishi. Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan bemorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo'lish psixologiyasi.</p>			
4	Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o'zgarishi.	<p>Tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllashi va sifatleri. Aqliy operatsiyalarning asosiy turlari. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Tafakkuri buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish xususiyatlari.</p> <p>Nutq haqidagi tushuncha. Nutqning turli kasalliklarda buzilishi: motor, sensor, amnestik afaziyalar.</p> <p>Aqli zaiflikning turlari. Aqli zaiflikning turlari: oligofreya, demensiya.</p> <p>Nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlaring munosabatda bo'lish xususiyatlari.</p>	6	N-2	2
5	Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.	<p>Emotsiya tushunchasi va turlari.</p> <p>Emotsional holatlar haqida ma'lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarni fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining organizm bilan bog'liqligi, inson faoliyatidagi ahamiyati.</p> <p>Emotsiya jarayonining turli kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik.</p>	4	N-2	2

		Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.			
6	Iroda jarayoni haqida ma'lumot. Shaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari.	Iroda jarayoni bosqich va sifatleri, iroda jarayoni haqidagi nazariyalar. Iroda jarayoni tarbiyasi. Odam irodasini shakllantirish. Tilak, xohish tushunchalari, ko'nikmalar haqida ma'lumot. Iroda faoliyating turli kasalliklarda o'zgarishi; Tibbiyot xodimlaring irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. «Shaxs» va «Odam» tushunchalari. Shaxs to'g'risidagi nazariyalar, mijoz haqida ma'lumot. Shaxs muammolari haqida ma'lumot. Xarakter va uning asosiy xususiyatlari. Shaxsning tutgan yo'lining shakl va sifatleri: dunyoqarash, e'tiqod, ideal tushunchalari. Shaxs va kasallik muammosi bemorning xarakter xususiyatlari bilan bog'liqligi haqida ma'lumot. Shaxs patologiyasi haqida ma'lumot. Bemor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta'siri. Tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi munosabatlar.	6	N-2	2
7	Psixogigiena haqida ma'lumot. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika Psixoterapiya.	Psixogigiena tushunchasi. Psixogigienaning asosiy bo'limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta'lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika tushunchasi; psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlar. Psixoterapiya haqida ma'lumot, Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinong psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi fikrlari. Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning dolzarb masalalari.	2	N-2	-
8	Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya masalalari.	“Etika”, “deontologiya ” tushunchalari; etika kategoriyalari. Etika va deontologiyang rivojlashi tarixi. Tibbiy deontologiyaning asosiy vazifalari; sorrogeniya, yatrogeniya tushunchalari va ularning bemorga ta'siri; bunda o'rta tibbiyot xodimlaring	4	N-2	2

		asosiy burchlari.			
9	Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.	Ambulatoriyada sog'lom muhit yaratish psixologiyasi. "Ayollar maslahatxonasi"da bemorlarga munosabat psixologiyasi. Oilaviy poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlari. Ambulatoriya va poliklinikada bemorga xizmat ko'rsatish psixologiyasi. Poliklinikada, "Ayollar maslahatxonasi"da olib boriladigan davolash tadbirlari. Poliklika sharoitida olib boriladigan psixoterapevtik tadbirlar. Oilaviy poliklikalarda olib boriladigan davolash-profilaktika ishlari.	2	N-2	-
10	Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.	Terapevtik bemorlar psixologiyasi, terapevtik kasallar davolashda ruhiy taassurotlar, psixoterapevtik davolash usullari. Somatik kasalliklar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o'zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari. Turli terapevtik kasalliklar davolashda ruhiy taassurotlarng o'rni. Bemor ruhiyatiga kasallikning ta'siri.	4	N-2	2
11	Jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari.	Jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o'zgarishlar; jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi; davolash jarayoda qo'lladigan psixoterapevtik davolash usullari. Jarrohlik bo'limlaridagi bemorlarning o'ziga hos ruhiy holatlari. Jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta'siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o'zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayoda qo'lladigan psixoterapevtik davolash usullar.	4	N-2	2
12	Bolalar kasalliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari.	Yosh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta'siri; Yoshga qarab psixoprofilaktika ishlarini olib borish; ota-onalar bilan muloqotning xususiyatlari. Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan	2	N-2	-

		munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimlarining bolalar psixologiyasi, psixoterapiya va amaliy psixologiyasini bilishlari haqida. Bemor bolalarng ota – onasi bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Yoshga qarab psixoprofilaktik ishlar tashkil qilish.			
13	Akusherlik–ginekologiya bo'limlarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.	Sog'lom ayollarga munosabat psixologiyasi. Sog'lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug'ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	4	N-2	2
14	Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo'limlarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Ruhiy kasalliklarnig o'ziga xos xususiyatlari; psixomotor qo'zg'alishda bemor tinchlantirish usullari; ruhiy kasallar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Ruhiiy bemorlarda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlar. Ruhiiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	2	N-2	-
15	Jami:		36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. G‘oziev E.G‘. «Psixologiya». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyoti, 2008 yil.
2. Fayziev Ya.M., Eshboev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil.
3. Yunusjonova Z.S., Mirzaeva S.A., Bositxonova Ye.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2010 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. “Bemorlar uyda va shifoxonada parvarish qilish.” Toshkent, «Ibn Sino» nashriyoti, 2003 yil.
2. Ibodullaev Z.R. «Tibbiyot psixologiyasi». Toshkent, «Yangi asr avlodi» nashriyoti, 2009 yil
3. Ishtovan Xardi «Vrach, sestra, bolnoy». «Psixologiya raboty s bolnymi». Buxarest, 1981 god.
4. Platkov K. K., «Umumiy psixologiya». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyoti, 1982 yil
5. Ribolskiy M.I. «Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiyadan praktikum». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyoti, 1991 yil.
6. “Spravochni Vidalya”. Toshkent, 2008 yil
7. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
8. “Tibbiyot xodimi” jurnali.
9. “O‘zbekiston tibbiyoti” jurnali.

Internet saytlar:

www.histolchuvashia.com.

www.ziyo.net.

www.google.ru

www:uzssgzt.uz

www: med.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI
DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

Kvalifikatsiya(lar) nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib rakami: 2.12

Ajratilgan soat: 72

Tashkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

A.A.Matchanov - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

B.S.Samatova - 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	<p>Tibbiyotda axborot texnologiyalardan foydalanish modulining bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda, hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o'rin tutadi. Bakalavrlar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to'g'ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog'ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishini talab etadi.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyliigi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; • Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o'rne haqida tushunchalarga ega bo'lishi; • Sog'lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o'rne Sog'liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar; • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo'lish; • hozirgi zamonda informatikaning o'rne va roli, ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigenasi; • amaliy dasturlar bilan ishlashni; • ma'lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta'minotni; • dasturlash asoslari va hisoblash texnikasidan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; • kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; • axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog'ida ishlash; • elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega

	<p>bo'lishi kerak.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari;
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta'minoti. Kompyuterning asosiy va qo'shimcha qurilmalari. Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta'minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob'ektlari bilan ishlash. Windows operatsion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar. Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda mantiqiy axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish. Microsoft Word matn muxarririda giperassylka ob'ektlari bilan ishlash va tahrirlash
O'quv rejasiga muvofik o'zaro boqliq bo'lgan fanning nomi	O'quv rejasiga muvofik barcha umumkasbiy va klinik modullar
O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; L –laboratoriya mashg'ulotlar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy qismi	Mustaqil ta'lim
1.	Axborot haqida tushuncha. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	Axborot haqida tushuncha. Axborotning ifodalanishi va sifat ko'rsatkichlari. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	2	2N	1
2.	Axborot turlari. Sanoq sistemalari. Texnika xavfsizligi.	Axborot turlari va o'lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigiyenik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta'minlash asoslari.	2	2N	1
3.	Tibbiyotda ishchi o'rinlarini	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining	2	2N	1

	avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.	ahamiyati. Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirish.			
4.	Tibbiyot masalarini yechishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar. Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari.	2	2N	2
5.	Tibbiyot masalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta'minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta'minoti. Dasturiy ta'minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko'rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	4	2A	2
6.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Tibbiyot axborotlarini zichlash usullari.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Axborotlarni zichlash (arxivlash) usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari.	4	2A 2L	2
7.	Tibbiyotda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muxarririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash, saqlash va chop etish. Matn protsessori yordamida jadval, grafik ob'ektlar bilan ishlash. Soha va idoraviy axborotlarni yaratish va ishlov berishda optimal uslublarni qo'llash. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko'chirmalar va giperbog'lanishlarni shakllantirish. Xujjat xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.	4 4	2A 2A 2L	2 2
8.	Sonli ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Elektron jadvallar bilan ishlash. Sonli ma'lumotlar ustida ishlash. Formula va standart funksiyalar va ulardan foydalanish.	4	2A 2L	2
9.	Microsoft Excel jadval muxarririda	Microsoft Excel jadval muxarriri yordamida qayta ishlash, ma'lumotlar	2	2A	

	amaliy ishlar bajarish.	bazasini yaratish, giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma‘lumotlarini guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Elektron jadvallarda axborotlarni himoyalash. Diagrammalar ustida ishlash. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash.	4	2A 2L	2 1
10.	Tibbiyot ma‘lumotlarini taqdim etish uchun taqdimotlar yaratish MS Power Point dasturidan foydalanish.	Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar ko‘rinishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimotda turli ob‘ektlarni joylashtirish. Animatsiya maslalani. Tovush, tasvir, matn va xarakterlar uyg‘unligini ta‘minlash. Taqdimotni boshqarish.	4	2A 2L	2 1
11.	Tibbiyotda grafik ma‘lumotlar yaratishdagi dasturiy vositalar. Adobe Photoshop dasturidan foydalanish.	Tibbiyot grafik ma‘lumotlari ustida ishlash. Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish.	2	2A	
12.	Tibbiyotda multimediyalar yaratishdagi dasturiy vositalar.	Tibbiyot ma‘lumotlarini vizuallashtirishda multimediyalar dasturiy ta‘minot-Adobe Flash va boshqa multimediyalar dasturlari imkoniyatlaridan foydalanish. Adobe Flash va boshqa multimediyalar dasturlarida ishlash. Tovush, tasvir, matn va harakatlar uyg‘unligini ta‘minlash.	2 4	2N 2A 2L	 2 1
13.	Tibbiyot axborot tizimlari. MS Access dasturiy ta‘minotidan foydalanish.	Tibbiyotda ma‘lumotlar bazasi loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma‘lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. MS Accessda ma‘lumot bazasini yaratish. MS Accessda jadvallar, so‘rovlar, shakllar, hisobotlar va modullar bilan ishlash.	4	2A 2A	2 1
14.	Global tarmoq. Global tarmoqda ishlashni tashkil etish.	Kompyuter tarmoqlarida ishlash. Simli va simsiz tarmoqlar. Kompyuter tarmoqlari va ularning mohiyati. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun Web brauzerlardan foydalanish.	4	2N 2A	2 1
15.	Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari.	2	2A	1
16.	Web saytlar	Tibbiyot sohasida Web sayt yaratishning	4	2A	1

	yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar.	dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page)da ishlash. Dasturda tayyor shakllardan foydalanish. Giperbog'lanish o'rnatish, bir nechta Web sahifalarni integratsiyasi ta'minlash, ma'lumotlarning yangilab borish mexanizmi.		2A	
17.	Telekommunikatsion tizimlar.	Kompyuter tarmoqlari arxitekturasi. Simli va simsiz tarmoqlar (Wi-Fi, Wi-MAX, LTE, GSM, 3G, 4G). Tarmoqning apparat va dasturiy ta'minoti. Server-klient texnologiyasi. Kompyuter tarmog'i protokollari. Kompyuter tarmoqlarida manzil tushunchasi. Ma'lumotlarni paketini uzatish va qabul qilish.	2	2A	1
18.	Tibbiyotda elektron va masofaviy o'qitish	Kompyuter tarmoqlarining apparat va dasturiy ta'minoti. Internet. Internet va internet tarmog'i, ularni tashkil etish. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va TV). Internet tarmog'ida qidiruv tizimlarida ishlash. Elektron pochta xizmatidan foydalanish.	4	2N 2A	1
19.	Tibbiyot tizimlarining axborot havfsizligini ta'minlash asoslari	Axborot havfsizligi. Axborotlarni tahdid va viruslardan himoyalash. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan himoyalash. Tibbiy axborotlarni himoyalash usullari.	2	2L	
20.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar. Teletibbiyot-masofadan turib, bemorlarni davolashda foydalaniladigan telekommunikatsiya va axborot texnologiyalari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar bilan ishlash.	4	2A 2L	2
	Jami		72	N16 A40 L16	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan oilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriklardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.

2. R.Boqiyev, A.A.Matchanov. Informatika. Tafakkur. 2012 yil.

3. Bazarbaev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullaeva D.I., «Ta'limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.

4. Vasilev A. “Microsoft Office 2007. Новые возможности”. Uchebnik, S.Pb. PITER, 2007 g.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.

2. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.

3. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.

4. Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009.

5. Agaponov S. V. i dr. Sredstva distansionnogo obucheniya. Metodika, texnologiya, instrumentariy. / Avtorы: Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova Ye. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.

6. Andersen, Bent B. Multimedia v obrazovanii / Bent B. Andersen, Katya van den Brink – M.: Drofa, 2007. – 224 s.

7. Ibragimov I. M. Informatsionnye texnologii i sredstva distansionnogo obucheniya: ucheb, posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-ye izd., ster. — M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2007. — 336 s.

8. Krasnova G.A., Belyaev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elektronnykh obuchayushchix sredstv: 2-ye izdanie. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.
9. Sabirova D.A. Multimediynye sistemy i texnologii. Uchebnoe posobie-T: TGEU, 2012g.
10. Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O‘quv qullanma -T: TDIU, 2014 y
11. Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, “Muvorounnaxr” nashriyoti, 2016 y.
12. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006

Internet manbalari

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.pedagog.uz>
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. <https://www.coursera.org/>
7. <http://www.dlearn.org/>
8. <http://www.sakaiproject.org>
9. <http://www.active.uz/>
10. <http://vacademia.com>
11. <http://elearning.zn.uz/>
12. <https://gnomio.com>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

**5.71.03.01-“Hamshiralik ishi”
mutaxassisligi uchun**

BIOETIKA

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.13
Ajratilgan soat:	72

Toshkent - 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi:
D.A.Boboyeva

Taqrizchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi:
G.A.Ubaydullayeva

1.O'quv dasturi umumiy talablari

O'quv dasturining nomi	BIOETIKA
Ajratilgan Soat	72
Mavzular sqoni	36
Dasturning maqsadi	O'zbekistonda Sog'liqni Saqlash tizimining maqsadi aholiga har tomonlama qulay, yuqori darajadagi, sifatli tibbiyot yordamini ko'rsatish, yuqori professional darajada ishlay oladigan bilimli tibbiyot xodimlari tayyorlashdan iborat. Bioetikaning asosiy o'rni, tibbiy faoliyatda etik me'yorlarni qo'llash, etik huquqiy me'yorlarga rioya qilgan holda munosabatlarni shakllantirish, ijtimoiy va ma'naviy mas'uliyat, mexr shavqat tuygularini tarbiyalashdan, ularda insonparvarlik dunyoqarashini va fuqarolik faolligini shakllantirishga kumaklashishdan iboratdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Kelajakdagi bioetikaning ijtimoiy mohiyatini tushunishni; - Bioetikaning o'z kasbiga oid muhim ahamiyatlarini bilishni; - Bioetika kasbiy va shaxsiy rivojlantirish hamda kasbiga oid vazifalarni xal etish uchun mustaqil tahlil qilish baholashni o'rganishni; - Mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va nazorat qilishni ni; - Aholi hayotini himoya qilish va malakali xizmat bilan ta'minlashni; - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni Saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalarini; - Aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish va mustahkamlash bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - O'zbekistonda sog'liqni saqlash ishini tashkil etilishi; - O'zbekistonda gigienaning taraqqiyoti; - O'zbekiston aholisi sog'lig'ini belgilovchi omillar; - tibbiyotning asosiy profilaktik yo'nalishi; - Farmasevtik xukuk va bioetika MODULining nazariy va amaliy muammolari; - Etika falsafiy MODUL. Etika MODULining maqsad va vazifalari bioetikaning tarixi va zamonaviy xolati; - Bioetikani MODUL sifatida shakllanishi; - Nanotibbiyot va nanoetika; - Etik modellari bemor va tibbiy xodimlar huquqlari; - Yangi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari; - Professional bioetikaning meditsinadagi asoslari funksiyalari, me'yorlari, tamoyillari; - Farmasevt va iste'molchilarning ximoyalash etik aspektlari; - Farmasevtik bioetika tizimi ostidagi farmasevtik uzaro munosabat ishtirokchilarining shaxsiyati; - Tibbiy jamoada bioetik uzaro munosabatlar;

	<ul style="list-style-type: none"> - Tibbiyot hodimining kasbiy faoliyatidagi nizolar; - <i>Bioetika va xamshiraning zamonaviy sharoitda vazifalari</i>; - COVID-19 ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi; - <i>Klinik sinovlarni o'tkazish etik tamoyillari</i>; - <i>Farmasevtik tovarlarni iste'molchiga yetkazib berish tizimidagi bioetikaning asosiy muammolari</i>; - OITSga chalingan bemorlar va giyoxvandlar bilan bog'liq axloqiy va huquqiy muammolar; - Neyrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishda yuzaga keladigan axloqiy muammolar;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Klinik faoliyatda, shu jumladan biologik tadqiqotlarni o'tkazishda etik me'yorlarni qo'llash; - Tibbiyot faoliyatida vujudga keladigan etik muammolarni falsafiy tahlil qila olish; - Turli tibbiy muolajalar hollarida bemorning roziligi yoki noroziligini rasmiylashtirish; - Bemor va uning qarindoshlari bilan etik – huquqiy me'yorlarga rioya qilgan holda munosobatni shakllantirish; - Tibbiyot faoliyatida kuzatiladigan holatlarda munozara olib borish va nizolarni hal etish; - Kasbga aloqador bo'lgan kasalliklarning kelib chikish sabablari va ularni oldini olish; - Tibbiyot xodimlarining shaxsiy gigienasi; - Davolash-profilaktika muassasalari ish faoliyatida amalda ko'llaniladigan ishlar rejasini tuzish; - Davolash-profilaktika muassasalari ish faoliyatida amalda foydalaniladigan O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash vazirligining buyruqlarini o'rgatishdan iborat.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan MODUL nomi	<p>“Kasbiy ta'lim” “Anatomiya” “Fiziologiya” “Patalogiya” “Hamshiralik ishi” “Epidemiologiya asoslari” “Jamiyat sog'liqni saqlash va tibbiy statistika” “Mehnat gigienasi” “Kasb kasalliklari”</p>
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; MX – maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, muammoli masalalar yechish.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy	Mustaqil ta’lim
1.	Etika falsafiy modul. Etika modulining maqsad va vazifalari bioetikaning tarixi va zamonaviy xolati.	Bioetika haqida tushuncha. Bioetikaning maqsadlari, predmetlari va ob’ektlari. Bioetika, etikaning amaliy ko‘rinishi sifatida. Etikaning tarixiy shakllanishi. O‘zbekistonda bioetikaning tarixiy va madaniy asoslari.	2	N-2	
2	Bioetikani modul sifatida shakllanishi.	Bioetikani modul sifatida shakllanishi, bioetika modulini o‘rganishdagi muammolar. Professional bioetikaning meditsinadagi asoslari funksiyalari, me’yorlari, tamoyillari.	4	N-2 A-2	2
3	Nanotibbiyot va nanoetika.	Nanotibbiyot va nanoetika nevrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishda yuzaga keladigan ahloqiy muammolar. Tibbiyot hodimining kasbiy faoliyatidagi nizolar.	4	A-4	2
4	Etik modellari bemor va tibbiy xodimlar huquqlari.	Vrach va bemor o‘rtasidagi muloqot. Kammunikatsiya asoslari. Turli tibbiy muolajalar hollarida bemorning roziligi yoki noroziligini rasmiylashtirish. Bemor va uning qarindoshlari bilan etik – huqukiy me’yorlarga rioya qilgan holda munosobatni shakllantirish.	4	N-2 A-2	2
5	Yangi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari.	Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muxofaza qilishda bajariladigan ishlarda hamshiraning vazifalari va kunikmasi. Voyaga yetmagan qizlar o‘rtasida homiladorlikning kuzatilishi. Qarindoshlar o‘rtasidagi nikoh.	6	N-2 A-4	2
6	O‘lim va o‘lish jarayonlari. Transplantologiya.	O‘lim inson hayotining intihosi. Transplantologiyaning ahloqiy va texnologik muammolari. Biotibbiy tadqiqotlar etikasi inson va hayvonlar	4	A-4	2

		ustidan tajribalar o'tkazishning huquqiy va ahlokiy asoslari.			
7	Professional bioetikaning meditsinadagi asoslari, funksiyalari, me'yorlari, tamoyillari.	<p>“Professional etika” tushunchasi. Kasbiy bioetikaning funksiyalari. Meditsina etika tamoyillari. Avtonom tanlov tushunchasi.</p> <p>Avtonom xarakter tushunchasi. Zarar yetkazmaslik tamoyili. Yordam ko'rsatish tamoyili. Bioetik me'yorlar. Xaqiqatgo'ylik me'yorlari. Shaxsiylik normasi. Maxfiylik normasi kodeksi haqida tushuncha. Farmasevtning kasbiy faoliyatidagi yangi funksiyalari.</p>	6	N-2 A-4	2
8	Farmasevt va iste'molchilarning ximoyalash etik aspektlari.	<p>Farmasevtning xukuklari va vazifalari haqida tushuncha.</p> <p>Farmasevtika faoliyatida qo'llaniladigan Qonun va qonun osti hujjatlari: “Dori vositalari va farmasevtika faoliyati”, “Istemolchilar xuquqlarini himoya qilish”, “Fuqarolar sog'ligini saqlash”, “Farmasevtik faoliyatni litsenziyalash” haqidagi qonunlar, ularning mohiyati, asosiy tushunchalari.</p>	6	N-2 A-4	2
9	Meditsina sub'ektlar o'zaro munosabatlarining etik tamoyillari.	<p>Zamonaviy sharoitda hamshira va shifokorning o'zaro munosabat bioetikasi. Inson sog'ligini saqlash - farmasevtik va tibbiy xodimlarning umumiy maqsadi va o'zaro munosabatlarining asosiy sifatida. Shifokor davolash, tashxis jarayonining bosh bo'lagi sifatida. Farmasevt va shifokorning o'zaro munosabatlari.</p>	4	A-4	2
10	Farmasevtik bioetika tizimi ostidagi farmasevtik o'zaro munosabat ishtirokchilarining shaxsiyati	<p>Tibbiy xodimning psixologik talablari. Shaxsiyatning tuzilishi. Shaxsning tabiyati va kurinishi. Farmasevtning xaridor bilan o'zaro munosabatlarga psixologik tayyorgarligi. Mijozlarning xarid qilishdagi o'ziga xos xulq atvorlari. Mijozlarning xulq atvorlarining asoslari. Sotuv vaziyatining psixologik tomonlari. Xaridorlarning sotib olinuv jarayonlariga nisbatan qo'llanilishi.</p>	4	A-4	2
11	Tibbiy jamoada bioetik	<p>Munosabat va uning tuzilishi. Munosabat axborot almashish</p>	2	N-2	2

	uzaro munosabatlar.	kurinishida. Munosabatning kommunikativ tomonlari. Munosabat strukturasi. Munosabatlarni o‘zaro aloqador tomonlarining turlari; kommunikativ, interaktiv, perseptiv. Ijtimoiy psixologik trening - farmasevtik xodimni tayyorlashda munosabatning kompetentligini o‘shish shakli.			
12	Tibbiyot hodimining kasbiy faoliyatidagi nizolar.	Fenomenologiya va nizoning konseptualligi. Nizo – qarama-qarshi yunaltilgan fikrlarning, qarashlarning, maqsadlarning tuqnashuvi. Xar qanday nizoning asosidagi sabablar. Nizo elementlari. Nizo vaziyatidagi sub’ektiv va b’ektiv muvofikqlikning to‘rtta varianti.	2	N-2	2
13	Bioetika va xamshiraning zamonaviy sharoitda vazifalari.	Bioetika va hamshiraning zamonaviy sharoitda vazifalari. Bioetika va hamshiraning o‘zaro bog‘liqlik tamoyillari, ularning zamonaviy sharoitdagi vazifalari. Dori vositalari haqida tibbiyot xodimining axborot berishdagi farmasevtning o‘rni.	6	N-2 A-4	2
14	Etika qumitalarini tashkil etilishi.	Dori vositalarining xavfsizligi va samaradorligi muammolarini ilmiy isbotlovchi tibbiyot nuqtai nazaridan farmasevtik bioetika masalalarini nazorat qiluvchi etika qumitalarining faoliyati, qarorlar qabul qilish tartiblari.	2	A-2	
15	COVID-19 ni davolash va emlashda tadbirlar xavfi.	Turli tibbiy muolajalar xollarida bemorlar roziligi yoki noroziligini rasmiylashtirish. Aholi sog‘lig‘ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish.	4	A-4	5
16	Klinik sinovlarni o‘tkazish etik tamoyillari.	Klinik sinovlarni o‘tkazish etik tamoyillari, me‘yorlari. Klinik sinovlarni o‘tkazish tartibi. Klinik sinovlarning turlari. Klinik farmasevtlarning klinik sinovlar jarayonidagi faoliyati. O‘zbekiston Respublikasida klinik sinovlarni o‘tkazish tartibini tashkil qilish. Etik ekspertiza tizimi. Dori	4	A-4	

		vositalarini klinik sinovlaridagi bioetik muammolari. Klinik sinovlar dori vositalarini samaradorligi va xavfsizligi sohasidagi zaruriy bosqich. O'zbekiston sog'liqni saqlash sohasini taraqqiy ettirishda qonun va qarorlarni ahamiyati. «Davlat sanitariya nazorati to'g'risida, fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida, dori-darmon va sog'liqni saqlashni isloh qilish to'g'risidagi qonun va qarorlarni amaliyotga tadbiiq etilishi hamda tarixiy ahamiyati.			
17	Farmasevtik tovarlarni iste'molchiga yetkazib berish tizimidagi bioetikaning asosiy muammolari. Bioetika va tadbirkorlik .	Etik mezonlar. Mezonlarni ishlatish doirasi. Reklama. Reklama faoliyatini maqsadi va vazifalari, tashkillashtirish. Dori vositalarining reklamasidagi etik muammolar. Dori vositalarining bozordagi xarakatlanish etikasi. Tibbiyot vakillari. Eksport qilinadigan dori vositalar harakati. Bioetika va tadbirkorlik. Tadbirkorlik etikasi tushunchasi. Boshkarish etikasi. Tadbirkorlikni rivojlanishiga etik me'yorlarning ta'siri. Tashkilotlarda tadbirkorlik etik me'yorlari va madaniyatini shakllanishi.	4	A-4	
18	OITSGa chalingan bemorlar va giyoxvandlar bilan bog'liq axloqiy va huquqiy muammolar Tibbiyot xodimlarining xatosi. Yatrogen kasalliklar.	Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. O'zbekiston Respublikasida OITSGa qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog'liqligi. Fuqarolik xatosi. Ma'muriy xatosi. Intizomiy xatosi. Tibbiyot xodimlarining hatti harakatlari. Yatrogen kasalliklarini kelib chiqish sabablari va asosiy omillari. Davolash-profilaktika muassasalari ish faoliyatida amalda foydalaniladigan O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash vazirligining buyruqlari.	4	A-4	5
Jami:			72	18 N 54 A	36

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat buyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga xamoxang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faholiyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovqon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faholiyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

5.Asosiy adabiyotlar

1. Serkovskiy A.JI. Farmasevticheskaya etika. Kurs leksiy. Uchebnoe posobie. - Vitebsk. VGMU. 2007.
2. Yarovinskiy M.Ya. Meditsinaya etika (bioetika). Uchebnoe posobie. - Moskva. Meditsina. 2006.
- 3.Ye.I.Musaboev, A..Bayjanov. “Yuqumli kasalliklar, eridemiologiya va parazitologiya”. Toshkent, “O‘zbekiston milliy yensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2007yil
4. Uzbekiston Respublikasining Fukarolar sogligini saqlash tugrisidagi Konun (1996 yilda kilingan. 1999 va 2001 yillarda o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilgan)

6. Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Kanabolova JI.B. Prikladnaya etika (po materialam zapadnoy literatury). - Moskva. Ifran. 1998 g.
2. Mirziyoev Sh. M. Tibbiyot soxdsidagi islox,otlar ax;olining hayotdan roziligi, el-yurtimiz taraqqiyotiga xizmat qilsin. Sog‘liqni saqlash tizimini yanada takomillashtirish, tibbiy xizmat sifati va samaradorligini oshirish, axdpi salomatligini mustahkamlash, sifatli dori-darmon bilan ta‘minlash borasidagi isloxotlar taxdiliga bag‘ishlangan yigilishida suzlagan nutki. Toshkent.: Uzbekiston, 2017 yil.

Internet saytlari

- 1.www.zivonet.uz
2. www.Lex.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

JAMIYAT SOG‘LIQNI SAQLASH VA TIBBIY STATISTIKA

DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.14
Ajratilgan soat:	40

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
S.L.Gachadze D.R.Yuldasheva

Taqrizchilar:
E.Z.Isoqov – Farg'ona Jamoat salomatligi tibbiyot instituti “Jamoat salomatligi, sog'liqni saqlashni tashkil etish va boshqarish” kafedra mudiri, T.F.N.D.

O.M.Qosimov – Marg'ilon shahar tibbiyot birlashmasi bosh shifokor o'rinbosari

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiy statistika.
Ajratilgan Soat	40
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiy statistika bilan bir qatorda sog'liqni saqlash sohasida islohotlar, fanning nazariy, amaliy va uslubiy masalalarni o'rgatish. Aholini salomatligi ko'rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar yechimini topish. Shahar qishloq aholisiga onalar hamda bolalarga tibbiy va sanitariya – epidemiologiya xizmatini tashkil etishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	Sog'liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirish, boshqarish va sanitariya maorifi ishlarini amalga oshirish yo'llarini o'rgatadi.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – Sog'liqni saqlash tizimi: asosiy tushunchalar, sog'liqni saqlash muassasalarining nomenklaturasi; – jamiyat salomatligini saqlash va uni o'rganish usullari; – aholini turmush sharoiti va turmush tarzi; – aholi salomatligiga ta'sir etuvchi omillar; – demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati; – tibbiy statistika – biostatistika asoslari va uning asosiy vazifalari; – aholiga tibbiy xizmatni va sanitariya – epidemiologiya xizmatini tashkil etishning asosiy tamoyillari; – mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> – Aholi salomatligi, davolash profilaktika va sanitariya – epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlarini aniqlash; – sanitariya – statistik tadqiqot usullarini qo'llash; – aholi salomatligini belgilovchi ko'rsatkichlarni o'rganish va tahlil etish; – statistik tadqiqotlarni tashkil etish; – statistik ma'lumotlardan kelib chiqqan tarzda natijalarni tahlil qilish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	<p>“Umumiy gigiena va ekologiya”, “Tibbiyotda axborot texnologiyalari”, “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya”, “Valeologiya”, “Hamshiralik ishi”, “Klinik epidemiologiya”, “Jamoadada xamshiralik ishi”, “Terapiyada xamshiralik ishi”, “Gerontologiyada xamshiralik ishi”, “Pediatriyada xamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada xamshiralik ishi”, “Asab kasalliklarida xamshiralik ishi”, “Psixiatriya va narkologiyada xamshiralik ishi”, “Teri – tanosil kasalliklarida xamshiralik ishi”, “Yuqumli kasalliklarda xamshiralik ishi”, “Favqulotda holatlar tibbiyoti”, “Yuqumli kasalliklar va infeksiya nazorat”,</p>

O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy A – Amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy, oraliq, yakuniy nazorat baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol - javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzularning qisqacha mazmuni	Umumiy vuklama	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Jamiyat sog'lig'ini saqlash ishi va tibbiy statistika fani, uning maqsadi, vazifalari va ahamiyati	<ul style="list-style-type: none"> – O'zbekiston jamiyat sog'lig'ini saqlash fanini rivojlanishi; – muxitni organizmga ta'siri; – O'zbekiston aholisi sog'lig'ini belgilovchi omillar; – teshirish usullari; – O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining asosiy tamoyillari; – ijtimoiy sug'urtalash va ijtimoiy ta'minot; – tibbiy xodimlarning ma'naviy qiyofasi; – o'zbekiston sog'liqni saqlash muassasalarining tuzilishi va vazifalari; – chet el mamlakatlarida sog'liqni saqlash ishlarining tashkil qilinishi; – Jaxon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (JSST); – O'zbekistonda sog'liqni saqlash ishi. 	3	2	N	1
2.	Statistik tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> – Statistik tekshirish usullarini o'rta tibbiyot xodimi ishida qo'llash; – statistik tekshirish bosqichlari; – nisbiy darajalar, grafik tasvir; – o'rtacha miqdorlar, dinamik qatorlar; – kompyuterlardan foydalanish. 	5	4	N A	1

3.	Aholini sog'lig'i ko'rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar	<ul style="list-style-type: none"> – Demografik ko'rsatkichlar; – aholining jismoniy rivojlanishi; – aholining kasallanishi va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolari. 	3	2	N	1
4.	Shahar aholisi va sanoat korxonalarini ishchilariga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish. Poliklinika ishini tashkil qilish	<ul style="list-style-type: none"> – Dispanser kuzatuv usullari; – ro'yxatxona; – uchastka shifokorlari va o'rta tibbiy xodimlarning poliklinikada amalga oshiradigan ishlari; – bemorlarga uyda yordam ko'rsatish; – bemorlarni mehnat qobiliyatiga bog'liq bo'lgan masalalar ekspertizasi; – poliklinikaning sanitariya – profilaktik ishi. 	3	2	N	1
5.	Shahar shifoxonasini ishini tashkil qilish	<ul style="list-style-type: none"> – O'rta malakali tibbiyot xodilari ishini uyushtirish; – bemorlarni shifoxonaga qabul qilish va chaqirish tartibi; – statsionarda davolash – muhofaza rejimi; – bemorlarni parhez taomlar bilan ovqatlanishini uyushtirish. 	6	4	N A	2
6.	Poliklinikada hamda shifoxona ishi ko'rsatkichlari va hisobot	<ul style="list-style-type: none"> – Tez tibbiy yordamni uyushtirish; – dispanserlar ishini tashkil qilish; – stomatologiya xizmatini tashkil qilish; – sanoat korxonalarini ishchi – xizmatchilariga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish; – sexlarda sog'liqni saqlash punktlari tashkil qilish va ularning ish tamoyillari. 	6	4	N A	2
7.	Onalar va bolalar sog'lig'ini muxofaza qilishni tashkil etish	<ul style="list-style-type: none"> – Onalar va bolalar sog'lig'ini muxofaza qilishning muhim muammolari; – abort; – chala tug'ish; – perinatal o'lim. 	4	2	N	2
8.	Akusherlik va ginekologik yordamni uyushtirish	<ul style="list-style-type: none"> – Xotin – qizlar maslaxatxonasi; – sanitariya maorifi ishlari; – tug'ruqxona statsionari; – tug'ruqxona ishlari ko'rsatkichlari. 	3	2	N	1
9	Bolalarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish	<ul style="list-style-type: none"> – Bolalar poliklinikasi; – bolalar shifoxonasi (statsionari); – shahar bolalar shifoxonasi va poliklinikasining faoliyati ko'rsatkichlari; – maktabgacha bo'lgan bolalar muassasalarida tibbiy xizmatni uyushtirish; – go'daklar uyi; 	3	2	N	1

		– akusherlik – terapevtik – pediatrik majmuasi (ATPM).				
10	Sanitariya – epidemiologiya xizmatini uyushtirish	– Sanitariya – epidemiologiya xizmati tizimi; – sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi; – sanitariya – gigiena bo‘limi; – epidemiyaga qarshi bo‘lim; – SENM sanitariya shifokori yordamchisining vazifalari; – SENM rejasi; – SENM faoliyati ko‘rsatkichlari.	3	2	N	1
11	Qishloq aholisiga tibbiy xizmat ko‘rsatishni uyushtirish. Tibbiy xizmat ko‘rsatish bosqichlari	– Feldsher – akusherlik punkti (FAP); – qishloq uchastka kasalxonasi (QUK); – qishloq shifokorlik ambulatoriyalari; – qishloq shifokorlik punkti; – zonal konsultativ poliklinikasi; – hamshira parvarishi shifoxonasi (bo‘limi); – davolash – profilaktika ishlarini uyushtirish; – qishloq aholisini dispanser nazoratiga olish; – homilador ayollarga va bolalarga davolash – profilaktika yordamini uyushtirish; – sanitariya – profilaktika ishlarini uyushtirish; – sanitariya feldsheri va uning vazifalari; – qishloq xo‘jaligidagi mavsumiy ish davrida tibbiy xizmatni uyushtirish.	6	4	N A	2
12	Tuman markaziy shifoxonasi	– Akusherlik majmuyi; – tuman markaziy shifoxonasi poliklinikasi; – tez tibbiy yordam muassasalari. – tuman yuqumli kasalliklar shifoxonasi; – tuman teri – tanosil kasalliklari dispanseri; – tuman silga qarshi dispanseri; – tuman sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi.	4	2	N	2
13	Sog‘liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirilishi, uni mablag‘ bilan ta‘minlash va boshqarish. Sog‘liqni saqlash	– Sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti; – sog‘liqni saqlash ishi tejamkorligini tahlil qilish usuli; – sog‘liqni saqlashning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish usuli; – sog‘liqni saqlash tizimini rejalashtirish usuli;	6	4	N A	2

	tizimini rejalashtirish va mablag' bilan ta'minlash. Sog'liqni saqlash tizimini boshqarish	– sog'liqni saqlash tizimini moddiy jixatdan ta'minlash; – sog'liqni saqlash tizimini boshqarishning ahamiyati; – tibbiyot xodimlarining mehnatini ilmiy asosda tashkil etish.				
14	Sanitariya maorifi. Sog'lom turmush tarzini targ'ibot etish. Salomatlik instituti va markazlari	– Sanitariya maorifining asosiy vazifalari; – sanitariya maorifi muassasalari; – sanitariya maorifi ishlarining usullari va vositalari; – aholi guruhi inobatga olingan holda sanitariya maorifi ishlarini tashkil etish.	5	4	N A	1
Jami:			60	40	28/12	20

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari

1. Sh.M.Mirziyoev - "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston" 2018 yil.
2. Sh.M.Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston" 2018 yil.
3. Sh.M.Mirziyoev - "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston" 2016 yil.
4. Sh.M.Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston" 2017 yil.

Asosiy adabiyotlar:

1. A.T.Nikboev "Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiyot statistikasi". Toshkent, "Ilm Ziyo", 2005 yil.
2. Irgashev Sh.B. "Valeologiya". Toshkent 2015 yil.
3. Zokirova K.O', Toxtamatova D.O' «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
4. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
5. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O'zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi" "Voris - nashriyot" Tashkent 2017 yil.
2. N. Allayorov. "Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi" Toshkent 2016 yil.

3. Irgashev Sh.B. “Meditsinskaya valeologiya”. Toshkent 2012 yil.
4. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Sestrinskiy uxod za vzroslqmi (terapevtichiskie zabolevanie i klinicheskie obsledovanie)” Toshkent “Ilm Ziyoy” nashriyoti, 2015 yil.
5. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda hamshiralik parvarishi” Toshkent “Vorisy” nashriyoti, 2014 yil.
6. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.A.Nishonova “Fiziologiya” darslik, Toshkent 2018 yil.
7. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.N.Qodirov “Normal fiziologiya” darslik, Toshkent 2007 yil.
8. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
9. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
10. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.
11. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Vorisy - nashriyot” Tashkent 2017 yil.
12. F.I.Salomova, Sh.T.Iskandarova, L.K.Abdukadirova, Sadullaeva X.A., Sharipova S.A, Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO - TMA, 2019 yil.

Internet saytlari:

1. www.med.uz.
2. www.lex.uz.
3. www.medical.ru.
4. www.minzdrav.uz.
5. www.tma.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

NUTRITSIOLOGIYA

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.15
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S.L.Gachadze – Marg‘ilon Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o‘quv va tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari

D.R.Yuldasheva – Marg‘ilon Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi “Umumkasbiy” modullar kafedra mudiri, yetakchi o‘qituvchi

Taqrizchilar:

A.M.Teshaboev – Farg‘ona Jamoat salomatligi tibbiyot instituti “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya” kafedra o‘qituvchisi

O.M.Qosimov – Marg‘ilon shahar tibbiyot birlashmasi bosh shifokor o‘rinbosari

2. dasturiga qo'yiladigan talablar

dasturining nomi	Nutritsiologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Nutritsiologiya fanini maqsadi, vazifasi, nazorat ob'ektlari haqida tushuncha berish. Aholining barcha guruhlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish, tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalarini o'rgatish. Mahsulotlar xavfsizligining tibbiy – biologik me'zonlari, oziq – ovqat maxsulotlarining ozuqaviy qiymati, ovqatlanish xarakteri bilan bog'liq bo'lgan aholi salomatlik holati, alimentar kasalliklarni oldini olish va aholi ovqatlanishini ratsionallashtirishni o'rgatish. Nutritsiologiya sohasidagi fanning va amaliyotning yutuqlarini ta'kidlab o'tish.
O'zlashtirish (O'qitish) natijalari	Ovqatlanish bilan bog'liq bo'lgan salomatlik holatining o'zgarish ko'rsatkichlarini aniqlaydi. Sutkalik quvvat sarflash va ovqatlanishning energetika dekvatligini energometrik va gaz almashinuvi usullari yordamida aniqlaydi. Ovqatdan zaxarlanishni tahlil qilish va keyinchalik ularga yo'l qo'ymaslik tadbirlarini ishlab chiqish; Aholi ovqatlanish holatini iqtisodiy, gigienik, balans, anket – so'rov, biokimyoviy usullar yordamida kimyoviy tahlil qiladi. Bemorlarning maqsadli davolovchi – profilaktik ovqatlanishini aniqlashni o'rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Nutritsiologiya (ovqatlanishgigienasi) haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi; – oqsil, yog', uglevod, mineral moddalar, mikroelementlar va vitaminlarning ahamiyati, gipo, giper va avitaminozlar; – organizmning ish faoliyatiga va yoshiga ko'ra ovqat moddalariga bo'lgan fiziologik talablar; – davolovchi – profilaktik ovqatlanishning alohida xususiyatlari; – DPMLarda parhez ovqatlanishni tashkil etish va holatiga gigienik baho berish; – ovqat maxsulotining sifatini o'zgarishiga sabab va sharoitlari, uni saqlovchi usullari; – ovqat mahsulotini organoleptik xususiyati, buzilish belgisi, tekshirish sharoiti va hajmi; – ovqat mahsulotining oziqlik va biologik qiymati; – aholining barcha guruhlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish; – tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalari; – mahsulotlar xavfsizligining tibbiy – biologik me'zonlari; – ovqatlanish harakteri bilan bog'liq bo'lgan aholi salomatlik holati; – alimentar kasalliklarni oldini olish va aholi ovqatlanishini ratsionallashtirish; – oziq – ovqat korxonalarining tuzilishiga bo'lgan gigienik talab; – oziq – ovqat korxonalarida ovqat maxsulotlarini saqlash va tashishga oid sanitariya – gigiena norma va talablari; – ovqatdan zaharlanishni tekshirish tartibi;

	– mikroblar bilan bog‘liq bo‘lgan ovqatdan zaharlanishni oldini olish.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Ovqat ratsioniga va ovqatlanish rejimiga bo‘lgan gigienik talablarni belgilash; – davolovchi - profilaktik parhez ovqatlanish ovqat ratsioniga baho berish bo‘yicha menyu - taomnoma tuzish; – to‘g‘ri ovqatlanishning ahamiyati bo‘yicha aholi o‘rtasida sanitariya – maorifi ishini olib borish; – oziq – ovqat mahsulotlaridan namuna olish va laboratoriyaga tekshirishga olinganligi to‘g‘risida dalolatnoma to‘ldirish; – oziq – ovqat mahsulotlarini organoleptik va fizik – kimyoviy xususiyatlarini tekshirish; – sog‘lomlashtirish tadbirlarini olib borishda kompleks reja tuzish uchun material yig‘ish; – umumiy ovqatlanish korxonasida epidemik xavf tug‘diruvchi omillarni aniqlash; – ovqat mahsulotlarining saqlanishi, tarqatilishi, tashilishining sanitariya – gigiena me‘yor va qoidalariga rioya qilinayotganligiga baho berish; – ovqatdan zaharlanishning sababini aniqlash, baho berish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modullar nomi	“Umumiy gigiena va ekologiya”, “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya”, “Infekcion nazorat”, “Valeologiya”, “Dietologiya”, “Reabilitatsiya asoslari”, “Terapiyada hamshiralik ishi”, “Jamoada hamshiralik ishi”, “Pediatriyada hamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi”, “Gerontologiyada hamshiralik ishi”, “Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi” .
O‘qitilishi	N – Nazariy A – Amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitilish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baxolash tartibi	Joriy, oraliq, yakuniy nazorat baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish.

3. dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzularning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Nutritsiologiya	– Nutritsiologiya fani haqida tushuncha,	4	2	N	2

	(ovqatlanishning yangi nazariyasi)	rivojlanish tarixi, maqsadi va vazifalari; – ovqatlanishning nazariyasi.				
2	Davlat sanitariya epidemiologiya nazoratining tashkiliy va xuquqiy asoslari	– O‘zbekiston Davlat sanitariya epidemiologiya nazorati to‘g‘risidagi qonuni xaqida tushuncha; – ovqatlanish gigienasida ogohlantiruvchi sanitariya nazorati.	5	2 2	N A	1
3	Ovqat mahsulotlarini saqlash va tashishga oid sanitariya – gigiena norma va talablari	– Oziq – ovqat korxonalarida ovqat mahsulotlarini saqlash va tashish sanitariya – gigiena norma va talablari; – ovqat mahsulotlarining saqlanishi, tarqatilishi, tashilishining sanitariya – gigiena me‘yor va qoidalariga rioya qilinayotganligiga baho berish.	5	2 2	N A	1
4	Inson faoliyatida energiya miqdori va oziq – ovqat mahsulotlarining quvvatligi	Energiya yo‘qotish, energiya va oziq – ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik ehtiyojni qondiruvchi me‘yorlar to‘g‘risida.	3	2	N	1
5	Ratsional ovqatlanishning asosiy prinsiplari	– Ratsional va mutanosib ovqatlanishning nazariy asoslari; – oqsillar, karbon suvlar va ularning ovqatlanishdagi ahamiyati, vitaminlar.	3	2	N	1
6	Ovqat mahsulotlarining ozuqaviy va biologik qiymati	– Don mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, go‘sh va go‘sh mahsulotlari, baliq va baliq mahsulotlari, tuxum va tuxum mahsulotlari, sabzavot va mevalar, qandolat mahsulotlari; – ovqat konsentratlari, ta‘m beruvchi mahsulotlar.	4	2	N	2
7	Aholi ovqatlanishining gigienik asoslari	– Aholi ovqatlanish holati, ovqatlanishning ijtimoiy – iqtisodiy asosi hamda jamoaning ovqatlanishi o‘rganish; – ovqatlanishni laboratoriya usuli bilan va aholi salomatligini o‘rganish.	4	2	N	2
8	Bolalar va o‘smirlar ovqatining gigienik asoslari. Bolalar oromgohlari, maktabga-cha yoshdagi, maktab o‘quvchilari, maktab – internatlar va talabalarning ovqatla-	– Uglevodlarga, oqsillarga, yog‘larga, mineral moddalarga va suyuqlikka bo‘lgan ehtiyoji; – maktabgacha muassasalarida ovqatlanishni tashkil qilish; – akademik – litsey, kasb – hunar kollejlari va texnikum o‘quvchilarining ovqatlanishini tashkil qilish.	6	2 2	N A	2

	nishini tashkil etish					
9	DPMLarda parhez ovqatlanishni tashkil etish va holatiga gigienik baho berish	<ul style="list-style-type: none"> – DPMLarda parhez ovqatlanishni tashkil etish; – DPMLarda buyuriladigan parhez stollarining asosiy tavsifi, kimyoviy tarkibi va quvvatmandligi; – tavsiya etiladigan va tavsiya etilmaydigan mahsulot turlari; – davolovchi – profilaktik ovqatlanishning alohida xususiyatlari; – davolovchi – profilaktik parhez ovqatlanish ratsioniga baho berish bo'yicha menyu – taomnoma tuzish; – tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalari. 	6	2 2	N A	2
10	Ovqatdan zaharlanish	<ul style="list-style-type: none"> – Ovqatdan zaharlanish ta'limotining kelib chiqish davrlari; – ovqatdan zaharlanish tushunchasi va tasnifi. 	3	2	N	1
11	Ovqat toksikoinfeksiyalari	<ul style="list-style-type: none"> – Ovqat toksikozlari va mikotoksikozlari; – turli moddalardan zaharlanish. 	3	2	N	1
12	Oziq – ovqat maxsulotlarini pestitsidlardan muhofaza qilish.	<ul style="list-style-type: none"> – Asosiy guruhga kiruvchi pestitsidlar xaqida ma'lumotlar; – Pestitsidlarning aholi salomatligiga ta'siri. 	3	2	N	1
13	Sivilizatsiya kasalliklari profilaktikasining alimentar muammolari	<ul style="list-style-type: none"> – Moddalar almashinuvi, yurakqon - tomir, oshqozon – ichak va boshqa yuqumli bo'lmagan kasalliklarning alimentar profilaktikasi; – ochlik va to'yib ovqatlanmaslikning global muammolari; – aholi o'rtasida sanitar – epidemiologik qulaylik va mamlakatda oziq – ovqat xavfsizligini ta'minlashda tibbiyot hodimining o'рни. 	5	2 2	N A	1
Jami:			54	36	26/10	1 8

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati:

Prezident asarlari

1. Sh.M.Mirziyoev - “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018 yil.
2. Sh.M.Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018 yil.
3. Sh.M.Mirziyoev -“Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston” 2016 yil.
4. Sh.M.Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017 yil.

Asosiy adabiyotlar:

1. Baxritdinov Sh. S., Xudayberganov A. S. “Nutritsiologiya”, o‘zbek tilida, Toshkent. – Ibn sino. 2001 yil.
2. Karimov Sh. I. umumiy tahriri ostida “Sog‘lom ovqatlanish –salomatlik mezonini”, o‘zbek tilida. Darslik. – Toshkent. 2001 yil.
3. Shadmanov A. M., AsadovD. A. “Lechebnoe pitanie”, rus tilida. Darslik. Toshkent. 2001 yil.
4. Normatova Sh. A., Ruzmatova X.Q. « Ovqatlanish gigienasi » majmua. TTAFF « Gigienava JSS » kafedrası 2019 yil.
5. Shayhova G. I. Vablar tahriri ostida «Ovqatlanish gigienasi» o‘zbek tilida. Toshkent. 2011 yil.
6. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Korolev A. I. « Ovqatlanish gigienasi ». Moskva. “Meditsina”. 2008 yil.
2. Pokrovskiy A. A. tahriri ostida “Ovqat mahsulotlarining kimyoviy tarkibi”. Moskva. 1997 yil.
3. Dotsenko V. T., Lebedova E. N. “Davolash – profilaktik ovqatlanish” Kiev. 1994 yil.
4. Azizov M. A., SolixojayevS. S.” Gigiena” Darslik. Toshkent. 2003 yil.
5. Zueva L. P., YafaevaP. X. “Epidemiologiya” Qo‘llanma. Sankt -Peterburg. 2006 yil.
6. Inog‘omjonova F. Sh. “ Valeologiya asoslari” Toshkent. 2014 yil.
7. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Voriz - nashriyot” Tashkent 2017 yil.
8. F.I.Salomova, Sh.T.Iskandarova, L.K.Abdukadirova, Sadullaeva X.A., Sharipova S.A, Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019 yil.

Internet saytlari:

1. minzdrav.uz
2. tma.uz
3. gov.uz
4. med.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKAS
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot xamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.16
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi
- M.A. Solieva , G.A.Umarova

Taqrizchilar:

Ichki takrizchi:

1 Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
G.Ubaydullaeva

Tashki takrizchi:

I.R.Mavlyanov
"Farmakologiya" kafedrasini mudiri,
professor .

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Farmakologiya va retseptura asoslari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	<p>«Farmakologiya va retseptura asoslari» fani tibbiyot yo'nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o'quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qilishni, ularning fazoviy tasavvurlarini o'stirish.</p> <p>«Farmakologiya va retseptura» fan sifatida tibbiyot amaliyotidagi o'rnidan kelib chiqib, mavzularni o'zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlariga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko'rsatish yo'l-yo'riqlariga tavsif berishni tashkil etadi.</p> <p>Farmakologik guruhlarining tasnifi, guruhlariga xos bo'lgan farmakologik ta'sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo'ya ta'siri, ularni oldini olish va tez yordam choralarini qo'llay olish yo'llarini ,retsept yozishni o'rgatadi.</p> <p>Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo'llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Farmakopeya xaqida tushuncha;</p> <p>Farmakokinetika va farmakodinamika;</p> <p>Farmakologik effekt;</p> <p>Biologik namunalash;</p> <p>Markaziy va periferik asab tizimiga ta'sir qiluvchi dori vositalari;</p> <p>Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Yurak-tomir tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Diuretik vositalari;</p> <p>Hazm a'zolari tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Qon tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Modda almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan dori vositalari;</p> <p>Allergiyaga va yallig'lanishga qarshi dori vositalari bo'yicha bilim, malaka, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish.</p>
Bilim	<p>Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog'liqligini;</p> <p>Dori shakllari va ularning tasnifini;</p> <p>Dori miqdori belgilarini;</p> <p>Dori moddalarining organizmga ta'sir etishda retseptorlarning funksiyasini;</p> <p>Dori moddalarining o'zaro ta'siri va mos kelish – kelmasligi;</p> <p>Dori moddalardan o'tkir zaharlanishda davolash usullarini <i>biladilar</i>.</p>
Ko'nikma	<p>Tibbiyot bo'limlarida dori moddalarini saqlash va berish;</p> <p>Retseptning tuzilishi, shakllari va yozish qoidalari;</p> <p>Dori vositalarini qo'llash;</p> <p>Dori vositalarining nojo'ya ta'siri, ularni oldini olish;</p>

	Tez yordam choralari qo'llay olish <i>ko'nikmalarga ega bo'ladilar.</i>
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, anatomiya, fiziologiya, patologiya, hamshiralik ishi, pediatriyada hamshiralik ishi, xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi, akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi, terapiyada hamshiralik ishi.
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, retsept yozish, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Farmakologiya faniga kirish .	Farmakologiya fanining mohiyati va uning boshqa tibbiy, biologik fanlar bilan aloqasi. Farmakologiya fanining qisqacha rivojlanishi tarixi. Dori moddalarini izlab topish yo'llari va uning tasnifi. Biologik namunalash haqida tushuncha. Farmakopeya.	2	2-N	
2	Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari. Umumiy Farmakologiya Dori moddalarini organizmga yuborish yullari.	Umumiy dorinoma. Retsept tuzilishi va shakllari. Retsept yozish qoidalari. Dori shakllari va ularning tasnifi. Dori moddalarini organizmga yuborish yullari. Dozalar xakida tushuncha.	8	2-N 4-A	4

3	Xususiy farmakologiya. Mikroblarga qarshi vositalar	Mikroblarga qarshi vositalar ta'rifi, tasnifi va axamiyati, ta'sir turlari (bakteriostatik, bakteritsid). Antiseptik va dezinfeksiya qiluvchi vositalar xaqida tushuncha va ularning tasnifi. Antibiotiklar, tasnifi, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish	10	4-N 4-A	2
4	Markaziy asab tizimiga ta'sir qiladigan vositalar	Markaziy asab tizimiga ta'sir qiladigan vositalar tasnifi. Anal'geziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari. Narkotik va narkotik bo'lmagan anal'getiklar dozasini aniqlash va retsept yozishni bilish. Analeptiklarning umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi: Psixotrop vositalar, neyroleptiklar, trankvilizatorlar, sedativ vositalar. Psixostimulyatorlar : umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari va retsept yozishni o'rganish.	8	2-N 4-A	2
5	Periferik nerv tizimiga ta'sir kiluvchi vositalar Afferent innervatsiya	Afferent innervatsiya haqida tushuncha, tasnifi, dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	6	2-N 2-A	2
6	Periferik nerv tizimiga ta'sir kiluvchi vositalar Efferent innervatsiya	Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, Antixolinesteraza moddalar, Adrenergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	10	2-N 4-A	4
7	Yurak-tomir tizimiga ta'sir qiladigan vositalar. Diuretik vositalar	Yurak qon tomir tizimiga ta'sir qiladigan preparatlar. Yurak glikozidlari, Aritmiyaga qarshi, toj tomirlar yetishmovchiligida qo'llaniladigan, gipotenziv, gipertenziv, diuretik vositalar xaqida tushuncha va ularning xossalari, tasnifi, dori preparatlarini qo'llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qizida tez yordam choralari.	10	4-N 4-A	2

7	Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan vositalar	Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan vositalar Nafas stimulyatorlari: yo'talga qarshi vositalar , balg'am ko'chiradigan vositalar, bronxolitik vositalarning qo'llanilishi, retsept yozish va signaturasini tahlil qilish.	10	2- N 4- A	4
8	Hazm a'zolari ta'sir qiladigan vositalar	Hazm a'zolari tizimiga ta'sir qiladigan vositalar.Ishtahaga ta'sir qiladigan vositalar, ularning xossalari va qo'llanilishi.Me'da shirasi sekresiyasi oshganda va pasayganda qo'llaniladigan vositalar. Antatsid vositalar.Me'da ichak yo'llari xarakatiga ta'sir qiladigan vositalar. Qustiradigan va qusishga qarshi vositalar. O't haydaydigan vositalar. Me'da osti bezining tashqi sekretor funksiyasi buzilganda qo'llaniladigan vositalar.Surgi vositalar. Ularning qo'llanilishi va ta'siri.Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish	10	2-N 4-A	4
9	Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan vositalar Qon tizimiga ta'sir qiladigan vositalar	Miometriyni ritmik va tonik qisqartiruvchi vositalar. Tug'ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo'llanadigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo'llanadigan vositalar. Bachadon tonusi va qisqarishiga ta'sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish. Qon tizimiga ta'sir kiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo'llanilishi. Eritropoezga va leykopoezga ta'sir qiladigan vositalar.Kon ivish jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar. Qon ivishini oshiradigan vositalar - koagulyantlar: Qon ivishiga to'sqinlik qiladigan vositalar antikoagulyantlar: dorilarning qo'llanilishi. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish .	10	2-N 4-A	4
10	To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar	To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta'rifi, terapevtik dozalari, qo'llanilishi. Gormon preparatlari haqida tushuncha.Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo'llanilishi.Ulardan zaharlani belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozishni o'rganish .	12	4-N 4-A	4
11	Blastomalarga qarshi vositalar	Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari,	10	2-N	

	<p>Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig'lanishga qarshi vositalar</p> <p>Dori moddalardan o'tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari</p>	<p>terapevtik dozalari, qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish</p> <p>Immun jaraeniga ta'sir kiladigan vositalar. Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Antigistamin vositalar. Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Yallig'lanishga qarshi vositalar. Nosteroid va steroid vositalar ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Zaharlanishlarda asosiy davolash prinsiplari. Dori moddalarining qonga so'rilishiga yo'l qo'ymaslik. Antagonistlarni qo'llash. Zaharli moddalarning organizmdan chiqib ketishini tezlashtirish. Dori moddalaridan o'tkir zaharlanishlarda tez yordam choralari preparatlarga retsept yozish.</p>		4-A	4
		Jami	108	N24 A48	36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda retsept yozishdan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

- 1.Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
- 2.Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
5. Z. Salixujaev "Dori vositalari kulanmasi" Toshkent, 2015 yil.
6. Toshmuxamedova F.Sh., Aliev X.U., Nizomov R.Z. "Umumiy farmakologiya va retseptura". Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.
7. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Umumiy retseptura". Toshkent, Meditsina, 2006 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. "Spravochnik Vidal". Toshkent, 2008 yil
2. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari". Toshkent, 2006 yil.
3. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish". Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil

4. Yelinov N.P. “Retseptura dlya meditsinskix sester i feldsherov”. Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1990 yil.
5. “O‘zbekiston Respublikasi Dori vositalari va tibbiyot buyumlarining Davlat Reestri”. Toshkent, 2004 yil.
6. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
7. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O‘zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

Internet saytlar:

1. www.histolchuvashia.com.
2. www.ziyo.net.
3. www.google.ru
4. www.uzssgzt.uz,
5. [www: med.uz.](http://www.med.uz),
6. [www:markaz.uz](http://www.markaz.uz),

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS**

TA‘LIM VAZIRLIGI

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

MIKROBIOLOGIYA, VIRUSOLOGIYA VA IMMUNOLOGIYA

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 2.17

Ajratilgan soat: 81

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi Sh.A. Artiqova

Taqrizchilar:

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi T. M. Kamalova

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi “Mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya” kafedrasi professori Z. Nuruzova

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya
Ajratilgan soat	81
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	- o'quvchilarga bakteriologiya, virusologiya, immunologiya, mikologiya, parazitologiya sohasidagi bilimlarning nazariy, amaliy asoslarini, qonuniyatlarini va yuqumli kasallik qo'zg'atuvchisiga zamonaviy tashxis qo'yish, davolash, kasallikning oldini olish usullarini o'rgatish, hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- Yuqumli kasallik qo'zg'atuvchilarini tasnifi, tinktorial, kultural, bioximik, antigenlik xususiyatlarini, kasallikni etiologiyasi, manbasi yuqish yo'llari, klinik kechishi, davolash va oldini olish usullari asosda ularga bakteriologik virusologik va serologik tashxis qo'yishni bajara olish, mikroob kulturasini, patologik materiallardan surtma tayyorlash, ularni oddiy va murakkab usullarda bo'yash, mikroskop bilan ishlash va preparatlarni immersion sistemada to'g'ri diagnostika qilish, patologik materiallardan patogen bakteriyalar va viruslarni ajratib olish, serologik usullarda yuqumli kasalliklarga tashxis qo'yish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Bilim	- Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya moduli va uning vazifalari; - mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi, ultrastrukturasi; - mikroorganizmlar ajratadigan moddalar; - mikroorganizmlar genetikasi; - tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta'siri; - mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi; - spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika; - viruslarga umumiy xarakteristika; - bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo'llanishi; - antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyoterapiyasi va kimyoprofilaktikasi; - infeksiya xaqida tushuncha. Immunitet xaqida tushuncha; - yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi; - allergiya va anafilaksiya.
Ko'nikma	- Bakteriologik laboratoriya tuzilishivajihozlaribilanishlash; - Mikrobkulturasidansurtmatayyorlash, fiksatsiya qilish; - Surtmapreparatni oddiyusullarda bo'yash; - mikroskop bilan ishlash; - zararli materiallarni zararsizlantirish; - qo'l va ish joyini dezinfeksiya qilish; - sterilizatsiya asboblarida ishlash; - 1 milliard mikroob kulturasini tayyorlash;

	<ul style="list-style-type: none"> - sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; - dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o'qish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Nutritsiologiya - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Tibbiy biologiya va umumiy genetika
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy L - laboratoriya
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	<p>Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to'g'risida tushuncha. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati. Mikroorganizmlar ning klassifikatsiyasi,. Mikroorganizmlar morfologiyasi, struktura tuzilishi</p>	<p>Modulning qisqacha tarixi, vazifalari, nazariy va amaliy tibbiyotda tutgan o'rni. Modulning boshqa tibbiy modullar taraqqiyotidagi roli. Mikrobiologiyaning rivojlanish bosqichlari. O'zbekistonda mikrobiologiya maktabining yaratilishi. Mikrobiologiya modulining maqsad va vazifalari.</p> <p>Prokariotlar, (bakteriyalar) ularni eukariotlardan (sodda jonivorlar, zamburug'lar) farqi. Bakteriyalarning binar nomenklaturasi. Viruslar tasnifi: odam, hayvon, o'simlik, bakteriyalar viruslari. Bakteriyalarni morfologiyasi. Bakteriyalarni oziqlanish tipi va mexanizmi</p>	12	N\4	2

	va fiziologiyasi.	<p>bo'yicha tasnifi. Autotroflar, geterotroflar, saprofitlar, absolyut va fakultativ parazitlar, prototroflar, auksotroflar. Oziq muhitlarga qo'yiladigan talablar. Oziq muhitlar tasnifi. Bakteriya hujayrasidagi oqsillar, nuklein kislotalar, uglevod, yog'lar biosintezining o'ziga xos xususiyatlari. Bakteriyalar fermentlari. Bakteriyalarni o'sishi va ko'payishi. Xlamidiya, spiroxeta, aktinomitset, rikketsiya, zamburug' va sodda jonivorlarning ko'payishini o'ziga xos xususiyatlari. Mikroorganizmlarning hayot faoliyatida ishlab chiqargan mahsulotlari hisoblangan fermentlar, toksinlar, pigmentlari, energiya ajratishi, nur taratishini ahamiyati. Mikroorganizmlarning fiziologiyasi.</p> <p>Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar xaqida tushuncha.</p> <p>Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar tuzilishi, jixozlanishi va ishlash qoidalari. Mikroblarning morfologiyasi va struktura tuzilishi va ularni oddiy va murakkab buyash usullari. Surtma tayyorlash texnikasi. Spiroxeta, riikketsiya, xlamidiya, aktinomitset, va boshka mikroorganizmlar.</p>		A\4	2
--	-------------------	---	--	-----	---

2	<p>Mikroorganizmlar ga tashki muhit faktorlarini ta'siri. Antibiotiklar va ximioterapevtik preparatlar. Mikroorganizmlar ekologiyasi. Suv, tuproq, havo, mikroflorasi. Odam organizmi normal mikroflorasi. Disbakterioz haqida tushuncha.</p>	<p>Mikroorganizmlarga tashqi muhit omillarining ta'siri. Mikroorganizmlarga kimyovi va fizik omillarning ta'siri. Antibiotiklarni kelib chiqishi biologik vazifasi va tabiati. Antibiotiklarni kimyovi strukturasi bo'yicha klassifikatsiyasi. Ta'sir doirasi. Antibiotiklarni ta'sir mexanizmi. Antibiotiklarni asoratlari. Antibiotiklarga mikroorganizmlarni chidamli variantlarini shakillanish mexanizmlari. Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifsi. Tashqi muhit ob'ektlariga (suv, havo, tuproq va turar joylar, davolash profilaktik muassasalar) sanitar bakteriologik baho berish.. Odam organizmi mikroflorasi va uning ahamiyati.</p> <p>Mikroorganizmlarning tashki muxit omillariga ta'siri. Mikroorganizmlar ekologiyasi va odam organizmi mikroflorasi. Kimyoterapevtik preparatlar. Antibiotiklar.</p> <p>Sterilizatsiya. Sterilizatsiya qilish usullari. Sterilizatsiyani sifatini tekshirish. Dezinfeksiya. Aseptika, antiseptika. Antiseptik va dezinfektant moddalar xaqida tushuncha.</p> <p>Bakteriyalarni antibiotiklarga chidamliligini o'rganish usullari.</p> <p>Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniklash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.</p>	14	N\4	2
3	<p>Infeksiya va immunitet xakida ta'limot. Immunoprofilaktika va immunoterapiya.</p>	<p>Yuqumli kasallikni kelib chiqish sharoitlari. Yuqumli kasallik jarayonini o'ziga xos xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar yuqish yo'llari, davrlari. Immunitetning hozirgi zamon ta'rifi. Immunitet turlari (tug'ma, hayot davomida orttirilgan, tabiiy, sun'iy, aktiv, passiv, steril, nosteril va boshqalar). Fagotsitoz. Fagotsitoz haqidagi ta'limotning rivojlanishida I.I.Mechnikovning roli. Allergiya va anafilaksiya.</p> <p>Serologik reaksiyalar. Immunoprofilaktika. Immunoterapiya.</p>	10	N\6	4
4	<p>Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo'zg'atuvchilar to'g'risida tushuncha va ular</p>	<p>Enterobacteriaceae oilasi vakillariga umumiy tasnif. Qorin tifi va paratif qo'zg'atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari, antigen tuzilishi. Bakteriya tashuvchilik. Maxsus profilaktikasi va davolash. Ovqatdan zaxarlanishni chaqiruvchi mikroorganizmlarga</p>	6	N\2	-

	keltirib chiqaradigan kasalliklar va laboratoriya diagnostikasi.	xarakteristika. Botulizm qo'zg'atuvchisi morfologik, kultural xususiyati, patogenezi. Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo'zg'atuvchilar keltirib chiqaradigan kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. Laboratoriya tashxisi.		A\2	2
5	Yiringli-yallig'lanish kasalliklari qo'zg'atuvchilari ning umumiy xarakteristikasi.	Stafilokokk, streptokokklar taksonomiyasi. Patogenlik xususiyatlari: toksinlari, patogen fermentlari. Stafilokokklar keltirib chiqaruvchi yuqumli kasalliklarning patogenezi va ularning yatrogen kasalliklar keltirib chikarishdagi roli. Davolash va maxsus profilaktikasi. Mikrobiologik diagnostikasi. Yiringli-yalliglanish kasalliklarining kuzgatuvchilari. stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar va meningokokklarning laboratoriya tashxisi.	10	N\6	-
6	Xavo-tomchi infeksiyasi: sil, moxov, bo'g'ma va ko'k yo'tal kuzgatuvchilariga xarakteristika.	Sil, moxov, bo'g'ma va ko'k yo'tal qo'zg'atuvchilarining morfologiyasi va xossalari. Atipik mikobakteriyalar. Mohov qo'zg'atuvchisi morfologiyasi, kasallik patogenezi. Xavo-tomchi infeksiyasi kuzgatuvchilarining keltirib chiqaradigan kasallilarning laboratoriya diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi. Tomoq va burundan surtma olish. Balg'amni laborator tekshiruv yig'ish. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. Laboratoriya tashxisi.	4	N\2	2
7	Teri-tanosil kasallik qo'zg'atuvchilari ning xossalari va ularni laborator diagnostikasi.	Teri-tanosil kasallik qo'zg'atuvchilarining xossalari va ularni laborator diagnostikasi. Anaerob infeksiya qo'zg'atuvchilari. Patogen spiroxetalar haqida tushuncha. Rikketsiyalar haqida tushuncha. Teri va tanosil a`zolaridagi kasalliklarning laborator diagnostikasi. Qo'zg'atuvchilarning umumiy xossalari va kasalliklarning laborator diagnostikasi.	12	N\8	4
8	O'ta xavfli infeksiya kuzgatuvchilarini ng uziga xosligi va laboratoriya diagnostikasi.	O'ta xavfli infeksiya kuzgatuvchilarining asosiy xususiyatlari. Zoonoz kasallik qo'zg'atuvchilari: o'lat, kuydirgi, brusellyoz qo'zg'atuvchilari. Morfologiyasi. Kultural, biologik xususiyatlari. Maxsus profilaktikasi va davolash. O'ta xavfdi kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg'am, najas, qon va boshqa	4	N\2	2

		materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish. Laborator tashhis qo‘yish usullari. Maxsus oldini olish choralari. Mikrobiologik diagnostikasi.			
9	Virusli infeksiyalar haqida tushuncha va ularning laboratoriya diagnostika usullari.	Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Virusli infeksiyalar. Gripp kasalligini chakiruvchi viruslar. Paragripp, paratit, kizamik kasalliklarini chakiruvchi viruslar. Gepatit A, V, S, D, Ye, F, TTV – qo‘zg‘atuvchisi. Odam immuntanqislik virusi. Tojsimon virus(COVID 19) epidemiologiyasi va profilaktikasi. Vaksinoprofilaktikasi. Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, I.F.A) tekshiruvga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo‘llanma to‘ldirish. OITS va gepatit A, V, S, D, Ye viruslarining laborator diagnostikasi va profilaktikasi.	9	N\4 A\2	- 3
		Jami:	81	N 38 A16	27

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1.Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. Shavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Muxamedov I.M. va boshq. Meditsinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Toshkent. 2011 y.

2. Aliev Sh.R., Muxamedov I.M., Nuruzova Z.A. “Mikrobiologiyadan laboratoriya mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma”. Toshkent. 2013y.

3. Qurbonova S.Y. “Mikrobiologiya va immunologiyadan amaliy mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma”. Toshkent, 2015 y.

Qo‘shimcha adabiyotlar.

1. Zverev V.V. Meditsinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2016 y..

2. Muxamedov I.M. va boshq. “Umumiy virusologiya» O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2012 y..

3. Muxamedov I. M. va boshqalar. “Tibbiyot virusologiyasi» O‘quv qo‘llanma Toshkent, 2013 y..

4. Muxamedov I.M. va boshq. Klinicheskaya mikrobiologiya. Vrachlaruchunqo‘llanma. Toshkent, 2016y.

5. Saryov V.N. Mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2010 y..

Internet saytlari

1. <http://www.ziyonet.uz>

2. <http://www.microbiology.ru>

3. <http://immunology.ru>

4. <http://www.rusmedserv.com/mycology/html/journals.html>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

VALEOLOGIYA

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Kvalifikatsiya(lar) nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.01

Ajratilgan soat: 36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raximova M. R. 1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Karimboev Sh. D.

TTA Jamoat salomatligi, sog'liqni saqlashni tashkil qilish va boshqarish kafedrasida dotsent, t.f.n.

1. O'quv modulining umumiy talablari

Modulning nomi	Valeologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	15
Modulning maqsadi	<p>– Valeologiyaning turli xil-tibbiy, tabiiy, biologik, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, falsafiy, ma'rifiy, ma'naviy va boshqa fanlar asosida vujudga kelgan integrativ fan ekanligini ta'kidlash. Valeologiya - inson salomatligi to'g'risidagi fan ekanligini isbotlash. «O'zligini anglash»ning valeologik ahamiyatini tushuntirish. Har bir inson organizmidagi o'z ichki imkoniyatini (potensialini) mustahkamlashga intilishi kerakligiga da'vat etish. Organizm quvvatini-salohiyatini oshirishlikda barcha imkoniyatlardan samarali foydalanishlikka intilishi kerakligini eslatib o'tish. Har bir shaxs o'zi va boshqalar uchun «Sog'lom turmush tarzini» yaratishligi. «Sog'lom avlod orzusi»da yashashlik va unga erishishlikka imkoniyat yaratishlik. Salomatlikni saqlash, mustahkamlash va uzoq umr ko'rishlikka da'vat etishlik.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>– Valeologiya haqida tushuncha va valeologiya fanining usullarini;</p> <p>– Odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirish yo'llari;</p> <p>– Aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslarini o'zlashtiriladi.</p> <p>– Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi.</p> <p>– Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o'rganiladi.</p>
Bilimlar	<p>– Valeologiya integrativ fan sifatida mavjud barcha fanlarning yutuqlaridan inson salomatligi uchun ulardan foydalanishlik (anatomya, fiziologiya, gistologiya, embriologiya, biologiya, bioximiya, biofizika, psixologiya, gigiena, ekologiya vaboshqalar).</p> <p>– O'zligini anglashlikning ilmiy asosda tushuntirishlik va uning valeologik ahamiyatini ta'kidlash.</p> <p>– Inson organizmining birqancha a'zolar va tizimlar (sistemalar)dan iborat ekanligi hamda ularning bir butunligi va o'zaro-uzviy bogliqligining valeologik ahamiyatini tushuntirish.</p> <p>– Turli xil yuqumli va boshqa kasalliklardan saqlanishlikka undash.</p> <p>– Narkomaniya va toksikomaniyaning organizmga salbiy ta'sir etishligi va umr zavoli ekanliklarini (narkotik va psixotron moddalar, alkogolli ichimliklar iste'mol qilishlik, chekish va boshqalarning salbiy ta'sirlari) tushuntirish.</p> <p>– OITS (SPID) va OITV (VICH) – infeksiyaning o'tazararli ekanligi va uning profilaktikasiga undash.</p> <p>– Yod, temir va boshqa mikroelementlar tanqisligi natijasida turli xil kasalliklarning kelib chiqishini oldini olishlikka da'vat etishlik.</p> <p>– Rak, tuberkulyoz, diabet, semirishlik, infarkt, insult, turli xildagi infeksiyon kasalliklar, jinsiy a'zo va teri kasalliklari, skleroz, jinsiy ojizlik va boshqalarni oldini olishlik</p> <p>– Ruhiy va jismoniy tarbiyalarni o'ta barvaqq boshlashlikning valeologik ahamiyatini tushuntirish.</p>

	– Har bir shaxs, eng avvalo, o‘z salomatligining mustahkamligi ustida qayg‘urishi va shu kabilarga da‘vat etishlikdan iboratdir.
Ko‘nikmalar	– Salomatlik miqdorini o‘rganish; – Individual sog‘lomlashtirish dasturlarini amaliyotga tadbiiq etish; – Aholi orasida sog‘lom turmush tarzini shakllantirish; – Aholiga ta‘sir ko‘rsatishning individual, guruh va populyatsion darajalari aniq mexanizmlar va organizmning rezervlarini aniqlash; – Aholi bilan ish olib borishda maqsadli guruhlar, tamoyillar, standartlar va algoritmlardan foydalanish mexanizmlari yoritib berish; – Antistress dasturlarini yaratish; – Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modulning nomi	“Hamshiralik ishi”, “Gerontologiyada hamshiralik ishi”, “Pediatriyada hamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi”, “Jamoada hamshiralik ishi”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta‘lim;
Modulga qo‘yilgantalab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baxolash tartibn	Joriy baxolash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshirik

2. O‘quv modulining mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishi tashkiliy shakli	Mustakil ta‘lim
1	Valeologiya asoslari, tarixi. Valeologiyaning boshqa ilmiy sohalar ichida tutgan o‘rni.	Valeologiyaning vazifalari, tibbiyotda tutgan o‘rni. Valeologiyaning rivojlanish bosqichlari. Valeologiyada qo‘llaniladigan usullar. Salomatlik va sog‘lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi. Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari. Hayot darajasi ko‘rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot tarzi va salomatlikka ta‘sir etuvchi omillar. Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o‘rni.	2	2-N	

		Salomatlik darajalari, ko'rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. Aholining umumiy, guruhiy va populyatsion salomatligi. Sog'lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigienaning salomatlikka ta'siri.			
2	Sog'lom turmush tarzi va uning salomatlikni shakllantirishdagi ahamiyati. Insonlarni individual xususiyatlari, organizm rezervlari va adaptatsiya.	Insonning yashash muhitini shakllantirilishi uning valeologik madaniyati, jismoniy, ruhiy va ijtimoiy bosimning ta'siri. Bolalar doimo o'sib, rivojlanib borishi tufayli ularga har bir davrida shaxsiy xususiyatlardan tashqari alohida morfologik, fiziologik va psixologik xossalar yoki xususiyatlari. Ontogenez haqida tushuncha. Ontogenezning uchta davri: tayyorlov; homila davri (homila rivojlanishi); tug'ilgandan keyingi (postnatal rivojlanish) yoki bolalik.	4	4-N	
3	Ritorika (nutqning ahamiyati)	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari. Muloqot xaqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari. Sanitariya ma'orifi tushunchasi. "Salomatlik" instituti maqsad va vazifalari.	2	2-N	
4	Sog'lom turmush tarzini shakllantirish bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlarda tibbiyot xodimlari etika va deontologiyasi.	Tibbiyotda vrach-o'rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Tibbiyotda o'rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Muammolarni yechish bosqichlari.	4	2 - N	2
5	Sog'lom hayot tarzini shakllantirishga individual yondashuv tamoyillari.	Sog'lom turmush tarzi tushunchasi, uning asosiy maqsadi, vazifalari va tarkibiy qismlari. Sog'lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'siri. Dispanser ko'rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari. Inson salomatligini mustahkamlashga qaratilgan standart va algoritmlar to'g'risida tushuncha. Maqsadli guruhlarni aniqlash. Aholining turli guruhlari salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash. "O'spirinlik davri" "Yoshlar" "Katta yoshdagilar" "Qariyalar va uzoq umr ko'ruvchilar" maqsadli guruhining ma'naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.	6	4 - N	2
6	Aholi orasida sog'lom turmush	Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko'rsatkichlari. O'zbekiston	4		2

	tarzini shakllantirishda hamshiraning o'ri.	Respublikasining aholi salomatligini muxofaza qilish va saqlash bo'yicha asosiy me'yoriy hujjatlar. Salomatlikka ta'sir etuvchi tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog'liqqa xavf tug'diruvchi omillar (noto'g'ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada va jamoada sog'lom turmush tarzini shakllantirish usullarini va targ'ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o'sib ulg'ayishdagi ta'siri. Ekologik muhitning ta'siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma'lumot. Irsiy kasalliklar. Salomatlik darajasini baholashda qo'llaniladigan populyatsion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo'llaniladigan sifat va miqdor ko'rsatkichlari: individual, guruhli. «Salomatlik kodeksi» sog'lom hayot garovi		2-N	
7	Ratsional ovqatlanishning valeologik tamoyillari Sog'lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish	Ratsional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Ratsional ovqatlanishning sog'liqqa ta'siri. Ratsional ovqatlanishga bo'lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog'lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar. Bolalarni, homilador ayollarni, o'rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug'ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Ratsional ovqatlanishda milliy taomlar o'ri.	6	4-N	2
8	Psixoemotsional holatning roli va valeologik ahamiyati	Aqliy va jismoniy mehnat qiluvchi kishilarning psixoemotsional holati. Psixologik ta'sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemotsional holatning ta'siri. Psixoemotsional zo'riqishlar.	4	2-N	2
9	Jismoniy tarbiyaning roli va valeologik ahamiyati. Yoshiga, jinsiga va salomatlik darajasiga munosib jismoniy faollik	Jismoniy tarbiyaning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga ta'siri. Jismoniy mashqlar turlarini va inson a'zolariga ularning ta'siri, chiniqtirishning salomatlikka ta'siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini. Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg'ulotlarga individual yondashish, o'z-o'zini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg'ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg'ulotlarning ta'siri.	4	2N	2
10	Jinsiy va reproduktiv salomatlikning	Jinsiy va reproduktiv salomatlik xaqida tushunchalar. Reproduktiv huquq xaqida tushunchalar,	4	2 N	2

	valeologik ahamiyati	reproduktiv salomatlikni muhofaza qilishdagi tamoyillar. Tug‘ish yoshidagi ayollarni sog‘lomlashtirish tushunchasi. Sog‘lom bola tug‘ilishini ta’minlash, jismoniy, sog‘lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reproductiv salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Homilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog‘lom bola tug‘ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat.			
1 1	Balog‘at yoshi haqida – ruhiy, jismoniy va jinsiy rivojlanish davri. Yoshlarda jinsiy tarbiyava madaniyatni shakllantirish	Balog‘atga yetmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o‘zgarishlar va ular salomatligiga ta’sir etuvchi omillar. Balog‘atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo‘lishning zararli oqibatlarini va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va tug‘ruqlarni oldini olish. Yoshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo‘llari.	4	2-N	2
1 2	Xulq-atvor omillariga ta’sir etishni valeologik yondashuvi	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta’siri. Insonning salomatligiga salbiy ta’sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	4	2-N	2
1 3	Giyohvandlikni oldini olishda zamonaviy valeologik yondashuvlar. Ichkilikbozlikni oqibatlarini hamda uni oldini olishning chora-tadbirlari	Aholi salomatligiga giyoxvandlikning ta’siri. Muammoni yechish yo‘llari. Giyoxvandlikni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyohvand moddalarni iste’mol qilish belgilari. Giyohvandlik profilaktikasi. Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta’siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo‘nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	2-N	
1 4	Tamaki mahsulotlarini chekishning oqibatlarini hamda uni oldini olishning chora-tadbirlari	Aholining turli guruhlari orasida tamaki mahsulotlarini chekishning oldini olish chora-tadbirlari. Tamaki mahsulotlarini chekishni rivojlanishida turli omillarning ahamiyati. Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta’siri. Tamaki mahsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo‘nalishlari va dasturlari.	2	2-N	
1 5	OIV/OITS muammolarini	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta’siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar.	2	2-N	

oldini olishda valeologik yondashuvlar	OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. OIV/OITSni oldini olishning zamonaviy yo‘nalishlari va dasturlari			
Jami		54	36	18

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv moduli asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriklardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yhati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Irgashev Sh.B. “Meditsinskaya valeologiya”. Tashkent, 2012
2. Irgashev Sh.B. “Valeologiya”. Toshkent, 2015

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Sayfiddin Faxriddin o‘g‘li. Valeologiya asoslari salomatlik yohud uzoq umr ko‘rish omillari. Toshkent, 2007
2. Avitsenna. Kanon vrachebnoy nauki. Tashkent, 1982, polnoe sobranie sochineniy
3. Irgashev Sh.B. «Valeologicheskie prinsipy ratsionalnogo pitaniya». Tashkent – 2010 g. Metodicheskie rekomendatsii
4. Irgashev Sh.B. «Sovremennyye napravleniya formirovaniya zdorovogo obraza jizni sredi naseleniya». 2008g, Metodicheskoe posobie
5. Irgashev Sh.B., Tursunxodjaeva L.A., «Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchashixsya obrazovatelnyx shkol». Uchebno- metodicheskoe posobie dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respubliki Uzbekistan, Tashkent 2011.
6. Лисы́н Ю.П. «Общественное здоровье и здравоохранение. Учебник. Москва, 2010.

Internet saytlari:

1. www.med.uz,
2. www.ziyonet.uz,
3. www.google.uz,
4. www.lex.uz,
5. www.referat.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

HAMSHIRALIK ISHI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.02

Ajratilgan soat: 176

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi: S. A Zuparova

Taqrizchilar: Shahar tez tibbiy yordam klinik shifoxonasi bosh hamshirasi:
N. Xatiashvilli
1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi: M. T Xodjasheva

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	176 soat
Mavzular soni	26
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va ko'nikmalarni talab darajasida yetkazib berish; - davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; - sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; - nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; - tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini o'rgatish; - bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash; - nazariy va amaliy darslar o'tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo'lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - hamshiralik ishi faninig rivojlanish tarixi; - kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarishi; - bemorlarning funksional holatini baholash usullari; - hamshiralik jarayoni bosqichlari; - infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar; - tashxislash va davolash usullari; - laborator va instrumental tekshiruv usullari; - hamshiralik ishidagi boshqaruv tushunchasi; - terminal davrdagi bemorlarni parvarishlash;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari; - bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash; - hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va

	<p>hamshiralik hujjatlarini yuritish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o‘tkazish; - tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib borish ko‘nikmalari; - laborator va instrumental tekshiruvlar o‘tkazishda hamshiralik parvarishini olib borish ko‘nikmalari; - hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borish; - terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o‘tkazish; - mavzuga oid berilgan amaliy ko‘nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya - Tibbiy psixologiya
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi	Hamshiralik ishining ta’rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi. Hamshiralik ishi rivojlanishiga xissa qo‘shgan asoschilar. O‘zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. O‘zbekistonda F.Naytingeyl medaliga sazovor bo‘lgan hamshiralar. Jahon Sog‘liqni Saqlash tashkiloti, Qizil	3	2 N	1

		Yarim Oy tashkilotlari, Halqaro va O'zbekiston hamshiralalar assotsiatsiyasi haqida tushuncha va asosiy vazifalari.			
2	Hamshiralik ishi va salomatlik.	Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta'sir etuvchi omillar. Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. D. Orem bo'yicha o'z-o'zini parvarish qilish haqida tushuncha. O'z-o'zini parvarish qilishda hamshiraning tutgan o'rni. V.Xenderson bo'yicha asosiy ehtiyojlar va hamshiralik parvarishi	3	2 N	1
3	O'zbekistonda sog'liqni saqlash va hamshiralik ta'limi tizimidagi islohotlar.	Hamshiralik ta'limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo'yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innovatsion texnologiyalarni tadbiq etish. O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar. Hamshiralik ishining kasbiy standartlar. Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshirasining vazifalari.	3	2 N	1
4	Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi.	Davolash profilaktika muassasalari (DPM)ning asosiy turlari yo'nalishlari va hamshiralarning ish faoliyati. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. QVP va OP da patronaj olib borish qoidalari. DPM da yuritiladigan tibbiy hujjatlarni to'ldirish. Patronaj hamshirasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritish.	3 6	2 N 4 A	1 2
5	Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta'minlash.	Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko'rsatish usullari. Tana vaziyati haqida tushuncha. Asosiy va maxsus tana holatlari. Tana xolatini o'zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan o'zgarishlar. Bemor holatiga ko'ra transportirovka usullari. Tana holatini o'zgartirishda bemorga muolaja o'tkazish haqida tushuncha berish, bemorni asosiy xolatlarda yotqizishda shart-sharoit yaratish va amalga oshirish. Bemor tanasini Fauller, Sims va Trendelburg holatiga keltirish. Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemor holatiga mos keladigan	3 12	2 N 8 A	1 4

		transportirovka usulini tanlash va amalga oshirish.			
6	Bemorning shaxsiy gigienasi.	<p>Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati. Yotoq yaralarning paydo bo'lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo'yicha).</p> <p>Davolanish muhiti haqida tushuncha va uning tarkibiy omillari.</p> <p>Bemorni muolajaga tayyorlash, sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemor xolatini inobatga olgan xolda gigienik muolajalarni tanlash va amalga oshirish.</p> <p>Teri tozaligini saqlash uchun butun tanani artish muolajasini bajarish. Teri tozaligini saqlash uchun tanani ma'lum bir qismlarini artish muolajasini o'tkazish.</p> <p>Yotoq yaralarni baholashda (Norton, Breyden va Vaterlou) shkalalaridan to'g'ri foydalanish va parvarish qilish. O'rin bosh oqliklarni tayyorlash.</p> <p>Oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.</p>	3	2 N	1
			12	8 A	4
7	Bemorlarni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishi	<p>Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Ovqat iste'mol qilishning ahamiyati.</p> <p>Bemorni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo'lgan xujjatlarni to'ldirish (porsionnik va taomnoma).</p> <p>Bemor mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan vaziyatda ko'rsatiladigan yordam.</p> <p>Bemorning xolatini inobatga olgan xolda maxsus moslamalar yordamida ovqatni qabul qilishda yordam ko'rsatish.</p>	3	2 N	1
			6	4 A	2
8	Bemorlarni fiziologik chiqaruvlarida hamshiralik	<p>Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Fiziologik chiqaruvlarni baholash.</p>	3	2 N	1

	parvarishi	Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun kerakli moslamalar va ularni ishlatish usullari. Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo'llash, kerakli yordamni ko'rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish.	6	4 A	2
9	Bemorlarning funksional holatini baholash.	Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha va baholash maqsadi. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko'nikmalari. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlar xaqida tushuncha. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati. Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash: bo'yi, vaznini, bosh, ko'krak va qorin aylanasini o'lchash; bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni aniqlash va baholash. Tana harorati o'lchash, isitma davrlarida bemor parvarishi, tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o'lchash, suv balansini aniqlash va baholash.	4 12	2 N 8 A	1 4
10	Teri, limfa, sezish, harakat qilish va skelet tizimini baholash.	Teri, limfa, sezish, xarakat qilish va skelet tizimining tuzilishi va funksiyasi, patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari va o'zgarishlarda kuzatiladigan asosiy simptomlari. Kundalik hayot tarzidagi va ruxiy o'zgarishlar. Teri, limfa, sezish, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri, limfa, sezgi, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun umumiy ko'rik o'tkazish, so'rab – surishtirish, paypaslash (palpatsiya), eshitish (auskultatsiya), dukillatish (perkussiya) o'tkazish va kuzatuv natijalari bo'yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish.	3 12	2 N 8 A	1 4
11	Nafas olish	Nafas olish a'zolari tizimi tuzilishi va	3	2 N	1

	tizimini baholash.	<p>funksiyasi. Nafas olish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o'zgarishlar.</p> <p>Nafas olish a'zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so'rab – surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish va eshitib ko'rish va kuzatuv natijalari bo'yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish.</p>	6	4 A	2
12	Qon aylanish a'zolari tizimini baholash.	<p>Qon aylanish a'zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o'zgarishlar.</p> <p>Elektrokardiografiya. Yurakning o'tkazuvchanlik tizimi va elektrokardiogramma haqida tushuncha. va elektrodlarni joylashtirish uslubi.</p> <p>Qon aylanish a'zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlash va baxolash. Qon aylanish a'zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko'rik, so'rab-surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish.</p>	3	2 N	1
			6	4 A	2
13	Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini baholash.	<p>Ovqat hazm qilish a'zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimi faoliyati va hazm qilish a'zolari tizimi faoliyati buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Kundalik hayotdagi va ruhiy xolatdagi o'zgarishlar.</p> <p>Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini buzilganda bemorlarni so'rab – surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish va eshitish.</p> <p>Ovqat hazm qilish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko'rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya o'tkazish. Kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va xamshiralik yozuvlarda qayd</p>	3	2 N	1
			6	4 A	2

		qilish.			
14	Kirish. Hamshiralik jarayoni va uning ahamiyati. Hamshiralik jarayonini o'tkazish usullari.	Hamshiralik jarayonining axamiyati va maqsadi. Hamshiralik jarayoni ta'rifi. Hamshiralik jarayonini yuritishda tayanch prinsiplar. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini o'tkazish rejasini tuzish. Muammoli masalani muhokama qilish va yozuvlarni qayd qilish usullari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish; taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash.	4 12	2 N 8 A	2 4
15	Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik	Infeksiya haqida tushuncha. Infeksiyaning tarqalish yo'llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushuncha. Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar. Dezinfeksiya haqida tushuncha. Shifoxona ichki infeksiyaga qarshi o'tkaziladigan chora tadbirlar. Sterilizatsiya haqida tushuncha. Sterilizatsiya usullari va asosiy qoidalari. Kasalxonadagi muolaja xonasida infeksiyon kasalliklarni oldini olish choralari. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog'lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Qo'lni gigienik, kundalik va operatsiyadan oldin Spasokukoskiy Kochergin bo'yicha qo'lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo'llash va xalat kiyish. Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash. Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o'tkazish. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari. Aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda steril ashyolar bilan ishlash. Muolaja uchun steril bog'lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari.	4 12	2 N 8A	2 4
16	Me'da-ichak yo'llari muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi	Tashxislash va davolanishning axamiyati. Tashxislash va davolanishda hamshiraning roli. Qusish turlari va sabablari. Me'da-ichak yo'llari buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Xukna o'tkazish maqsadi, turlari, xukna va gaz chiqaruvchi naychani	4	2 N	2

		<p>qo'llash uchun ko'rsatma va moneliklar</p> <p>Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash. va bemorga ulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me'dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo'q qilish.</p> <p>Huqna o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo'llash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi.</p>	8	4 A	4
17	Sun'iy ovqatlantirishda bemorlarga hamshiralik parvarishi	<p>Me'da-ichak yo'llari buzilishlarida bemorni sun'iy ovqatlantirish usullari. Sun'iy ovqatlantirish uchun ko'rsatma va moneliklar. Sun'iy ovqatlantirishda kuzatiladigan va yuzaga keladigan asoratlar.</p> <p>Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo'l orqali ovqatlantirish.</p>	3	2 N	1
		<p>Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo'l orqali ovqatlantirish.</p>	6	4 A	2
18	Siydik ajralishi muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi	<p>Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik qopini kateterlash maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklar . Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini kateterlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydik qopini kateterlash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollar va erkaklarga siydikdon tutish.</p>	3	2 N	1
		<p>Siydik qopini kateterlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydik qopini kateterlash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollar va erkaklarga siydikdon tutish.</p>	6	4 A	2
19	Dori moddalarini yuborishda bemorlarga hamshiralik parvarishi.	<p>Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma'suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini yuborish usullari. Dori moddalarini nazorat qilish, tarqatish qoidalari va usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi va usullari. Dori moddalarini qo'llashda ko'rsatma va monelliklar. Dori moddalari ta'siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo'ya ta'sirlar.</p>	4	2 N	2

		<p>Ko'rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro'yxatga olish.</p> <p>Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi qo'llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi qo'llash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi.</p> <p>In'eksiya o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi: teri ichiga, teri ostiga, mushak orasiga in'eksiya qilish usullari. Antibiotiklarni eritish, ampula va flakonlardan dori moddalarni tortib olish. Insulinni yuborish texnikasi va kerakli dozani tortib olish qoidasi. Moyli eritmalarni qo'llash hususiyatlari.</p> <p>Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo'q qilish.</p>	20	16 A	4
20	Ingalyatsiya va ajralmalarni so'rib olishda bemorga xamshiralik parvarishi.	<p>Ingalyatsiya va ajralmalarni so'rib tashlashning maqsadi, ko'rsatma va monelliklari. Ingalyatsiya va ajralmalarni so'rish usullari.</p> <p>Ingalyatsiya va ajralmalarni so'rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyatsiya va ajralmalarni so'rish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi.</p> <p>Muolajadan keyingi kuzatuvlarni o'tkazish va yozuvlarda qayd qilish.</p>	4	2 N	2
			6	4 A	2
21	Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya, oksigenoterapiya.	<p>Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklari. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning o'tkazish usullari. Oksigenoterapiya va girudoterapiyani o'tkazishga ko'rsatmalar va monelliklar. Soddalashtirilgan</p>	4	2 N	2

		fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish ko'nikmalari (xantal, isitgich, muzli xaltacha, kompress) va hamshiralik parvarishi. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o'tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o'tkazish ko'nikmalari (kislород berish, zuluk qo'yish) va hamshiralik parvarishi. Muolajadan keyingi kuzatuvlarni o'tkazish va yozuvlarda qayd qilish.	10	8 A	2
22	Laborator va instrumental tekshiruvlarda bemorga hamshiralik parvarishi.	Laborator va instrumental tekshirish maqsadi, ko'rsatma va monelliklari. Siydik va axlat tekshirish usullari. Me'da va 12-barmoq ichak suyuqligini tekshirish usullari. Surtma olish va balg'am yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg'am yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Siydik va axlat yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydikni (umumiy taxlil uchun, Nechiporenko, Zimmiskiy, Addis-Kakovskiy, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash) uchun yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Me'da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Me'da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Uy sharoitida kerakli taxlillarni to'g'ri yig'ish, o'z xavfsizligini taminlashda patronaj xamshirasining maslaxatlari.	4 6	2 N 4 A	2 2
23	Hamshiralik ishidagi boshqaruv	Hamshiralik ishini boshqarish ta'rifi. Hamshiralik ishi boshqaruvi tushunchasi. Hamshiralik ishi boshqaruvi maqsadi va zarurligi. Hamshiralik xizmati va hamshiralik parvarishi menedjmenti. Hamshiralik ishi boshqaruvi jarayoni. Kasalxona tizimida tashkillashtirish tizimi va hamshiralik bo'limining vazifasi. Uzluksiz zaruriy ta'lim. Uzluksiz ta'lim	4	2 N	2

		maqsadi. Uzluksiz ta'limni olib borish. "Parvarish sifati" haqida tushuncha. Sifatni baholashning asosiy ko'rsatkichlari.			
24	Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari	Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o'lim haqida tushuncha. Terminal davrning turli xil kasalliklardagi davomiyligi. Polliativ parvarish haqida tushuncha.	3	2 N	1
		Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal parvarishda hamshiraning tutgan o'rni. Terminal davrdagi bemorning oilasiga uy sharoitida yordam ko'rsatishning kerakli ko'nikmalarini o'rgatish: bemor tanasi va tana qismlarining gigienasi: og'iz bo'shlig'i gigienasi, ko'zlar, quloq va burun gigienasi, bosh gigienasini saqlashda ko'rsatiladigan amaliy yordamni amalga oshirish. Bemorni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishi, fiziologik chiqaruvlar, faollik va dam olishda hamshiralik parvarishi	6	4 A	2
25	Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining etik masalalari va hamshiralik jarayonini yuritish	Terminal davrdagi bemorlarni uy sharoitida parvarishlashda patronaj hamshirasining roli va vazifalari. O'limning mazmuni va konsepsiyasi. Klinik va biologik o'lim belgilari nafas yo'llari obstruksiyasi sabablari. Terminal davrdagi bemorda hamshiralik jarayonini yuritish, muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish. Ma'lumot yig'ish va taxlil; parvarish muammosini aniqlash; parvarish rejasini tuzish; reja bo'yicha parvarishni amalga oshirish; natijani baholash.	6	4 A	2
26	Terminal davrdagi bemorlarga va ularning oila a'zolariga parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish	Terminal davrda bemorlarni fizikal tekshirish: arterial bosimni o'lchash, pulsni sanash, nafas olish tezligini aniqlash. Bemorning umumiy holatini baholash. Og'riqni baholash. Terminal davrda bemorlardagi kasallik belgilarini yengillashtirish. Nafas yo'llari obstruksiyasini va yurak to'xtab qolganini aniqlash. Nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. O'pka-yurak reanimatsiyasini va o'pkning sun'iy ventilyatsiyasini o'tkazish.	6	4 A	2

		O'YuRni o'tkazishda samarali belgilarni aniqlash. O'lim belgilarini aniqlash (qorachiqlar kengayishi, qorachiqlarni yorug'likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqlarni xiralanishi, "mushuk ko'zi" simptomi). Murda bilan ishlash qoidalari. Murdani saranjomlashda hamshiraning vazifalari.			
		Jami:	176	48 N 128 A	88

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.
5. Zokirova K.O', Toxtamatova D.O' «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
6. 2. Tolkachyova O.V., Zinkovskaya I.V. «Основы сестринского дела». Toshkent, Cho'lpon nashriyoti, 2012 yil.
7. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010y
8. 3. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O'zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.
9. D.M.Sabirov, A.Z.Gazizov “Shoshilinch holatlar” Farg'ona, “Farg'ona nashriyoti”, 2005 yil.
10. Axmedov Sh.A.«Anatomiya i fiziologiya s patologicheskimi osnovami». Toshkent, Tasvir nashriyoti, 2009 god.
11. Ziyamutdinova G.X., Axmedov Sh.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.
12. Uchebnaya programma i rukovodstvo po prepodavaniyu. (Razdelы 9-13),Chast3,Tashkent, 2008 god.
13. Hamshiralik ishi ta'limini takomillashtirish markazi “Hamshiralik ishi asoslari” fanidan o'quv qo'llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.
14. Karieva M.T., Maxmudova N.M., Karamatova Sh.A. «Reformirovanie

15. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov Sogʻlom turmush tarzi, Toshkent, 2006y
16. zdravooxraneniya v Uzbekistane: problemy i zadachi». Toshkent, 2005 god.
17. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. «Основы сестринского дела». Moskva, 2005 god.
18. Obuxoves T.P., Sklyarova T.A., Chernova O.V. «Основы сестринского ухода». Moskva, 2005 god.
19. Byulleten - «Assotsiatsiy i obshchestvennykh obʻedineniy meditsinskix sester v stranax sentralno-Aziatskogo regiona» Toshkent, 2003 god.
20. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.
21. Chubakov T.Ch., Frike E.V., Xaliki V.«Основы сестринского дела в семейной медицине», I-tom

Internet saytlari

6. www.med.uz.
7. www.lex.uz.
8. www.medical.ru.
9. www.minzdrav.uz.
10. www.tma.uz.
11. www.tashpmi.uz.
12. www.ziyonet.uz.
13. www.wikipedia.uz.
14. <http://bibliotekar.ru>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

JAMOADA HAMSHIRALIK ISHI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.03

Ajratilgan soat: 104

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi: R. E. Giasova

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi: Nigmatova.D.Q

34-oilaviy poliklinika bosh shifokori Yusupova Z.M.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Jamoada hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	104
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	Jamoada hamshiralik ishi modulini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o'rganish, taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash. Yuqumli kasalliklarni bir-biridan farqlash, amshiralik tashhisini qo'yish, davolash, oldini olish va hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirishdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Jamoada hamshiralik ishi modulidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli yo'lida umumlashtirish orqali sog'lom turmush tarzi, salomatlik, kasallikni oldini olish va profilaktikasi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish; - nazariy bilimlarini amaliyotga tadbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqat qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq hulosalar chiqarish; - iustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlashdan iborat.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – hamshiralikda parvarish qilish usullarini; – sog'lom turmush tarzini shakllantirish usullarini; – hamshiralik jarayonini yoritib berishni; – bemor muammolarini aniqlashni; – uyga tashrif vaqtida onalarni o'qishni; – jamoadagi hamshiralik ishining huquqiy va etikaviy masalalarini
Ko'nikma	<p>O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining amaldagi qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalari;</p> <ul style="list-style-type: none"> - aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslari; - jamoada hamshiralik ishi faoliyatini amalga oshirish QVP, OP ishini tashkil etishni bajarish; - jamoada hamshiralik ishi modulidan amaliy ko'nikmalarni bajarish
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Dietologiya - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi

	- Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilar ning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Jamoada hamshiralik ishi fanining maqsad va vazifalari. Axoli o'rtasida hamshiralik ishini tashkil qilish.	<p>Jamoat sog'lig'ini saqlashning rivojlanish tarixi. Jamoadagi hamshiralik ishining maqsadlari va vazifalari, sog'liqni saqlash tizimi va jamoadagi tibbiyotning xususiyatlari, Jamoadagi hamshiralik ishining huquqiy va etikaviy masalalari, jamoada hamshiralik ishini amalga oshirish jarayonini.</p> <p>Jamoada hamshiralik ishini rivojlantirishga oid O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Vazirlar Maxkamasi Qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyanomalari. SSVning 13.02.2017 yildagi "DPM larda tibbiy hujjatlarni yuritishni muvofiqlashtirish to'g'risida"gi 60-sonli buyrug'i. Jamoada sog'liqni saqlash tizimi. Jamoada hamshiralik ishini amalga oshirish bosqichlari. Jamoadagi hamshiralik ishining faoliyat joylari. Uy sharoitida hamshiralik jarayonini qo'llashni, jamoadagi aholini sog'lig'ini saqlash va mustahkamlashda tibbiyot hamshirasining o'rni, aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish usullari. Jamoada tibbiyot hamshirasining etika va deontologiyasi. hujjatlarini yuritish va ishni baholash.</p>	4	N-2	2
2.	Jamoada hamshiralik ishini tashkil	Aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslari. Salomatlik ko'rsatkichlari. Kasalliklarni oldini olish bosqichlari. Jamoada tibbiy madaniyatni shakllantirish va sanitar oqartuv	9	N-2	

	<p>etishda hamshira ning o'рни</p>	<p>ishlarini olib borish. Tibbiyot hujjatlarini yuritishni o'rganadi. Bemorlar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bilan suhbatlar o'tkazishni o'rganadi.</p> <p>Uyga tashrif buyurishni rejalashtirish. Patronaj hamshirasi "sumkasini" tayyorlash. Uyga tashrif buyurish paytida hamshiralik jarayonini qo'llash. Uy sharoitida tibbiy muolajalarni o'tkazish. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish. patronaj hamshirasi "sumkasini" tayyorlash. o'yga tashrif qilishga tayyorlanish va uning muhim holatlarini o'rganadi. jamoadagi aholi salomatligi va hamshiralik parvarishidagi muammolarni aniqlashni o'rganadi</p> <p>Axoli sog'lig'ini saqlash bo'yicha tadbirlar tashkil etish. Ob'ekt va uning oila a'zolari haqida ma'lumot yig'ish va tahlil qilish. Jamoadagi aholi salomatligi va hamshiralik parvarishidagi muammolarni aniqlashni. bemorlar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bilan suhbatlar o'tkazishni. Uyga tashrif buyurganda hamshiralik jarayonini qo'llash.</p>		A-4	3
3.	<p>Jamoada kasallik larning oldini olish va axoli salomatligini yaxshilash da hamshira ning o'рни</p>	<p>Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'ini. Sog'liqni ta'minlash va kasalliklar oldini olishni besh bosqichi. Jamoada uyushmagan qatlamni dispanser ko'rigidan o'tkazish.</p> <p>Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'inining faoliyat sohalari. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'inining asosiy 8 ta faoliyat sohasi (Alma-Ata deklaratsiyasi 1980). SSVning 6.01.2016 yildagi "2016 yilda axoli orasida kasalliklarni oldini erta aniqlashni hamda profilaktik va chuqurlashtirilgan tibbiy ko'riklarni o'tkazishni tashkillashtirish to'g'risida"gi 6-sonli buyrug'i. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'iniga oid tibbiy statistika ma'lumotlari (aholi salomatligi holati, kasallanish ko'rsatkichlari, kasallanish tuzilmasi, asosiy ijtimoiy va iqtisodiy ko'rsatkichlar). Kasalliklarni oldini olishning 5 ta bosqichi. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'ini faoliyat ko'rsatadigan joylari(jamoada sog'liqni saqlash,uyda, maktabgacha bo'lgan va maktab muassasalarida, ishlab chiqarishda). Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish maqsadi va vazifalari. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish usullari. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilishda tibbiyot hamshirasining roli.</p> <p>Uyushmagan aholi qatlamini aniqlash. Uyushmagan aholini turli davrlarda tibbiy</p>	9	N -2	

		<p>ko'riklardan o'tkazishni tashkil etish. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilishda tibbiyot hamshirasining rolini o'rganadi. Dispanserizatsiyadan so'ng xujjatlarni yuritish va ishlash.</p> <p>Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish maqsadi va vazifalari. Aholi orasida dispanser ko'rigini o'tkazishda qatnashish. Aholi orasida dispanser ko'rigi o'tkazilgandan so'nggi xulosalarni o'rganishni. Uyushmagan aholi qatlamini aniqlash dispanserizatsiyani tashkil qilish. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish usullari. Hayotning turli davrlarida tibbiy ko'riklardan o'tish; uyga patronaj qilish, salomatlik masalalari bo'yicha maslahatlar berish. Shifokor bilan birga dispanserizatsiya o'tkazish rejasini tuzish (grafik tuzish), dispanserizatsiyadan so'ng xujjatlarni yuritish va ishlash. Kasalliklarni oldini olishning 5ta bosqichi(salomatlikni yaxshilash, spesifik profilaktika, kasallikni boshlanish stadiyasida aniqlash va davolash, asoratlarni oldini olish, rehabilitatsiya).</p>		A-4	3
4.	Oila salomatligida hamshiraning o'rnini va faoliyati.	<p>Sog'lom oila tushunchasi. Oila tiplari. Oilada sog'lom turmush tarzini shakllantirish. Oilada hamshiralik jarayonini amalga oshirishda qo'llaniladigan nazariyalar: oilani rivojlanish nazariyasi, oilaviy tizim nazariyasi, oilaviy stress nazariyasi. Oilaning rivojlanishi, funksiyalari. Oilaning rivojlanish bosqichlari va vazifalari. Oilaning salomatligini mustahkamlash borasidagi hamshiralik ishi mutaxassislarining maqsad va vazifalari. Oilalarda ish yuritadigan hamshiralarning etika va deontologiyasi.</p> <p>Oila a'zolari sihat-salomatligining ahamiyati. Oila haqida ma'lumot yig'ish va tahlil qilish. Oilada hamshiralik jarayonini amalga oshirish. Oila gigienasi. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda patronaj hamshirasining tutgan o'rnini. Oilani parvarishlashda hamshiralik jarayonini tashkil qilish. Oilani yaxlit birlik deb qarab intervyu olish uslubi yordamida ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilib chiqish. Intervyu mazmunini umumiy tahlil qilib parvarish muammolarini aniqlab olish. Intervyu mazmuniga asoslanib oilani parvarish qilish rejasini tuzish. Oila misolini qo'llab oilani intervyu olishga asoslanib kichik guruhlarda rolli o'yinlarni o'tkazish. Ma'lumot yig'ish va tahlil</p>	10	N -2	
				A -4	4

		qilish. Parvarish muammolarini aniqlash. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. "Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo'yicha qo'llanma" (1-29 maslahat).			
5.	Ona va bola salomatligini muxofaza qilishda hamshiraning o'rnini.	<p>Ona va bola salomatligini himoya qilishga qaratilgan Davlat dasturlari va amalga oshiriladigan ishlarini;</p> <p>Ona va bola salomatligini himoya qilish g'oyasi va shu sohadagi tarixiy o'zgarishlarni. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi" YuNISEF. "Bola sog'lom bo'lsin desangiz" 1-mavzu "O'zaro muloqot ko'nikmalarini shakllantirish" YuNISEF. "Onalarga bolalarni ovqatlantirish va parvarish bo'yicha tavsiyalar" YuNISEF. Ona va bola salomatligini himoya qilishga qaratilgan Davlat dasturlari va amalga oshiriladigan ishlarni. SSVning 02.11.2015 yildagi "Bolalarda ambulator-poliklinika muassasalarida tibbiy xizmat ko'rsatishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 420-sonli buyrug'i. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014 yil 1 avgustdagi "2014-2018 yillarda O'zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar, bolalar va o'smirlar sog'lig'ini muhofaza qilish borasidagi davlat dasturi to'g'risida"gi 2221-sonli qarori.</p> <p>Onalikning turli davrlarida salomatlikni saqlashga qaratilgan vazifalarni o'qitishni. Reproductiv salomatlik haqida tushunchani. Ona sutining mohiyati haqida tushuncha. Tug'ish yoshidagi ayollar bilan kontrasepsiya vositalari haqida suhbat o'tkazishni. Havf guruhidagi ona va bola sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha faoliyatni. Tug'ma patologiyalarni oldini olishga qaratilgan o'qitish ishlarini. Tibbiyot hujjatlarini yuritish va ishni baholash. Profilaktik emlashni ahamiyati.</p> <p>Onalar va bolalar bilan tarbiyaviy suhbatlar o'tkazish. Balog'atga yetmagan qizlar va ayollar o'rtasida uchraydigan kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini amalga oshiradi. Homiladorlikning ilk muddatlarida patologik rivojlanayotgan chaqaloklarni aniqlash usullarini o'rganadi. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. O'g'il va qiz bolalarning o'sishini baholash va kuzatish. Bolani profilaktik emlash taqvimini.</p> <p>Onalikning turli davrlarida, xavf guruhidagi ona va</p>	24	N - 4	

		<p>bola salomatlik muammolarini aniqlash. Yosh ayollarni dispanser kuzatuviga jalb qilish va o'tkazishda ishtirok etish. Homilador ayollar homilasini aniqlay olish, ular orasida suhbat o'tkazish, doimiy kuzatuv olib borish. "Yosh onalar" maktabiga jalb qilish. Istalmagan homiladorlikning oldini olishda o'tkaziladigan chora-tadbirlarni amalga oshirish, zamonaviy kontraseptiv vositalarni qo'llash bo'yicha tavsiyalar berish. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. O'g'il va qiz bolalarning o'sishini baholash va kuzatish. Besh yoshgacha bo'lgan bolalarni o'sishi va rivojlanishi. Bolani profilaktik emlash taqvimini. Go'daklar va bolalarni oziqlantirish bo'yicha tavsiyalar. Ko'krak bezlarini tekshirish. Ko'krak suti bilan emizishning axamiyatini tushuntirish. Ko'krak suti bilan boqishning afzalligini targ'ibot qilish va ular orasida suhbat o'tkazish.</p>			
6.	<p>Katta yoshdagi aholi salomatligini himoya qilishda hamshira ning o'rni</p>	<p>Katta yoshdagilarning o'ziga hos xususiyatlari. Katta yoshdagilar sog'lig'ini saqlashda maqsad va vazifalar. Katta yoshdagilar o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Katta yoshdagi insonlar bilan muloqot madaniyatini. Katta yoshdagilarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llash.</p> <p>Katta yoshdagilar o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Katta yoshdagilarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini olib borish. Hamshiralik ishi faoliyatini ob'ektlarda tashkil etish. Arterial bosimni o'lchash, pulsni aniqlash. Katta yoshdagilar bilan suhbat o'tkazishni o'rganish. Katta yoshdagilarning salomatligini saqlashda hamshiralarning tutgan o'rni. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. Hamshiralik jarayonini ob'ektlardagi tashriflar vaqtida qo'llash.</p>	10	N -2	A -4
					4

7.	Qariyalar salomatligini himoya qilishda hamshiraning o'рни.	<p>Gerontologiya va geriatriya tushunchalari. Qariyalarni o'ziga hos xususiyatlari. Keksalik va qariyalik muammolarini aniqlash. Qariyalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llash.</p> <p>Qariyalar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Qariyalarni kun tartibini tuzish. Qariyalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini olib borish. Hamshiralik ishi faoliyatini amalga oshirish ob'ektlarida ishni tashkil etish. Qariyalar bilan suhbat o'tkazishni o'rganish. Qariyalarni ovqatlanishini tashkil qilishni. Yengil jismoniy mashqlarni o'rgatish. Qariyalar salomatligini saqlashda hamshiralarning tutgan o'рни. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash.</p>	16	N -2	4
8.	Maktab yoshdagi bolalarni salomatligini himoya qilishda hamshiraning o'рни.	<p>Maktab yoshidagi bolalarning ruhiy va jismoniy holatining o'ziga hos xususiyatlari va salomatligiga tegishli muammolari. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish", "O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" YuNISEF. Maktab yoshidagi bolalarning sog'lig'iga ta'sir qiluvchi omillar. Maktab yoshidagi bolalar sog'lig'i darajasi va sog'lig'i bilan bog'liq muammolar. Maktab yoshidagi bolalarda kasalliklarni oldini olish va ularning salomatligini yaxshilash faoliyatidagi hamshiraning vazifalari. Tibbiy ko'riklar o'tkazish va o'tkazgandan keyingi tadbirlar. Maktabda sog'lom muhit yaratish. Sog'liqni muhofaza qilishga o'rgatish.</p> <p>Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda organizmning umumiy holatini kuzatish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda birinchi yordam ko'rsatishning asosiy ko'nikmalari. Qon to'xtatish va immobillashgan bog'lam qo'yish. Shoshlinch reanimatsiya (sun'iy o'pka ventilyatsiyasi va yurakning tashqi massaji). Maktab yoshidagi bolalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llashni. Tibbiy hujjatlarini yuritish va ishni baholash.</p>	18	N-2	6
9.	Jamoada joylashgan ishlab chiqarish korxonalaridagi ishchilar	<p>Ishlab chiqarish korxonalaridagi mehnat sharoiti. Ish joydagi gigienik normativlar. Tibbiy ko'riklar o'tkazish. Kasbiy kasalliklar profilaktikasini va ish joyida baxtsiz xodisani oldini olish. Kasbiy kasalliklarni erta aniqlash. Kasbiy kasallik bilan og'riqan bemorlarni hamshiralik parvarishi va dispanser kuzatuvini. Ishlab chiqarish</p>	18	N -2	

	salomatligini muhofaza qilishda hamshiraning o'rnini.	<p>korxonalarida ishchi xodimlar organizmiga ta'sir qiladigan omillar, mehnat qilish qobiliyatini aniqlash. Kasbga aloqador bo'lgan kasalliklar haqida tushunchani, kasalliklarni erta aniqlash. Ish joyidagi xavfsizlik va gigienik normativlar. Dispanser ko'rigining maqsadlari va dispanser ko'rigining bosqichlari. Ishlab chiqarishda tibbiy statistika. Ishlab chiqarish korxonalarida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish.</p> <p>Jamoadagi ishlab chiqarish korxonalarida mehnatni noto'g'ri tashkil qilishdagi zararlarni o'rganish. Ish joyidagi xavfsizlik va gigienik normativlarni yaratib berish tartibini. Ishchilarni dispanser ko'rigiga jalb qilish va o'tkazishda qatnashish, kasbga aloqador kasalliklarni aniqlash usullari. Ishchining ishlab chiqarishdagi mehnat qobiliyatini aniqlash, mehnat va dam olish tartibini tuzish. Ish jarayonidagi zararli omillarning organizmga ta'sirini o'rganish va profilaktik choratadbirlar o'tkazish. Kasbga aloqador kasalliklarni oldini olish bo'yicha va sanitar-maorif ishlarini olib borish. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan buyruq va metodik tavsiyanomalarni o'rganish. Ish sharoitida sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qilish bo'yicha suhbat o'tkazish. Kasalliklar profilaktikasi bo'yicha sanitar-oqartuv ishlarini olib borish. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash.</p>		A -8	6
10.	Ruhiy salomatlikni himoya qilishda hamshiraning o'rnini.	<p>Jamoadaholining ruhiy salomatligini saqlash va uni himoya qilish asoslari. O'zbekiston Respublikasining "Psixiatrik yordam" to'g'risidagi qonuni (3.08.2000 yil). Tibbiy hamshiraning etika va deontologiyasi. Aholining ruhiy salomatligini saqlashda hamshiralik jarayonini. Ruhan o'z-o'zini boshqarish tushunchasi va uning salomatligiga ta'siri. Ruhan o'z-o'zini boshqarish usullari va ularni ahamiyati. Bemor oilasiga yordam ko'rsatish va qo'llab quvatlash.</p> <p>Aholining ruhiy salomatligini saqlashda hamshiralik jarayonini amalga oshirish. Jamoadaruhan o'z-o'zini boshqarish usullarini jamoada targ'ibot qilish. Ruhiy salomatlikni saqlashda hamshiralik ishi. Uy sharoitida autogen mashg'ulotlar o'tkazish. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash.</p>		N-2	
				A-4	4
11.	Jamoadayuqumli kasallik	<p>Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning paydo bo'lish nazariyasi va tibbiy statistika. OIV infeksiyaning etiologiyasi,</p>		N-8	9

	<p>larni oldini olish va salomatlikni himoya qilishda hamshiraning o'rnini.</p>	<p>epidemiologiyasini haqida ma'lumot. Yuqumli kasalliklar bilan og'riqan bemorlarni parvarish qilish maqsadi va hamshiraning vazifalari. Epid nazorat, epidemiologik nazorat turlari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan buyruq va metodik tavsiyanomalarni o'rganish.</p> <p>YuNISEF-2014: "Xavfsiz immunizatsiya" 6-modul "Epid nazorat", "Epidemiologik nazorat turlari". O'zb.R SSVning 18.03.2017 yildagi 112-61 sonli, 13.02.2017 yildagi 60 sonli, 25.03.2015 yildagi "OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to'g'risida"gi 123 sonli buyruqlari. Yuqumli kasalliklarning to'rtta asosiy xususiyatini. Hayot anamnezi, kasallik anamnezi. Epidemiologik anamnez. Nafas olish yo'llari tizimining asosiy yuqumli kasalliklari, ovqat hazm qilish tizimining yuqumli kasalliklari, virusli gepatitlar B, C, D haqida tushuncha, OIV infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasini haqida ma'lumotlar.</p> <p>Yuqumli kasalliklarni aniqlash va gospitalizatsiya qilish. Laborator tekshiruvga material yig'ish. Kasallik o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlar hamda joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish. Yuqumli kasalliklarning oldini olish maqsadida profilaktik emlashlarni o'tkazish. Balg'amni sil tayoqchalariga tekshirishga yig'ish. Tana xarorati kutarilganda bemorni parvarishlash. Dispanser nazoratiga olingan bemorlar bilan sog'lomlashtirish ishlarini olib borish. Siydikni o't pigmentlariga tekshirish. Axlatni bakteriologik tekshiruvga yig'ish. Bemorni idish-tovoqlari, ovqat qoldiqlari va buyumlarini zararsizlantirishga o'rgatish.</p> <p>Qon infeksiyalari va tashqi qoplamalar infeksiyalari virusli gepatit, OITS kabi infeksiyon kasalliklar misoli asosida guruhlarda bahs-munozara shaklida ishlarni olib borish. Qonni biokimyoviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, I.F.A) tekshiruvga olish va laboratoriyaga yuborish. Bir marotaba ishlatiladigan tibbiy asboblardan foydalanish va ularni yo'q qilish usullarini. Tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilishga o'rgatish. Parenteral muolaja o'tkazishda shaxsiy himoya choralari qo'llashni Tibbiyot hujjatlarini yuritish va ishni baholash. Bemorga o'z-o'zini parvarishlashni o'rgatish. Oila a'zolarini bemorni parvarishlashga o'qitish. Infeksiya o'chog'ida</p>		A-16	
--	--	--	--	------	--

	o'tkaziladigan chora-tadbirlarni o'rgatish. Uy sharoitida sanitariya-gigiena qoidalariga rioya bo'yicha suhbat o'tkazish.			
Jami		104	28/76	52

3. O'quvchilarning bilim va ko'nimkmlarini baholash

O'kuv dastur asosida o'kuvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nimalar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol - javob test, amaliy topshiriklardan iborat bo'lib, ular o'kuv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriklar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ruyxati:

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017 y.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar.

1. Ziyaeva M.F., Rizaeva O.Z «Bolalarda hamshiralik parvarishi», Toshkent, 2016 y.
2. Arslonov. Y.L «Ichki kasalliklar». Toshkent, «ILM ZIYO» nashriyoti, 2013 y.
3. Ziyaeva. M.F, Xodjasheva M.D «Kattalarda hamshiralik parvarishi», TOSHKENT «NISO POLIGRAF», 2014 y.
4. Ziyaeva M.F, Xodjasheva M.D «Qariyalarda hamshiralik parvarishi», 2014 y.
5. Yunusjonova Z.S., Mirzaeva S.A «Psixologik parvarish», «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati», Toshkent -2014 y.
6. Allayarov Ya.N «Akusherlik va ginekologiya», «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi», Toshkent- 2013 y.
7. Shukurov H.I., Qanoatov S.Q. «Jamoada hamshiralik ishi», Toshkent, 2013
8. Zokirova K.O', To'xtamatova D.O', Mirzabaeva S.A. «Xamshiralik ishi asoslari», Toshkent «Ilm-Ziyo», 2012y.
9. Aripova. S.M, Bo'rixo'jaeva N.S «Sog'lom avlodning tibbiy-ijtimoiy asoslari», «VORIS-NASHRIYO'T», Toshkent -2012 y.
10. Musaboev E.I., Bayjanov A.Q. «Yuqumli kasalliklar epidemiologiya va parazitologiya», Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2007 y.
11. Xamroev A.J. «Xirurgiya». Toshkent, «O'qituvchi» nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2007 y.
12. Fayziev Ya.M. «Umumiy va tibbiy psixologiya», Toshkent, «ILM ZIYO» nashriyoti, 2005 y
13. Ziyaeva M.F. «Jarroxlikda hamshiralik ishi», Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005.

Qo‘shimcha adabiyotlar.

1. «5 yoshgacha bo‘lgan bolalarning o‘shishi va rivojlanishi». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
2. «Onalarga bolalarni ovqatlantirish va parvarish bo‘yicha tavsiyalar». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
3. «Qiz bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
4. «O‘g‘il bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
5. «Bola sog‘lom bo‘lsin desangiz». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
6. «Ko‘krak suti bilan emizish bo‘yicha maslaxat olib borish». Bolalarni o‘shishini baholash bo‘yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O‘zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o‘quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
7. O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 2014 yilda 1 avgustdagi 2221-sonli 2014-2018 yillarda «O‘zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar, bolalar va o‘smirlar sog‘lig‘ini muhofaza qilish borasidagi davlat dasturi to‘g‘risida»
8. «Oila shifokori» ro‘znomasi.
9. «Psixiatrik yordam» to‘g‘risida qonun O‘zbekiston Respublikasi, 3.08.2000y.
10. Musaboev E.I., Bayjanov A.K. OIV infeksiyasi va uning kasb orkali yuqish profilaktikasi. Toshkent, 2008yil.
11. Saparov X.B., Zuparov T.D., Muxitdinova M.A. Rekomendatsii po provedeniyu pervichnyx meropriyatny pri vyavlenii bolnogo (trupa) podozritelnogo na zabolevanie chumoy, xoleroy, virusnyimi gemorragicheskim lixoradkami, ospoy obezyan. T., Sankor qurilish, 2006.
12. Shodiev N.Sh, Shodieva S.X. Yuqumli kasalliklar fanidan amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha o‘quv-uslubiy qo‘llanma. Toshkent, 2009 yil.
13. «Sihat salomatlik» jurnali – «Sharq»nashriyoti jurnali.
14. «Sog‘lom avlod» va «Ona va bola» - davlat dasturlari.
15. «Hamshira» O‘zbekiston Yoshlari «Kamolot» jamg‘armasi «Yangi asr avlodi» tibbiy-ma’rifiy jurnali.
16. «O‘zbekistonda Sog‘liqni saqlash», «Zdravooxranenie Uzbekistana» ro‘znomasi.

Internet saytlari:

www.med.uz,

www.google.uz,

www.lex.uz,

www.referat.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

XIRURGIYA VA REANIMATSIYADA HAMSHIRALIK ISHI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Kvalifikatsiyalar nomi:

Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami:

3.07.

Ajratilgan soat:

156

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
- M.A.Xamedova

Taqrizchilar:

1. 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
- Sh.A.Po'latova
2. Shahar tez tibbiy yordam klinik kasalxonasi bosh hamshirasi
- N.I.Xotiashvili
3. Abu Ali Ibn Sino nomidagi Yunusobod jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
- N.J.Mo'minova

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	156
Mavzular soni	21
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - xirurgik kasalliklar va xirurgik davolash xususiyatlari haqida tushuncha berish; - organizmning barcha a'zo va sistemalarida uchraydigan xirurgik kasalliklar haqida tushuncha berish va ularda shoshilinch yordamni o'rgatish; - xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda hamshira parvarishining xususiyatlarini o'rgatish; - bemorlarda operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin hamshiralik jarayonini o'rgatish; - xirurgik kasalliklar bo'yicha o'quvchilarda bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishga erishish; - reanimatsiya va intensiv terapiya, shuningdek terminal holatlarda reanimatsiya va intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarda hamshiralik ishi xususiyatlari haqida tushuncha berish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - sog'lom va bemor organizm anatomo-fiziologik xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, organizmda uchraydigan xirurgik kasalliklar va ularning asoratlari haqida ma'lumotga ega bo'lib, ularga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish, parvarish qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - xirurgiya fanining rivojlanish tarixi; - a'zo va sistemalarning anatomo-fiziologik xususiyatlari; - jarroxlik ishini tashkil qilish; - aseptika va antiseptika asoslari; - og'riq va og'riqsizlantirish xaqida tushuncha, turlari; - desmurgiya, bog'lama qo'yish qoidalari; - qon ketayotgan bemorlarda xamshiralik ishi; - infuziya va transfuziya; - yiringli yallig'lanish kasalliklarida xamshiralik ishi; - tayanch-xarakat apparatining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - qon tomirlarning xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - ovqat xazm kilish a'zolarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - buyrak va siydik yo'llarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - o'smalar; - xirurgik kasalliklarda xamshiralik parvarishining xususiyatlari; - operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin bemorlar parvarishi; - xirurgik kasalliklar asoratlarini oldini olish; - o'tkir nafas yetishmovchiligi, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi,

	shok, koma va boshqa kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish; - baxtsiz hodisalarda tez yordam ko'rsatish va ularni oldini olish.
Ko'nikma	- xirurgik bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullari; - bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash; - bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlash; - bemorlarni operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - operatsiyadan keyin bemorlarni tabiiy va suniy ovqatlantirish; - operatsiyadan keyin bemorlarni xarakatlantirish rejimi; - bemor va uning oila a'zolariga ruxiy yordam berish; - qoqshol va gazli gangrenaga qarshi profilaktik emlash chora-tadbirlarini amalga oshirish; - xirurgik kasalliklar, shikastlanishlarni oldini olish bo'yicha profilaktik targ'ibot ishlarini amalga oshirish; - o'tkir nafas yetishmovchiligi, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi, turli etiologiyali shok va koma xolatlarida, burundan, o'pkadan, me'dadan qon ketganda, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urganda, elektr tokidan shikastlanganda, kuyganda, suvga cho'kkanda, zaxarlanganda va boshqa shoshilinch holatlarda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya Fiziologiya Patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya Lotin tili va tibbiy terminalogiya Jamoada xamshiralik ishi Terapiyada xamshiralik ishi Pediatriyada xamshiralik ishi Hamshiralik ishi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya Akusherlik va ginekologiyada xamshiralik ishi Otorinoloringologiya Favqulotda xolatlar tibbiyoti Dietologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Xirurgiya fani xaqida tushuncha. Xirurgik davolash xususiyatlari. Jarroxlilik ishini tashkil qilish. Xirurgiyada infeksiya tushishini oldini olish. Aseptika va antiseptika	Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgiyaning rivojlanish tarixi. Xirurgik davolash xususiyatlari. Xirurgik muassasalarining tuzilishi. Jarroxlilik ishini tashkil qilish. Oilaviy poliklinika, shikastlanish punkti, qishloq vrachlik punktlarida aholiga xirurgik yordam ko'rsatilishida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari asosida ish yuritish. Xirurgik stasionar, xirurgik bo'lim, operasion blok tuzilishi bilan tanishish. Tibbiy hujjatlar. Xirurgik asboblarni nomlari, guruhlar, vazifasi va qo'llanilishi. Xirurgik asboblarni o'rganib, o'zlashtirish, operatsiya vaqtida xirurgga uzatish tartibini o'zlashtirish. Xirurgik infeksiyaning organizmga tushish va tarqalish yo'llari. Kasalxona ichi infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari. Aseptika. Sterilizasiya. Antiseptika. Asosiy antiseptik vositalar, ularni ta'siri va xirurgiyada qo'llanilishi.	6	2N 4A	4
2	Xirurgiyada infeksiya tushishini oldini olish. Aseptika va antiseptika	Sterilizatsiya bo'limi ishi bilan tanishish. Shifoxonada hozirgi kunda qo'llanilayotgan asosiy antiseptik vositalar, ularning ishlatilish usullari bilan tanishish va qo'llash. Xirurgik asboblarni, chok materiallarini, oqliklarni sterilizatsiyaga tayyorlash, sterillash va sterilizatsiya samaradorligini nazorat qilish. Operatsiya xonasini tozalash usullari. Qo'lni va operatsiya maydonini yuqumsizlantirish usullari. Steril kiyim kiyish tartibi. Steril qo'lqop kiyish tartibi. Steril stolni tayyorlash. Bog'lov ashyolarini tayyorlash va bikslarga joylash. Xirurgik asboblarni, ash'yolarni bikslarga joylash usullarini o'zlashtirish.	12	12A	4
3	Xirurgik yo'l bilan davolanayotgan	Operasiyadan oldingi davr va xirurgik operatsiya haqida tushuncha. Operatsiya turlari. Operasiyadan oldin hamshira jarayoni. Bemorni jismonan va ruhan operatsiyaga tayyorlash. Bemorni shoshilinch va	6	2N	4

	<p>bemorlarda hamshira ishining xususiyatlari. Operatsiyadan oldingi davr. Operatsiyadan keyingi davr</p>	<p>rejali operatsiyaga tayyorlash. Bemor terisini, organ va sistemalarini operatsiyaga tayyorlash. Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash: rentgenografiya, UTT, endoskopiya, rektomonoskopiya. Bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlashda qatnashish: terini tuklardan tozalash, tozalovchi huqna, premedikasiya o'tkazish. Bemorni palatadan operatsiya xonasiga ko'chirib o'tkazish. Operatsiya maydonini yukumsizlantirish. Operatsiya vaqtida hamshira parvarishi. Narkoz berishda va narkozdan uyg'onishda hamshira parvarishi. Operatsiyadan keyingi davr xaqida tushuncha. Operatsiyadan keyingi erta va kechki asoratlari va ularni oldini olish. Operatsiyadan keyin bemorni palataga ko'chirib o'tkazish. Operatsiyadan keyin bemorni umumiy holatini va hayotiy ko'rsatkichlarini (A/B, puls, nafas harakati) kuzatish. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlari va ularni oldini olish maqsadida bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, reabilitatsiya xususiyatlari.</p>		4A	
4	Operatsiyadan keyingi davr	<p>Bemor o'rnini tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilish. Bog'lamlarni yangilashda, drenajlarni yuvishda, bemorni ovqatlantirishda ishtirok etish. Operatsiyadan keyin bemorlarni harakatlantirish rejimi.</p>	6	4A	4
5	Og'riqsizlantirish. Umumiy og'riqsizlantirish. Narkoz. Maxalliy anesteziya	<p>Og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha. Og'riqsizlantirish turlari. Narkoz, turlari va bosqichlari. Asosiy narkotik preparatlar va ularning xossalari. Bemorni narkozga tayyorlash. Premedikatsiya va uning ahamiyati. Narkoz vaqtida va undan keyin ro'y beradigan asoratlari, ularni oldini olish va davolash. Narkoz berish uchun ko'rsatma va mone'liklar. Narkoz varaqasini yuritish qoidalari. Mahalliy anesteziya va uning turlari. Mahalliy anesteziya uchun ishlatiladigan preparatlar. Maxalliy anesteziyada uchrashi mumkin bo'lgan asoratlari, ularni oldini olish va davolash.</p>	2	2N	
6	Desmurgiya	<p>Desmurgiya haqida tushuncha. Bog'lamlarning turlari. Yumshoq va qattiq bog'lamlar. Bog'larni qo'yish qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli bog'larni qo'yishni o'rganish. Elastik bint, to'rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriyalarni qo'llash. Yelimli bog'larni, durrachali bog'larni va materiallardan foydalanib bog'larni qo'yishni o'rganish. Qattiq bog'lamlarning turlari. Gips sifatini aniqlash. Gipsli bint va longetalar tayyorlash. Gipsli bog'larni qo'yish va yechishda ishtirok etish.</p>	12	12A	8

7	Qon ketayotgan bemorlarda hamshiralik ishi. Infuziya va transfuziya	Qon ketish tushunchasi, tasnifi. qon ketish turlari, belgilari, darajalari. Turli etiologiyali qon ketishlarda hamshira tashxisi, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, davolash va parvarish qilish xususiyatlari. Qon ketishini vaqtinchalik va uzil-kesil to'xtatish usullari. Qon ketishida uchraydigan asoratlar va ularni oldini olish. Asosiy qon to'xtatuvchi vositalar. Qon ketishida uchraydigan asoratlarda bemor holatiga baho berib, parvarish qilish. Qon ketishini vaqtinchalik to'xtatish usullarini o'rganish va uzil-kesil to'xtatish usullarida ishtirok etish.	6	2N 4A	4
8	Infuziya va transfuziya	Infuziya va transfuziya haqida tushuncha. Donorlik. O'zbekistonda qon quyish xizmati va donorlikning tashkil etilishi. Qon guruhi va rezus-faktor haqida tushuncha. Ularni aniqlash usullari. Qon quyishga ko'rsatma va moneliklar. Qon quyish usullari va metodlari. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Bemorga qon quygandan keyin hamshira parvarishi. Veneseksiya va venepunksiya. Qon preparatlari va qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar. Qon quyishda uchraydigan xatoliklar, asoratlar va ularni oldini olish. OIV/OITS haqida tushuncha va tibbiyot hodimlarini OIV/OITSDan himoyalanihi. Qon guruhlari va rezus-faktorni aniqlashda ishtirok etish va uni kasallik tarixiga rasmiylashtirish. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Individual moslik, rezus moslik, biologik moslik sinamalarini aniqlashda ishtirok etish. Qon quyish tartibi va bemorni kuzatish. Quyilgan qonni rasmiylashtirish. Qon o'rnini bosuvchi suyuqliklarni quyishda qatnashish. Qon quyish asoratlari va qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar reaksiyasida birinchi tibbiy yordam, bemorlarni parvarish qilish.	4	4A	4
9	Yiringli yallig'lanish kasalliklarida hamshiralik ishi	Xirurgik infeksiya haqida tushuncha. O'tkir va surunkali xirurgik infeksiya. Mahalliy yiringli xirurgik infeksiya kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, umumiy va mahalliy davolash xususiyatlari, profilaktikasi, bemorlarni parvarish qilish. Umumiy yiringli infeksiya. Sepsis. O'tkir anaerob infeksiya: qoqshol, gazli gangrena qo'zg'atuvchilari, klinikasi, davolash xususiyatlari, profilaktikasi. Surunkali spesifik xirurgik infeksiya. Aktinomikoz, suyak va bo'g'imlar tuberkulyozi, klinik belgilari, davolash va bemorlarni parvarishlash xususiyatlari. O'tkir va surunkali xirurgik yallig'lanish kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni namoyish qilish, taxlil qilish. Mahalliy yiringli o'choqlarni kesib ochish operatsiyalarida, jarohatini bog'lashda qatnashish.	6	2N 4A	4

11	<p>Nafas a'zolari, ko'krak qafasining xirurgik kasalliklarida, bosh miyaning shikastlarida hamshiralik ishi.</p>	<p>Nafas a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Ko'krak qafasining lat yeyishi, o'mrov suyagi, qovurg'alar sinishi, gemotoraks, pnevmotoraks, turlari, klinik belgilari, davosi, bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Kalla-miya shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, bosilishi. Klinik belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorlarni transportirovka qilish xususiyatlari. Davolash. Parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Mavzuga oid bemorlarni namoyish qilish. Nafas a'zolari va ko'krak qafasi shikastlangan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni holatini baholash. Nafas yo'llarini o'tkazuvchanligini tiklash. Plevra bo'shlig'ini drenajlashda ishtirok etish. Plevra bo'shlig'iga drenaj qo'yilgan va traxeostomik naycha qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish.</p> <p>Kalla-miya shikastlarida bemorlarda hamshiralik parvarishi tartibi. Bemorni ovqatlantirish, kiyim oqliklarini almashtirish. Harakat faoliyatini mashq qildirish. Yotoq yaralarni oldini olish, parvarish qilish.</p>	6	2N 4A	4
12	<p>Qon-tomirlarning xirurgik kasalliklarida hamshiralik ishi</p>	<p>Yurak va qon-tomirlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Obliterasiyalovchi endoartrit, obliterasiyalovchi ateroskleroz va venalarning varikoz kengayishi. Kelib chiqish sabablari. Klinik belgilari, diagnostikasi. Davolash usullari. Asoratlari. Bemorlarni parvarish qilish. Tromboz va emboliyalar haqida tushuncha. Trofik o'zgarishlar. Nekroz. Quruq va nam gangrena. Oqma yaralar. Angiografiya tekshiruvi haqida tushuncha berish.</p> <p>Angiografiya tekshiruvidan o'tayotgan bemorlarda hamshiralik parvarishi. Elastik bint va elastik paypoqlarni qo'llash. Trofik yarali bemorlarni parvarish qilish. Endoartrit va varikozli bemorlarni operatsiyadan oldin va operatsiyadan keyin parvarish qilish. Bemor jarohatini bog'lashda ishtirok etish.</p>	6	2N 4A	2

		aniqlash maqsadida har xil tekshiruvlarda qatnashish. Onkologik bemorlarni davolashda ishtirok etish va parvarish qilish xususiyatlarini o'rganish.			
16	Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Terminal holatlar. Elementar o'pka-yurak reanimatsiyasi	Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya bo'limining tarkibi va vazifalari. Intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarni jismoniy va ruhiy holati. Hamshiralik parvarishining maqsadlari va hamshiraning tutgan o'rni. Intensiv kuzatuv apparatlaridan foydalangan holda bemorlarni nazorat qilish. Terminal holat sabablari, bosqichlari, klinik belgilari. O'pka-yurak reanimatsiyasi. Intensiv davolash va reanimatsiya bo'limi ishi bilan tanishish. Bemorlarning qon bosimi, pulsi, nafas soni, ko'z qorachig'ining yorug'likka reaksiyasi va boshqa ko'rsatkichlarini kuzatish. Havo o'tkazgichlardan foydalanish. Hujjatlarni yuritish. Bemorni elementar o'pka-yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Elementar o'pka-yurak reanimatsiyasi usullarini o'tkazishni o'zlashtirish. Yuqori nafas yo'llari o'tkazuvchanligini ta'minlash. O'pkaga sun'iy nafas berish usullari. Yurakni massaj qilish usullari. Yurakni massaj qilishdagi xatoliklar va ularni oldini olish. Elementar o'pka-yurak reanimatsiyasi samaradorligini aniqlash	10	2N 8A	4
17	O'tkir nafas yetishmovchiligi haqida reanimatsiya va intensiv terapiya	O'tkir nafas yetishmovchiligi haqida tushuncha. O'tkir nafas yetishmovchiligi sabablari, klinikasi, darajalari. Patologik nafas turlari. Gipoksiya, giperkapniya, dipnoe, apnoe, bradipnoe, taxipnoe holatlarida intensiv terapiya. Astmatik holat va unda intensiv terapiya. Traxeostomiya va konikotomiyaga ko'rsatmalar. Oksigenoterapiya. O'pkaga sun'iy nafas berish apparatini ish xavfsizligiga rioya qilish. Sun'iy nafas oldiruvchi tibbiy ash'yolarni tayyorlab, mulyajda qo'llash. Traxeya intubatsiyasiga ko'rsatma va intubatsiya uchun asboblarni tayyorlash. Sun'iy nafas berish apparatlarini ishchi holatiga keltirish, germetikligini tekshirish. Sun'iy o'pka ventilyatsiyasi apparatiga ulangan bemorlarni parvarish qilish. Ishlatilgan asboblarni zararsizlantirish va sterillashga tayyorlash.	6	2N 4A	2
18	O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi haqida reanimatsiya va intensiv terapiya	O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligini keltirib chiqaruvchi sabablar. Miokard infarkti. Yurak astmasi. O'pka shishi. Aritmiyalar. O'tkir yurak yetishmovchiligida qo'llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha. Mavzu bo'yicha bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. EKG tahlili. Bemorlar holatini	6	2N 4A	2

		kardiomonitorda kuzatish. O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya choralari. Defibrillyatorni ishga tayyorlash. Yurak to'xtaganda reanimatsiya.			
19	Shok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya. Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya	Shok haqida tushuncha. Shok turlari (travmatik, gemorragik, gemotransfuzion, kuyish, kardiogen, anafilaktik, septik). Shok sabablariga ko'ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali shoklarda kechiktirib bo'lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Shokka tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Shok holatidagi bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Shok holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash.	6	2N 4A	
20	Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya	Koma haqida tushuncha. Koma turlari (jigar, uremik, gipoglikemik, giperglikemik). Sabablariga ko'ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali komalarni laborator diagnostikasi. Ularda kechiktirib bo'lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Nafas olishning buzilishi. Koma xolatiga tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Koma holatidagi bemorlarni namoyish etish. Gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Koma holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Ajratilgan peshob miqdorini o'lchash. Bioximik tekshirish uchun qon olish texnikasini o'zlashtirish. Bemorlarni parvarish qilish.	4	4A	2
21	O'tkir zaharlanish, suvga cho'kish, bo'g'ilish va boshqa shoshilinch holatlarda reanimatsiya va intensiv terapiya	Zaharlanish haqida tushuncha. O'tkir ekzogen zaharlanish sabablari va turlari. Zaharlanish natijasida organizmda kelib chiqadigan patologik holatlar. Cho'kish, bo'g'ilish va zaharlanishlarda kechiktirib bo'lmaydigan yordam va reanimatsiya tadbirlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, dezintoksikatsiya, gemodializ, peritonial dializ, jadallashtirilgan diurez. Zaharni organizmdan zudlik bilan chiqarish usullarini o'rganish va mashq qilish. Me'dani yuvish. Tozalovchi va sifonli xuqnalarni o'tkazish. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to'ldirish. Bemorlarni parvarish qilish.	6	2 4A	2
Jami:			156	36/ 120	78

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi ” “Voriss- nashriyot” Tashkent 2017y
2. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Sestrinskiy uxod za vzroslymi (terapevticheskie zabolovaniya i klinicheskie obsledovaniya)” Tashkent, “Ilm Ziyoy” nashriyoti , 2015 god.
3. M.F.Ziyaeva, M.D.Xodjasheva, D.I.Qosimova, M.A.Xamedova, O‘.B.Ochilov “Kattalarda hamshiralik parvarishi ” 1- qism Toshkent Niso Poligraf 2014 yil
4. Ziyaeva M.F. va boshkalar. Kattalarda xamshiralik parvarishi. 1-kism. «Voriss» nashriyoti 2012 yil.
5. Hamraev A.J. Xirurgiya va reanimatsiya asoslari – “Zar qalam” nashriyoti 2008 yil
6. Ziyaeva M.F., Hamedova M.A., Mirrahimova G.M., Murodova R.T. Jarrohlikda hamshiralik ishi. Toshkent. Milliy ensiklopediya. 2005 yil.
7. M.X.Muxtorov, I.K. Qahhorov “Reanimatsiya asoslari” Toshkent-Ilm Ziyoy 2005yil
8. Bekmurodova M. Jarrohlik va reanimatsiya asoslarida hamshiralik ishi. Toshkent 2005 yil.
9. Barikina N.V., Chernova O.V. “Sestrinskoe delo v xirurgii”. Feniks – 2002 yil.
10. Hamraev A.J., Hamedova M.A. Xirurgiya. Toshkent. “O‘qituvchi” nashriyoti. 2002 yil
11. Tursunov B.S. Xirurgik bemorlar parvarishi. Abu Ali Ibn Sino 2001 yil.
12. Ahmedov F.M. “Klinikagacha bo‘lgan xirurgiya” Abu Ali Ibn Sino 2001yil.
13. Kuznesova V. “ Sestrinskoe delo v xirurgii” Feniks 2000 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Spravochnik Vidal Toshkent – 2008
2. Verner D. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, “G‘ofur G‘ulom” nashriyoti, 2006 yil.
3. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent – 2003

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz
2. www.wikipedia.uz
3. www.Lex.uz

4. www.minzdrav.uz
5. www.med.uz
6. www.tashpmi.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TALIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYADA HAMSHIRALIK ISHI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.08
Ajratilgan soat:	138

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi - M.R. Sobirova

1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi - U.P.Shukurova

TTA "Tibbiy va biologik kimyo" kafedrasida dotsent, tibbiyot fanlari doktori Muxamedova Nurxon Xalimovna

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi:

1 -Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi M.A.Xamedova.

Tashki taqrizchi:

G.M.Nig'matova TTA "Akusherlik va ginekologiya" kafedrasida dotsent

Tashki taqrizchi:

D.T.Fayzieva 8-tug'ruq kompleksi maslahatxonasi bosh hamshirasi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan Soat	138
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	<p>-“Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” moduli kishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida va tug‘ruq majmualarida ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislar tibbiyot hamshiralarini tayyorlash;</p> <p>-homilador, tug‘uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishi haqida bilimlarini shakllantirish;</p> <p>-xomilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning kasalliklarida patologik holatlarida yordam ko‘rsatish;</p> <p>-hamshiralik parvarishi haqida tushuntirish;</p> <p>-ginekologik kasalliklar va bu kasalliklarda ayollarni parvarish qilish xususiyatlari haqida bilimlarni shakllantirish;</p> <p>-aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish haqidagi bilimlarini shakllantirish.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	<p>-“Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” moduli homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishi haqida muammolarini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rgatish;</p> <p>-homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning kasalliklarida patologik holatlarida yordam ko‘rsatish, bemorlarga hamshiralik parvarishini amalga oshirishni o‘rgatish;</p> <p>-ginekologik kasalliklar, va bu kasalliklarda ayollarni hamshiralik parvarishini o‘rgatish;</p> <p>-aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish haqidagi bilimlarini o‘rgatish;</p> <p>-yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish;</p> <p>-fanni boshqa tibbiyot fanlari uzviy bog‘liklikka o‘rgatish.</p>
Bilim	<p>-Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi moduli to‘g‘risida tushuncha;</p> <p>-onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlari;</p> <p>-akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalarida hamshiraning tutgan o‘rni, vazifalari, ma’naviy qiyofasi;</p> <p>-epidemiya qarshi sanitar-gigienik tartiblar;</p> <p>-ayolning tashqi va ichki jinsiy a’zolari tuzilishi va vazifalari;</p> <p>-ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari;</p> <p>-homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi;</p> <p>-homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi;</p> <p>-patologik homiladorlikda hamshiralik parvarish;</p> <p>-ekstragenital kasalliklarida hamshiralik parvarish;</p> <p>-tug‘ruqda hamshiraning vazifalari va parvarishini;</p>

	<p>-chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida hamshiralik parvarishini;</p> <p>-ginekologik bemorlarni tekshirish usullari;</p> <p>-reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda hamshiralik parvarishini <i>biladilar</i>.</p>
Ko'nikma	<p>- ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirish;</p> <p>-dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo'llash;</p> <p>-biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillash;</p> <p>-tashqi jinsiy a'zolari ko'zdan kechirish;</p> <p>-qin ko'zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni;</p> <p>-chanoqning tashqi o'lchamlarini o'lchash;</p> <p>-tashqi akusherlik amallarini o'tkazish;</p> <p>-homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo'lgan homiladorlarni aniqlash;</p> <p>-ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish;</p> <p>-ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berish;</p> <p>-tug'ruqda tuguvchi ayolni parvarish qilish;</p> <p>-chilla davrida va chilla davrini patologik kechishida ayolni parvarishi;</p> <p>-ginekologik bemorlarni tekshirishda hamshiraning vazifalari;</p> <p>- reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda bajariladigan ishlarda hamshiraning vazifalari xakida ko'nikmalarga ega bo'ladilar.</p>
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Tibbiy terminologiya va lotin tili</p> <p>Anatomiya, fiziologiya va patologiya</p> <p>Farmakologiya va retseptura</p> <p>Umumiy gigiena va ekologiya</p> <p>Valeologiya</p> <p>Jamoda hamshiralik ishi</p> <p>Pediatrriyada hamshiralik ishi</p> <p>Bolalar yukumli kasalliklari.Profilaktik emlash.</p> <p>Hamshiralik ishi</p> <p>Terapiyada hamshiralik ishi</p> <p>Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi</p> <p>Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi</p> <p>Yuqumli kasalliklar</p>
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta'lim;</p> <p>A-amaliy ta'lim;</p>
Dasturga qo'yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O'qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	<p>Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish</p>

		<p>patologik kechishi bo'yicha xavfi yuqori guruhga ajratish va uning ahamiyati xaqida tushuncha oladilar.</p> <p>Homiladorlik patologiyalarida hamshiralik tashhisini o'z vaqtida aniqlashni amalga oshiradilar. Dispanser nazoratida bo'lgan homiladorlar hujjatlarini olib borish.Homiladorlar qusishining og'ir turida yordam berish.Gemodinamik varaqani to'lg'azish. Yashirin shish belgilarini aniqlashni o'rganadilar. Homilador ayollarni tana vaznini o'lchash.Homilador ayollarni arterial bosimini o'lchashni o'rganadilar.Bir soatlik siydik miqdorini aniqlash. Siydikda oqsilni aniqlash.Siydik qopini katetarizatsiya qilishni o'rganadillar. Eklampsiya hurujida shifokorgacha 1 yordam berish. Preeklampsiya va eklampsiyada shoshilinch yordam ko'rsatishni amalga oshiradilar. Teri orasiga, mushak orasiga va vena ichiga dori moddalarini yuborishni o'rganadilar.Suyuqlikni parenteral yuborish uchun sistemani to'ldirishni o'rganadilar.</p>	8	8 A	4
5.	<p>Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Ulardahamshiralik parvarishining xususiyatlari.</p>	<p>Turli xil ekstragenital kasalliklari bor ayollarda homiladorlik va tug'ruqning o'tishi xususiyatlari xaqida malumot oladilar. Yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Endokrin kasalliklarda homiladorlik va tug'ruqning kechishi xaqida mlumot oladilar. Anemiya kasalligida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Xavo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarda homiladorlikning va tug'ruqning kechishi. Rezus-kelishmovchilik va gemolitik kasallik tushuncha xosil qiladilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish. BSYo muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishini va tibbiy yordam ko'rsatishni o'rganadilar(YuNISEF). O'qituvchilar o'quvchilarga bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini va ahamiyatini o'rgatadi. Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2012 yil 18 maydagi 137-sonli buyrug'iga 2-sonli ilovasiga ko'ra "Homiladorlar uy varaqasini"ni standart asosida to'ldirishni o'rgatish(YuNISEF).Ekstragenital</p>	2	2 N	1
			8	8A	4

		<p>kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berishni o'rganadilar. Infeksion va havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish o'rganadilar. Siydikni turli xil sinamalarga yig'ishni o'rganadilar. Dori vositalarini parenteral yo'l bilan yuborish. Xomila gipoksiyasi profilaktikasini o'tkazishni o'rganadilar. Homilador ayollarga namlangan kislorod berish. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlar ayollarni kuzatish, davolash va reabilitatsiyasi davrida parvarish yo'l-yo'rig'i bilan tanishadilar.</p>			
6.	<p>Tug'ruqda hamshiraning vazifalari va parvarishi</p>	<p>Tug'ruq to'g'risida tushunchani xosil qiladilar. Tug'ruq davrlari va tug'ruqning haydovchi kuchlari. Tug'ruqning klinik kechishi xaqida malumot oladilar. Tug'ruqqa ayolarni psixoprofilaktik tayyorlash va tug'ruq vaqtida ona va bola uchun zarur bo'lgan parvarish buyumlarini tayyorlash. Tug'ruqning I, II, III-davrlarining kechishi. Tug'ruqni 3 davrini faol olib borish. Tug'ruqni og'riqsizlantirish. Tug'ruqni zamonaviy olib borishda ona bolani "teri—teriga" kontaktini ta'minlash, chaqaloq gipotermiyasini oldini olishda hamshiraning parvarishi. Samarali perinatal parvarishni tashkil etishni o'rganish. (YuNISEF)</p> <p>Tug'ruq tarixi va chaqaloqning rivojlanish tarixi varaqasining pasport qismini to'lg'azishni o'rganish. Tug'adigan ayol uchun o'rin-joy va chaqaloq uchun kiyim-kechaklarni, parvarish anjomlarini tayyorlashni o'rganish. Tug'uvchi ayolda dard kuchi va davomiyligiga baho berishni amlga oshirish. Tug'ruqqa homilador ayolni psixoprofilaktik tayyorlashni. Chaqaloq tug'ilgach, issiqlik zanjirini ta'minlashni, chaqaloqning birlamchi artib-tozalashni kuzatadilar, uning ahvolini Apgar shkalasi bo'yicha baholaydilar. O'qituvchi o'quvchilarni asfiksiyada tug'ilgan chaqaloqlarni tiriltirish usullarini ko'rsatadi: nafas markazini qo'zg'atish, kindik venasi orqali dori moddalarni yuborish, sun'iy nafas berish va hokazolarni o'rganadilar. Tug'ruqni uchinchi davrini faol boshqarishni o'rganadilar. Yo'ldoshni ko'chganlik</p>	4	4 N	2
			12	12 A	6

		belgilarini aniqlashni o'rganadilar. Yo'qotilgan qon miqdorini aniqlashni o'rganadilar.			
7.	Akusherlik qon ketishlari va ularda shifokorgacha shoshilinch yordam.	<p>Akusherlik qon ketishlari tasnifini. Xomiladorlikning 1- va 2-yarmida qon ketish turlarini. Akusherlik shikastlari haqida tushunchani. Yo'ldosh tug'ilish davri va kichik chilla davri patologiyalari. Terminal holatlarda shoshilinch yordamni o'rganadilar.</p> <p>Pulsni sanash va baholash. Bola tashlashda yordam ko'rsatish uchun asbob-anjom tayyorlash. Bachadonning qisqaruvchanlik darajasini aniqlashni o'rganadilar. Yo'qotilgan qon miqdorini aniqlashni o'rganadilar. Kon ketganda shifokorgacha 1 yordam berish. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.</p>	2 8	2 N 8A	1 2
8.	Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida hamshiralik parvarishi.	<p>Chilla davri xaqida tushuncha. Jinsiy a'zolar involyusiyasi va loyixalar tabiati. Chaqaloqlarni ona suti bilan boqishning ahamiyati. Tuqqan ayol gigienasi hususiyatlari va hamshiralik parvarishi xakida tushuncha oladilar. Hamshiralik tashxisini o'z vaqtida aniqlashni o'rganadilar. Chilla davri patologiyasi xaqida tushuncha berish. Chilla davrida uchraydigan septik kasalliklar ularni davolash oldini olish xaqida malumot oladilar, hamshiralik parvarishini o'rganadilar.</p> <p>Chilla davri bo'limining epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartib qoidalari, tuqqan ayolni va uning sut bezlarini parvarishlashni o'rganadilar. Ko'krak suti bilan emizish bo'yicha maslahat borishni o'rganadilar. (YuNISEF). Chot sohasida choklari bor ayollarni parvarishlash xususiyatlari, ovqatlanishi, badantarbiyaga, chilla davri gigienasiga ahamiyat berish, operatsiya bo'lgan ayollarni parvarishlash qilish xususiyatlari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolni tana haroratini o'lchash, tuqqan ayollar bilan «Mastit profilaktikasi»,</p>	2 8	2 N 8 A	1 4

		«Chaqaloqni to'g'ri emizish» mavzusida suhbatlar tayyorlab o'tkazadilar.			
9	Muddatiga yetib tug'ilgan va chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishda hamshiraning vazifalari.	Chaqaloqlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Chaqaloqlar bo'limi ishining tashkil qilinishi va epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik tartib qoidalari xaqida tushuncha oladilar. Chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari, xavfsiz immunizasiya, profilaktik emlshlar, BSJ o'tkazish tartibi va mohiyati xaqida malumot oladilar. Shifoxonalarda bolaga do'stona munosabatda bo'lish tashabbusini xaqida malumot oladilar. Ona sutining afzalliklari, ko'krak suti bilan boqishning 11 qadami xaqida malumot oladilar. Chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarishlash xususiyatlari xaqida malumot oladilar.	2	2 N	1
		Chaqaloqni Apgar shkalasi bo'yicha baholashni o'rganadilar. Chaqaloqlarni erkin yo'rgaklashni o'rganadilar. Chaqaloqlar vaznini va bo'yini o'lchashni. Chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishni, Kyuvezda chala tug'ilgan chaqaloqni parvarish qilishni o'rganadilar. Chaqaloqlarni emizishga yordam berishni amalga oshiradilar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	4	4A	2
10	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari.	“Ginekologiya” fani haqida tushuncha. Ginekologiya bo'limining tarkibi, hujjatlari, ishining tashkil qilinishi xaqida malumot oladilar. Ginekologik bemorlarni asosiy va qo'shimcha tekshirish usullarini xaqida malumot oladilar. Hamshira tashxisini o'z vaqtida aniqlashni o'rganadilar.	2	2 N	1
		Ginekologiya bo'limiga kelganlarning kasallik tarixi varaqasining pasport qismini to'ldirishni, qabul qilingan bemorni sanitariya tozalovidan o'tkazishni o'rganadilar. Bemorlarga yo'llanmalar yozib berishni, ginekologik bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlashni o'rganadilar. Asboblarni sterillashga tayyorlashni amalga oshiradilar. Ikki qo'llab tekshirish, qin ko'zgulari orqali qin va bachadon bo'ynini tekshirishni o'rganadilar. O'quvchilar ginekologik bemorlarni parvarishlashda ishtirok etadilar.	4	4 A	2

11	Hayz faoliyatining buzilishida hamshiralik parvarishi.	<p>Hayz faoliyati buzilishining tasnifi.Funksional-diagnostika testlari haqida tushunchalardir. Hayz faoliyati buzilishida shoshilinch yordam ko'rsatish xaqida malumot oladilar.Hayzning og'riqli bo'lishi, sabablari, klinikasi, profilaktikasi. Shaxsiy gigienaga rioya qilish va sog'lom turmush tarzining ahamiyatini o'rgatishda hamshiraning vazifalari xaqida malumot oladilar.</p> <p>Bazal haroratni o'lchashni o'rganadilar.Ko'z qorachig'i simptomini aniqlashni o'rganadilar.Hayz ko'rish faoliyati buzilishida hamshiralik jarayonini amalga oshirishni o'rganadilar.«Kirq bo'g'in» simptomini aniqlashni o'rganadilar.</p>	2 4	2 N 4 A	1 2
12	Ayollar jinsiy a'zolarining yallig'lanish kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	<p>Jinsiy a'zolarining yallig'lanish kasalliklarining tasnifi. Kasallik qo'zg'atuvchilari va ularning tarqalish yo'llari.Jinsiy a'zolarining yallig'lanish kasalliklari klinik kechishi, davosi va oldini olish xakida malumot oladilar.</p> <p>Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni o'rganadilar. Qin vannachalarini o'tkazishni o'rganadilar. Qinni chayishni o'rganadilar. Qinga malhamli tamponlarni qo'yishni o'rganadilar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.</p>	2 4	2 N 4 A	1 2
13	Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarda hamshiralik parvarishi.	<p>Jinsiy yo'l bilan yuquvchi kasalliklarning qo'zg'atuvchilari va ularning tarqalish yo'llari, klinikasi va diagnostikasi xaqida malumot oladilar. Infeksiyalanish havfi yuqori bo'lgan guruhlarni aniqlash, kasalliklar profilaktikasi xaqida malumot oladilar. OITS–orttirilgan immun tanqisligi sindromini yuqish yo'llari, kasallikning asosiy klinik belgilarini, oldini olish chora-tadbirlari xaqida malumot oladilar.</p> <p>Homilador ayollarda oivni erta aniqlashni,oiv infeksiyali onalar va ularning bolalariga tibbiy yordam ko'rsatish tadbirlari xakida malumot oladilar.</p> <p>Aholi orasida JAYuK oldini olish bo'yicha sanitar-targ'ibot ishlarini o'tkazishni o'rganadilar. Zaxm va so'zak kasalligi aniqlangan bemorlar haqida teri-tanosil</p>	2 4	2 N 4 A	1 2

		dispanseriga xabarnoma yuborishni o'rganadilar. Qindan bakteriologik va bakterioskopik tekshirish uchun material olishni o'rganadilar. <i>Ishlatilgan asboblarni sterillashga tayyorlashni</i> o'rganadilar. Dezinfeksion eritmalar tayyorlashni, parenteral muolaja o'tkazishda shaxsiy himoya choralari qo'llashni o'rganadilar.			
14	Ayollar jinsiy a'zolarining o'sma oldi va o'sma kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	Xavfli va xavfsiz o'smalar haqida tushuncha oladilar. O'sma oldi kasalliklari haqida tushuncha oladilar. Bachadon bo'yni saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni, PAP-test xaqida malumot oladilar. Ko'krak bezi saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni to'g'risida malumot oladilar. Ko'krak bezini mustaqil tekshirishni o'rganadilar. Bachadon bo'shlig'idan diagnostika maqsadida qirma olish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni o'rganadilar. Bemorlarni turli tekshirish usullariga tayyorlashni o'rganadilar. Qin orqali qilinadigan operatsiyalarga bemorlarni tayyorlash. Qorin bo'shlig'i orqali qilinadigan operatsiyaga bemorlarni tayyorlashda katnashadalar. Bemorlarni operatsiyadan so'ng parvarish qilishni o'rganadilar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	2 4	2 N 4 A	1 2
15	Klimakterik va keksalik davrlarida hamshiralik parvarishi. Klimakterik sindrom.	Klimakterik davr haqida tushuncha oladalar. Klimakterik davrda tuxumdonda bo'ladigan o'zgarishlar. Jinsiy gormonlarning kamayishi natijasida organizmdagi o'zgarishlarni ro'y berishini xaqida malumot oladilar. Klimakterik sindrom tushunchasini o'rganadilar.	2 2	2 N 2 A	1 1

16.	Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda hamshiralik parvarishi. Kontrasepiv vositalarning zamonaviy usullarini qo'llashda hamshiraning vazifalari.	O'zbekistonda reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish bo'yicha olib borilayotgan tadbirlar. Tug'ish yoshidagi ayollarni salomatligi, «Sog'lom onalik va otalik» tushunchasi xakida malumot oladilar. Balog'atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo'lishning zararli oqibatlari. Reprodukativ, fertil davrda hamshiralik parvarishi. Kontrasepiv vositalar tasnifini va ulardan foydalanish qoidalari xakida malumot oladilar. Gormonal, tabiiy, bachadon ichi vositalari(BIV), to'siq usullarini, spermitsidlarva jarrohlik usullari haqida tushuncha, ularni ta'sir mexanizmi, afzalliklari va kamchiliklarini o'rganadalar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	2 12	2 N 12 A	1 6
Jami:			138	138 N 36 A 102	69

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

- 1.Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
- 2.Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
- 5.Ya.N. Allayorov."Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi" Toshkent 2016
- 6.Ya.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008
- 7.M.A.Fozilbekova. X.S.Zaynitdinova. N.A.Nurmatova "Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi" Toshkent, 2007
- 8.M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining BTTYo muassasalarida homiladorlarga antenatal parvarish va tibbiy yordam ko'rsatish STANDARLARI (2015)
- 2.O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i
- 3."Xavfsiz immunizatsiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)..

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014 yil 1avgustdagi i “2014-2018 yillarda O‘zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar bolalar va o‘smirlar sog‘lig‘ini muhofaza qilish borasidagi Davlat dasturi to‘g‘risida ” 2221-sonli qarori.

5. “Effektivnyy perinatalniy uxod. Akusherstvo(Integririvannoe vedenie beremennosti i rodov) 2014 (YuNISEF).

6. “Sovershenstvovanie uslug ohrany materenstva i detstva v Uzbekistane” (YuNISEF).

7. “Qiz bolalarni o‘shini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O‘quv kursi. Toshkent-2009 yil. (YuNISEF).

8. “Oilada tibbiy ma’naviyatni oshirish, ayollar sog‘lig‘ini mustahkamlash, sog‘lom avlod tug‘ilishi va uni tarbiyalashning ustivor yo‘nalishlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

9. “Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O‘zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

11. Osnovnayadorodovaya, perinatalnaya i postnatalnayapomosh. Materialy uchebnogo seminar. VOZ

12. Prikaz MZ RUz «Ob organizatsii i obespechenii antenatalnogo uxoda i okazaniya meditsinskoy pomoshchi beremennym v uchrejdeniyax pervichnoy mediko-sanitarnoy pomoshchi»

13. Effektivnaya perinatalnaya pomosh i uxod. Rukovodsvo VOZ. 2007 UNFPA

14. Akusherstvo. Uchebnoe posobie dlya obucheniya akusher-ginekologov, neonatologov akusherok i meditsinskix sestyor rodilnixstatsionarov. MZRuz

15. Ya. N. Allayorov, D. O. Yusupova, F. Q. Asqarova “Akusherlikdan amaliy ko‘nikma va muolajalar” Samarqand-2007 yil.

16. “Ona va bola salomatligi” (risola) “O‘qituvchi” nashriyoti, Toshkent-2007 yil.

15. “Ko‘krak suti bilan boqish (o‘quv qo‘llanma) Toshkent-2007 yil..

17. “Ko‘krak suti bilan boqish bo‘yicha maslahat olib borish o‘quv kursi” o‘qituvchilar uchun qo‘llanma. O‘qituvchilar uchun qo‘llanma. Toshkent-2007 .

18. Ya. N. Allayorov “Reproduktiv salomatlik va kontraseptiv texnologiya” Toshkent , “Istiqlol” nashriyoti 2005 yil

19. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.

20. Rukovodstvo po profilaktike transmissii VICH- infektsii ot materi k rebyonku 2003

21. V. I. Bodyajina, “Akusherlik” Meditsina, 2000

Internet saytlar:

www:uzssgzt.uz,

www: med.uz.,

www:markaz.uz,

lex.uz, <http://www:/ru/corr>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

ASAB KASALLIKLARIDA HAMSHIRALIK ISHI

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.09.
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Tuyeva Nodira Qo'shshiyevna

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Yunusdjanova Zohida
Sultonovna

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

X.T.Miraxmedova

TTA, 1-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrası mudiri, t.f.d, dotsent

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Asab kasalliklarida hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> •o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashirish orqali bemorda mustaqil ravishda turli tekshiruvlarni mustaqil o'tkazib, bemorning umumiy holatini baholay olishiga zamin yaratish; •nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; •umumiy amaliyot hamshirasini tayyorlashda asab kasalliklarining etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash usullari va oldini olish choralarini amalga oshirishga zamin yaratish; •asab kasalliklarida bemor ahvolini to'g'ri baholab, shifokorgacha bo'lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko'rsata oladigan, muolaja va ko'nikmalarni bajara oladigan umumiy amaliyot hamshirasini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- asab kasalliklarining asosiy xususiyatlari, tekshirish usullari bo'yicha bilim, hamshiralik parvarishi hamda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish ko'nikmalari, reanimatsiya hamda davolash bo'limlari, oilaviy poliklinika shifokor xonasida ishlash kompetensiyasiga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - asab kasalliklari fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlari; - bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari; - periferik asab tizimi kasalliklarida hamshiralik ishi; - asab tizimi yuqumli kasalliklarida, bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi; - markaziy asab tizimining o'smalari, absessi, parazitar kasalliklari, shikastlarida hamshiralik ishi; - vegetativ asab tizimi kasalliklari, asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari va zaharlanish hollarida hamshiralik ishi.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - asab tizimi kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - nevrologik statusni tekshirish va baholash; - pay reflekslarini tekshirish; - asbob-uskunalar yordamida tekshirishlarni o'tkazishga bemorlarni tayyorlash va tekshirishlarni o'tkazishda ishtirok etish; - periferik asab tizimi kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - paravertebral blokada qilish uchun bemorni va kerakli jihozlarni

	<p>tayyorlash, blokadadan keyingi parvarishlash;</p> <ul style="list-style-type: none"> - fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish; - meningial belgilarni aniqlash; - meningitda shoshilinch yordam ko'rsatish; - lyumbal punksiya uchun zarur bo'lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlash, lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishlash; - koma holatida ko'rsatiladigan shoshilinch yordam: og'iz bo'shlig'idan shilimshiqni so'rib olish; - bemorning to'shakdagi to'g'ri holatini egallashini nazorat qilish; - siydik qopini katetrlash; - yotoq yaralarni oldini olish; - bemorlarni ovqatlantirish; - gipertonik huqnalar o'tkazish; - asab kasalliklari bilan og'rigan bemorlarga o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish; - kontrakturalarni oldini olish uchun mashqlar bajartirish; - xodunok va qo'ltiq tayoqlardan foydalanishni o'rgatish; - bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash; umurtqa pog'onasi rentgenografiyasiga; - kalla rentgenografiyasiga; - orqa miya (lyumbal) punksiyasiga bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, punksiyadan keyingi parvarishlash; - miya o'smalari bilan og'rigan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish; - bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish; - vegetativ asab tizimi funksiyalarini aniqlash; - angionevrotik shish (Kvinke shishi)da shoshilinch yordam ko'rsatish; - anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish; - migren xurujida yordam ko'rsatish; - shovqin va vibratsiyaning nojo'ya ta'sirini oldini olish chora-tadbirlarini bajarish; - dori moddalari bilan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - zaharlanishda me'dani yuvish; - zaharlanishda tozalovchi huqna qo'yish; - is gazidan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - tibbiy hujjatlarni yuritish; - muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
<p>O'quv reja muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi</p>	<p>Anatomiya Fiziologiya Patologiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi</p>
<p>O'qitishni tashkiliy</p>	<p>N-nazariy ta'lim;</p>

shakli	A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash mezoni, yakuniy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Nevropatologiyaning rivojlanish tarixi. Bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari	<p>Nevropatologiya fani, asosiy rivojlanish bosqichlari. Abu Ali ibn Sino, Abu Bakr ar – Roziy kabi ulug' siymolarning tibbiyotga qo'shgan hissalarini. Asab kasalliklarini o'rganish, davolash, kasallikning oldini olishda mamlakatimiz va dunyo nevropatolog olimlarining izlanishlari, fan rivojiga qo'shgan hissalarini.</p> <p>Asab tizimi to'g'risida qisqacha anatomo-fiziologik ma'lumot. Simptomlar va klinik holatlar. Harakat buzilishlari. Sezgi buzilishlari. Bosh miya 12 juft nervlari va ularning zararlanish simptomlari.</p> <p>Vegetativ asab tizimi zararlanishi simptomlari. Markaziy asab tizimi zararlanishi simptomlari. Miya pardalari zararlanishi simptomlari. Nevrologik sindromlar.</p> <p>Nevrologik yordamni tashkil etish jarayonlari. Asab kasalliklari bilan og'riqan bemorlar xususiyatlari. Bemorlarning jismoniy, psixologik va sotsial muammolari. Asab kasalliklarini davolash, kasallikning oldini olish, bemorlarni parvarish qilish, ish qobiliyatini qayta tiklashda amaliyot hamshirasining vazifasi.</p> <p>Nevrologik bemorlarni fizikal tekshirish usullarining mohiyati va o'ziga xosligi. Bemorlarni asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari: exoensefalografiya,</p>	10	2.N	2

		<p>reensefalografiya, dopplerografiya, elektroensefalografiya, kompyuter tomografiya, MRT, rentgenografiya, elektromiografiyaning mohiyati va zamonaviy tekshirish usullari haqida ma'lumot. Qo'shimcha tekshirish usullari. Lyumbal punksiyani o'tkazishda hamshiraning vazifasi. Asab kasalliklarini medikamentoz, fizioterapevtik va jarrohlik yo'li bilan davolash usullari. Bemorlarni parvarish qilish tamoyillari.</p> <p>- nevrologik bemorlarda fizikal tekshirish usullarini o'tkazish;</p> <p>- nevrologik statusni tekshirish va baholash;</p> <p>- pay reflekslarini tekshirish;</p> <p>- bemorlarni asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari (exoensefalografiya, reoensefalografiya, dopplerografiya, elektroensefalografiya, kompyuter tomografiya, MRT, rentgenografiya, elektromiografiya)ni o'tkazishga tayyorlash va tekshirishlarni o'tkazishda ishtirok etish.</p> <p>Nevrologiya bo'limi bilan tanishish. Nevrologik bemorlarni qabul qilish qoidalari bilan tanishish. Nevrologik bemorlarni fizikal tekshirish usullari. Nevrologik statusni tekshirish.</p> <p>Bemorlarning es-hushi, kalla suyagi va umurtka pog'onasining holati, meningeal belgilarning bor yo'qligi. Bosh miya nervlari funksiyalarini tekshirish. Harakatni tekshirish. Sezuvchanlik. Reflekslar. Vegetativ nerv faoliyatini aniqlash. Oliy nerv faoliyati: es-hushi, nutq, kayfiyat.</p> <p>Medikamentoz fizioterapevtik va jarrohlik yo'li bilan davolash usullari bilan tanishish. Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi qoidalari bilan tanishish. Bemorlarni parvarish qilish. Nevrologik bemorlarni parvarish qilishning o'ziga xos xususiyatlari. Ko'rikdan o'tkazilgan bemorning statusidagi o'zgarishlarni kundalikka yozib borish. Tibbiy hujjatlar bilan tanishish va ularni rasmiylashtirish</p>		4.A	2
2	Periferik asab tizimi kasalliklarida	<p>Nevritlar. Nevralgiyalar. Polinevritlar, Radikulitlar. Etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davolash, parvarishlash, profilaktikasi.</p>	10	2.N	2

	hamshiralik ishi.	<p>Pereferik asab tizimi kasalliklarini zamonaviy davolash usullari.</p> <p>Umurtqa pog‘onasi kasalliklari. Osteoxondroz, sabablari, kasallik belgilari, tekshirish usullari, davolash va parvarish qilish.</p> <p>Periferik asab tizimi kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni dispanser nazoratiga olish, o‘tkir va surunkali davrida davolash, parvarish qilish, kasalliklarni oldini olishda patronaj hamshirasining vazifasi.</p> <p>- periferik asab tizimi kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash;</p> <p>- paravertebral blokada qilish uchun bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, blokadadan keyingi parvarishlash;</p> <p>- fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish;</p> <p>- nevritlarda hamshiralik jarayonini yuritish.</p> <p>Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash va statusdagi o‘zgarishlarni tahlil etishni o‘rganish. Bemorlarni parvarish qilish, turli tekshiruvlarga tayyorlash qoidalari bilan tanishish. Novokainli blokadaga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlashda hamshiralik ishi. Novokainli blokadadan keyingi hamshiralik ishi.</p> <p>Fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazishda hamshiralik ishi. Bemorlar sog‘lig‘ini qayta tiklashda patronaj hamshirasining ishtiroki.</p> <p>Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish (ob‘ekt: Nevrit kasalligi bilan og‘rigan bemor).</p>		4.A	2
3	Asab tizimi yuqumli kasalliklarida hamshiralik ishi	<p>Meningitlar. Birlamchi va ikkilamchi meningitlar. Ensefalitlar. Epidemik ensefalit. Poliomielit. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari, kechishi, asab tizimi yuqumli kasalliklarini aniqlashda lyumbal punksiya, virusologik, bakteriologik va serologik usulda tekshiruvning ahamiyati, bemorlarni davolash va parvarishlash. Kasalliklar profilaktikasi.</p> <p>- asab tizimi yuqumli kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, bemor holatini baholash;</p> <p>- meningial belgilarni aniqlash;</p> <p>- meningitda shoshilinch yordam ko‘rsatish;</p> <p>- lyumbal punksiya uchun zarur bo‘lgan</p>	10	2 N	2
				4 A	2

		<p>ashyolarni va bemorlarni tayyorlash, lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishlash;</p> <p>Asab tizimi yuqumli kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni fizikal tekshirish. Bemorlar holatini baholash. Meningial belgilar: ensa mushaklarining regidligi, Kernig belgisi, yuqori, oʻrta va pastki Brudzinskiy belgilarini aniqlash. Bemorlarni parvarishlash.</p> <p>Lyumbal punksiya uchun zarur boʻlgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlashda hamshiralik ishi. Lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishi.</p> <p>Tibbiy hujjatlarni yuritish.</p> <p>Meningit, ensefalit bilan ogʻrigan bemorlarda asoratlarni oldini olish va rehabilitatsiya qilishda patronaj hamshirasining roli.</p>			
4.	Bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi.	<p>Bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi. Gemorragik va ishemik insultlar. Etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davosi, parvarishi, profilaktikasi.</p> <p>Kasalliklarning oʻtkir davrida hamshiralik ishi. Qayta tiklanish davridagi hamshiralik ishi. Orqa miya qon tomirlari zararlanishi sabablari, kechishi, davolash va oldini olish.</p> <p>- insulda bemorlarni fizikal tekshirish. bemorlar holatini baholash: bemorlar shikoyatlarini soʻrab surishtirish, bosh miya nervlarini tekshirish, sezgilarni aniqlash, nutq buzilishini tekshirish, harakat sohasini tekshirish;</p> <p>- koma holatida koʻrsatiladigan shoshilinch yordam: ogʻiz boʻshligʻidan shilimshiqni soʻrib olish, bemorning toʻshakdagi toʻgʻri holati, siydik qopini katetrlash, yotoq yaralarni oldini olish, bemorlarni ovqatlantirish;</p> <p>- gipertonik huqnalar oʻtkazish;</p> <p>- insult kasalligi bilan ogʻrigan bemorlarga oʻz-oʻzini parvarish qilish koʻnikmalarini oʻrgatish;</p> <p>- kontrakturalarni oldini olish uchun mashqlar bajarish;</p> <p>- xodunok va qoʻltiq tayoqlardan foydalanishni oʻrgatish;</p> <p>- tibbiy hujjatlarni yuritish</p> <p>Reanimatsiya boʻlimi bilan tanishish. Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Kasalliklarni oʻtkir davrida shoshilinch yordam</p>	14	2 N	2
				8 A	2

		<p>ko'rsatish va parvarishlash. Hayotiy muhim ko'rsatkichlarni kuzatib borish. Koma holatida shoshilinch yordam ko'rsatish.</p> <p>Insultlarni farqli davolash, gigienik va davolash muolajalari. Gipostatik pnevmoniya va yotoq yaralarning oldini olish, yutish buzilganda bemorlarni ovqatlantirish, gipertonik huqnalar. Bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash. Kontrakturalarning oldini olish.</p> <p>Insult kasalligi bilan og'rikan bemorlarga o'z-o'zini parvarish qilish, o'z-o'zini boshqarishiga o'rgatish. Bemorlar sog'lig'ini qayta tiklashda patronaj hamshirasining ishtiroki.</p>			
5	<p>Markaziy asab tizimining o'smalari, absessi, parazitar kasalliklarida hamshiralik ishi. Markaziy asab tizimi shikastlarida hamshiralik ishi.</p>	<p>Bosh miya o'smalari, bosh miya absessi, miyaning parazitar kasalliklari. Kasalliklarning etiologiyasi, simrtomlari, klinikasi, kechishi, davolash usullari va parvarishi. Hamshiralik deontologiyasi. Kasalliklar profilaktikasida amaliyot hamshirasining vazifasi. Qo'shimcha tekshirish usullari (umurtqa pog'onasi rentgenografiyasi, kalla suyagi rentgenografiyasi, pnevmoensefalografiya, exoensefalografiya, kompyuter tomografiyasi) ni tashxis qo'yishdagi ahamiyati.</p> <p>Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda hamshiralik parvarishi. Bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>- bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash: umurtqa pog'onasi rentgenografiyasiga; - kalla rentgenografiyasiga; - orqa miya (lyumbal) punksiyasiga bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, punksiyadan keyingi parvarishlash; - miya o'smalari bilan og'rikan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish; - bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish.</p> <p>Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Asab tizimining o'sma kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish. Bemorlar holatini baholash. Bemorlarni davolash va parvarish qilish. Reanimatsiya bo'limida ishlash. Bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash, o'tkazishda hamshiralik</p>	15	2 N	2
				8 A	3

		<p>parvarishi. Tekshirishdan keyingi parvarish. Degidratatsion davu o'tkazish sxemasi.</p> <p>Asab tizimining o'sma kasalliklari bilan og'riqan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda parvarishni amalga oshirish. Bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish: ovqatlanirish, gigienik muolajalarni bajarish, yotoq yaralarni oldini olish, kontrakturani oldini olish, siydik qopini kateterizatsiya qilish.</p> <p>Markaziy asab tizimi shikastlarining tasnifi. Bosh miya yopik shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, ezilishi klinikasi, davosi va parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Orqa miya shikastlari, orqa miyaning umurtqa suyagi sinishida zararlanish simptomlari, birinchi yordam ko'rsatish.</p> <p>Kasalliklar asorati, bemorlarning ish qobiliyatini tiklashda amaliyot hamshirasining o'rni.</p>			
6	Vegetativ asab tizimi kasalliklari, asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari va zaharlanish hollarida hamshiralik ishi.	<p>Vegetativ asab tizimi kasalliklari – migren, vegetativ qon tomirlar distoniyasi haqida tushuncha. Kvinke shishi, anafilaktik shok haqida tushuncha. Kasalliklar sababi, kechishi, belgilari, davolash, parvarishlash, oldini olishda hamshiralik ishi. Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari - tebranish kasalligi, is gazidan zaharlanish. Asab tizimining zaharli ximikatlar va ayrim dori moddalari bilan zaharlanishida uchraydigan simptomlar, shoshilinch yordam ko'rsatishda amaliyot hamshirasining roli.</p> <p>- vegetativ asab tizimi funksiyalarini aniqlash; - angionevrotik shish (Kvinke shishi)da shoshilinch yordam ko'rsatish; - anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish; - migren xurujida yordam ko'rsatish; - shovqin va vibratsiyaning nojo'ya ta'sirini oldini olish chora-tadbirlari; - dori moddalari bilan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - zaharlanishda me'dani yuvish; - zaharlanishda tozalovchi huqna qo'yish; - is gazidan zaharlanishda shoshilinch</p>	13	2 N	1
				8 A	2

		yordam ko'rsatish. Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish, shokka dori vositalar jamlanmasi bilan tanishish. Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari , zaharli ximikatlar va ayrim dori moddalari bilan zaharlanishida shoshilinch yordam ko'rsatish.			
		Jami:	72	12 N 36A	24

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Shodmonov X.Q., Eshmuradova X.Sh., Tursunov O.T. “Asab va ruhiy kasalliklar”. Toshkent, “O‘qituvchi” nashriyoti, 2009 yil.
2. Po‘latova Sh.A., Saidova X.X. “Kattalarda hamshiralik parvarishi” II qism, Toshkent “Cho‘lpon” nashriyoti, 2014 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Raximberdieva G. “Asab kasalliklarida hamshiralik ishi”. Toshkent, “Vorish-nashriyot”, 2014 yil.
2. Spravochnik Vidal. Moskva, “Astrofarmservis”, 2008 yil.
3. Verner D. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, “G‘afur G‘ulom” nashriyoti, 2006 yil.

Internet saytlari:

www.med.uz.

www.medical.ru.

www.minzdrav.uz.

www.tma.uz.

www.ziyonet.uz.

www.wikipedia.uz.

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI**

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

**O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA`LIMNING
5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining**

Psixiatriya va narkologiyada hamshiralik ishi

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.10
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sattieva

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi etakchi
o'qituvchisi

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

Ajratilgan soat	Psixiatriya va narkologiyada hamshiralik ishi 72
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> • o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali bemorda mustaqil ravishda turli tekshiruvlarni mustaqil o'tkazib, bemorning umumiy holatini baholay olishiga zamin yaratish; • nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; • umumiy amaliyot hamshirasini tayyorlashda asab kasalliklarining etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash usullari va oldini olish choralarini amalga oshirishga zamin yaratish; • asab kasalliklarida bemor ahvolini to'g'ri baholab, shifokorgacha bo'lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko'rsata oladigan, muolaja va ko'nikmalarni bajara oladigan umumiy amaliyot hamshirasini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- asab kasalliklarining asosiy xususiyatlari, tekshirish usullari bo'yicha bilim, hamshiralik parvarishi hamda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish ko'nikmalari, reanimatsiya hamda davolash bo'limlari, oilaviy poliklinika shifokor xonasida ishlash kompetensiyasiga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - asab kasalliklari fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlari; - bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari; - periferik asab tizimi kasalliklarida hamshiralik ishi; - asab tizimi yuqumli kasalliklarida, bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi; - markaziy asab tizimining o'smalari, absessi, parazitar kasalliklari, shikastlarida hamshiralik ishi; - vegetativ asab tizimi kasalliklari, asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari va zaharlanish hollarida hamshiralik ishi.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - asab tizimi kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - nevrologik statusni tekshirish va baholash; - pay reflekslarini tekshirish; - asbob-uskunalar yordamida tekshirishlarni o'tkazishga bemorlarni tayyorlash va tekshirishlarni o'tkazishda ishtirok etish; - periferik asab tizimi kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - paravertebral blokada qilish uchun bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, blokadadan keyingi parvarishlash; - fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish;

	<ul style="list-style-type: none"> - meningial belgilarni aniqlash; - meningitda shoshilinch yordam ko'rsatish; - lyumbal punksiya uchun zarur bo'lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlash, lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishlash; - koma holatida ko'rsatiladigan shoshilinch yordam: og'iz bo'shlig'idan shilimshiqni so'rib olish; - bemorning to'shakdagi to'g'ri holatini egallashini nazorat qilish; - siydik qopini katetrlash; - yotoq yaralarni oldini olish; - bemorlarni ovqatlantirish; - gipertonik huqnalar o'tkazish; - asab kasalliklarini bilan og'rigan bemorlarga o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish; - kontrakturalarni oldini olish uchun mashqlar bajartirish; - xodunok va qo'ltiq tayoqlardan foydalanishni o'rgatish; - bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash; umurtqa pog'onasi rentgenografiyasiga; - kalla rentgenografiyasiga; - orqa miya (lyumbal) punksiyasiga bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, punksiyadan keyingi parvarishlash; - miya o'smalari bilan og'rigan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish; - bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish; - vegetativ asab tizimi funksiyalarini aniqlash; - angionevrotik shish (Kvinke shishi)da shoshilinch yordam ko'rsatish; - anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish; - migren xurujida yordam ko'rsatish; - shovqin va vibratsiyaning nojo'ya ta'sirini oldini olish chora-tadbirlarini bajarish; - dori moddalari bilan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - zaharlanishda me'dani yuvish; - zaharlanishda tozalovchi huqna qo'yish; - is gazidan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - tibbiy hujjatlarni yuritish; - muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Anatomiya Fiziologiya Patologiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi</p>
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;</p>
Dasturga	<p>Majburiy</p>

qo'yilgan talab	
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash mezoni, yakuniy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

Fan mavzulari bo'yicha o'qitish rejasi tarkibi

№	Fanning bo'limlari va mavzular nomi	Hammasi	Jami	Umumiy yuklama, soat		
				Darslar turi buyicha soatlar taqsimoti (auditoriya yuklamasi)		Mustaqil ish
				Nazariy	Amaliy	
1	Narkologiya fanining rivojlanish tarixi. Narkologiya predmeti va vazifalari	12	12	2	4	4
2	Axoliga narkologik yordamni tashkil kilishning asosiy tamoyillari	12	12	2	4	2
3	Giyohvandlik va uning turlari	12	12	2	4	4
4	Toksikomaniya va uni keltirib chiqaruvchi moddalar	12	12	2	4	4
5	KVP/OP sharoitida narkologik kasalliklar buyicha profilaktik chora-tadbirlari	12	12	2	4	2
6	Psixoaktiv moddalarni qabul qilish natijasidagi psixik va hulq-atvor buzilishlar.	12	12	2	4	2
Jami:		72	72	12	24	18

5. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. SHavkat Mirziyoev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”_Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. Abdullaeva V.K., SHaripova F.K., Babaraximova S.B., Iskandarova J.M. Xususiy psixiatriya. O`quv qo`llanma. – Toshkent. Navro`z. 2015 y.
2. Xodjaeva N.I., SHoyusupova A.U. Psixiatriya: tibbiyot institutlari talabalari uchun. Darslik. – Toshkent. Mehridaryo. 2011 y.
3. Agranovskiy M.L. Obshchaya psixologiya i psixopatologiya. Uchebnoe posobie. – Andijan. OAO ANDIJON NASHRIYOTI. 2010 y.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Ashurov Z.SH., Teshabaeva G.D. Psixotrop dori vositalarning psixiatriya va narkologiyada qo`llanilishi. O`quv qo`llanma. – Toshkent. Fan va texnologiya. 2015 y.
2. Donald W. Black, Nancy C. Andreasen. Introductory textbook of psychiatry. — Sixth edition. American Psychiatric Publishing. 2014 g.
3. Neznanov N.G. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. GEOTAR-Media. 2010 g.
4. Agranovskiy M.L. CHastnaya psixologiya i psixopatologiya. Uchebnoe posobie. – Andijan. OAO ANDIJON NASHRIYOT– MATBAA. 2007 y.
5. Samoxvalov B.N. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. Praktika. 2007 g.
6. Korkina M.V., Lakosina N.D., Lichko A.E., Sergeev I.I. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. MEDpress–inform. 2006 g.
7. Jarikov N.M., Tyulpin YU.G. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. Meditsina. 2002 g.
8. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik– har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. 2017 y, 104 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining “O`zbekiston” nashriyot matbaa ijodiy uyi.
9. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizning mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. 2017 y, 488 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining “O`zbekiston” nashriyot matbaa ijodiy uyi.
10. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. 2016 y, 56 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining “O`zbekiston” nashriyot matbaa ijodiy uyi.

Internet saytlari

1. www.ziyonet.uz;
2. www.lex.uz;
3. www.bilim.uz.
4. www.s-psy.ru
5. www.psychiatry.ru,
6. www.medlibrary.ru
7. www.medline.ru
8. www.med.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

TERI VA TANOSIL KASALLIKLARDA HAMSHIRALIK ISHI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.11

Ajratilgan soat: 48

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi:
D.F.Jo'raeva

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi:
L.B.Xudoyberganova

TTA. «Teri tanosil kasalliklari» kafedrasini mudiri
prof. U.A.Toshkenboeva

Toshkent shahar tumanlararo 2-sonli «Teri tanosil kasalliklari» dispanseri bosh shifokor muovini Sh.X.Axadova

Toshkent shahar tumanlararo 2-sonli «teri tanosil kasalliklari» dispanseri oliy toifali bosh hamshirasi G.A.Abidova.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Teri va tanosil kasalliklarda hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	48 soat
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<p>O'quvchilarning modulga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali sog'lom turmush tarzi, kasallikni oldini olish va profilaktikasi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – teri va tanosil kasalliklar etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davosi va profilaktikasi to'g'risidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; – kasbiy va shaxsiy rivojlanish hamda kasbga oid vazifalarni hal etish uchun zarur bo'lgan axborotni izlash, tahlil qilish va baholashni amalga oshirish; – ob'ektiv tekshiruv orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, muommoli masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq hulosalar chiqarishni shakllantirish; – bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash; mutaxassislik bo'yicha integratsiyalashgan (modullar aro bog'liqlik) bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>– o'quvchilar teri va tanosil kasalliklariga oid xususiyatlarini, salomatligi va undagi muammolarni o'rganib, kasallik davrida uchrashi mumkin bo'lgan muammolarni oldini olish, ularni erta aniqlash, kasalliklarda o'zini-o'zi mustaqil parvarish qilishni o'rgatish va ularni parvarish qilishda oila a'zolarini o'qitishga oid bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar</p>
Bilim	<p>terining tuzilishi va uning vazifalari teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari, terining morfologik elementlari va ularning turlari umumiy va mahalliy davolash usullari, teri gigienasi va parvarishi bolalar va keksalar terisining o'ziga xos xususiyatlari, qo'tir va pedikulyoz kasalliklarini sabablari, epidemiologiyasi, yuqish yo'llari, klinikasi, davolash usullari va kasallikni oldini olish chora-tadbirlarini o'tkazish, allergik dermatitlarni keltirib chiqaruvchi sabablar va ularning turlari, dermatit, toksikodermiya, ekzema kasalliklari tekshirish usullari, klinikasi, davosi, asoratlari va ularni oldini olish, kechiktirib bo'lmaydigan allergik holatlar haqida tushuncha, etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari, turlari, klinik belgilari, mavsumiyliigi va asoratlari qiyosiy tashhis o'tkazish, laborator tekshiruv usullari natijasini tahlil qilish, kasallikni davolash va asoratlarni oldini olish, terining yiringli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillar, kasalliklarni klinik belgilari, asosiy morfologik elementlari va davolash usullari, terining yiringli kasalliklarida qiyosiy tashhis o'tkazish, kasallikni asoratlarni va ularni oldini olish chora-tadbirlari, zamburug'li kasalliklarni keltirib chiqaruvchi omillar va ularni qo'zg'atuvchi zamburug' turlari, kasalliklarni yuqish yo'llari va tarqalishi, kasalliklarni qiyosiy tashxisi</p>

	<p>zamburug‘li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullari, kasalliklarni davolash usullari zamburug‘li kasalliklar profilaktikasi,Respublika davolash-profilaktika muassasalarida chiqindilarni yig‘ish, saqlash va utilizatsiya qilishning sanitariya qoidalari va me‘yorlari , mazmun moxiyatini xakida tushuncha berish, terini virusli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar, ularni qo‘zg‘atuvchisi va turlari,so‘gal turlarini ajratish bog‘cha va maktab yoshidagi bolalarda mollyusklarni tarqalishni oldini olish,zaxmning kelib chiqish sabablari va uning qo‘zg‘atuvchisi haqida ma‘lumot,zaxmning davrlari va undagi klinik belgilari, toshma turlari, kasallikni qiyosiy tashxisi, homila zaxmi va uning asoratlari, laborator tekshiruv usullari, kasallikka moyil guruhlarni aniqlash, so‘zak kasalligini kelib chiqish sabablari, qo‘zg‘atuvchisi, yuqish yo‘llari, turlari erkaklar va ayollar so‘zagi, klinik belgilari,asoratlari, qiz bolalar va chaqaloqlarning ko‘z so‘zagi, klinik belgilari va asoratlari kasallikning umumiy, mahalliy va spesifik davosi, tanosil kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari,O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 23 avgustdagi “Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish to‘g‘risida” 365–sonli Qarori mazmuni bilan tanishtirish,OIV va OITS haqida tushuncha,OIV infeksiyasini yuqish yo‘llari va klinik belgilari, davosi, kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar,O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi “O‘zbekiston Respublikasida OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to‘g‘risida” 123–sonli buyrug‘i mazmuni bilan tanishtirish,OITS markazlari, laboratoriyalari va ularning ish faoliyati haqida ma‘lumot,O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash vazirining buyrug‘i 24. 05. 2018 yil № 336 “O‘zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini oldini olish chora-tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to‘g‘risida”.</p>
<p>Ko‘nikma</p>	<ul style="list-style-type: none"> – teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, – teriga baho berish algoritmi,terida dermografizm o‘tkazish, – terining parazitar kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish,qo‘tir kasalligida malham surtish texnikasi, tibbiy xujjat- larni to‘ldirish, – terining allergik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, zararlangan o‘choqlarga birlamchi ishlov berish, – maxalliy davolash usullaridan :namlash va upa surtish texnikasi, – terining allergik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni o‘z o‘zini parvarish qilish bo‘yicha zaruriy ko‘nikmalarni o‘rgatish, – etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, psoriasis kasalligini uchlik belgisi asosida aniqlash,psorizada puva terapiya o‘tkazish ,etiologiyasi yetarli aniqlanmagan kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish, – uikxem to‘ri belgisini aniqlash, og‘iz bo‘shlig‘i shilliq qavatini birlamchi tozalash, – terining yiringli kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish , streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratish

	<p>,bakteriologik tekshiruvga material olish,</p> <ul style="list-style-type: none"> – terining yiringli kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish,yorilmagan furunkulda malhamli bog‘lam qo‘yish, zararlangan o‘choqlarni birlamchi tozalash, vaksinalarni yuborish, – terining zamburug‘li kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, zararlangan teri, soch va tirnoqlardan laboratoriya tekshiruvi ga material olish,Balser sinamasini o‘tkazish algoritmi,terining zamburug‘li kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish, – grizeofulvin preparatini qo‘llash, zamburug‘li kasalliklarda kvars lampasi bilan fizioterapevtik muolaja o‘tkazish, – tanosil kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish – zaxmda serologik tahlil uchun qon olish, so‘zakda zararlangan o‘choqlardan surtma olish, Neysser tayoqchalarini mikroskop ostida aniqlash, – ikki stakanli sinama o‘tkazish, tanosil kasalliklarida tibbiy xuj-jatlarni rasmiylashtirish, tanosil kasalliklarining oldini olish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Tibbiy biologiya va umumiy genetika - Mikrobiologiya va epidimiyalogiya asoslari - Hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Bolalarda hamshiralik ishi - Oftalmologiya - Akusherlik va ginekologiya - Jarroxlilik
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy	Mustaqil ta’lim
1	Teri va tanosil kasalliklari modulining rivojlanish tarixi, maqsad va vazifalari. Teri kasalliklarida hamshiralik ishi xususiyatlari	Teri va tanosil kasalliklari moduli to‘g‘risida tushuncha. modulning maqsadi va asosiy vazifalari. Klinik modullar bilan bog‘lanishi. Terining tuzilishi va uning vazifalari. Teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari. Terining morfologik elementlari va ularning turlari. Umumiy va mahalliy davolash usullari haqida tushuncha. Teri gigienasi va parvarishi. Bolalar va keksalar terisining o‘ziga xos xususiyatlari. O‘zb.Res.S.S.Vning amaldagi buyruqlari bilan tanishtirish Teri va tanosil kasalliklari dispanseri ish tartibini o‘rganish, teri va tanosil kasalliklarida dispanser nazoratini olib borish, teri va tanosil kasalliklarida tibbiy hujjatlarni to‘ldirish, bemordan anamnez yig‘ish va kasallik sababini aniqlash, teriga baho berish, terida dermografizm o‘tkazish, terining morfologik elementlarini ajratish.	5	N\1 A\4	1 1
2	Terining parazitlar kasalliklarida hamshiralik ishi.	Qo‘tir va pedikulyoz kasalliklarini sabablari, epidemiologiyasi, yuqish yo‘llari, klinikasi, davolash usullari va kasallikni oldini olish chora-tadbirlarini o‘tkazish hamshiralik ishining xususiyatlari teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni fizikal tekshirish, terining parazitlar kasalliklarida bemorlardan anamnez yig‘ish va kasallik sababini aniqlash, terining parazitlar kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish, pedikulyozga qarshi vositalarni qo‘llash, qo‘tir kasalligida malham surtish texnikasi	5	N\1 A\4	1 1
3	Terining allergik kasalliklarida hamshiralik	Allergik dermatitlarni keltirib chiqaruvchi sabablar va ularning turlari. Dermatit, toksikodermiya, ekzema kasalliklari tekshirish usullari, klinikasi, davosi, asoratlari va ularni		N\1	1

	ishi.	oldini olish. Kechiktirib bo'lmaydigan allergik holatlar haqida tushuncha hamshiralik ishining xususiyatlari. terining allergik kasalliklarida bemorlardan fizikal tekshirish, terining allergik kasalliklarida bemorlardan anamnez yig'ish va kasallik sababini aniqlash, zararlangan o'choqlarga birlamchi ishlov berish, mahalliy davolash usullaridan: namlash va upa surtish, kechiktirib bo'lmaydigan allergik holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish, terining allergik kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni o'z-o'zini parvarish qilish bo'yicha zaruriy ko'nikmalarni o'rgatish.	5	A\4	2
4	Etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarida hamshiralik ishi.	Etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklari: Psoriaz, qizil yassi temiratki, pes (vitiligo) turlari, kelib chiqish sabablari, klinikasi, diagnostikasi va davolash usullari mavsumiyligi va asoratlari. Qiyosiy tashhis o'tkazish, laborator tekshiruv usullari natijasini tahlil qilish asoratlarni oldini olish. Etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarini fizikal tekshirish, etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarida bemorlardan anamnez yig'ish va kasallik sababini aniqlash, psoriaz kasalligini uchlik belgisi asosida aniqlash, psoriazda PUVA terapiya o'tkazish, Uikxem to'ri belgisini aniqlash, etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarini qiyosiy tas'hxislash, yadasson sinamasini (yod sinamasi) o'tkazish.	5	A\4	2
5	Terining yiringli kasalliklarida hamshiralik ishi.	Terining yiringli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillar, kasallik- larni klinik belgilari, asosiy mor- fologik elementlari va davolash usul -lari. Stafilodermiya, streptodermiya, aralash strepto- stafilodermiya turlari, klinikasi va davolash usullari kasalliklarida qiyosiy tashhis o'tkazish asoratlarini va ularni oldini olish chora- tadbirlari. Respublika davolash-profilaktika muassasalarida chiqindilarni yig'ish, saqlash va utilizatsiya qilishning sanitariya qoidalari va me'yorlari O'zb. Res. S. S. Vning amaldagi buyruqlari terining yiringli kasalliklarida bemorlardan anamnez yig'ish va kasallik sababini aniqlash, streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini	5	A\4	2

		ajrata olish terining yiringli kasallik lari- da bakteriologik tekshiruvga material olish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash,terining yiringli kasallik -lari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish,yorilmagan furunkulda malhamli bog‘lam qo‘yish, zararlangan o‘choqlarni birlamchi tozalash vaksina- larni yuborish			
6	Terining virusli kasalliklarida hamshiralik ishi.	Terini virusli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar, ularni qo‘zg‘atuvchisi va turlari. oddiy uchuq, yuqumli mollyusk so‘gal qo‘zg‘atuvchisi, yuqish yo‘llari, turlari, klinik belgilari va davosi, hamshiralik parvarishi. Bog‘cha va maktab yoshidagi bolalarda mollyusklarni tarqalishni oldini olish. Terining virusli kasalliklarida bemorlardan anamnez yig‘ish va kasallik sababini aniqlash, oddiy uchuqda zarar- langan o‘choqni birlamchi tozalash,	3	N\1	1
		mollyusk tanachalarini ajratib olish (mexanik usulda),so‘gal toshmalarini kuydirish(krioterapiya), terining virusli kasalliklarida bemor muammosi asosida hamshiralik jarayonini yuritish.	2	A\4	1
7	Terining zamburug‘li kasalliklarida hamshiralik ishi.	Zamburug‘li kasalliklarni keltirib chiqaruvchi omillar va ularni qo‘zg‘atuvchi zamburug‘ turlari. Rang-barang temirat- ki, epidermofitiya, trixofitiya, eritra- zma, va mikrosporiya kasalliklarni yuqish yo‘llari va tarqalishi, klinik belgi- lari , kasalliklarni qiyosiy tashxisi, kasalliklarni davolash usullari, diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullari, profilaktikasi.	3	N\2	1
		Terining zamburug‘li kasalliklarida bemorlardan anamnez yig‘ish va kasallik sababini aniqlash,zararlangan teri, soch va tirnoqlardan laboratoriya tekshiruvi- ga material olish,Balser sinamasini o‘tkazish,terining zamburug‘li kasallik -lari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish,mikoseptik vositalar -dan foydalanish,zamburug‘li kasallik- larda kvars lampasi bilan fiziotera -pevtik muolaja o‘tkazish,sanitar-oqartuv ishlarini va tadbirlarini olib borish.	2	A\4	2
8	Tanosil kasalliklar kasalliklarda hamshiralik ishi.So‘zak.Za	Tanosil kasalliklarini kelib chiqish sabablari, yuqish yo‘llari kasallikka moyil guruhlar. Zaxm so‘zakning kelib chiqish sabablari yuqish yo‘llari, turlari va uning qo‘zg‘atuvchisi haqida ma’lumot. Zaxmning davrlari va undagi		N\2	1

	hm kasalliklari.	<p>klirik belgilari, toshma turlari. Kasallikni qiyosiy tashxisi. Homila zaxmi va uning asoratlari. Laborator tekshiruv usullari. Erkaklar va ayollar soʻzagi klinik belgilari va asoratlari. Qiz bolalar va chaqaloqlarning koʻz soʻzagi, klinik belgilari va asoratlari.</p> <p>Kasallikning umumiy, mahalliy va spetsifik davosi. Tanosil kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Tanosil kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni fizikal tekshirish,</p> <p>zaxmda serologik tahlil uchun qon olish laborator tekshiruvi (IFA), (RPGA) natijalarini tahlil qilish, soʻzda zararlangan oʻchoqlardan surtma olish,</p> <p>Neysser tayoqchalarini mikroskop ostida aniqlash, ikki stakanli sinama oʻtkazish, tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish, tanosil kasalliklarining oldini olish.</p>	6	A\4	2
9	Orttirilgan immun tanqisligi sindromida hamshiralik ishi.	<p>Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 23 avgustdagi “Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy koʻrikdan oʻtkazish toʻgʻrisida” 365–sonli qarori mazmuni bilan tanishtirish. OIV va OITS haqida tushuncha. OIV infeksiyasini yuqish yoʻllari va klinik belgilari. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi “Oʻzbekiston Respublikasida OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari toʻgʻrisida” 123–sonli buyrugʻi mazmuni bilan tanishtirish. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni Saqlash vazirining buyrugʻi 24. 05. 2018 yil № 336 “Oʻzbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini oldini olish chora-tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish toʻgʻrisida”. OIV va OITS kasalliklarini kelib chiqish sabablari, yuqish yoʻllari kasallikka moyil guruhlar, haqida tushuncha.</p> <p>OIV va OITS kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlardan anamnez yigʻish va kasallik sababini aniqlash</p> <p>OIV va OITS kasalliklari bilan ogʻrigan bemor va uning oila aʼzolari bilan shaxslar aro muloqat oʻtkazish</p> <p>tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish</p> <p>OIV-infeksiyasi tekshiruviga qon olish kasallikka moyil guruhlarini aniqlash</p>	2	N\2	1
		<p>tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish</p> <p>OIV-infeksiyasi tekshiruviga qon olish kasallikka moyil guruhlarini aniqlash</p>	4	A\4	2

		OIV va OITS kasllilari bilan og‘rigan bemorni ijtimoiy qo‘llab quvvatlash va sanitar-targ‘ibot ishlarini olib borish.			
		Jami:	48	12N 36A	24

3. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. L.Yu.Yusupova, H.S.Burixodjaeva “Kattalarda hamshiralik parvarishi” III qism, Toshkent, “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2014 yil
2. .E.H.Eshboev, Ya.M.Fayziev. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2007 yil.
3. M.R.Tilavov, S.T.Tursunov. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2004 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. L.A.Хмыз. «Кожные и venericheskie bolezni» Praktikum. Rostov-na-Donu, izdatelstvo «Feniks», 2007.
2. A.Voisov. «Teri va tanosil kasalliklari.» Toshkent, 2004 yil.
3. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.
4. N.S.Ismoilova, F.Z.Alimova. «Teri-tanosil kasalliklari» fanidan atlas. Toshkent, «Sharq» nashriyoti, 2004 yil.
5. N.N.Vladimirov, A.V.Vyazmitina. «Sestirinskoe delo v dermatovenerologii». Rostov-na-Donu, izdatelstvo «Feniks», 2002.
6. YuNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo‘yicha qo‘llanma”, 2012

7. Internet saytlari:

1. <http://www.bmn.com/>
2. [www.med.uz.](http://www.med.uz)
3. [www.lex.uz.](http://www.lex.uz)
4. [www.medical.ru.](http://www.medical.ru)
5. [www.minzdrav.uz.](http://www.minzdrav.uz)
6. [www.tma.uz.](http://www.tma.uz)
7. [www.tashpmi.uz.](http://www.tashpmi.uz)
8. [www.ziyonet.uz.](http://www.ziyonet.uz)
9. [www.wikipedia.uz.](http://www.wikipedia.uz)
10. [http://bibliotekar.ru.](http://bibliotekar.ru)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

YUQUMLI KASALLIKLARDA HAMSHIRALIK ISHI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘kuv rejadagi tartib raqami:	3.12
Ajratilgan soat:	82

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi: R. E. Giyasova

Taqrizchilar:

TTA patalogik anatomiya kafedrası assistenti
X.E.Dadamuxamedova

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi: Nigmatova.D.Q

34-oilaviy poliklinika bosh shifokori Yusupova Z.M.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Yuqumli kasalliklar
Ajratilgan soat	82
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Yuqumli kasalliklar modulini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o'rganish, taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash. Yuqumli kasalliklarni bir-biridan farqlash, amshiralik tashhisini qo'yish, davolash, oldini olish va hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirishdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Yuqumli kasalliklar modulidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish;</p> <p>Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o'rtasida tarqalishini oldini olish;</p> <p>Yuqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o'choqlarda o'tkaziladigan chora-tadbirlarni o'rganadi.</p> <p>Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi o'tkaziladigan chora-tadbirlarni o'rganadi.</p> <p>Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o'rganadi.</p>
Bilim	<p>Yuqumli kasalliklar bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik ishining xususiyatlari;</p> <p>Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi;</p> <p>Yuqumli kasalliklarning etiologiyasi, epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davosi, laboratoriya tashxisoti va profilaktikasini bilish.</p>
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to'ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o'latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko'rsatishni bajarish.
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Dietologiya - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi

	<ul style="list-style-type: none"> - Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi - Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1.	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	<p>Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari. Aholi o'rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Yuqumli kasalliklarning o'ziga xos xususiyatlari, bosqichlari.</p> <p>Yuqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. "Shoshilinch xabarnoma" 058-shaklni to'ldirish. Yuqumli bo'limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi.</p> <p>Bemorlarni qabul qilish va tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. Infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi kurashish tadbirlari. Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to'ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash.</p>	4	A-4	2
2.	Ichak infeksiyalari. Dizenteriya. Salmonellyoz. Botulizm, ovqat toksikoinfeksiyasi.	<p>Kasallik haqida tushuncha. Yuqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish, infeksiya o'chog'ida o'tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Klinik va epidemiologik anamnez yig'ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig'ish.</p>	6	N-2 A-4	3

		<p>Olingan materiallarni laboratoriyaga jo'natish. Tahlil natijalarini o'qish.</p> <p>Og'iz orqali suyuqlik ichirish. Bemorni ovkatlantirish va parvarish qilish. Tozalovchi, sifonli va davolovchi huqnalar qo'yish. Bezredko usulida zardob yuborish texnikasi.</p> <p>Shoshilinch xabarnoma to'ldirish. Observatsiya varaqasini yuritish. Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish.</p> <p>Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.</p>			
3.	<p>Nafas yo'llari infeksiyalari.</p> <p>Koronavirus.</p> <p>Gripp. O'RVI.</p> <p>Meningokokk infeksiyasi</p> <p>Difteriya (bo'g'ma)</p>	<p>Kasalliklarining etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yig'ish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi</p> <p>O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Nafas yo'llari infeksiyalarida bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Bemor tomog'idan surtma olish, laboratoriyaga yo'llanma yozish va yuborish koidasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. Chin krupda tez tibbiy yordam ko'rsatish. Bo'g'maga qarshi antitoksik zardob yuborish.</p> <p>Burun–halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo'g'ilishda shoshilinch yordam ko'rsatish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaksina, oldini olish choralari.</p> <p>Epidemiyada joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.</p>	12	N - 4	6
4.	<p>Bolalar infeksiyasi:</p> <p>Qizamiq.Qizilcha, Suvchechak. Skarlatina. Tepki (epid parotit). Difteriya (bo'g'ma), Ko'kyutal. Parako'kyutal</p>	<p>Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktika sxemasi va oldini olish choralari. Kasallik o'chog'ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish. O'zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatina tepki va meningokokk infeksiyasini oldini olish bo'yicha amaldagi buyruqlar.</p>	12	N -4 A -8	4

		<p>Suvchechak, qizamiq, epidemik parotit va skarlatina bilan ogʻrigan bemorlarni koʻzdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini oʻrganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Maxsus profilaktikasida QPQ vaksinasini yuborish, infeksiya oʻchogʻida epidemiyaga qarshi oʻtkaziladigan chora-tadbirlar.</p> <p>Epidemik parotitda issiq quruq bogʻlam qoʻyish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Meningokokk infeksiyalari laborator tekshiruvga material olish. Talvasaga qarshi dori preparatlari. Infeksiyani oldini olishni, infeksiya oʻchogʻida oʻtkaziladigan chora-tadbirlar</p> <p>Yuqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qoʻllash, “brokeraj” kilish. Emlash kalendar sxemasi, maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va oʻtkazish qoidalari.</p>			
5.	<p>Qon orqali oʻtadigan infeksiyalar. Virusli hepatitlar Orttilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS).</p>	<p>Virusli hepatit A, V, S, D, Ye, OITS kasalliklar haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish.</p> <p>Oʻzbekiston Respublikasida OITSGa qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bogʻliqligi.</p> <p>Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Bemorlarni koʻzdan kechirish. Teri qoplamlari, koʻz sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yoʻllanmalar yozish va yuborish. Infeksiyaga qarshi chora-tadbirlar oʻtkazish.</p> <p>Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Shoshilinch xabarnoma toʻldirish qoidalari. Observatsiya varagʻini yuritish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi.</p>	12	N - 4	A - 8 6

		<p>Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o'tkazish. Aholi o'rtasida sanitariya–maorif ishlarini o'tkazish.</p> <p>OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. Bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora–tadbirlar. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi.</p>			
6.	<p>Turli yo'llar bilan yuqadigan infeksiyalar. Brusellyoz, Bezgak.</p>	<p>Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish. Bezgak, brusellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari. Davolash usullari va vositalari.</p> <p>Bezgak turlari differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora–tadbirlar,</p> <p>Kasalliklarning o'choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya.</p> <p>O'zbekiston Respublikasi hududida Bezgak va brusellyoz kasalligini oldini olish to'g'risida amaldagi buyruklar.</p> <p>Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o'zini himoya qilish choralari. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne sinamasi.</p> <p>Bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Bezgak xurujida bemorga yordam ko'rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish. Brusellyozda qonni gemokulturaga va Rayt-Xeddelson reaksiyasiga qon olish.</p>	6	N -2	3
7.	<p>Tashqi qoplamlar infeksiyalari. Kuydirgi. Qutirish</p>	<p>Kasalliklar haqida tushuncha. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari. Tekshirish usullari. Maxsus profilaktikasi.</p> <p>Bemorlarni ko'zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig'ish, kasallikning asosiy belgilarini o'rganish.</p> <p>Hayvon tishlaganda jarohatda tozalov</p>	10	N -2	

		<p>ishlovini o'tkazish. Antirabik vaktsina va gammaglobulin yuborish.</p> <p>Kuydirgi kasalligida bemordan analiz uchun material olish, ehtiyot choralarini ko'rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o'lgan uy xayvonlarni "utilizatsiya" qilish. Profilaktika chora-tadbirlari.</p> <p>Tashqi qoplamlar kasalliklari o'choqlaridagi profilaktika chora-tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo'llash qoidasi.</p> <p>Shoshilinch xabarnoma to'ldirish qoidalari. Observatsiya varag'ini yuritish.</p>		A -4	2
8.	<p>O'ta xavfli infeksiyalar. Toun (o'lat). Gemorragik isitmalar. Vabo</p>	<p>O'ta xavfli kasalliklari haqida tushuncha, uning turlari. Xar bir kasallikning etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish xususiyatlari.</p> <p>O'lat kasalligining qo'zg'atuvchisi haqida ma'lumotlar. O'latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O'lat epidemiyalarining aholi o'rtasida va hayvonlar o'rtasida tarqalishining o'zaro bog'liqligi. O'lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo'lishidagi omillarning o'ziga xosligi.</p> <p>Gemorragik isitma turlari, differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, O'zbekiston Respublikasi hududida gemorragik isitmalarni oldini olish bo'yicha amaldagi buyruqlar.</p> <p><i>O'ta xavfli infeksiyalar</i> bilan og'rikan bemorlardan laborator tekshiruv uchun material olish va laboratoriyaga yuborish.</p> <p>Vabo kasalligida najas va qusiqni bakteriologik tekshiruvga olish, me'dani yuvish va huqna qilish og'ir suvsizlangan bemorlarga tuzli eritmalarni vena tomiriga yuborish,</p> <p>O'ta havfli kasalliklar o'choqlaridagi profilaktika chora-tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo'llash qoidasi. O'ta havfli kasalliklar qayd etilganda ko'riladigan chora tadbirlar.</p> <p>Shoshilinch xabarnoma to'ldirish qoidalari. Observatsiya varag'ini yuritish.</p>	12	N-4	
				A -8	4
9.	Parazitar	Gelmintozlarning etiologiyasi,	12	N -4	

	<p>kasalliklar. Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz. Gelmintozlar: askaridoz, enterobioz, exinokokkoz.</p>	<p>epidemiologiyasi. Teniorinxoz, askaridoz, gimenolepidoz, exinokokkoz kasalliklarining klinik belgilari, laborator tekshirish usullari, davosi va profilaktikasi.</p> <p>Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo'llari. Klinik belgilari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruklari.</p> <p>Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat, perianal burmalaridan qirma). Tahlil natijalarini o'qish. Xujjatlarni to'ldirish.</p> <p>Parazitar kasalliklar: askaridoz, teniorinxoz, exinokokkoz bilan og'rigan bemorlar tibbiy bayonidan ko'chirmani yoki masalalar taxlil qilish. Shikoyatlar va epid anamnez yig'ish, hamshiralik jarayonini yuritish: bemor muammolarini aniqlash, ma'lumot to'plash va tahlil qilish. Teniorinxozda najasdan parazit bo'g'imlarining ajaralashi haqida so'rab surishtirishning ahamiyati.</p> <p>Gelmintoz va protozoy kasalliklari profilaktikasida sanitariya maorif ishlarining ahamiyati.</p>		A -8	6
Jami		82	26/5	41	
			6		

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ruyxati:

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017 y.

Asosiy adabiyotlar

5. Ye.I.Musaboev, A.Q.Bayjanov "Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya". Toshkent, "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil
6. A.G.Raxmanova, V.K. Prigojina.«Инфекционные болезни». Санкт-Петербург, izdatelstvo Piter, 2001 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar

7. R.E.Giyasova, S.A.Mirzaeva.” Sestrinskiy uxod za patsientami s infektsionnyimi zabolevaniyami” Tashkent, “IlmZiyo”,2015 g.
8. A.Zokirxodjaev “Bolalarda yuqumli kasalliklar”. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun qo‘llanma. Toshkent, 2002 yil
9. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Yermuxamedova “Yukumli kasalliklar modulidan amaliy mashgulotlar bo‘yicha uslubiy qo‘llanma”. Samarkand, 2001yil.

Internet saytlari

1. <http://www.microbiology.ru>
2. <http://immunology.ru>
3. <http://www.escmid.org/>
4. [www.med.uz.](http://www.med.uz)

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

TIBBIYOT KASBIGA KIRISH

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01. Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.13
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

- Xalmatova B.T.** - TTA, 1 son Bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Karimov M.Sh.** - TTA, 2 son Ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
- Oxunov A.O.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Abdusamatov B.Z.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dotsenti, t.f.d
- Sattarov I.S.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dotsenti, t.f.n, dotsent
- Atakov S.S.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiya kafedrasini dotsenti, t.f.n, dotsent
- Xudayberganova N. X.** - TTA, 2-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini katta o'qituvchisi
- Satiboldieva N. R.** - TTA, 1-son bolalar kasalliklari kafedrasini katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- Gadaev A.G.** - TTA, 3-son ichki kasalliklar kafedrasini professori, t.f.d.
- Sobirov M.O.** - TDSI, Terapevtik yo'nalishdagi modullar kafedrasini mudiri, t.f.d., dotsent
- KarimdjanoV I.A** - TTA 2-son bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Shamansurova E.A** - ToshPTI Ambulatoriya tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Xakimov M.Sh.** - TTA 1-sonli fakultativ va gospital xirurgiya kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
- Voxidov A.Sh.** - Respublika bolalar kam invaziv va endoskopik xirurgiya ilmiy amaliy markazi professori, t.f.d.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiyot kasbiga kirish
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Tibbiyot kasbiga kirish bo'lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan bemor bilan bo'layotgan muammolarni aniq tasavvur qilish, bemorlarni parvarish qilish moduli bo'lib hisoblanadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	. Talabalarga turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilishni, shifokorlarning kasbiy etika va deontologiya tamoyillarini, bemor xamda kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalarini o'rgatish
Bilim	<p>Talaba tasavvurga ega bo'lishi kerak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Davolash va profilaktika muassasalari; 2. Dezinfeksiya, sterilizatsiya, aseptika va antiseptika terminologiyasi; 3. Kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalari to'g'risida; 4. "Reanimatsiya", "klinik o'lim", "biologik o'lim" tushunchalari to'g'risida.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to'ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o'latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko'rsatishni bajarish.
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Dietologiya - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi - Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan	Majburiy

talab	
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	ma'ruza amaliy mashg'ulotlar.
Ta'minot	videofilmlar, multimediyali va o'qituvchi kompyuter dasturlardan, o'qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo'yicha nazariy bilimlarni so'rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1.	Tibbiyot kasbiga kirish haqida tushuncha. Tibbiyot kasbiga kirish kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	<p>barcha bo'limlari bo'yicha tizimli, to'la va chuqur bilimga ega bo'lishi, zarur dalillar bilan asoslay olishi;</p> <p>terminologiyadan (shu jumladan, ilmiy, xorijiy tilda ham) aniq, o'z o'rnida foydalanishi, savollarga javobni mantiqan to'g'ri, stilistik savodli ravishda ifodalashi;</p> <p>muammoli savollarni aniqlashi, o'z qarashlarini ilmiy-amaliy tilda asoslab bera olishi;</p> <p>modulning tayanch tushunchalarini bilishi va uni qisqa vaqt ichida ilmiy va amaliy masalalarni yechishda samarali qo'llay olishi; nostandart</p>	24	A20	2
2.	Турли ёшдаги беморларни овқатлантириш. Пархез столлари тўғрисида тушунча.	Talabalarni "Tibbiyot kasbiga kirish" moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot deontologiyasi, shifokor siri, shifokor xatolari (yatrogeniya) to'g'risida tushuncha berish. Turli yoshdagi bemorlar va ularning yaqinlari bilan muloqat turlari to'g'risida ma'lumot berish. Turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilish to'g'risida zamonaviy tushunchalar	20	N-10 A-10	3

3.	4. Хирургик беморлар ни парвари ш қилиш)	<p>Tibbiy etika va deontologiya asoslari. Xirurgiya qabul bo‘limi tuzilmasi va vazifalari</p> <p>. Xirurgiya bo‘limi tuzilmasi va uni ishini tashkil qilish.</p> <p>. Reanimatsiya va intensiv terapiya bo‘limining tuzilmasi va uni ishini tashkil qilish</p> <p>Xirurgik bemorlarni parvarish qilish asoslari</p> <p>Xirurgik bemorlarni ovqatlantirish Terminal xolatlar va reanimatsiya asoslari</p>	20	N 10	A-10	6
4	Terapevtik bemorlarni parvarish qilish	<p>Terapevtik bemorlarni parvarish qilish</p> <p>. Klinika faoliyati bilan tanishish. Davolash muassasalari faoliyatini tashkil etish. Bemorlar umumiy parvarishining mohiyati Parhez tushunchasi. Parhez stollar. Bemorlarni ovqatlantirish usullari</p> <p>. Nafas tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati.</p> <p>Xazm tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish va ularning nazorati</p>	20	N 10	A 10	6
5.	Antiseptika va aseptika asoslarini o‘rganish	<p>Antiseptika va aseptika asoslarini o‘rganish, xirurgik bemorlarni qabul qilishda sanitar ishlov berishning ahamiyati.</p> <p>. Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi.</p> <p>. Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining ahamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni.</p>	20	N - 10	A - 10	2
6.	. Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena»	<p>Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi.</p> <p>Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va</p>	20	N2		

	xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi	davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni. Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo‘lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo‘yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti. Terminal xolatdagi og‘ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni.		A 20	4
7.	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari.	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni. Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo‘lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo‘yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti. Terminal xolatdagi og‘ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni.	20	N 2	A 20 6
Jami			144	72	41

5. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

5.1. Asosiy adabiyotlar

1. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. va boshq. Tibbiyot kasbiga kirish, Darslik. Toshkent. 2019 u.
2. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. i dr. Vvedenie v kliniku, Uchebnik. Tashkent. 2019 g.
3. Oxunov A.O. Xirurgik klinikasiga kirish, Elektron darslik. TTA. 2018 y.
4. Oxunov A.O. Основы общего ухода за хирургическими больными. Elektron darslik - Tashkent. 2014 g.
5. Zokirxodjaev Sh.Ya., Solixov M.U. Shifokor va bemor. O‘quv qo‘llanma -Toshkent. 2016 y.

5.2. Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Ponyatie o xirurgii. Organizatsiya raboty xirurgicheskogo otdeleniya, Metodicheskaya rekomendatsiya ssenariiev provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem interaktivnyx metodov obucheniya. Tashkent. 2012 g.
2. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Aseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennyye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
3. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Antiseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennyye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
4. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Obsledovanie xirurgicheskogo bolnogo. Kuratsiya bolnyx. Sxema akademicheskoy istorii bolezni. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennyye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
5. Bolalarga statsionar yordam kursatish. Metodik qo‘llanma. (UzSSV №225 buyrugi, 2013 y.)
6. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Bolalar kasalliklari, Darslik. Toshkent.2013 y.
7. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Detskie bolezni, Uchebnik. Tashkent. 2013 g.
8. Qodirov I. Xamshiralik ishi asoslari, Darslik. Toshkent. 2015 y.
9. Karimjonov I.A. Pediatriya va neonatologiyada hamshiralik ishi, Darslik. Toshkent. 2012 y.
10. Krasnov A.F. Sestrinskoe delo. 1-2 tom. Uchebnoe posobie. Moskva. 2000 g.

11. Ko'krak suti bilan boqish. O'quv qo'llanma. O'zRSSH/YuNISEF, 2013.
12. Morozova G.I. Основы сестринского дела. Ситуационные задачи. Практикум для медицинских училищ и колледжей. Москва. 2009 г.
13. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. Основы сестринского дела, Практическое руководство к предмету. Москва. 2003 г.
14. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Chto takoe xirurgiya?. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.
15. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.
16. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Pionery xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.
17. Oxunov A.O., Qayumov T.X., Mexmanov Sh.R. i dr. Sbornik testov urovnya dlya studentov po discipline «Общая хирургия» (na uzbekskom i russkom yazykax). Tashkent. 2014 g.
18. Oxunov A.O. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnyy uchebnyy. Tashkent. 2018 g.
19. Oxunov A.O. Ssenarii i sbornik zadaniy dlya prakticheskix zanyatiy po obshchey xirurgii s ispolzovaniem sovremennykh pedagogicheskix texnologiy. Uchebno-pedagogicheskoe posobie dlya prepodavateley po discipline «Общая хирургия». Tashkent. 2018 g.
20. Xalmatova B.T., Fayzieva O'R., Satiboldieva N.R. Neonatologiyada hamshiralik ishi. Darslik. Tashkent. 2014 u.
21. Okhunov A.O. What is surgery? For students of medical educational institutions. Elektronnoe uchebnoe posobie. Tashkent. 2018 g.
22. Charles F. Brunnicardi. Schwartz's principles of surgery. 10th edition. 2015
23. Das S. A manual clinical surgery. Special investigations and differential diagnosis. 11th edition. 2014.
24. John Lumley et all. Demonstrations of physical signs in clinical surgery. 19th edition. 2013.
25. Norman Williams. Bailey Loves. Short practice of surgery. 26th edition. 2018.
26. Peter F. Lawrence. Essentials of general surgery. 15th edition. 2013.

5.3. Internet saytlari

1. www.tma.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.medlincs.ru
4. www.medbook.ru.
5. <http://www.labirint.ru/books/570674/>
6. <http://www.labirint.ru/books/570674/>
7. <http://www.labirint.ru/books/569902/>
8. <http://www.labirint.ru/books/569744/>
9. <http://www.labirint.ru/books/561702/>
10. <http://www.labirint.ru/books/558529/>
11. <http://www.labirint.ru/books/553394/>
12. <http://www.labirint.ru/books/534343/>
13. <http://www.labirint.ru/books/532940/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

OFTALMOLOGIYA

5.71.03.01 - “Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

Kvalifikatsiyalar nomi:

Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami:

3.014.

Ajratilgan soat:

50

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

2. 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
- Sh.A.Po'latova

Taqrizchilar:

4. 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
- M.A.Xamedova
5. Mirzo Ulug'bek tumani bosh oftalmologi
- N.Xatamova

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Oftalmologiya
Ajratilgan soat	50
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - oftalmologiya kasalliklari xususiyatlarini tushuntirish; - oftalmologik kasalliklar bilan og'riqan bemorlarni tekshirish va davolashda hamshiralik parvarishini o'rgatish; - oftalmologik kasalliklar bilan og'riqan bemorlarda hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - sog'lom va bemor organizm anatomo-fiziologik xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, organizmda uchraydigan oftalmologik kasalliklar va ularning asoratlari haqida ma'lumotga ega bo'lib, ularga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish, parvarish qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - oftalmologiya fanining rivojlanish tarixi; - ko'ruv a'zosining anatomo-fiziologik xususiyatlari; - ko'z kasalliklari bilan og'riqan bemorlarni tekshirish usullarini; - ko'z kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni; - ko'ruv organining shikastlari sababi, davosi, birinchi yordam ko'rsatishni bilishi lozim; - ko'z kasalliklari bilan og'riqan bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; - ko'z kasalliklari bilan og'riqan bemorlarni tekshirishga tayyorlash; - bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish; - bemorlarni transportirovka qilish; - oftalmologik ekspertizaga xujjatlarni rasmiylashtirish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - oftalmologik bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullari; - bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash; - bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlash; - bemorlarni operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - operatsiyadan keyin bemorlarni xarakatlantirish rejimi; - bemor va uning oila a'zolariga ruhiy yordam berish; - oftalmologik kasalliklar, shikastlanishlarni oldini olish bo'yicha profilaktik targ'ibot ishlarini amalga oshirish; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya Fiziologiya Patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari

	Umumiy gigiena va ekologiya Lotin tili va tibbiy terminalogiya Jamoada xamshiralik ishi Terapiyada xamshiralik ishi Pediatriyada xamshiralik ishi Hamshiralik ishi Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya Otorinoloringologiya Favqulotda holatlar tibbiyoti
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliyshakli	Mustakil ta'lim
1	Oftalmologiya-ning qisqacha tarixi va uning maqsadi. Ko'ruv organi anatomiyasi. Ko'zning ko'rish faoliyati.	Oftalmologiya fani haqida tushuncha va uning tibbiyot fanlari orasidagi o'rni. Oftalmologiya fanining qisqacha rivojlanish tarixi. Ko'ruv organi anatomiyasini. Ko'ruv funksiyalari.	4	2N	2
2	Shifoxona va poliklinika ko'z kabinetining tuzilishi va jixozlanishi. Oftalmologik kasalliklar bilan og'riqan bemorlarni tekshirish va	Ko'z kabinetini tekshirishga tayyorlash. Ko'rish o'tkirligini jadvallar asosida tekshirish. Ye.B.Rabkin polixromatik jadvali yordamida rang sezishni aniqlash. Konyuktiva bo'shlig'iga tomchi dori tomizish. Qovoq orqasiga malham qo'yish. Oftalmologik kasalliklar bilan og'riqan bemorlarni davolashda hamshiralik parvarishi. Ko'zning ko'rish o'tkirligi, rang sezishda hamshiralik parvarishi. Perimetr, sferoperimetr, kompimetrlarda tekshirish usullari. Konyuktiva	8	4A	4

	davolashda hamshiralik parvarishi.	bo'shlig'iga tomchi dori tomizish, qovoq orqasiga malham qo'yishda hamshiralik parvarishi. Oftalmologik kasalliklar bilan og'rikan bemorlar namoyishi va tahlili. Hamshiralik jarayonini yuritish.			
3	Refraksiya va akkomodatsiya.	Refraksiya va akkomodatsiya tushunchasi. Klinik refraksiyaning turlari. Akkomodatsiya va uning buzilishi. Refraksiyani tekshirish usullari. Ko'zning markaziy ko'ruvi, ko'ruv o'tkirligini aniqlash. Ko'ruv maydonini aniqlash. Presbiopiyada ko'zoynak tanlash. Qorachiqalar orasidagi masofani o'lchash. Ko'zoynakka retsept yozish.	6	4A	2
4	Ko'z qovoqlari, ko'z yoshi yo'llari va shilliq qavat yallig'lanish kasalliklarida ham shiralik parvarishi.	Govnichcha, blefarit, xalyazion, qovoq absessining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olish. Dakrioadenit, dakriotsistit sababi, klinikasi, davosi va oldini olish. O'tkir kon'yuktivitlar turlari, sababi, klinikasi, davosi va oldini olish. Surunkali kon'yuktivit sababi, klinikasi, davosi va oldini olish. Chaqaloqlar ko'z gonoblenoreyasi sababi va klinikasi, oldini olish. Qovoq va qovoq qirralarini ko'rikdan o'tkazish. Ustki qovoqni ag'darib ko'rish. Ko'z yoshi yo'llarini zondlash va yuvish uchun jixozlar tayyorlash. Qovoq qirralarini uqalash. Hamshiralik jarayonini amalga oshirish. Qovoq konyuktivasidan surtma olish. Kon'yuktiva bo'shlig'ini antiseptik vositalar bilan yuvish. Konyuktiva bo'shlig'iga tomchi dori tomizish. Qovoq orqasiga malham qo'yish. Hamshiralik jarayonini amalga oshirish.	10	2N 4A	4
5	Shox parda, oqsil parda yallig'lanish kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	Shox pardaning yallig'lanishi patologiyasi va belgilari. Keratit turlari, sababi, klinikasi, davosi va oldini olish. Episklerit, sklerit sababi, klinikasi, davosi va parvarishi. Shox pardani mahalliy og'riqsizlantirishni va undan yot jismni olish. Shox parda kuyganda birinchi yordam ko'rsatish. Shox parda sezuvchanligini aniqlash. Hamshiralik jarayonini amalga oshirish.	8	2 N 4 A	2
6	Tomirli parda, To'rparda va ko'ruvnervi yallig'lanish kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	Irit, iridosiklit, uveit kasalligi haqida tushuncha. Irit, iridosiklit, uveit kasalligining sabablari, klinikasi, davosi, oldini olish. To'r parda kasalliklari sababi, belgilari, davosi, oldini olish. Retinopatiya turlarini, to'r pardaning ko'chish sabablari. Ko'ruv nervi kasalliklari sababi, belgilari, davosi, oldini olish.	9	2N	3

		<p>Irit, iridosiklit bilan og‘rigan bemorlarni ko‘rish o‘tkirligini tekshirish. Iridosiklit o‘tkir xurujida birinchi yordam ko‘rsatish. Ko‘z qorachig‘ini kengaytiruvchi dorilarni tomizish.</p> <p>To‘r pardaga qon quyilganda yordam ko‘rsatish. To‘r parda ko‘chishida bemorlarni operatsiyaga tayyorlashni va operatsiyadan keyin hamshira parvarishi. Binokulyar bog‘lam qo‘yish.</p> <p>Hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p>		4A	
7	Ko‘z gaxari va shishasimon tana kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	<p>Katarakta, afakiya tushunchasi. Katarakta turlari, belgilari, davosi. Shishasimon tana kasalliklari. Kataraktaning boshlang‘ich davrida bemorlarni davolash uchun tomchi dorilarga retsept yozish. Bemorni operatsiyaga tayyorlash. Katarakta operatsiyasidan keyin hamshira parvarishi. Operatsiyaga kerakli asbob-anjomlarni zararsizlantirish.</p>	8	2 N	2
8	Glaukoma. Tug‘ma glaukoma. G‘ilaylik. Ko‘ruv a‘zosi o‘smalari.	<p>Glaukoma tushunchasi. Glaukoma sabablari, turlari, belgilari, davosi, oldini olish. Glaukoma xuruji belgilari. Glaukomada ko‘z bosimi o‘zgarishining xususiyatlari.</p> <p>Ko‘z ichi bosimini barmoqlar yordamida paypaslab aniqlash. Ko‘z ichi bosimini Maklakov tanometri bilan o‘lchash. Glaukoma o‘tkir hurujida shoshilinch yordam ko‘rsatishni va hamshira parvarishi. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda va operatsiyadan keyin hamshiralik parvarishi. Glaukomada ko‘z sinamalarini o‘tkazish. Glaukomada dispanser nazoratini olib borish.</p> <p>G‘ilaylik turlari, sabablari, belgilari, davosi. Ko‘ruv a‘zosi o‘smalari, ularning turlari, belgilari, davolash va hamshira parvarishi. Dispanser nazoratini olib borish.</p>	12	2 N	2
9	Ko‘ruv a‘zosining shikastlari, unda tez tibbiy yordam ko‘rsatish va hamshiralik parvarishi. Oftalmologik ekspertiza.	<p>Ko‘ruv organining shikastlari sababi, davosi, birinchi yordam ko‘rsatish. Ko‘ruv a‘zosini shikastlarining asoratlari.</p> <p>Ko‘zning yordamchi qismlari shikastlanganda birinchi yordam ko‘rsatish. Ko‘zning mayda yot jismlardan shikastlanganda yordam ko‘rsatish. Kontuzion shikastlanishda birinchi yordam ko‘rsatish. Kimyoviy moddalar bilan kuyganda kon’yuktiva bo‘shlig‘ini yuvish. Bemorlarni transprtirovka qilish. Bir va ikkala ko‘zga bog‘lam qo‘yish.</p> <p>Nogironlikka o‘tkazish sabablari. Oftalmo-logik ekspertizaning axamiyati. G‘ilaylikni aniqlash usullari. G‘ilaylikni konservativ davolash</p>	10	2 N	4
				4 A	

		usullari. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlash va undan keyingi parvarishi. O'sma kasalliklari bilan og'riqan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni dispanser nazoratga olib, kuzatib borish.			
Jami			75	14/ 36	25

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston”

2017. Asosiy adabiyotlar:

1. Sh.A. Po'latova, G.S. Aripova, G.X. Mirzajonova va boshqalar “Kattalarda hamshiralik parvarishi” II qism. Toshkent, “Vneshinvestrom” nashriyoti, 2014 yil

2. Sh.A. Po'latova, M.S. Yusupova “Glaznye bolezni” Toshkent, Ilm ziyo nashriyoti, 2012 god

3. F.S. Yuldasheva, S.M. Aripova. «Ko'z kasalliklari». Toshkent, Cho'lpon nomidagi nashriyot – matbaa ijodiy uyi, 2014 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. F.G. Nazirov tahriri ostida. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, 2003 yil.

2. T.S. Sherbakova. «Sestrinskoe delo». Rostov na-Donu, 2000 g.

3. M.X. Xamidova, Z.K. Boltaeva. «Ko'z kasalliklari». Toshkent, Meditsina nashriyoti, 1996 yil.

4. L.S. Zalikina. «Bemorlarni parvarish qilish». Toshkent, Meditsina nashriyoti, 1995 yil.

Internet saytlari:

7. www.ziyonet.uz

8. www.wikipedia.uz

9. www.Lex.uz

10. www.minzdrav.uz

11. www.med.uz

12. www.tashpmi.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

**OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

OTORINOLARINGOLOGIYA

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.15

Ajratilgan soat: 50

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 2-Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
katta o'qituvchisi: F.R. Ulug'bekova

1 – Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi A.N.Adilova

Taqrizchi: Farg'ona Jamoat Salomatlik instituti "Hamshiralik ishi"
kafedra mudiri: B.Xaydarova.

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Otorinolariningologiyada hamshiralik ishi moduli
Ajratilgan soat	50 soat
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - o'quvchilarga otorinolariningologik kasalliklarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam va statsionarda yordam ko'rsatish xususiyatlari haqida to'liq tushuncha berish; - otorinolariningologik kasalliklarning sabablari, klinik belgilari, bemorlarni tekshirish va davolashda hamshiralik parvarishini o'rgatish; - otorinolariningologik kasalliklar bilan og'rigan bemorlarda hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirish. - nazariy va amaliy darslar o'tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo'lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - otorinolariningologik kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni tekshirish usullarini; - otorinolariningologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni bilishi va otorinolariningologik kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirishni;
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - aholiga otorinolariningologik xizmat ko'rsatishni; - otorinolariningologiyada hamshiralik ishi faning tarixini; - otorinolariningologik kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni tekshirish usullarini; - otorinolariningologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni bilishi va otorinolariningologik kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirishni;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - otorinolariningologik kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni tekshirishga tayyorlashni; - bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borishni; - bemorlarni transportirovka qilishni; - bemorni operatsiyaga tayyorlash, operatsiyadan oldingi va keyingi parvarishni; - mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya

	<ul style="list-style-type: none"> - Tibbiy psixologiya - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Gerontologiyada hamshiralik ishi
O‘qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	“Otorinolaringologiyada hamshiralik ishi” fanining rivojlanish tarixi.	“Otorinolaringologiyada hamshiralik ishi” modulining tibbiyotda tutgan o‘rni. Otorinolaringologiyaning rivojlanish tarixi. Otorinolaringologiyada hamshiralik ishi modulining hozirgi vaqtdagi erishgan yutuqlari. Otorinolaringologiyada hamshiralik ishining xususiyatlari. Aholiga otorinolaringologik xizmat ko‘rsatish va uning rivojlanish istiqbollari.	2	2 N	-
2	Quloq kasalliklari haqida tushuncha. Quloq kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish	Quloqning tuzilishi va vazifalari: tashqi, o‘rta va ichki quloq tizimi. Eshituv va vestibulyar analizatorlarining fiziologiyasi. Quloqni tekshirish usullarida ishlatiladigan zamonaviy asbob-uskunalar bilan tanishtirish (audiometr, impedantometr, otoakustik emissiya). Tashqi quloq kasalliklari: tashqi quloq jarohatlarining belgilari, tekshirish usullari va davolash. Quloqdagi yot jismlar va quloq serasi tiqinini olib tashlashda hamshiraning vazifalari. Yallig‘lanish kasalliklari: saramas,	16	4 N 12 A	9

		<p>perixondrit, ekzema, tashqi eshituv yo'li chipqoni, otomikozlar sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari va davolash. Zamonaviy dori vositalarini qo'llash usullari va fizioterapevtik muolajalar bilan davolash. O'rta quloq kasalliklari: o'tkir va surunkali o'rta otitlar, mastoiditlar sabablari, klinik belgilari va davolash usullari. Ichki quloq kasalliklari: labirintit, Koxlear nevrit, Mener kasalligi, otoskleroz kasalliklarining sabablari, klinik belgilari va davolash usullari. Ichki quloq kasalliklari va miya ichi asoratlari. Surdologiya va eshitishni protezlash tushunchalari. Quloqni tekshirish usullari: ko'zdan kechirish, paypaslab ko'rish, otoskopiya. Quloqdan bakteriologik tekshiruv uchun surtma olish. Eshitish qobiliyatini tekshirish. Muvozanat vazifalarini tekshirish. Eshituv nayi ventilyatsiyasini tekshirish. Tashqi eshituv yo'lini tozalash. Quloqqa suyuq dori tomizish, malham surtish, kukun purkash. Eshituv yo'liga turunda qo'yish, quloqqa isituvchi kompress qo'yish. Eituv nayining o'tkazuvchanligini aniqlash va Politser usuli. Nog'ora pardasi teshilganda bemorni parvarish qilish. Quloqdan qon ketganda shoshilinch yordam. Bemorni operatsiyaga tayyorlash, operatsiyadan oldingi va keyingi parvarishi. Nur va kimyoviy terapiya bilan davolanayotgn bemorlarni parvarish qilish. Gipertoniya va talvasa sindromida tez yordam.</p>			
3	<p>Halqum kasalliklari haqida tushuncha. Halqum kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilish.</p>	<p>Halqumning anatomik tuzilishi va vazifalari. Tekshirish usullari, zamonaviy asbob uskunalar bilan tanishtirish. Burun-halqum kasalliklari: tanglay murtaklarining yallig'lanishi – anginalar, surunkali tonzillitlar. Burun-halqum kasalliklari: burun-halqum murtaklarining gipertrofiyasi – adenoidlar, o'tkir va surunkali faringitlar, burun-halqum o'smalari</p>	10	2 N 8 A	6

		<p>kasalliklarining sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, davolash. Zamonaviy dori vositalarini qo'llash usullari, fizioterapevtik muolajalar (magnit lazer va ultrabinafsha nurlar bilan davolash). Halqumni tekshirish usullarini. Tomoq sohasini ko'zdan kechirish, periferik limfa tugunlarini paypaslash. Tomoqdan bakteriologik tekshiruv uchun surtma olish. Og'ir yotgan bemorlarni og'iz bo'shlig'ini parvarishlash (chayish). Tomoq sohasiga dorilarni qo'llash. Muolajalar bajarish uchun steril stolni, asboblarni va dori vositalarini tayyorlash. Difteriyaga qarshi zardob yuborish.</p> <p>58 –U shaklni to'ldirish.</p> <p>Bemorlarni halqum kasalliklari operatsiyalariga tayyorlash. Bemorlarni tonzillektomiya va adenotomiya qilish uchun jihozlarni tayyorlash. Bemorni operatsiyadan oldin va keyingi parvarishi.</p>			
4	<p>Hiqildoq kasalliklari haqida tushuncha. Hiqildoq kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilish.</p>	<p>Hiqildoqning tuzilishi va vazifalari. Hiqildoqni tekshirish usullari. Hiqildoq shikastlari va unga yot jismlar tushganda hamshira tomonidan ko'rsatiladigan shoshilinch tibbiy yordam. O'tkir kataral laringit, burmalar osti laringiti (soxta bug'ma), hiqildoq difteriyasi (chin bo'g'ma), hiqildoqning o'tkir va surunkali stenozlari, hiqildoq nerv apparatining kasalliklari, qizilungachdagi yot jismlar – sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, davolash, shoshilinch yordam ko'rsatish. Zamonaviy dori vositalarini qo'llash usullari va fizioterapevtik muolajalar o'tkazish.</p> <p>Hiqildoqni tekshirish usullari. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni bajarish (ingalyatsiya o'tkazish, oyoqlarni vanna qilish). Hiqildoqdan surtma olish. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlash. Traxeostomik nay bilan yotgan bemorlarga hamshiralik parvarishi. Bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish xususiyatlari.</p>	10	2 N 8 A	5
5	<p>Burun va uning yondosh</p>	<p>Burun va uning yondosh bo'shliqlarining tuzilishi va vazifalari. Tashqi burun</p>	12	4 N 8 A	5

<p>bo'shliqlari kasalliklari haqida tushuncha. Burun va uning yondosh bo'shliqlari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilish.</p>	<p>kasalliklari: burun saramasi, chipqoni, sikozi, ekzemas sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, davolash va hamshiralik parvarishi.</p> <p>Burun bo'shlig'i kasalliklari: o'tkir va surunkali rinitlar, vazomotor rinit, ozena, burun to'sig'ining qiyshayishi, rinolitlar sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, davolash va hamshiralik parvarishi.</p> <p>Burunga yot jismlar tushganda, burun jarohatlarida, burundan qon ketishida shoshilinch yordam ko'rsatish va hamshiralik parvarishi. Burun yondosh bo'shliqlarining yallig'lanish kasalliklari: gaymorit, etmoidit, frontit va sfenoidit sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, davolash va hamshiralik parvarishi.</p> <p>Burunni tekshirish usullari: rinoskopiya turlari, nafas olish, hid bilish faoliyatini aniqlash, diafonoskopiyaning o'tkazish.</p> <p>Burun yondosh bo'shliqlari kasalliklarining ko'z sohasi va kalla suyagi ichida yuz beradigan asoratlarini oldini olish va parvarishlash.</p> <p>Tekshirish usullari (vizual, palpatsiya, rinoskopiya, barmoq bilan tekshirish, burunni xid bilish, nafas olish, ximoya funksiyalarini tekshirish) bilan tanishish va bemorlarni tekshirishga tayyorlashni o'rgatish.</p> <p>Zamonaviy tekshirish asbob uskunalari bilan tanishtirish – rinologik endoskop, Bleksli qisqichlari.</p> <p>Burun bo'shlig'ini yuvish, tozalash.</p> <p>Burunga suyuq dorilar tomizish, malham surtish va kukunlar purkash.</p> <p>Burundagi yot jismlarni olish va sopqonsimon bog'lam qo'yish. Burundan qon ketganda oldingi va orqa tamponada. Burunga sopqonsimon bog'lam qo'yish.</p> <p>Burunni yondosh bo'shlig'i kasalliklarida bemorni operatsiyaga tayyorlash. Bemorlari operatsiya qilish uchun kerakli asbob-anjomlarni tayyorlash. Bemorni transportirovka qilish. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda hamshiraning vazifalari. Operatsiyadan keyingi parvarish.</p>			
---	--	--	--	--

		Jami:	50	14/3 6	25
--	--	--------------	-----------	-------------------	-----------

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Sh.A.Po‘latova, G.S.Aripova, G.X.Mirzajonova, I.A.To‘xtasinov, L.X.Saidova, A.P.Ergashev, Sh.X.Ermatov “Kattalarda hamshiralik parvarishi” II qism. Cho‘lpon nomidagi nashriyot – matbaa ijodiy uyi. Toshkent – 2012y
2. Yusupova M.S, Nazarova G.Yu, Shaimova S.S. “Quloq, tomoq va burun kasalliklari” Toshkent, «Talqin» nashriyoti, 2012 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. “Ayollar va bolalar sog‘lig‘ini mustahkamlash loyihasi ”Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” uslubiy qo‘llanma. Toshkent, 2010 yil.
2. Q.S. Inomov “Hamshiralik ishi asoslari”, Toshkent, 2007 yil.
3. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi: Oilam sog‘lom bo‘lsin desangiz”. G‘.G‘ulom nashriyoti, 2006 yil.
4. Nazirov F.G. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nashriyoti, 2003 yil.
5. Ananeva S.V. «Bolezni uxa, gorla i nosa». Rostov na–Donu 2007 god
6. Nazirov F.G. va boshqalar “Lekarstvennye preparaty v Uzbekistane”, 7. UNICEF. Oila va maxallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo‘yicha ko‘llanma.Toshkent. 2010 yil.
8. UNICEF. Bola – sog‘lom bo‘lsin desangiz.Toshkent. 2013 yil.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz, med.uz.
2. minzdrav.uz, tma.uz.
4. www.zdorove. Ru
5. www. Medicinform.net
6. www. Med.edu.ru
7. www.med.uz.

8. www.lex.uz.
9. www.medical.ru.
10. www.tma.uz.
11. www.tashpmi.uz.
12. www.wikipedia.uz.
13. <http://bibliotekar.ru>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.16

Ajratilgan soat: 68

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi: Nigmatova D.Q

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi: R.E.Giyasova

43-OP katta hamshirasi: S.S. Tursunova

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Favqulotda holatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	68 soat
Mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	<p>O'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o'ziga hosligi, aholi va hududlarni ta'sir qiluvchi omil ta'siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to'g'ri baxo berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirish;</p> <p>Nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita shikastlanganlarni bilan o'zaro muloqot qilish, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirish asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish;</p> <p>Bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali shikastlanganlarda kuzatiladigan turli shoshilinch holatlarda hamshiralarning bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash;</p> <p>Nazariy va amaliy darslar o'tish orqali shikastlanganlarga dala sharoitida birinchi tibbiy yordam xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Talabalar fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o'ziga hosligi, aholi va hududlarni ta'sir qiluvchi omil ta'siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to'g'ri baxo berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirishga oid bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha, ularni kelib chiqish sabablari, manbalari, turlari; - favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish; - tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish; - texnogen hususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish; - halqaro terrorizm, tushunchasi turlari, terroristik akt sodir etilganda axoli xarakati; - o'tkir zaharlanishlar. Hayvon tishlashi, ilon va hashorotlar chaqishida tibbiy yordamni ta'minlash; - radiatsiyadan shikastlanish, uning ta'rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordam ko'rsatish xususiyatlari; - O'ta havfli kasalliklar. o'ta havfli kasalliklar o'choqlarida

	epidemiya qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - shaxsiy muhofaza vositalarini qo'llash; - og'iz bo'shlig'i va yuqori nafas yo'llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalash; - o'pkaga sun'iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalash; - qon ketishini vaqtincha to'xtatish; - gemorragik shokda, kardiogen shokda, anafilaktik shokda va talvasa sindromida shoshilinch tibbiy yordam kursatish; - kasalxonadan tashqarida tug'ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko'rsatish; - immobilizatsiya qilish, Krammer, Ditrixs va boshqa shinalar turlaridan foydalanish; - uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida), travma shokida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish; - cho'kish, kuyish shokida va elektr tokidan jarohatlanganda, shoshilinch birinchi yordam ko'rsatish; - KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan va is gazidan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatish; - terrorchilik xavfi yuzaga kelganda, garovga olinganlarning va egasiz buyumni ko'rib qolgandagi harakat qoidalari; - ruxiy qo'zg'alishlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish; - o'tkir zaharlanishda me'dani zondlash, chayish; - hayvon tishlaganda, ilon, chayon va ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish; - ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish va tibbiy yordam ko'rsatish; - qisman, to'liq sanitar ishlov va dezaktivatsiya, degazatsiya o'tkazish; - o'ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish, yechish va infeksiya manbalarini zararsizlantirish; - observatsiya va karantin choralarini o'tkazish muolajalarini bajarish bo'yicha ko'nikmalar shakllanadi.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi - Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Hamshiralik ishi - Pediatriya hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Oftalmologiya - Otorinolaringologiya - Tibbiy psixologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim	
1.	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Ularning kelib chiqish sabablari, manba'lari, turlari. F.V.D.T nizomi qonunlari.	<p>Favqulotda vaziyatlar, xalokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulotda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari.</p> <p>Sog'liqni saqlash tashkilotlarining favqulotda vaziyatlarda vazifalari, "Qizil yarim oy" jamiyatining aholi va hududlarni muhofaza qilish bo'yicha vazifalari. Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RShTYoIM) va uning viloyatlardagi filiallari haqida ma'lumot. Ommaviy shikastlar vaqtida shikastlanganlarni izlash, topish, qutqarish, tibbiy saralash va evakuatsiya qilish. Tibbiy evakuatsiya bosqichlari. Tibbiy yordam turlari tizimi (birinchi tibbiy yordam, shifokorgacha bo'lgan tibbiy yordam, birinchi shifokor yordami, malakali tibbiy yordam, ixtisoslashgan tibbiy yordam). F.V.D.T va sog'liqni saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari .</p> <p>Shaxsiy muhofaza vositalarini qo'llashni: nafas a'zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muhofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, ximoyalovchi kiyimlar. AI-2 (shaxsiy aptechka), kimyoga qarshi paket, individual bog'lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept).</p> <p>Shikastlanganlar holatiga baho berish, tibbiy saralash va yordam turini belgilash. Terminal holatlar tasnifi, klinik va biologik o'lim, yurak va nafas olish faoliyatining to'satdan to'xtashi. O'tkir nafas yetishmovchiligi. O'pka-yurak reanimatsiyasi. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni.</p>	5	N -2	A- 4	3
2.	Favqulotda	Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlari,	6	N -2		

	<p>vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish.</p>	<p>ularda qon oqishi turlari, sabablari belgilari. Arterial, venoz, kapillar, parenximatoz qon oqishlarining belgilari, farqlari. Qon oqishni to'xtatish xususiyatlari, usullari, qonun-qoidalari. Qon ketishining asoratlari, gemorragik shok, o'tkir qon yetishmovchiligi, belgilari, oqibatlarini. Jarohatlangan joyni immobilizatsiya qilish tushunchasi, turlari, qonun-qoidalari. Favqulotda vaziyatlarda kasalxonadan tashqarida tug'ishning kechishi, tibbiy yordam xususiyatlari.</p> <p>Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni. Favqulotda vaziyatlarda jabrlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish qon ketishini vaqtincha to'xtatish usullarini o'rganish, ko'p qon yo'qotganlarga qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar quyish, qon quyishda qatnashish, gemorragik shok, gemotransfuzion shokda tez tibbiy yordam ko'rsatish.</p> <p>Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanishlarda vaqtincha immobilizatsiya o'tkazish. Turli tusdagi shinalar ishlatish (Kramer, Diterixs, tarnovsimon, Filberg, vakuyimli). Qo'l ostidagi bor narsalar bilan vaqtincha immobilizatsiya o'tkazish.</p>		<p>A - 4</p>	<p>3</p>
<p>3.</p>	<p>Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.</p>	<p>Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlar tasnifi (yer qimirlashi, suv toshqinlari, sel, ko'chkilar, dovul, to'fon). Ularda kuzatiladigan odam hayoti va sog'lig'iga havf tug'diradigan holatlar va jarohatlar (qon ketish, yumshoq to'qimalar jarohati, suyak chiqishi va sinishi, uzoq vaqt bosilib qolish sindromi - "Krash" sindromi, cho'kish, markaziy nerv sistemasi tomonidan o'zgarishlar, travmatik shok, talvasa sindromi).</p> <p>Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlangan aholiga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish uchun jalb qilinadigan kuch va vositalar. 19.07.2011 yildagi "Aholini zilzilalar oqibatida yuzaga kelgan favqulotda vaziyatlarda (tabiiy va texnogen tusdagi) harakat qilishga tayyorlash kompleks dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi 280-sonli Vazirlar Mahkamasining qarori.</p> <p>Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarni izlash, topish, birinchi yordam ko'rsatish, evakuatsiya qilish. Bosh suyagi, qorin sohasi, umurtqa pog'onasi, qo'l va oyoq jarohatlarida, bosilib qolishlarida tez tibbiy yordam ko'rsatish. Travma shokida, cho'kishda,</p>	<p>12</p>	<p>N 2</p> <p>A-8</p>	<p>4</p>

		talvasada birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Evakuatsiya bosqichlarida shikastlanganlarni davolash va kuzatib borish.				
4.	Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish.	<p>Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlar turlari, kelib chiqish sabablari. Yong'in, portlash, zarba to'liqini ta'sirida kuzatiladigan jarohatlar turlari. Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlarini: kuyish, yelektr tokidan jarohatlanish, tushunchalari, turlari, belgilari, davrlari, darajalarini, asoratlari.</p> <p>Birinchi tibbiy yordam berish va evakuatsiya qilish. Yong'indan xavfli ob'ektlarda favqulotda vaziyatlarni bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar. O'zbekistondagi kimyoviy xavfli ob'ektlar. Kuchli ta'sirli zaxarli moddalar(KTZM)lar tasnifi. Zaxarli moddalarning organizmga kirish yo'llari, KTZMlar (xlor, ammiak, sinil kislotasi, is gazi, FOM-fosforoorganik moddalar) bilan zaharlanganda klinik belgilar.</p> <p>Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlarda (termik, kimyoviy kuyishlarda, kuyish shokida, elektr tokidan shikastlanish) shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, evakuatsiya qilish va kuzatib borish. Is gazidan zaxarlanganda birinchi yordam ko'rsatishni. KTZM(ammiak, xlor va fosforoorganik modda)lardan zaharlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Fuqarolarni muhofazalash vositalarini qo'llash. Shikastlanganlarga o'choq ichida va tashqarisida tibbiy yordam ko'rsatish.</p>	12	N -4	A-8	6
5.	Xalqaro terrorizm tushunchasi, turlari. Terroristik akt sodir etilganda aholi harakati.	<p>Terrorizm rivojlanish tarixi, turlari, xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalari, terrorchilikning maqsadlari, terrorchilik aktlarini o'tkazishda qo'llaniladigan vositalar. Terrorchilik holati sodir etilganda axolining xatti-harakati. Terrorchilik holati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilish.</p> <p>Terrorchilik xavfi yuzaga kelganda harakat qoidalari. Terroristik aktlarida shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Garovga olinganlarning harakat qoidalari, havfli egasiz buyumni aniqlangandagi harakat. Shikastlanganlarni saralash. Portlovchi moddalar, o'q otar qurollardan shikastlanganda, ruhiy qo'zg'alishlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish.</p>	6	N -2	A -4	3
6.	O'tkir zaharlanishlar. Hayvon	Zaharlanish tushunchasi, turlari, maishiy, tasodifiy zaharlanish. Hayotda ko'p uchraydigan zaharlanish (dori preparatlaridan, alkogoldan,	4	N -4		

	<p>tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy yordamni ta'minlash.</p>	<p>narkotik moddalardan, oziq-ovqatlardan, kislota va ishqorlardan, ilon chaqishi, hayvon tishlashi, zaharli hashoratlar chaqishi, ari, chayon) oqibatida kelib chiqadigan klinik belgilar, shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari. Anafilaktik shok, gipertermik sindrom. Detoksikasiya tadbirlarini o'tkazish. O'tkir zaharlanishlarning oldini olish.</p> <p>O'tkir zaharlanishlar: ovqatdan zaharlanish, sirka kislotasidan, zaharli o'simliklardan va dori-darmonlardan, alkogol va giyohvand moddalardan zaharlanishda bemor holatiga baho berish. Tez tibbiy yordam ko'rsatish: shifokorgacha, shifokor yordamini ta'minlash. Evakuatsiya qilish. Me'dani zondlashni va chayishni. Ho'qna va kateterizatsiya o'tkazishni.</p> <p>Hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari va boshqa xashoratlar chaqqanda zaharlanganlar holatiga baxo berish, tez tibbiy yordam ko'rsatish, tishlangan jarohatga ishlov berish. Oral regidrotatsiya o'tkazish. Kvinke shishi va allergik reaksiyalarda tez tibbiy yordam.</p>	10	A-8	6
7.	<p>O'ta havfli kasalliklar. O'ta havfli kasalliklar o'choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari</p>	<p>Epidemiya, epidemiologik jarayon, inkubatsiya davri tushunchasi. Epidemik o'choqlarning tibbiy-taktik tavsifi. Epidemik o'choqlarning ta'rifi. Yuqumli kasalliklar paydo bo'lishi va tarqalishi xavfini kuchaytiradigan omillar. Dezinfeksiya o'tkazishning barcha usullari (mexanik, fizik, kimyoviy). Dezinseksiya va deratizatsiya o'tkazish. Favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Infeksiya manba'larini zararsizlantirish usullari, infeksiya o'tish yo'llarini uzib qo'yish tadbirlari. O'ta xavfli infeksiyalar, ulardan muhofazalanish vositalari. Observatsiya, karantin choralari o'tkazish. IShTYoIB, XEKB, SPB, EKIB vazifalari, ishi. Neyrotoksikozda shoshilinch tibbiy yordam. Kontagiozlik. Halokat o'choqlarida tibbiy sanitariya oqibatlarini tugatish hamda sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish uchun jalb etiladigan kuch va vositalar.</p> <p>Epidemiologik o'choqlarda vaziyatga baho berish, zararlanganlarni hisobga olish, izolyatsiya qilish, kontaktda bo'lganlarni kuzatish, profilaktika chora-tadbirlarini o'tkazish. Dezinfeksiya, deratizatsiya va dezinseksiya ishlarini o'tkazish. Infeksiya o'choqlarini</p>	12	N -2	6
				A-8	6

		zararsizlantirish. Infeksiyaga qarshi dori vositalari va ularni qo'llash. Observatsiya va karantin ishlarni o'tkazish.			
8.	Radiatsiyadan shikastlanish va uning ta'rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordamni ko'rsatish xususiyatlari.	<p>Xalq xo'jaligidagi ob'ektlarda radiatsion halokatlar xavfi. Xavf manbai yuqori bo'lgan ob'ektlar xavfsizligini ta'minlash. Maxsus muhofaza inshootlari, oddiy yashirin joylari haqida tushuncha, muhofaza inshootlarining tuzilishi va tasnifi. Odamlar va hududlarni maxsus ishlovdan o'tkazish. Radiatsion nurning shikastlovchi omillari.. Radiatsiya nurlaridan zararlanish, ionlovchi nurlarning biologik ta'siri. O'tkir nur kasalligi tushunchasi, davrlari, belgilari, davolash va parvarishlash. Surunkali nur kasalligi belgilari, davolash. Ommaviy muhofaza vositalari, radiatsiyaga qarshi pana joylar. Ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish, shikastlanganlarga tibbiy yordam ko'rsatish va davolash uchun qo'llaniladigan meditsina vositalarini. Dezaktivatsiya va degazatsiya o'tkazish. Fuqarolar muhofazasi tuzilmalari. Radiatsion zonadan aholini evakuatsiya qilish xususiyatlari.</p> <p>Radiatsiyadan zararlanganlarni qidirib topish, qutqarish, saralash, shoshilinch va shifokorgacha yordam berish. Maxsus gazniqoblar, respirator, niqoblardan foydalanish. Maxsus kiyimlar: kombinezon, maxsus yoping'ich (plash nakidka), rezina qo'lqoplar, etiklardan foydalanish. Evakuatsiya qilish va kuzatish. Qisman va to'liq sanitar ishlov o'tkazish. Dezaktivatsiya va degazatsiya. AI-2, kimyoviy vositalarga qarshi individual paket, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vositalar (pantotsid, akvosept)dan foydalanish.</p>	6	N -2	
		Jami:	68	20\4 8	34

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Ya. Allayorov, L. Tojiboev "Favkulotda holatlar meditsinasi" Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti, 2012 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. E.D. Ikramov "O'zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi." Toshkent, 2001 yil.
2. A.A. Koshelev "Meditsina katastrof." Moskva, 2003 yil.
3. V.M. Ryabochkin "Meditsina katastrof." Moskva, 2001 yil.
4. I.R. Raxmonov "Favkulotda holatlarda jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish" Toshkent, «Fan» nashriyoti, 2005 yil.
5. "Fuqaro muhofazasi asoslari" Maruzalar to'plami. Toshkent, Fuqaro muhofazasi instituti, 2003 yil.
6. "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi" Toshkent, 2006 yil.
7. "O'zbekistonda sog'liqni saqlash" ro'znomasi.
8. "O'zbekiston tibbiyoti" oynomasi.
9. "Sihat-salomatlik" oynomasi.
10. "Fuqaro muhofazasi" oynomasi.

Internet saytlari

11. www.sestra.ru
12. <http://www.bmn.com/>
13. www.med.uz.
14. www.lex.uz.
15. www.medical.ru.
16. www.minzdrav.uz.
17. www.tma.uz.
18. www.tashpmi.uz.
19. www.ziyonet.uz.
20. www.wikipedia.uz.
21. <http://bibliotekar.ru>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

DIETOLOGIYA

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.17

Ajratilgan soat: 44

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi:
D.F.Jo'raeva

Taqrizchilar:

TTA, 1-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrası mudiri, t.f.d,
dotsent X.T. Miraxmedova

Chilonzor tumani 38-oilaviy poliklinika, oliy toifali bosh
hamshira N.Sh.Akbarova

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Dietologiya
Ajratilgan soat	44 soat
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	<p>Unumli ovqatlanish va dietologiyaning zamonaviy omillarini o'rganish tamoyillari;</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ularni tashkil qilishda qo'llaniladigan yangi texnologiyalarni o'zlashtirish; -O'zbekiston Respublikasi iqlimi, ob-havo sharoitlarini inobatga olgan holda parxez ovqatlanish haqida tushunchani o'zlashtirish; -Turli xolatlar va kasalliklarda parxez ovqatlanishni qo'llanilishini o'rganish; -Ovqatli mahsulotlariga ishlov berish, ularning tarkibini tuzishga o'rgatish; -Taomlardagi asosiy ozuqaviy moddalarning miqdorlari, ularning beradigan quvvati, tayyorlash jarayonlariga oid ma'lumotlarni o'zlashtirish; - mutaxassislik bo'yicha integratsiyalashgan (modullar aro bog'liqlik) bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>– o'quvchilar dietologiyaga oid xususiyatlarini, kasallik davrida uchrashi mumkin bo'lgan muammolarni oldini olish, ularni erta aniqlash, kasalliklarda o'zini-o'zi mustaqil parvarish qilishni o'rgatish va ularni parvarish qilishda oila a'zolarini o'qitishga oid bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar.</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> -Dietologiya haqida tushuncha.Modulning rivojlanish tarixi. -Dietologiyaning maqsad va vazifalari. -Xazm organlarining anatomik-fiziologik xususiyatlari. -Ovqat va uning tarkibi. -Ovqatning kaloriyaliligi va ovqatlanishning fiziologik normalari. -Oziq-ovqat ma'sulotlari va taomlarning inson organizmida o'zlashtirilishi. -Oziq-ovqat ma'sulotlarining energetik qiymati yoki issiqlik beruvchanligi. -Oziq-ovqat ma'sulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari. - Parxez ovqatlanishning asosiy tamoyillari. - Parxeznomalarning taomiy qiymati. - Shifobaxsh ochiqish. - Yengillatish parxez nomalari. -Keksa va qariyalarning ovqatlanish jixatlari. -Xomilador, ko'zi yorishgan va emizikli ayollarning ovqatlanish jixatlari. -Ona suti va uning xususiyatlari. -Gipo va agalaktiyada parxez ovqatlanish. -O'zbekiston iqlimi sharoitida bir yoshgacha bo'lgan bolalarni ovqatlanishi. -Kasalliklar davrida parxez

<p>Ko'nikma</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zamonaviy parxez ovqatlarning ro'yxatini tuzishni. - Professor M.I.Pevzner tomonidan ishlab chiqilgan parxez sistemasi asosida zamonaviy dietologiyada ma'lum turdagi parxez ovqatlar (Parxez stollari)ni. Zamonaviy parxeznomaning kimyoviy tarkibi, quvvati va tanovul qilish sonini. - Bahor taomnomasini tuzishni. - Non maxsulotlari va uning axamiyati tarkibi, tayyorlash texnologiyasini. - Osh-ko'klar, dukkakli moxsulotlar, zirk va na'matak qaynatmasini tayyorlashni. Ularning inson organizmiga shifobaxsh ta'sirini. - Sumalak va xalim tayyorlash texnologiyasini, tanovul qilish tartibini. - Bolalikning turli davrlarida ularni ovqatlantirishni. - 1 yoshgacha bo'lgan bolalarni to'laqonli ovqatlanishi ovkatlantirishni. - Qo'shimcha ovqatlarni tayyorlash va berish tartibini. - Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirishni. Ovqatlantirish uchun zarur anjomlar, sharoitni xozirlashni. - Bemor faolligi darajasi(yarim faol, og'ir) ga qarab ularni ovqatlantirish jarayonini (qoshiqdan yoki ichgichdan) tanlashni. - Og'ir bemor va keksalarning ishtaxasiga e'tibor qaratish,cun'iy (enteral va parenteral) ovqatlantirishni. - 0-parhez, 1a- par hez , 1b- parhez , 1- parhez , 2- parhez , 3- parhez , 4- parhez , 4a- parhez , 4b- parhez , 4v- parhez, 5- parhez, 5a- parhez , 5sh- parhez , 5p- parhezga, 13- parhezga, 15- parhez, 7b-parhez , 7-parhez 14- parhez, 10-parhez ,10a-parhez , 11-parhez, 8-parhez ,9-8-parhez ,9-parhez,12-parhez, 13-parhezlarni tuzishni.
<p>O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Farmakologiya va retseptura asoslari 2. Umumiy gigiena va ekologiya 3. Mikrobiologiya va epidimiyalogiya asoslari 4. Hamshiralik ishi 5. Terapiyada hamshiralik ishi 6. Pediatriyada hamshiralik ishi 7. Akusherlik va ginekologiya hamshiralik ishi 8. Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi 9. Teri va tanosil kasalliklarda hamshiralik ishi 10. Geriatriyada hamshiralik ishi 11. Valeologiya
<p>O'qitishni tashkiliy shakli</p>	<p>N – nazariy A – amaliy</p>
<p>Dasturga qo'yilgan talab</p>	<p>Majburiy</p>
<p>O'qitish tili</p>	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
<p>Baholash tartibi</p>	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
<p>O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash</p>	<p>Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish</p>

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Dietologiya haqida tushuncha. Hazm organlarining anatomik-fiziologik xususiyatlari	Dietologiya xaqida tushuncha.Modulning rivojlanish tarixi. Dietologiyaning maqsad va vazifalari. Xazm organlarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.	2	2N	1
2	Ovqat va uning tarkibi. Ovqatning kaloriyaliligi va ovqatlanish ning fiziologik norma lari	Oziq moddalar: Oqsillar. Yog'lar.Uglevodlar. Vitaminlar. Mineral moddalar (Ca. K. Fe. P. Na). Ovqat mahsulotlari (non, go'sht, sut, baliq, tuxum, yog'lar, sabzavotlar, mevalar)va boshqa ozik moddalarning inson organizmida ahamiyati. Ovqatning kaloriyaliligi va ovqatlanishning fiziologik normalari Turli yoshdagi va toifadagi odamlarning ovqatga bo'lgan ehtiyoji issiqlik birliklari (kaloriyalar). Katta kaloriyalar. Inson organizmining oziq moddalar va energiyaga bir kunlik o'rtacha ehtiyojining me'yori. Turli oziq moddalarning iste'mol qilishga tavsiya etilgan sutkalik ehtiyojining fiziologik me'yori. Maxsulotlarning biologik qiymati.	2	2N	1
3	Oziq-ovqat ma'sulotlari va taomlarning inson organi zmidida o'zlashti rilishi va energetik qiymati yoki issiqlik beruvchanligi	Oziq-ovqat ma'sulotlari va taomlarning inson organizmida o'zlashtirilishi. Ovqatning singuvchanligi. Taom yaxshi singiydigan bo'lishida uning mazasi va ko'rinishi, ya'ni organoleptik xossalarining ahamiyati. Oziq-ovqat ma'sulotlarining energetik qiymati yoki issiqlik beruvchanligi. Issiqlik hosil qilish xususiyatiga ega bo'lgan oziq moddalar:Oqsillar, yog'lar va uglevodlar.	1	1N	1
4	Oziq-ovqat ma'sulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari	Oziq-ovqat ma'sulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari.Ayrim o'zbek taomlarining to'yimlilik va quvvati. Oziq-ovqat mahsulotlarining shifobaxsh xossalaridan sharq tabobati asoschisi Abu Bakr Roziy ayrim kasalliklarda tavsiya etiladigan ma'lum turdagi masalliqalar va tayyor taomlar.	1	1N	1

5	Zamonaviy parhez ovqatlarning ro'yxati. Bahoriy taomlar	Zamonaviy parhez ovqatlarning ro'yxati. Professor M.I.Pevzner tomonidan ishlab chiqilgan parhez sistemasi asosida zamonaviy dietologiyada ma'lum turdagi parhez ovqatlar (Parhez stollari). Zamonaviy parheznomaning kimyoviy tarkibi, quvvati va tanovul qilish soni. Bahor taomnomasini tuzish. Non maxsulotlari va uning ahamiyati. Tarkibi, tayyorlash texnologiyasi. Osh-ko'klar, dukkakli moxsulotlar, zirk va na'matak qaynatmasi. Ularning inson organizmiga shifobaxsh ta'siri. Sumalak tayyorlash texnologiyasi. Xalim tayyorlash texnologiyasi. Sumalak va halimni tanovul qilish.	4	4A	2
6	Parhez ovqatlanishning asosiy tamoyillari. Parheznomalar ning taomiy qiymati.	Parhez ovqatlanishning asosiy tamoyillari: 1) fiziologik tamoyili; 2) gigienik-toksikologik tamoyili; 3) biokimyoviy adaptatsiya tamoyili; 4) fizikaviy tamoyili; 5) kimyoviy tamoyili; 6) mexanik tamoyili; 7) ekologik tamoyili. Parheznomalarning taomiy qiymati. Parheznomalarning qiymat koeffitsentlari: Yuqori, optimal, past darajali taomiy qiymat koeffitsentlari.	2	2N	1
7	Shifobaxsh ochiqish	Shifobaxsh ochiqish. Uning maqsadi. Qo'llanish soxasi, davomiyligi. Shifobaxsh ochiqishni amalga oshirish sharoitlari va tartibi. Shifobaxsh ochiqishning ayrim asoratlari, ularni oldini olish va davolash. Turli kasalliklarni davolashda qo'llaniladigan yengillatish parheznomalari. Ularni tanlashda va samaradorligida e'tiborga olish zarur bo'lgan omillar.	2	2N	1
8	Xomilador, ko'zi yorishgan va emizikli ayollarning ovqatlanish jixatlari. Ona suti va uning xususiyatlari. Gipo va agalaktiyada parhez ovqatlanish	Xomilador ayollar uchun jarayonning 1 va 2-yarmida tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ko'zi yorishgan ayolga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Emizikli ayollarga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ona suti va uning xususiyatlari. Ona sutining turli davrlari: og'iz suti, o'tish davri, doimiy sut davrlari va ularning tarkibi, xossalari, ahamiyati. Gipo va agalaktiya xaqida tushuncha. Gipo va agalaktiyada parhez ovqatlanish.ona sutini ko'paytirish bo'yicha Ibn Sino tavsiyasi.	2	2N	1
9	O'zbekiston iqlimi sharoitida bir yoshgacha bo'lgan bolalarni	Bolalik davrlari xususiyatlari. Bolalikning turli davrlarida ularni ovqatlantirish. Turli oziq moddalariga bo'lgan extiyoj. Ona suti bir yoshgacha bo'lgan bolalarni ovqatlanishi uchun to'laqonli maxsulot. Qo'shimcha ovqatlarni tayyorlash va berish tartibi.	4	4A	1

	ovqatlanishi				
10	Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirish	Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirish. Ovqatlantirish uchun zarur anjomlar, sharoitni xozirlash. Bemor faolligi darajasi(yarim faol, og'ir) ga qarab ularni ovqatlantirish jarayonini (qoshiqdan yoki ichgichdan) tanlash. Og'ir bemor va keksalarning ishtaxasiga e'tibor qaratish. Sun'iy (enteral va parenteral) ovqatlantirish.	4	4A	2
11	Xazm a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish	Xazm, kasalliklarida taomnoma tuzish: 0-parhez, 1a-parhez, 1b-parhez, 1-parhez, 2-parhez, 3-parhez, 4-parhez, 4a-parhez, 4b-parhez, 4v-parhez- ga ko'rsatmalar va moneyliklar,tayinlashdan maksad ,tayyorlash usuli tarkibi va tarkivsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	4	4A	2
12	Xazm a'zolari jigar kasalliklarida taomnoma tuzish	Xazm va allergik kasalliklarida taomnoma tuzish: 5-parhez, 5a-parhez, 5sh-parhez, 5p-parhezga, 13-parhezga, 15-parhezga ko'rsatmalar va moneyliklar, tayinlashdan maksad ,tayyorlash usuli tarkibi va tarkivsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	4	4A	2
13	Buyrak a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish	Buyrak a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish: 7a-parhez, 7b-parhez, 7-parhez 14-parhezga ko'rsatmalar va moneyliklar, tayinlashdan maksad ,tayyorlash usuli tarkibi va tarkivsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	4	4A	2
14	Qon-tomir a'zolari va nafas a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish	Qon-tomir va nafas a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish:10-parhez ,10a-parhez, 11-parhez ko'rsatmalar va moneyliklar, tayinlashdan maksad , tayyorlash usuli tarkibi va tarkivsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	4	4A	2
15	Asab, qandli diabet va modda almashinuvi buzilgan kasalliklarida taomnoma tuzish	Asab, qandli diabet va modda almashinuvi buzilgan kasalliklarida taomnoma tuzish: 8-parhez ,9-parhez, 12-parhez, ko'rsatmalar va moneyliklar, tayinlashdan maksad , tayyorlash usuli tarkibi va tarkivsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	4	4A	2
		Jami:	44	12N 32A	22

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'kuv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari

- 1.Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
- 2.Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.
5. Shavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.
6. Shavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
7. Shavkat Mirziyoev “Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi”Toshkent – “O‘zbekiston”-2019.

Asosiy adabiyotlar

1. V.M.Saidov. “Dietologiya”. Toshkent, “Iqtisod-moliya”nashriyoti 2008 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Irgashev Sh.B. “Valeologiya”. Toshkent, 2015
2. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D.“Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Voriz- nashriyot” Tashkent 2017y
3. Ermetova D.I. "Terapiya" Tashkent, “IlmZiyo” nashriyoti , 2015 yil.
4. Ya.N. Allayorov.”Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi” Toshkent 2016
5. Razikova I. S., Alikulova D. Ya. Gerontologiyada Hamshiralik ishi, Darslik (uzbek tilida). Toshkent 2018 y.
6. M.F.Ziyaeva. Z.O.Rizaeva. “Bolalarda xamshiralik parvarishi”. Toshkent, “Fan va texnologiya” 2012 yil.
7. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo‘yicha tavsiyalar” O‘quv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
8. “Effektivnyy perinatalnyy uxod. Akusherstvo (Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov) 2014 y (YuNISEF).
9. “5 yoshgacha bo‘lgan bolalarning o‘shishi va rivojlanishi” O‘quv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
10. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo‘yicha tavsiyalar” O‘quv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
11. “Bola-sog‘lom bo‘lsin desangiz”. O‘quv kursi.Toshkent, 2013 y.
12. “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” Uslubiy qo‘llanma. Toshkent, 2010 y.
13. “Qiz bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O‘quv kursi. Toshkent-2009 yil.(YuNISEF).
14. “O‘g‘il bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish” O‘quv kursi. Toshkent, 2009.
15. “Ko‘krak suti bilan boqish bo‘yicha maslahat olib borish o‘quv kursi” o‘qituvchilar uchun qo‘llanma. Toshkent, 2007y
16. N.V.Yejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.

17. V.D.Tulchinskaya «Sestrinskoe delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003
yil.

Internet saytlari:

12. www.med.uz.
13. www.medical.ru.
14. www.minzdrav.uz
15. www.tma.uz.
16. www.tashpmi.uz.
17. www.ziyonet.uz.
18. www.wikipedia.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIV VA O‘RTA MAXSUS

TA‘LIM VAZIRLIGI

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

REABILITATSIYA ASOSLARI

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.18

Ajratilgan soat: 75

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi: Z.S. Yunusdjonova

Taqrizchilar:
Ichki takrizchi: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi: S.A. Zuparova

Tashki takrizchi: TTA. «Hamshiralik ishi» kafedrasida katta o'qituvchisi: D.Ya. Aliqulova

Tashki takrizchi: 43-OP bosh hamshirasi: S.S. Tursunova

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Reabilitatsiya asoslari
Ajratilgan soat	75
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Kishilar salomatligini mustaxkamlashda malakali tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatish - Bemorlarga sifatli reabilitatsion chora-tadbirlarni o'tkaza oladigan mutaxassis tayyorlash. - Reabilitatsiya turlarini va ularning qo'llash xususiyatlarini o'rgatish. - Patologik xolatlarda qo'llanadigan fizioterapiya, massaj va davolash fizkulturasi mashg'ulotlarini tashkillashtirish xususiyatlarini o'rgatish - Axolini ijtimoiy yordamga muxtoj qatlamiga aloxida malakali g'amxo'rlik qilish va insonparvarlik xissini tarbiyalash.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitatsiya turlari va chora-tadbirlari, kattalar va bolalar kasalliklarida qo'llanuvchi reabilitatsiya choralari haqida tushunchaga ega bo'ladilar. - Fizioterapevtik muolajalar va fiziioterapiya davolash usullari haqida bilimga ega bo'ladilar. - Muolajalarni bajarish texnikasi va qo'llash usullari bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitatsiya haqidatushuncha; - dispanserizatsiya va reabilitatsiya o'tqazish chora tadbirlari; - turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va ahamiyati; - Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizatsiyasi va reabilitatsiyasi asoslari; - yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari; - ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo'llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasi; - nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distروفik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasi; - ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba'zi patologik holatlarda reabilitatsiya; - xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiya; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharoitida reabilitatsiya tadbirlarini bilish.

Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Bemorlarga tashxisiga va kasalligini davriga asoslanib reabilitatsiya etapini aniklash; - bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzish; - individual reabilitatsiya dasturida patogenetik ta'sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tanlash va majmua ravishda tuzish; - reabilitatsiya etaplarida davolovchi jimoniy tarbiyani vositalarini va shakllarini tanlash va to'g'ri tavsiya qilish; - davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; - rasmiylashtirilgan davolovchi usullarni samaradorligini aniqlash; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharotida reabilitatsiya tadbirlarini aniqlash; - sog'lomlashtirish maqsadida fizioprofilaktik muolajalarni qo'llash va jismoniy tarbiya usullarni tavsiya qilishni amalga oshirish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Gerontologiyada hamshiralik ishi - Valeologiya - Dietologiya - Fizioterapiya va massaj - Umumiy gigiena va ekologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1.	«Reabilitatsiya asoslari» moduli Maqsadi va vazifalari.	“Reabilitatsiya asoslari” modulining maqsadi va vazifalari. Reabilitatsiya va fizioterapiya haqida tushuncha. Reabilitatsiya turlari. Mexnat haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash haqida	4	N\2	-

	Reabilitatsiya turlari. Reabilitatsiyani olib borishda tibbiy ijtimoiy xodimning tutgan o'ri.	tushuncha. Mexnat bilan davolash usullarini qo'llash moxiyati va maksadi. Bemorlar va nogironlar reabilitatsiyasida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari.			
2.	Kinematika asoslari. Kasalliklar va harakatni chegaralanishi	Harakat haqida ma'lumot. Harakat turlari, ularni boshkaradigan nerv va mushak tolalari fiziologiyasi. Tana xolati va tana harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilish. Harakatga ijobiy va salbiy ta'sir etadigan omillarni aniqlash va bartaraf etish. Kasallik turlari. Kasalliklarda tana harakatini o'zgarish sabablari. Tayanch harakati apparati, yurak qon tomir, nafas organlari, ruxiy kasalliklarda, bolalar kasalliklarida harakatning chegaralanishi. Qariyalarda harakat, unga salbiy ta'sir etadigan omillarni o'rganish. Tana xolati, harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilishni o'rganish. Bolalar va kata yoshdagilar kasalliklarida harakatning chegaralanishi omillarini bilish.	4	N\2	2
3.	Katta yoshdagilar kasalliklarida bemorlar reabilitatsiyasi.	Katta yoshdagilarda uchraydigan kasalliklar turlari. Kasallik tufayli kelib chiqadigan asoratlar va bemor muammolari. Yurak qon- tomir sistemasi kasalliklarida harakatning chegaralanishi yoki buzilishi sabablari, reabilitatsiyaning axamiyati va uni o'tkazish xususiyatlari. Yurak qon tomir sistemasi kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish. Nafas organlari kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish. Asab sistemasi kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish. Nogironlar reabilitatsiyasi amalga oshirish.	1 4	N\1 A\2	- 2
4.	Bolalar kasalliklarida reabilitatsiya asoslari	Bolalar orasida kasalliklarni tarqalishi. Bolalarda uchraydigan surunkali kasalliklar. Surunkali bronxit, surunkali tonzilit. Bolalarda uchraydigan raxit. Skolioz va kifoz. Surunkali kasalliklar reabilitatsiyasi. Bolalarda harakat buzilishi sabablari. Tayanch-harakat apparati kasalliklari va tug'ma nuqsonlar. Bolalar kasalliklarini reabilitatsiya qilish choralarini bilish. Tayanch-harakat apparati kasalliklarida, bolalarda harakat chegaralanishi va unda reabilitatsiya. Bolalarda nogironlik. Nogiron bolalar reabilitatsiyasini amalga oshirish.	1 4	N\1 A\2	- 2

		<p>Infraqizil va ultrabinafshanurlanish apparatlarini ishlash prinsipi bilan tanishish. Lazer nuri qo'llanilishi, lazerjarroxlik, lazer bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish.</p> <p>Kuyosh, xavo va suv muolajalari olib borilishi prinsiplari. Yorug'lik bilan davolash haqida tushuncha. Yorug'lik bilan davolash turlarini o'rganish. Quyosh nuri bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish.</p> <p>Havo vannalarining va suv bilan davolashning organizmga ta'sirini o'rganish.</p>			
8.	<p>Issiqlik va ingalyatsiya bilan davolash. Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash.</p>	<p>Issiqlik haqida tushuncha. Issiqlik manbalari. Issiqlikning organizmga ko'rsatgan ta'siri. Ingalyatsiya tushunchasi.</p> <p>Ingalyatsiyalar turlari. Ingalyatsiyalarga ko'rsatmalar va mo'neliklar.</p> <p>Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash. Davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Parafin bilan davolash haqida tushuncha. Parafin bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar.</p> <p>Oddiy fizioterapiya muolajalarini bajarish. Ingalyatsiya bilan davolash muolajalarida qatnashish.</p> <p>Issiqlik manbalari-pelloidlar haqida tushunchaga ega bo'lish. Balneologik bo'lim ish faoliyati bilan tanishish. Bemorni balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash muolajasiga tayyorlash. Uy sharoitida issiqlik bilan davolash muolajalarini o'tkazish.</p>	4	N\2	2
		<p>Oddiy fizioterapiya muolajalarini bajarish. Ingalyatsiya bilan davolash muolajalarida qatnashish.</p> <p>Issiqlik manbalari-pelloidlar haqida tushunchaga ega bo'lish. Balneologik bo'lim ish faoliyati bilan tanishish. Bemorni balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash muolajasiga tayyorlash. Uy sharoitida issiqlik bilan davolash muolajalarini o'tkazish.</p>	6	A\4	2
9.	<p>Davolash fizikurasining umumiy asoslari. O'rta yoshdagi, qari odamlar, nimjon va bemor bolalar uchun davo fizikurasini.</p>	<p>O'zbekistonda fizikultura va sportning rivojlanishi. Davolash fizikurasi haqida tushuncha. Jismoniy mashqlar bilan davolashning fiziologik asoslari. Ularning organizmga ko'rsatgan shifobaxsh ta'siri.</p> <p>Jismoniy faollikning davo va profilaktika Maqsadida qo'llanilishi. Davo fizikurasining umumiy asoslari. Davo fizikurasi vositalari.</p> <p>Turli kasalliklarda DFK qo'llash usullarini bilish. DFKning asosiy tarkibi va qoidalarini o'rganish. DFK vositalarini tanlash va qo'llash xususiyatlarini o'rganish.</p> <p>O'rta yoshdagi va qari odamlar uchun davo fizikurasini amalga oshirish.</p> <p>Yurak qon-tomir kasalliklarida yengil bajariladigan mashklar, yurish va qo'l-oyoklar harakati ko'nikmalarini shakllantira olish.</p> <p>Nafas a'zolari kasalliklarida nafas mashqlarining bajarish texnikasini bilish.</p>	4	N\2	2
		<p>O'rta yoshdagi va qari odamlar uchun davo fizikurasini amalga oshirish.</p> <p>Yurak qon-tomir kasalliklarida yengil bajariladigan mashklar, yurish va qo'l-oyoklar harakati ko'nikmalarini shakllantira olish.</p> <p>Nafas a'zolari kasalliklarida nafas mashqlarining bajarish texnikasini bilish.</p>	6	A\4	2

		Asab tizimi funksional tiklash uchun qo'llanuvchi, mayda mushaklar funksiyasini tiklovchi mashqlar buyurilish. Skoliozda davolash fizkulturasini qo'llash. Kifozda davolash fizkulturasini bajarish. Semizlikda davolash fizkulturasini amalga oshirish.			
10.	Massaj. Massajning organizmga fiziologik ta'siri. Massaj usullari. Tananing ayrim qismlari uchun massaj. Katta yoshdagilar va bolalar kasalliklarida massaj.	Massaj haqida tushuncha. Massajning odam organizmiga fiziologik ta'siri (teriga, limfa sistemasiga, tayanch harakat sistemasiga, xazm qilish sistemasiga, moda almashinuviga). Massaj xonasiga qo'yiladigan talablar. Massaj turlari: gigienik, shifobaxsh, bo'shashtiruvchi, tonuslantiruvchi, maxsus va nuqtali massaj. Massajga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Massajning uqalash usuli, ishqalash usuli, silash usuli, titratish, tebratish, dumalatish usulini bajarish texnikasi. Barmoqlar yordamida chuqur uqalash usullari. Kaft qirrasini va musht yordamida massaj qilish usullari. Modultomda massaj usullarini mashq qilish. Qo'l harakatlari ko'nikmalariga ega bo'lish. Massaj bajarish vaqtida massajist va massajoluvchining xolatini o'rganish. Massajni organizmga ta'sirini o'rganib chiqish. Massajda qo'llanuvchi vositalar. Massajxonasi va foydalanilgan anjomlar dezinfeksiyasi choralarini bilish. Massaj oluvchiga kerakli xolatni yaratish. Boshni, yuzni, orqa, ko'krakni, qo'l, oyoq va qorinni massaj qilish. Massajni bajarishda massaj usulidan foydalana olish. Yurak qon- tomir sistemasi kasalliklarida massaj. Asab sistemasi kasalliklarida massaj. Osteoxondrozda massaj. Semizlikda massaj. Massajni apparatlar yordamida va maxsus moslamalar yordamida bajarish. (Vibromassaj, gidromassaj, massaj). Bolalarda massaj o'tkazishning xususiyatlari bilish. Bolalar kasalliklarida: yassi tovon, ayiq tovon, qiyshiq bo'yin, umurtqa pog'onasi kasalliklarida va raxitda massajni amalga oshirish.	3	N\2	1
			10	A\8	2
		Jami:	75	18\3 2	25

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Shavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
5. Ye.Ulxo'jaeva. "Fizioterapiya vatibbiy reabilitatsiya".Toshkent "Ilm-ziyo"- 2004
6. G'.O Xaydarovichkikasalliklar "Zarqalam" 2005 yil
7. T.Yu.Umarova.,I.A.Kayumova.,M.K.Ibragimova "Xamshiralik ishi" Abu Ali ibn
8. Sino 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i
2. M.F.Ziyaeva jarroxlikda xamshiralik ishi " O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti 2005 yil.
3. Allayorov favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari "Zar qalam"2005 yil.
4. "Bola-sog'lom bo'lsin desangiz". O'quvkursi.Toshkent, 2013 y.
5. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" Uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2010 y.
6. "Shaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o'qitish " Master trenerlar uchun qo'llanma. Toshkent, 2006y

Internet saytlari

22. www.sestra.ru
23. <http://www.bmn.com/>
24. [www.med.uz.](http://www.med.uz)
25. [www.lex.uz.](http://www.lex.uz)
26. [www.medical.ru.](http://www.medical.ru)
27. [www.minzdrav.uz.](http://www.minzdrav.uz)
28. [www.tma.uz.](http://www.tma.uz)
29. [www.tashpmi.uz.](http://www.tashpmi.uz)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

5.71.03.00-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

FIZIOTERAPIYA VA MASSAJ

Kvalifikatsiyalar nomi: Umumiy amaliyot hamshirasi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.19

Ajratilgan soat: 96

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

1–Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchi D.U.Toxtamatova

Taqrizchi:

1–Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi “Hamshiralik ishi” kafedra mudiri S.A.Zuparova

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Fizioterapiya va massaj
Ajratilgan soat	96
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	<p>fizioterapiya va massaj muolajalarni odam organizmiga ta'sir mexanizmini tushuntirish.Turli kasalliklarda fizioterapevtik va massaj muolajalarni o'tkazish tartibini o'rgatish.</p> <p>Bemorlarga fizioterapevtik va massaj tadbirlarni qo'llash bo'yicha bilimlarni shakllantirish.</p> <p>O'quvchilarga davolanayotgan bemorlar bilan muloqot texnikasi o'rgatish.Modulni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog'liqlikda o'rgatish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>fizioterapiya va massaj haqida tushunchani;</p> <p>Fizioterapiya va massaj muolajalarning odam organizmiga ta'sir mexanizmini. Fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo'llash yo'llarini. Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish tartibini. Fizioapparatlarni ishlash prinsiplarini. texnika xavfsizligi qoidalarini.</p> <p>Turli kasalliklarni davolashda fizioterapiya va massaj muolajalarni tanlashda umumiy ko'rsatma va moneliklarni. sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalar (massaj) ni to'g'ri tavsiya etishni.</p> <p>davolash hujjatlarini rasmiylashtirishni mustaqil bajarish.</p>
Bilim	<p>fizioterapiya haqida tushuncha. Fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta'sir mexanizmi;</p> <p>turli kasalliklarni davolashda fizioterapevtik muolajalarni tanlashda umumiy ko'rsatma va mo'neliklar.</p> <p>Fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo'llash yo'llari.</p> <p>Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish tartibi.</p> <p>fizioapparatlarni ishlash prinsiplari; texnika havfsizligi qoidalari.</p> <p>massaj (uqalash) muolajasini o'tkazish qoidalari.</p> <p>massaj (uqalash) turlari va massaj xonasi hamshirasiga qo'yiladigan talablar;</p> <p>sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalari.</p>
Ko'nikma	<p>Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida texnika havfsizligi qoidalariga rioya qilishni;</p> <p>Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishni;</p> <p>turli kasalliklarni davolashda fizioterapevtik muolajalar(massaj turlari)ni tanlashda umumiy ko'rsatma va mo'neliklarni hisobga olishni;</p> <p>Sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalar(massaj)ni qo'llashni;</p> <p>Fiziodavolashda va elektrojaroxat xolatidagi patologik reaksiyada birinchi yordam ko'rsatishni;</p> <p>Turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalar(massaj)ni to'g'ri</p>

	tavsiya etishni; Fizioterapevtik muolajalar(massaj)ni optimal ta'sirini aniqlashni; davolash hujjatlarini rasmiylashtirishni mustaqil bajarish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	Anatomiya Fiziologiya Patologiya Umumiy gigiena va ekologiya Lotin tili va tibbiy terminalogiya Terapiyada xamshiralik ishi Pediatriyada xamshiralik ishi Hamshiralik ishi Xirurgiya va reanimatsiyada xamshiralik ishi Dietologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Kirish. Fizioterapiya haqida tushuncha	Fizioterapiya va massaj fani haqida tushuncha. fizioterapiya asoschilari va rivojlanish tarixi. Zamonaviy fizioterapiya. O'zbekistonda fizioterapiya sohasidagi islohatlar. Fizioterapiyaning tarkibiy qismlari. Inson salomatligini tiklashda fizioterapiyani o'rni. Fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta'sir mexanizmi.	2	N2	

2	Fizioterapev-tik muolajalar o'tkazish tartibi.	Fizioterapiya bo'limining tuzilishi va ish tartibi. Fizioterapiya bo'limidagi muolaja xonalari, ularning jihozlanishi, yuritiladigan asosiy xujjatlar bilan ishlash. O'rta tibbiyot hodimining fizioterapiya bo'limidagi vazifalari. Bemorlar bilan muloqot o'tkazish. Texnika xavfsizlik qoidalari.	12	N4 A8	2
3	Fizioterapevtik muolaja turlari	Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalari haqida tushuncha, turlari, qo'llash usullari, ko'rsatma va mo'neliklar, asoratlari. Elektr, yorug'lik, issiqlik, quyosh, suv va havo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va mo'neliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika havfsizlik qoidalari. Turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tavsiya etish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo'llash. Fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarini birgalikda qo'llash. Fizioapparatlarni ishlash prinsiplari. Fiziodavolashda va elektrojarohat holatidagi patologik reaksiyada birinchi yordam ko'rsatish, fizioterapiya bo'limida davolanayotgan bemorlar bilan etika va deontologiya qoidalariga amal qilgan holda muloqot olib borish.	30	N 10 A 20	18
4	Organizmni jismoniy sog'lomlashtirish usullari. Davolovchi jismoniy tarbiya.	Jismoniy faollikning ilmiy asoslari. DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Kattalarda davolash fizkulturasini qo'llash. Nimjon va bemor bolalarda davolash fizkulturasini qo'llash.	4	A 4	8
5	Massaj muolajalarini o'tkazish tartibi	Massaj tushunchasi, ukalashning organizmga ta'siri, davolovchi va sog'lomlashtiruvchi massajni fiziologik ta'siri. Fizioterapiya bo'limida massaj xonasining tuzilishi. Uqalash xonasida ishlovchi tibbiyot xodimining vazifalari. Uqalash muolajasini o'tkazish uchun ko'rsatma va mo'neliklar	20	H4 A 8	8

6	Massaj turlari	<p>Massaj muolajasini o'tkazish qoidalari. Massaj shakli va usullari. Massaj turlari va to'g'ri bajarilish yo'llari. Orqani uqalash muolajasi. Ko'krakni uqalash muolajasi. Qo'l va oyoqni uqalash muolajasi. Qorinni uqalash muolajasi.</p> <p>Turli kasalliklarda uqalash muolajalarini o'tkazish. Asab sistemasi kasalliklarida uqalashni qo'llash. Osteoxondroz kasalligida uqalashni qo'llash. Katta yoshdagilar kasalliklarida uqalashni qo'llash. Bolalar kasalliklarida uqalashni qo'llash</p>	36	N 4 A 32	12
		Jami	96	24N 72A	48

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'kuv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1.Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2.Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3.Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4.Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. F.Sh. Baxadirova “Reabilitatsiya, massaj va mexnat bilan davolash”, Toshkent - 2010 yil.

2. K.Ye.Ulxo'jaeva, B.T.Xudoyberganova “Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya” Toshkent - 2004 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. R.Sobitaliev.Massaj turlari va to'g'ri bajarilish yo'llari. Toshkent “turon zamin ziyo” 2015

2. M.F.Ziyaeva “Terapiya” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti 2014yil.

3. K.U.Zokirova, D.U.Toxtamatova «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2012 yil.

4. K S Inamov “Hamshiralik ishi asoslari” Toshkent. 2010 yil.

5. X, I.Shukurov, S.Kanoatov “Jamoada hamshiralik ishi” Toshkent,2010 yil.

6. V.M.Bogolyubov «Meditinskaya reabilitatsiya» Moskva, 2006 god,3tom.
7. G.N.Ponomarenko «Chastnaya fizioterapiya» Uchebnoe posobie,
«Meditcina»Moskva 2005 god.
8. V.A.Dubrovskiy “Lechebnaya fizkultura” Moskva 2004 god.
9. V.A.Yepifanov «Lechebnaya fizkultura i sportivnaya meditsina» Moskva 2000
god.

Internet saytlari:

13. www.ziyonet.uz
14. www.wikipedia.uz
15. www.Lex.uz
16. www.minzdrav.uz
17. www.med.uz
18. www.tashpmi.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

KASB KASALLIKILARI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot hamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.20
Ajratilgan soat:	72

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Tuyeva Nodira Qo'shshiyevna

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Yunusdjanova Zohida
Sultonovna

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

X.T.Miraxmedova

TTA, 1-son ichki kasalliklar propedevtikasi
kafedrasi mudiri, t.f.d, dotsent

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Kasb kasalliklari
Ajratilgan soat	72 soat
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	O'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali kasb kasalliklarining o'ziga xos xususiyatlari, kasbga xos bo'lgan fiziologik o'zgarishlar va rivojlanayotgan patologik o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlikni va shu bilan birga organizmda kasbga xos kasalliklarning sabablari, mexanizmi hamda kasalliklar natijasida organizmdagi fiziologik jihatdan o'ziga xos o'zgarishlar va undagi muammolarda hamshiralik ishi, kasb kasalliklarda hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar kasb kasalliklarining xususiyatlarini, kasbga xos kasalliklarning sabablari, mexanizmi hamda kasalliklar natijasida organizmdagi fiziologik jihatdan o'ziga xos o'zgarishlar va undagi muammolarda hamshiralik ishini, kasb kasalliklarda hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirish, ularni erta aniqlash, kasalliklarda o'zini-o'zi mustaqil parvarish qilishni o'rgatish va ularni parvarish qilish hamda oyoqqa turgazishda oila a'zolarini o'qitishga oid bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Kasb kasalliklarining etiologik omillari, tasnifi, umumiy diagnostik prinsiplari va oldini olish chora tadbirlarini o'rgatish; - ishlab chiqarish changi, fizik omillari, kimyoviy omillar, jismoniy zo'riqlashlar ta'siridan rivojlanadigan kasb kasalliklari bo'yicha zarur bo'lgan bilimlarni; - Kasb kasalliklarining diagnostik usullarini va differensial tashxisini o'tkazishni; - Kasb kasalliklariga chalingan bemorlarni davolash va mehnat layoqatini hal qilishni; - Kasb kasalliklarida bemorlarning dispanserizatsiyasi va reabilitatsiyasini olib borishni; - Kasb kasalliklarini oldini olish chora tadbirlarini; Kasbiy zararli va noxush omillar ta'sirida ishlovchi shaxslarning profilaktik tibbiy ko'riklarini tashkil qilish va o'tkazishni bilish.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Balg'amni bakteriologik ekish; - Plevra bo'shlig'ini punksiyasi; - Ishlovchi aholining skriningi. - Shoshilinch holatlar (korxonadagi baxtsiz hodisalar va kasbiy o'tkir zaharlanishlarda kuzatiladigan) va shoshilinch yordam ko'rsatish. - Ishlab chiqarishning zararli va noxush omillari ta'sirida ishlovchilarning profilaktik tibbiy ko'riklarini tashkil qilish va o'tkazish.

	<ul style="list-style-type: none"> - Profilaktik tibbiy ko'riklarni o'tkazishda tibbiyot hamshirasining vazifalari. - Ularning oila a'zolarini hamshiralik parvarishini bajarish bo'yicha ko'nikmalar shakllanadi.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Nutritsiologiya - Hamshiralik ishi - Tibbiy biologiya va umumiy genetika - Terapiyada hamshiralik ishi - Oftalmologiya - Otorinolarologiya - Tibbiy psixologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1	Kasb kasalliklarining etiologik omillari, tasnifi, diagnostik prinsiplari va oldini olish chora tadbirlari. Ishlab chiqarish changi ta'siridan rivojlangan kasb kasalliklari	<p>Kasb kasalliklari fanining muqaddimasi. Kasb kasalliklarining etiologik omillari. Tasnifi, diagnostik prinsiplari.</p> <p>Chang ta'siridan rivojlangan o'pka kasalliklari. Silikoz, etiologiyasi, patogenez, klinikasi, tasnifi, rentgendiagnostikasi, davolash.</p> <p>Bemorlarni mustaqil kuratsiyasi. Kasb kasalliklarini oldini olish chora-tadbirlari. Kasb kasalliklarini oldini olishda o'rta tibbiyotni ahamiyati</p>	8	N-2 A-8	5

		<p>Kasb kasaliklarida hamshiralik parvarishi</p> <p>Bemorlarning klinik muhokamasi.</p> <p>Bemorni tekshirish usullari. Sub'ektiv tekshirish(so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari.Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish.</p> <p>Bemorning xayotiy muhim ko'rsatkichlarini aniqlash va harorat varaqasiga belgilash. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi. O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyo thamshirasining vazifasi.</p> <p>Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni tahlil qilish. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish.</p>			
2	<p>Kasbiy bronxitlar.</p> <p>Etiologiyasi, patogenezi klinikasi, diagnostikasi, davolash</p>	<p>Elektropay vandchilarning pnevmokoniozi va pnevmokoniozlarning boshqa turlari. Kasbiy bronxitlar.</p> <p>Etiologiyasi, patogenezi klinikasi, diagnostikasi, davolash, Bemorlarning klinik muhokamasi .Bemornit ekshirish usullari.</p> <p>Sub'ektiv tekshirish (so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari. Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish. Bemorning hayotiy muxim ko'rsatkichlarini aniqlash va harorat varaqasiga belgilash. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi. O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi.</p> <p>Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni tahlil qilish. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish.</p>	9	N-2 A-4	3
3	<p>Kasbiy bronxiala stma.</p> <p>Etiologiyasi, patogenezi,</p>	<p>Kasbiy bronxial astma. Etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, Bemorlarning parvarishkilish.</p> <p>Chang ta'siridan rivojlangan o'pka</p>	9	N-2 A-4	3

	tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash	<p>kasalliklarning oldini olish chora-tadbirlari va o'rtta tibbiyot xodimini vazifalari vazifalari. Bemorni tekshirish usullari. Sub'ektiv tekshirish (so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari. Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish. Bemorning xayotiy muxim ko'rsatkichlarini aniqlash va xarorat varaqasiga belgilash. Tibbiy hujjatlarni irasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi. O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi. Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni tahlil qilish. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish.</p>			
4.	<p>Pestitsidlarning tasnifi. Pestitsidlardan o'tkir zaharlanish</p>	<p>Pestitsidlardan zaharlanish. Pestitsidlarning tasnifi. Pestitsidlardan o'tkir zaharlanish - etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash. Bemorlarning klinik muhokamasi. Bemorni tekshirish usullari. Sub'ektiv tekshirish (so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari. Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish. Bemorning hayotiy muhim ko'rsatkichlarini aniqlash va harorat varaqasiga belgilash. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi. O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi. Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni taxlil qilish. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish.</p>	9	N-2 A-4	3
5	<p>Sanoatda ishlatiladigan kimyoviy moddalardan zaharlanish.</p>	<p>Sanoatda ishlatiladigan kimyoviy moddalardan zaharlanish. Qo'rg'oshin va simobdan surunkalizaharlanish - etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, oldini olishda o'rtatib biyotni</p>	16	N-2 A-8	6

	Organik erituvchilar va boshqa kimyoviy moddalardan zaharlanish	<p>vazifalari.</p> <p>Organik erituvchilar va boshqa kimyoviy moddalardan zaharlanish - etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, vrachlik mehnat ekspertizasi.</p> <p>Kimyoviy moddalardan zaharlanishni oldini olishda o'rta tibbiyot hamshirasining vazifalari.</p> <p>Bemorlarda hamshiralik parvarishi o'tkazish.</p> <p>Zaharlanganda ko'zni yuvish texnikasi.</p> <p>Bemorni tekshirish usullari. Sub'ektiv tekshirish (so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari.</p> <p>Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish.</p> <p>Bemorning hayotiy muhim ko'rsatkichlarini aniqlash va harorat varaqasiga belgilash.</p> <p>Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi.</p> <p>O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi.</p> <p>Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni tahlil qilish. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish.</p>			
6	Ishlab chiqarish jarayonidagi fizik omillar ta'siridan kelib chiqadigan kasbiy kasalliklar Umumiy vibratsiya ta'siridan rivojlangan vibratsiya kasalligi.	<p>Ishlab chiqarish jarayonidagi fizik omillar ta'siridan kelib chiqadigan kasbiy kasalliklar. Mahalliy vibratsiya ta'siridan rivojlangan vibratsiya kasalligi-etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash.</p> <p>Umumiy vibratsiya ta'siridan rivojlangan vibratsiya kasalligi. Kasbiy koxlear nevrit. Etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, Ishlab chiqarish jarayonidagi fizik omillar ta'siridan kelib chiqadigan kasbiy kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari.</p> <p>Bemorlarda hamshirilaik parvarishi.</p> <p>Ishlab chiqarishning zararli va noxush omillari ta'sirida ishlovchilarning profilaktik tibbiy ko'riklarini tashkil qilish va o'tkazish. SSVning amaldagi buyruqlari asosida ish yuritish. Profilaktik tibbiy ko'riklarni o'tkazishda sanitariya vrachining vazifalari.</p>	14	N-2 A-8	4

		Jami:	72	12N 36A	24
--	--	--------------	-----------	--------------------	-----------

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test ,hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom vas haxsiy javobgarlik – harbir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Artamonova V.G., Muxin N.A. Professionalnye bolezni. Uchebnik - M., 2004.
2. Maxmudova Sh.K. Kasb kasalliklari. Darslik T., 2008, 2011
3. Agzamova G.S. Tashmuxeimedova M.K. va b. Kasb kasalliklarning holati va uning profilaktika chora tadbirlari //Uslubiy qo‘llanma.- Toshkent , 2018.-.87 betlar
4. Maxmudova Sh.K., Tashmuxeimedova M. K. Kasb kasalliklari kursi bo‘yicha talabalar uchun situatsion masalalar to‘plami.
5. Maxmudova Sh.K. Kasb kasalliklari klinik protokollar, Toshkent, 2017.,
6. Izmerov N.F. Rukovodstvo po professionalnym boleznyam.-T.I, II.- M., 2009.
7. O‘zbekiston Respublikasi SSV 10.07. 2012 yilda tasdiqlangan 200-buyrug‘i.

Internet saytlar:

- www.prof.bolezni.com.,
www.lex.uz;
www.megaportal.ru.,
www.medicare.com.ru.
www.medlook.ru
www.medbok.ru.
www.medicum.ru.
www.medtext.ru.
www.medkniga.ru

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI
O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA`LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

**O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA`LIMNING
5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining**

ISHLAB CHIQRISH AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.28
Ajratilgan auditoriya soat:	1080

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Nurmatova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Z. X. Zakirova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi

Taqrizchilar:

O. A. Ro`ziboev

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'quv
ishlari bo'yicha direktor o`rinbosari

D. T. Mamadjanova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'quv
ishlari bo'yicha direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Ishlab chiqarish amaliyoti
Ajratilgan soat	1080
Mavzular soni	22
Dasturning maqsadi	<p>O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan.</p> <p>Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar.</p> <p>Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Professional ta`lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 3. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 4. Turli muolajalarni bajarilish algoritmiini amalda qo`llashadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Feldsher faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish. – SHoshilinch tibbiy yordam stantsiyalarining tuzilishi. SHTTYOS ishni tashkil etishda feldsherning roli. – Dispetcher xonasini tuzilishi va dispetcher feldsherning vazifalari. – Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, feldsherning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. – Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. – Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitariya-oqartuv ishlari bilan tanishish. – Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish; – Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. – Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish.

	<ul style="list-style-type: none"> – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qona aylanish tizimini baholash, kuzatish. – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – YOtoq yaralarni baholash. Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. – Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Feldsherlik faoliyati olib boriladigan ob`ektlarni, ularning tuzilishi, vazifalari va ularda hamshira faoliyatini bilish; – Tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilish. – Xashiralik parvarishi jarayoni va bosqichlarini bilish va jarayonni yuritish; – Bemor bilan muloqot qilish ko`nikmalari; – Xayotiy zarur ko`rsatkichlar va bemorni xolatini baholash ko`nikmalari; – Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiyao`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim A – amaliy ta`lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	Soatlar soni	Mustaqil ta'lim
I semestr. Mutaxassislikga kirish					
1.	Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.	<p>Hamshiralik faoliyati olib boriladigan joylar va hamshiraning rolini tushunish. Bo`limdagi palata turlari. Davolanish muxiti. Hamshiraning roli. Qabulxonada hamshiraning roli. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish.</p> <p>-kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni; -tashxislash varaqasi bilan tanishuv; -ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; -arxiv daftarini yuritishni; -dori darmonlar hisoboti daftari bilan tanishuv; -hamshiralik yozuvlarini yuritishni; -shifokor-konsultant chaqiruvi varaqasini yuritishni; -yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am); -statistik taloni bilan tanishuv; -bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; -shoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; -dorixonaga talabnoma to`ldirishni.</p> <p>Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat-</p>	18	18	2

		ambulator tibbiy karta.O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat-homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. .			
2 .	Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish	<p>Davolash muassasalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash.</p> <p>Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda qo`llash.</p> <p>Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish.</p> <p>Ko`lni zararsizlantirishni; Terini, burun va ko`z shilliq pardalarini tozalashni; Zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlashni; Bemorlarni parvarish qilish jihozlarini zararsizlantirishni; Xalat kiyish, himoyalovchi kiyimni zararsizlantirishni; Steril zonalarda hamshiraning ishlash qoidalarini;Steril qo`lqopni kiyish usullarini; Tibbiy qoldiqlarni zararsizlantirish turlari va yo`q qilishni.</p> <p>Qabulxonada laborator tekshirishlarga qon, siydik, axlat, qusuq massa, yuvindi suvlarni olishni va laboratoriyaga yuborish uchun hujjatlarni to`ldirishni o`rganadilar.</p> <p>Qabulxonaga kriminal bemorlar kelganda to`ldiriladigan hujjatlar bilan tanashadilar va ularning kiyim-boshlariga "AKT" tuzishni o`rganadilar. Qabulxonaning sanitariya-epidemik tartiblarni o`rganadalar. Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.</p>	18	18	6
3	Kasalxonaning qabulxona bo`limida hamshiraning vazifalari va roli xaqida	<p>Bemorda sanitar gigienik ko`rik va antropometrik o`lchovlarni o`tkazish.</p> <p>Bemorlarni bo`limga tashish.</p> <p>Bemor bilan muloqot qilish va salomatligini baholash.</p> <p>Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni.</p>	18	18	16

	tushunchaga ega bo`lish.	Tana haroratini o`lchash. Puls va nafas olishni sanash. Arterial bosimni o`lchash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olishni			
4	Bo`limda hamshiralik parvarishini olib borish	<p>Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish.</p> <p>Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. YOtoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalalar yordamida). Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash.</p> <p>Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari).</p> <p>Bemorning tana holatini o`zgartirishni; YUrishda yordam berishni (xassa, nogironlar aravachasi, katalka, zambil); Tozalikni saqlashda ko`maklashishni (terini parvarish qilish, ko`z, quloq, burun, soch, qo`l va oyoq gigienasi); Kiyim va o`rin ko`rpa oqliklarini almashtirishni; Ovqat qabul qilishda bemorga yordam berishni;</p>	18	18	12
	Jami		72	72	36
II semestr. Kichik tibbiy xodim yordamchi hamshirasi tez tibbiy yordam stantsiyalari dispecheri					
1	Terapiya bo`limida kichik	Qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul	36	36	18

	tibbiy xodim va bemor yordamchisi	<p>bo`limida yuritiladigan xujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.</p> <p>Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish.</p> <p>Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash.</p> <p>Bemorni sanitariya tozalovidan o`tkazish va pedikulyozga tekshirishni; Bemorlarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatishni; Bemorlarni transportirovka qilishni.</p> <p>O`quvchilarga shifokor ko`rsatmalarini o`z vaqtida to`g`ri bajarishni,.O`quvchilar bo`limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralalar nazorati ostida bemorlarni qon bosimini o`lchashda va pulsni aniqlashadi. Dori moddalarni yuborishdan oldin bemorlarni tayyorlash va ularga tushuntirish.</p> <p>Muolaja xonaga ta`luqli buyruq va ko`rsatmalar bilan tanishish, o`rganish.</p> <p>Ishlatilgan asbob-anjomlarni sterillash uchun biksga joylash. Ishlatilgan bog`lov materiallarini, bir marta ishlatiladigan shprits va sistemalarni utilizatsiya qilish mustaqil bajarish. Muolaja xonani joriy va yakuniy tozalashda ishtirok etish. Dori moddalarni hisoblash va saqlashni;</p> <p>Antibiotiklarni eritishni;</p> <p>Dori moddalarni shpritsga tortib olishni;</p> <p>Bemorlarni muolajaga psixologik tayyorlashni;</p> <p>Ishlatilgan asbob va jihozlarni zararsizlantirishni;</p> <p>Venadan qon olish va qon guruhini aniqlashni;</p> <p>Dorini tomchi usulda yuborish uchun sistema tayyorlashni;</p> <p>Bemorga tomchilab dori yuborish va kuzatishni;</p> <p>In`ektsiyalardan keyingi asoratlarda va anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni.</p>			
2	Xirurgiya kichik tibbiyot xodimi yordamchisi.	<p>Xirurgiya qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar</p>	36	36	18

		<p>bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash. Steril stol tayyorlash. Bog`lov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni;</p> <p>Jarohatlarga ishlov berishni;</p> <p>Bintli va gipsli bog`lam qo`yishni. o`lni zararsizlantirishni; Bajarilgan muolajalarni muolaja varag`iga qayd qilishni; Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni; Steril stolni tayyorlashni;</p> <p>Operatsiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, ko`rsatmalar olish.</p> <p>Oddiy xirurgik operatsiyalarni kuzatish va operatsion hamshira vazifalarini va ish jarayonini o`rganish.</p> <p>Operatsiyaga tayyorgarlik tartibini o`rganish.</p> <p>Operatsiyadan so`ng bemorlarni bo`limga ko`chirish va parvarish qilish</p>			
3	<p>Pediatriya bo`limida kichik tibbiyot xodimi yordamchisi.</p>	<p>Qabul bo`limiga tushgan bola sog`lig`i, extiyoj muammolari va uning oilasi bilan tanishish. Bemorning onasi va oilasi a`zolari bilan muloqotda bo`lish, anamnez yig`ish, bemorlarni sanitariya tozaligidan o`tkazish. Qabul bo`limida hamshiralik parvarishining ahamiyatini tushunish, amaliy ko`nikmalarni bajarish va tanishish. Qabul bo`limidagi tibbiy hujjatlar bilan tanishish. Kasallik tarixi varaqasini to`ldirish. Bemorni arterial bosimini, pulsini, nafas harakatlarini, tana haroratini o`lchash va qayd etish. Bolani bo`limga olib borish. Bola va uning oilasi bilan muloqot qilishni. Tibbiy hujjatlarni yuritishni. Bemorlarni bo`limga joylashtirish. Bolalarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; Bemorlarni o`rindan-o`ringa ko`chirish. Yotoq yaralarni oldini olish. Isituvchi kompress, grelka, muzli xalta, xantallar qo`yish. Tuvak va siydikdon tutish. Xonani joriy va yakuniy yuvib tozalashni nazorat qilish. Bemorlarni klinik tekshiruvlar uchun tayyorlash, analiz yig`ish va laboratoriyaga jo`natish. Hamshira tashxisini qo`yish va hamshira jarayoni rejasini tuzish, natijalarini taxlil qilish. Muolaja daftarini yuritish.. Antibiotiklarni eritish. Venadan qon olish, dori yuborish. Tomoq, burun va</p>	36	36	18

		halqumdan surtma olish. Vena ichiga dori moddasini tomchilab yuborish va bemor ahvolini kuzatish. Ishlatilgan shprints, igna va sistemalarni yuqumsizlantirish. Anafilaktik shok va allergik holatlarda shoshilinch yordam ko`rsatish.			
4	Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi.	36	36	18
Jami			144	144	72
III semestr. Birlamchi ambulator poliklinika davolash muassasalari hamshirasi yordamchisi					
1.	Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik punktida yoki ishlab chiqarish korxonalarining salomatlik bo`limi (zdravpukt)da ishlash, shaxar vrachlik punktida ishlash.	O`quvchilar oilaviy poliklinika, OSHP va korxonalarining salomatlik punkti tuzilishi, vazifalari, ishni tashkil qilishni, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infeksiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida feldsherning tutgan o`rni va vazifalariga katta e`tibor beriladi. O`quvchilar oilaviy poliklinikaning tuzilishi, ishlash tartibi, vazifalari bilan tanishadilar. Uchastka shifokori va hamshirasi bilan birgalikda bemorlarni qabul qiladilar. Patronaj, dispanser nazorati, statistika hisoboti bilan shug`ullanadilar; Kunduzgi shifoxona bo`limida ishlaydilar. Sanitariya maorif ishlarida faol qatnashadilar. Zarur bo`lganda laboratoriyaga siydik va qonni tekshirish	36	36	18

		<p>uchun yo`llanmalar va boshqa tibbiy hujjatlar yozib berishadi, tug`ruqqa tayyorlashning psixoprofilaktik usullari bilan tanishadi, oilaviy poliklinikaning uchastkasidagi homilador ayollarni patronaj qilishadi va patronaj varaqalarini to`ldirishadi. Homilador ayollarni, laktatsiya davriga tayyorlashga ko`maklashadilar. "Onalar maktabi" ishi bilan tanishadilar.</p> <p>Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi. Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar.</p> <p>Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.</p> <p>O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Bunda asosiy e`tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimigini uqtiradi. O`quvchilar chilla davri yuqumli kasalliklariga chalingan ayollar va ularning tug`ruq tarixini taxlil qilishda, ularni parvarish qilish va davolashni tashkil etishda qatnashadilar.</p>			
2	Xotin-qizlar maslaxatxonasi	<p>Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni qin va</p>	36	36	18

		bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftoriga qayd qilishni, tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni. Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni, chanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni, bachadon tubi balandligini o`lchashni homilaning tahminiyligini aniqlashni;			
3.	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullarida feldsherning vazifasi	<p>O`quvchilar homilador ayollarni tekshirish jarayonida ishtirok etish yoki etakchi akusher raxbarligida tekshiruvni mustaqil bajarish Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni; in va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; Almashinuv kartasini to`ldirishni; Patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftoriga qayd qilishni; Tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni; Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni; CHanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni; Bachadon tubi balandligini o`lchashni; Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. Homilaning yurak urishini sanash. SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in`ektsiya qilish. Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish. CHaqaloqni emizishga tayyorlash. CHaqaloqlarni cho`miltirish.</p>	36	36	18

		CHAqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash. Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish.			
	Jami		108	108	54
IV semestr. OSH, QOP ambulatoriya poliklinika bo`g`in, tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1.	Ayollar jinsiy a`zolarining yallig`lanish kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari	Amaliy mashg`ulot OSHda va ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga septik yallig`lanish kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsherning vazifalari bilan tanishtiradi. O`quvchilar ginekologiya bo`limida navbatchi hamshiralarga bemorlarni parvarish qilishda, surtma olish, qin muolajalarini o`tkazishda ko`maklashadilar.	43	43	22
2.	Ayollar jinsiy a`zolari o`sma kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari, onkologiya bo`limidagi ish	Amaliy mashg`ulot OPning mahalla akusher-ginekolog xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar xavfsiz va xavfli o`smalarga chalingan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qilishadi. Bemorlarni parvarishlashda navbatchi hamshiralarga ko`maklashadilar.	43	43	22
3	Kontratseptsiya ning zamonaviy usullarini qo`llash	O`qituvchi o`quvchilarga kontratseptiv usullarni turlarini va ularni to`g`ri tanlashda ayollarga maslahatlar berishni o`rgatadi. O`qituvchi nazorati ostida o`quvchilar bemorlardan surtma oladilar, laboratoriyaga tekshirish uchun yo`llanma to`ldiradilar. Bo`yida bo`lishdan saqlovchi vositalarni ayolga qo`llanilganda vrachga assistentlik qiladilar, zarur asbob-anjomlarni tayyorlaydilar, kerakli tibbiy hujjatlarning tegishli qismini to`ldiradilar. Tug`ish yoshidagi ayollarni sog`lomlashtirish tadbirlarida faol katnashadilar: abortning zararli oqibatlari va bo`yida bo`lishning zamonaviy usullari haqida suhbatlar uyushtiradilar.	43	43	22

4	Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi	<p>Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.</p> <p>Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi..</p>	43	43	22
5	Tez tibbiy yordam feldsheri yordamchisi	<p>Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.</p> <p>Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari).</p> <p>Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish. Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish.</p> <p>Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.</p>	44	44	20
Jami			216	216	108
V semestr. OSHP, KOP ambulatoriya poliklinika bo`g`inda feldsher- akusher va tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1	Hayz faoliyatining buzilishida feldsher akusherining vazifalari	Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikaning mahalla akusher-ginekologik xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar vrach qabuliga kelgan ayollarni va ginekologiya bo`limida hayz ko`rish faoliyatining buzilishi tufayli davolanayotgan ayollarning kasallik	42	42	21

		<p>tarixini klinik tahlil qiladilar, jumboqli masalalar echadilar. O`qituvchi o`quvchilarga hayz ko`rish faoliyatining buzilishi, ularning ko`rinislari, aniqlash va diagnostikasi uchun ko`llaniladigan usullar bilan tanishtiradi. Bo`limlarda hamshiralarga bemorlarda funksional-diagnostik testlarni o`tkazishga va davolashga yordam beradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalar va tug`ruq majmuasi ginekologiya bo`limlarda shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi.</p>			
2	<p>Homiladorlik ning birinchi va ikkinchi yarmida parvarish qilish, qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami.</p>	<p>Amaliy mashg`ulot akusherlik majmualarining tug`ruq bo`limlarida, ginekologiya bo`limlarida o`tkaziladi O`quvchilar homiladorlik patologiyasi bo`limida homila tushish xavfi bo`lgan ayollarni kuzatishadi va uni saqlash rejasi bilan tanishadilar. CHala tug`ilgan bolalarni kyuvezda parvarish qilish qoidalari bilan tanishadilar va parvarish qilishda hamshiralarga yordam beradilar. Akusherlik postida ishlaydi, «Abortning zarari», «Alkogol, tamaki va dori-darmonlarning homiladorlikka ta`siri» mavzularida suhbatlar o`tkazadi. Homilador ayolni ko`rikdan o`tkazadi, homiladorlik muddatini aniqlaydi, muddatidan o`tgan homiladorlik belgilarini aniqlaydi</p> <p>O`qituvchi bola tashlashda ayolga shoshilinch yordam berishda, abortga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish ishlarida feldsherning vazifalari bilan o`quvchilarni tanishtiradi. Xotin-qizlar maslahatxonalar, tug`ruq majmualarining homiladorlik patologiyasi bo`limlarida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish, shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi Amaliy mashg`ulot tug`ruq bo`limlarida o`tkaziladi. O`quvchilar tug`ruq yo`llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo`lgan tug`ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni echadilar. Yo`ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko`chishi asorati bilan kechgan tug`ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda</p>	42	42	21

		shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Oilaviy poliklinikalarida qon ketishga xavfi yuqori bo`lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug`ullanishadi.			
3.	Neonatal intensiv terapiya bo`limidachaqaloqlarning parvarishi	Neonatal intensiv terapiya bo`limiga hospitalizatsiya qilingan bolalar xususiyatlarini tushunish. Bola va uning oilasiga ko`rsatiladigan hamshiralik parvarishini tushunish. Betob chaqaloqni qabul qilish. CHaqaloq onasidan anamnez yig`ish. Hamshira tashxisini qo`yish. Betob chaqaloqqa tibbiy yordam ko`rsatish va parvarish qilish. Oksigenoterapiya (tanishish); Elektroootsosni ishga tayyorlashni; Endotraxeal intubatsiya uchun jihoz yig`ishni; Muzli xaltani qo`llashni; Kon quyishni o`tkazishda qatnashish; Kindik yarasi va terini parvarishi qilishni; CHaqaloqlarni tana haroratini o`lchash va qayd qilishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan chaqaloqlarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bolalarda nazoratli emizishni nazorat qilishni; Klinik tekshiruvlarga analiz yig`ishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bola terisiga va kindik qoldig`iga ishlov berishni.	42	42	21
4	Tug`ruq kompleksidagi ishlar	O`quvchilar bo`limning katta hamshirasi rahbarligida ishlaydilar. Bo`limning tartibi, ishlash va san-epid tartibi bilan tanishadilar. SHu bo`limga taaluqli bo`lgan ko`rsatmalar va buyruqlarga amal qiladilar. “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish	42	42	21
5	Ginekologiyada o`tkir qorin sindromida shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy	Amaliy mashg`ulot ginekologiya bo`limi va klinika oldi amaliyot xonasida o`tiladi. O`qituvchi orqa gumbaz punktsiyasiga ko`rsatmalar va bajarish texnikasini o`quvchilarga o`rgatadi. Bo`limlarda	42	42	21

	yordam ko`rsatish	o`quvchilar bemor ko`rigida, orqa gumbaz punktsiya qilish uchun ishlatiladigan asboblarni tayyorlashda ishtirok etishadi. Bo`limlarda o`quvchilar vrach ko`rsatmalarini bajarishda hamshiraga ko`maklashadilar, bemorlarni davolashda va operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etadilar. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilishda qatnashadilar. “Tez yordam” markazining ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish.			
6	Tez yordam feldsheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bulimida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.	42	42	21
		Jami	252	252	126
		HAMMASI			

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quvchilarni uslubiy raxbar tomondan amaliy kundalik daftarlari nazarot kilib boriladi

O`quvchilarni bo`limda bemorlarni parvarish kilish bo`yicha ko`nikmalarni uslubiy va bevosita uslubiy raxbar tomonidan nazorat kilib boriladi.

Kundaliklar vaktida tekshirilib baholab boriladi.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar:

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston

Asosiy adabiyotlar

1. K.S. Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G. Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.

3. T. YU. Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.

4. A.T. Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 y.

5. «Hamshira» jurnali

6. «O`zbekiston Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi

7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari

8. Yaponiyaning Hamshiralik ta`limini takomillashtirish “JICA” loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,

2. med.uz,

3. minzdrav.uz,

4. tma.uz,

5. tashpmi.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

O‘QUV DASTURI

5.71.03.01-“Hamshiralik ishi” mutaxassisligining

JISMONIY TARBIYA VA SPORT

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot xamshirasi
O‘quv rejadagi tartib raqami	elektiv
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raxmanqulov I.A

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi jismoniy tarbiya fani o'qituvchisi.

Sulaymanov O.A

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasini mudiri.

Avlokulov Sh.N.

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi jismoniy tarbiya o'qituvchisi.

Taqrizchi:

Qipchoqov B

SamDU Jismoniy- tarbiya va madaniyat fakulteti dekani

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Jismoniy tarbiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	-Talabalarni jismonan baquvvat, epchil, sog‘lom qilib tarbiyalash, inson salomatligi to‘g‘risidagi bilimlarni rivojlantirish, jismoniy tarbiya fanidan egallangan bilimlarni hayotda qo‘llay olish layoqatini shakllantirish orqali jismoniy madaniyat va sport sohasidagi asosiy tushunchalar, maxsus nazariy bilimlar, jismoniy rivojlanish, tayyorgarlikni o‘stirishga oid bilim ko‘nikma va malakalarni oshirishga yordam beruvchi vosita va metodlarni, o‘z-o‘zini jismoniy mukammallashtirish, ommaviy sog‘lomlashtirish tadbirlarini tashkil qilish va ulardan mustaqil foydalanishga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	-talabalar sog‘lomlashtirish mashqlarni bajarishni tushunish va qo‘llay olishni o‘rganadilar; -jismoniy mashqlarni ketma-ketlikda to‘g‘ri bajarish orqali jismoniy sifatlarini rivojlantiradilar; -jismoniy mashqlarni bajarishda o‘quv mashg‘uloti uchun qulay sharoitlarni yarata oladilar; -jismoniy mashqlar yordamida organizmning barcha guruhlarining funktsiya tizimlarini to‘g‘ri va o‘z vaqtida rivojlantira oladilar; -jismoniy mashqlar yordamida asab tizimini mustahkamlaydi, modda almashuv jarayonini faollashtira oladilar; -gimnastika anjomlaridan to‘g‘ri va xavfsiz foydalana oladilar; yengil atletikaning inson salomatligida tutgan o‘rni va ta’sirini biladi; shaxmat, shashka, basketbol, voleybol, qo‘l to‘pi, futbol, suzish, badminton, stol tennisi va boshqa sport o‘yinlarining himoya va hujum usullarini biladi; kurashturlari, elementlari hamda usullarini bajara oladilar; -Buyum va buyumsiz bajariladigan umumrivojlantiruvchi mashqlarning bo‘g‘inlar va mushak guruhlariga ijobiy ta’siri va uni ketma-ketligi, osilish, tirmashish, muvozanat saqlash, tayanib va tayanmay sakrash, tortilish, akrobatika yelementlari va ritmik gimnastika qoidalariga rioya qiladi; -fazoviy harakatlar va uning bajarilish ketma-ketligiga amal qiladi; -sport turlarining kelib chiqishi va uning rivojlanish tarixini biladi; -sog‘lom turmush tarzini keng jamoatchilik o‘rtasida targ‘ib yetishda tayanch va jismoniy tarbiya faniga oid kompetensiyalarni shakllantirish nuqtai nazaridan bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.
Bilimlar	-talabalarda shaxsini har tomonlama rivojlantirishda jismoniy tarbiyaning roli haqida zamonaviy qarashlar va ishonch shakllantirish; -o‘zini jismoniy takomillashtirishga ehtiyojni tarbiyalash va sog‘lom turmush tarzi motivasiyalarini rivojlantirish; -asosiy jismoniy sifatlarini va psixomotor qobiliyatlarini

	<p>rivojlantirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> -kasbiy (professional) kasalliklarning oldini olish uchun jismoniy tarbiya vositalaridan foydalanishga o'rgatish; -inson shaxsining har tomonlama rivojlantirish uchun talabalarini jismoniy tarbiya va sport faoliyatiga jalb yetish; -talabalarning bilimlari, malaka va ko'nikmalariga qo'yiladigan talablar: -qo'yish jadvalida ko'rsatilgan kunlar va soatlarda muntazam ravishda jismoniy tarbiya bo'yicha mashg'ulotlarda qatnashish; -o'zining jismoniy tayyorgarligini oshirib borish; -nazorat mashqlari va normativlarini bajarish, ko'rsatilgan muddatlarda jismoniy tarbiya bo'yicha reyting-nazoratini topshirish; -o'qish, dam olish va ovqatlanish ratsional rejimiga amal qilish; -doimiy ravishda gigienik va ishlab chiqarish gimnastikasi bilan shug'ullanish, o'qituvchilarining muhim maslahatlaridan foydalanib, mustaqil ravishda jismoniy mashqlar va sport bilan shug'ullanish; -o'quv guruhlarida, kursda, fakultetda, oliy ta'lim muassasalarida va boshqa ommaviy sog'lomlashtirish jismoniy tarbiya va sport tadbirlarida faol ishtirok yetish; -belgilangan muddatlarda tibbiy ko'rikdan o'tish, sog'ligi va jismoniy rivojlanish, jismoniy tayyorgarligi holatini o'zi nazorat qilib borish; -o'qish jadvalida kiritilgan jismoniy tarbiya bo'yicha mashg'ulotlarni o'quv vazifalari sifatida yemas, balki faol dam olish va boshqa fanlar bo'yicha og'ir aqliy ishlardan so'ng kuchlarini tiklash va bolajak mashg'ulotlariga tayyorgarlik vositasi sifatini qabul qilish (tushunish) xususiyatlariga ega bo'ladilar.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - talabalarda odamning jismoniy kamoloti, bunga muayyan iqlim va boshqa sharoitlarda yerishish haqidagi maxsus bilimlar tizimini hosil qilish, talabalarda gigiyenik malakalarni shakllantirish, ularni gavdani to'g'ri tutishga, jismoniy madaniyat va sport bilan muntazam shug'ullanishga odatlantirish; - harakatning asosiy jismoniy sifatleri (tezkorlik, kuch-quvvat, chidamlilik, chaqqonlik, epchillik) ni har tomonlama rivojlantirish; - maqsadga intilish, mustaqillik va ijodiy qobiliyat, mardlik, sabot va intizom, mas'uliyat, vatanparvarlik, jamoaviylik, do'stlik hamda o'rtoqlikni chuqur his yeta bilish; mehnatga va jamiyat mulkiga ongli munosabatda bo'lish, madaniy xulq-atvor malakalarini tarbiyalash; -talabalarning "Alpomish" va "Barchinoy" test talablarini bajarish uchun jismoniy tayyorgarligini oshirish; -talabalarda jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari bilan muntazam shug'ullanish yehtiyojini shakllantirish. - sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish; - milliy o'yinlar, sport musobaqalari va ularning turlarini talabalarning jismoniy tarbiya tizimiga joriy yetishda

	<p>muvoqilashirilgan jismoniy tarbiyani rivojlantirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'quv-mashg'ulot jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiya va uslublarni joriy yetish; - sport zahiralarni tayyorlash shahobchalarini kengaytirish; - talabalarning O'zbekiston Davlat Sport qo'mitasiga qarashli Olimpiya Shon-shuhrati muzeyi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish, jismoniy mukammallikka bo'lgan ongli yehtiyojini shakllantirish; - jismoniy tarbiya mashg'ulotlari orqali kasallikning oldini olish, sog'lig'ni mustahkamlash, mashqlar bajarganda o'z-o'zini nazoratga o'rgatish; - talabalarni sport turlari bilan faol shug'ullanishga jalb qilish, jismoniy tarbiyaning mohiyatini va talabaning har tomonlama barkamol shaxs bo'lib etishiga ko'maklashish, qo'lga kiritilgan yutuqlarni targ'ib qilish. -Sport o'yinlari, jihoz va anjomlarning nomlari, tuzilishi va o'lchamlari haqida ma'lumotlarni biladi; -sport o'yinlariga oid jihoz va anjomlar, basketbol shchiti, halqa, to'p, futbol darvozasi, to'r, to'p, bayroqlar, voleybol ustuni, hakamlar o'tirish uchun maxsus joy, to'ldirma to'p, turli to'siqlardan foydalanishda xavfsizlik qoidalariga amal qila oladi; -kurashda xavfsizlik texnikasiga rioya qila oladi; -mashg'ulotlar vaqtida shikastlanganda birinchi tibbiy yordam ko'nikmalarini egallaydilar.
O'quv rejasga muvofik o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Anatomiya Fiziologiya Patalogiya Tibbiy biologiya . Umumiy genetika
O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baxolash tartibi	Joriybaxolashtartibigaasoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliytopshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustakil ta’lim
1	Gimnastika	<p>O‘zbekistonda gimnastikaning rivojlanish tarixi. Gimnastika mashqlarini tana rivojlanishdagi o‘rni. Gimnastik mashqlarni amalga oshirishda jarohatlanish va jarohatlanishning oldini olish chora tadbirlari. Saflanish va qayta saflanish mashqlari. Bir, ikki, uch, to‘rt qatorga saflanishni takrorlash. Safda va alohida-alohida yurish jarayonida “Chap-Ga”, “O‘ng- Ga”, Orqa- Ga” buyruqlarga binoan burilish harbiy xizmat Nizomida qo‘llaniladigan mashqlarini bajarishni takomillashtirish. Umumiy rivojlantiruvchi mashqlar. Gantellar, to‘ldirmato‘p, gimnastik tayoqchalar juft- juft bo‘lib mashq bajarish; bir-biriga qarama-qarshi turib, bir-biriga orqa turib har xil harakat mashqlarini bajarish, juft holda har tomonga yurish va yugurish, biroyoqda “ to‘pponcha” usulida o‘tirib turish. Osilish va tayanishlar. Yigitlar: baland turnikda qo‘llarga osilib oldinga va orqasiga siltanishlar, kuch bilan tortilib, to‘ntarilib qo‘llarga tayanib turish. Oldinga siltanib chiqib o‘ng (chap) oyoqni oldinga o‘tkazish. Orqaga to‘ntarilib siltanishlar bilan orqaga tushish. Qizlar: baland-past bruslarda qo‘llar bilan xodada osilgan holatda siltanish, osilibo‘tirish, ko‘tarilib baland xodada tik osilish, qo‘l ustidan oshirib chalkashtirib ushlab, chap tomonga 90 gradus burilish va chap oyoq sonigao‘tirish, o‘ng qo‘l yonida chap qo‘l bilan orqadan (xodani) past tomonidan ushlab o‘ngga burilib orqada aylanib sakrab tushish. Tirmashib chiqish: Yigitlarikki, qizlar uchurinishda arqonga tirmashib chiqish. Akrobatika: Yigitlar chalqanchayotgan holatda g‘ujanak bo‘lib o‘tirishga o‘tish. Oldinga va orqaga g‘ujanak bo‘lib umboloq oshish. Sherigi yordamida qo‘lda tik turib va shu holatda sherigi yordamida oldinga umboloq osishni takrorlash, boshda va qo‘llarda uchburchak hosil qilib tik turish. Oldinga va orqaga umboloq osishlarni murakkablashtirilgan usullarda bajarish. Qizlar: “Ko‘prik” hosil qilish, ko‘prik holatida burilib bir tizzaga tayanib turib qolish, oldinga va orqaga umbol</p>	4	4 A	2

		<p>oqoshish. Orqaga umboloq oshib oyoqlarni yarim holatidan turish. Tayanib sakrash. Yigitlar balanddan 115 sm bo'lgan yeni bilan qo'yilgan "Yeshak" va balandligi 115 sm uzunasiga qo'yilgan "Ot" ustida noyoqlarni kerib sakrab o'tish. Qizlar: balandligi 110 sm bo'lganeni bilan qo'yilgan "Ot" ustidan yuguribkelib, tayanib yon tomon bilan sakrash. O'zlashtirish mezonlari. Osilishvatayanish: Yigitlar: baland turnikda kuch bilan tortilib, to'ntarilib qo'llarga tayanishni bilish. Qizlar: Past-baland brusslarda mashqlar majmuasini to'liq bajara olishga yerishish. Yakka cho'pustida muvozanat saqlash. Qizlar: Yakka cho'pustida muvozanat saqlab yurishlar, biroyoqda o'tirganholda 180 gradus burilishlarni bajarish. Sakrab burilish, o'tirib qo'llarda tayanib oyoqlarni kerib o'tirish va tik turish. Qo'llarda tayani boyoqlarni orqaga siltab sakrab tushish. O'zlashtirish mezonlari</p> <p>Akrobatika: Yigitlar: Sherigi yordamida qo'llarda tik turib va shu holatdan sherigi yordamida oldinga umboloq osha bilish. Qizlar: Yotgan holda mustaqil "ko'prik" yasash. Tayanib sakrash: Yigitlar uzunasiga qo'yilgan "ot" da, qizlar "yeshak"dan oyoqlarni kerib sakray olish. Tirmashib chiqish: Yigitlarikki, qizlar uchurinishda arqonga tirmashibchiqa olish.</p>			
2	Yengil atletika	<p>O'zbekiston yengil atletikaning rivojlanish tarixi. Yengil atletikaning o'quvchilarda harakat sifatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati to'g'risida tushuncha berish. Kuch, tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik, yegiluvchanlik sifatlarini tarbiyalash. Yurish va yugurishlar. Yugur ish mashqlari. Tizzalarni oldinga baland ko'tarib, oyoqlarni orqaga siltab, sakrab-sakrab yugurishlar. Past startdan chiqish va start tezligi 2.20 - 2.30 m.ga tezkor yugurishlar. 60 m. yoki 100 m.ga yugurish. Takroriy yugurishlar: 5-6 marta 60-100 m.ga. Tezlikni o'zgartirib yugurishlar. Baland startdan 3-4 mart 500 va 800 m.ga yugurish. Yestafetali yugurish, 2-3 km.ga kross yugurish. Sakrashlar. Yugurib kelib balandlikka "Qaychisimon" - "Xatlabo'tish" usulida sakrash. Yugurib kelib uzunlikka "Oyoqlarni bukib" sakrash mahoratini takomillashtirish. Uloqtirish. Yigitlar 700 gr.li, qizlar 500 gr. li granataniul oqtirish. Yigitlar: 5 kg. liyadroni, qizlar 4 kg. Liyadroniul oqtirish. Yugurish startida turishi, startdan chiqishi, tezlanishi va masofa bo'ylab yugurish qoidalariga rioya qilgan holda mashqni mustaqil bajarishga yerishish.</p>	4	4 A	2

		Granataniuloqtirish, yadroni uloqtirish ko'nikma malakalarini hosil qildirish.			
3	Sport o'yinlari (basketbol, voleybol, futbol, qo'l to'pi, badminton)	<p>O'zbekistonda basketbol, voleybol, futbol, qo'l to'pi, badmintonning rivojlanish tarixi.</p> <p>Basketbol: Basketbolchining maydondagi harakatlari: yurish, yugurish, yo'nalishni o'zgartirib yurish va yugurish; maydonda joy tanlash, to'xtashlar va burilishlar, sakrashlar. To'pni bir yoki ikki qo'llab ilish. Yuqorilab ketayotgan to'pni ilish. Pastlab ketayotgan to'pni ilish, maydondan sapchigan to'pni ilish. To'pni ikki qo'llab ko'krakdan uzatish yelkadan bir qo'llab pastdan uzatish usullarini o'rgatish. To'pni yerga urib olib yurish. To'pni bir qo'l bilan ketma-ket yerga urib olib yurish texnikasini mustahkamlash. To'pni yo'nalish balandligini o'zgartirib yerga urib olib yurishni o'rgatish. Joyida turgan holda yelkadan bir qo'llab to'pni savatga tashlashni mustahkamlash. Harakat jarayonida to'pni bir qo'llab savatga tashlashni o'rgatish. Jarima to'plarni tashlash. Zona bo'ylab turli himoya guruhlarini o'rgatish. Ikki tomonlama o'quv o'yini.</p> <p>Voleybol: Voleybol o'yinining jismoniy tayyorgarlikni takomillashtirishdagi ahamiyati. Voleybol o'yinining musobaqa qoidalari. Voleybol maydonida o'yinchilarning harakatlari: oldinga, orqaga uzatish. To'pni ikki qo'llab ko'p marta bosh ustida yuqoriga uzatib o'ynash. To'pni pastdan to'g'ri o'yinga kiritish va kiritilgan to'pni qabul qilib ikkinchi, uchinchi zonaga to'g'ri uzatib berish. To'pni yon tomondan o'yinga kiritish. To'pni ikki qo'llab pastdan qabul qilish. To'rdan qaytgan to'pni qabul qilish usulini o'rgatish. To'pni pastdan bir va ikki qo'llab uzatish. Hujum zarbi berish va to'siq qo'yish bilan tanishish. Ikki tomonlama o'quv-mashg'ulot o'yini. Taym-brek" usulida hisobni sanashni o'rgatish.</p> <p>Qo'l to'pi: Qo'l to'pi bilan shug'ullanuvchilar uchun xavfsizlik qoidalari. Qo'l to'pi o'yinchisining harakatlari: yurish, yo'nalishni o'zgartirib yugurish, maydonda joyni tanlash, sakrash. To'pni ikki qo'llab ko'krakda ilish, har xil balandlikda uchib o'tayotgan to'plarni ilish. To'pni yelka balandligida tirsakni bukib uzatish. To'pni yondan, pastdan uzatish. To'pni yerga urib olib yurish, juft bo'lib harakat jarayonida to'pni uzatib olib yurish. To'pni tayanch holatda</p>	6	6 A	4

		<p>darvozaga tashlashni o'rgatish. Zona himoyalari bilan 6*0,5*1 sistemalarini o'rgatish. O'quv mashg'ulot o'yini.</p> <p>Futbol (minifutbol): Musobaqa qoidalari. O'quvchilarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda futbolning ahamiyati. Futbolchining maydon bo'ylab harakatlari. Yurish yo'nalishini o'zgartirib yurish va yugurish, maydonda joyni tanlash. Dumalab kelayotgan va tushib kelayotgan to'plarni oyoqning panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan to'xtatishni o'rgatish. To'pni oyoqni panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan tepib olib yurish. Dumalab kelayotgan to'pni oyoqning panja qismining ichki, tashqi va yuqori tomonlari bilan tepishini o'rgatish. Dumalab kelayotgan to'pni darvozabon tomonidan ilib olish. Har xil balandlikda uchib kelayotgan to'plarni musht bilan urib yuborish. To'pni yon tomonidan ikki qo'llab bosh ustidan o'yinga kiritish. To'pni uzatish, chalg'itish usullarini o'rgatish. Guruhli taktik o'yin bilan tanishtirish. O'quv mashg'ulot o'yini.</p> <p>Badminton: Badminton o'yinida havfsizlik qoidalari, o'tkazish joyi va jihozlarga qo'yilgan gigienik talablar. Badminton o'yini orqali jismoniy sifatlarni tarbiyalash. Badminton o'yini qoidasi va atamalari. Badmintonchining maydondagi turish holati va harakatlari, raketka bilan ishlash va raketka, bilan ishlash usullari. Badminton o'yinida ko'nikma va malakalarni shakllantirish, maydonda turish holati, harakatlanish usullari, yurush, yugurish, sakrash, zarba berish. Badmintonchining raketka va volan bilan ishlash usullari. Badminton o'yinida qo'llaniladigan atama va tushunchalarni hamda badminton o'yin qoidasini o'rganish. Badminton o'yinida maxsus mashqlarni o'rgatish. Yakka va juftlik o'yinlarida volanni o'yinga kiritish va uzatish usullari.</p>			
4	<p>O'zbek kurashi (o'smirlar uchun) Raqs elementlari va ritmik gimnastika (qizlar uchun)</p>	<p>O'zbek kurashi (belbog'li va xalqaro milliy kurash) O'zbekistonda o'zbek kurashining rivojlanish tarixi. Jarohatni oldini olish chora tadbirlari to'g'risida tushuncha berish. O'quvchilarni barkamolikka yerishishida kurashning ahamiyati. Raqib yaktaning belbog'idan, ikki qo'lidan, yengidan, yoqasidan, qo'llarni tirsagidan ushlagan holda to'shakda siljishlar. Yiqilishdan saqlanish usullarini</p>	4	4 A	2

		<p>o'rgatish. Orqaga yiqila yotganda qo'llarni yonga tizzadan 45-50 sm uzoqlikda tutib to'shakka qarsakchalgandek urib tushishni o'rgatish. Orqadan va oldindan chalish usulini bajarayotganda himoyalaniish va qarshi harakatni bilish. Oyoqlarni yondan va orqadan oyoq bilan qoqish usulini o'rgatish, shu usullarga qarshi harakat ko'nikmasini hosil qilish. O'quv mashg'ulot bellashuvi. Belbog'li kurash. Tikturnan holda belbog'dan ushlay usullarini va to'shakda siljish harakat faoliyatlarini o'rgatish. Siljish, tizzada cho'khalatish, kafturish (kiftlash) usullarini o'rgatish va qarshi hujum qila olish. Qoqib tashlash (qoqma) usulini va qarshi harakat usullarini o'rgatish. Ilib tashlash usulini o'rgatish va qarshi harakatlarni mustahkamlash.</p> <p>Raqs elementlari va ritmik gimnastika</p> <p>—Yalla”, —Andijonpolkasi” dagi oyoq va qo'Uammg harakatlarini o'rganish. “ Chittigul”, “Aspbo'laman” o'yinlari. —Voxay bola”, — Shuginami-yo” o'yinlarni harakat faoliyatlarini o'rganish.</p>			
5	Suzish	<p>Respublikamizda suzishturini rivojlanish tarixi. Suzishning o'quvchilar tanasini rivojlanishda va nafas olish a'zolari faoliyatini yaxshilashdagi ahamiyati.</p> <p>Quruqlikda qo'l va oyoq harakatlarini o'rgatish. Krolusulidas uzishda suv yuzasida sirpanishni o'rgatish. Yog'ochni oyoqlari bilan qisib olgan holda qo'l harakatini o'rgatish. Suzishda to'g'ri nafas olish. Suzishda burilishni o'rgatish. Chalqancha yotib suzish. Cho'kayotgankishiga birinchi yordam ko'rsatish. Krol usulida suzishda yog'och taxtdan foydalanib va yog'och taxtasiz suza olish, cho'kayotgan kishini qutqarish ko'nikma va malakalarini hosil qilish</p>	4	4 A	2
6	Kross tayyorgarligi	<p>Kross tayyorganligining xususiyatlari va uning organizmga tahsiri. Past-baland joylarda yugurish. Chidamlilikni rivojlantirish. Kross yugurishida to'g'ri nafas olish, kuchni to'g'ri taqsimlash, yugurish texnika va taktikasini o'rgatish. Kross yugurishida to'g'ri nafas olish, kuchni to'g'ri taqsimlash, burilish va masofaga yugurishga yerishish.</p>	4	4 A	2

7	Harakatlimilli yoʻyinlar va estafetalar.	Milliy harakatli oʻyinlar: “Qubba”, “Otibqochar”, “Olibqochar”, “Otishma”, “Qirqtosh”, “Qisqakelar”, “Chavondoʻz”, “Boʻron”, “Eshakmindi”, “Tepki”, “Toʻpuchun kurash”, “Tepa kurash”, “Kuchli va chaqqonlar”, “Futbolchilar estafetasi”, “Qoʻltoʻpi estafetasi”, “Beysbol”, “Basketbol yestafetasi”, “Ommaviy toʻp”, “Olimpiya globusi”, “Mashqni eslabqol”, “Matematik estafeta”, “Sehrlilikataklar”, “Kim bir oyoq bilan sakraydi”, “Argʻumchoq bilan juft boʻlib sakrash”. Oʻqituvchi harakat oʻyinlarini tanlashda ularning kasblar igamosligini eʼtiborga olish kerak.	4	4 A	2
8	Amaliy kasbiy jismoniy tayyorgarlik	<p>Kasbga quyiladigan talablar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yelka, gavda muskullarini, gavda va oyoq boʻgʻinlarini rivojlantirish; -tik vaziyatda muvozanat saqlashni takomillashtirish; oyoqlar chidamliligini, statik va umumiy chidamliligini rivojlantirish, qoʻl harakatlarini aniq muvofiqlashtirish. <p>AKJT vositalari:</p> <ul style="list-style-type: none"> -har xil turdagi yurishlar, chap va oʻng oyoqlarda sakrashlar, ogʻirlik koʻtarish va buyumlar bilan mashqlar; gimnastika tayoqchasi, gardish, toʻldirma toʻplar va gantellar bilan mashqlar; -umboloq oshishlar, boshda tik turish va arqonga har xil tirmashib chiqishlar; toʻpni ushlab olish, uzatish va moʻljalga aniq uloqtirishlar; -yuqori va qiya balandliklardan yugurib tushishlar va boshqalar. Yengil atletika(sportcha yurish, oʻrta masofaga yugurish), gimnastika, basketbol, qoʻl toʻpi, tennis, stol tennisi kabi sport turlari bilan shugʻullanish tavsiya yetiladi. 	2	2 A	2
9	Tanlab olingan sport turlari	<p>Oʻzbekiston Respublikasi Oliy va oʻrta maxsus taʼlim vazirligi hamda Madaniyat va sport ishlari vazirligining qoʻshma qarorlari asosida tayanch taʼlim muassasasining belgilangan sport turi boʻyicha mashgʻulotlar tashkil etilishi tavsiya etiladi.</p> <p>Katta tennis</p> <p>Respublikamizda katta tennis sport turini rivojlanish tarixi. Katta tennisning oʻquvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Katta tennis sport turi qoidalarini oʻrgatish. Katta tennis sport turi qoidalarini bilish. Raketka bilan toʻpga toʻgʻri zarba berish. Toʻpni oʻyinga kirita olish</p> <p>Stol tennisi.</p> <p>Respublikamizda stol tennis sport turini rivojlanish tarixi. Stol tennisning oʻquvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Stol tennis sport turi qoidalarini</p>	4	4	

	<p>o'rgatish.Stol tennis sport turiqoidalarini bilish. Raketka bilan to'pga to'g'ri zarba berish. To'pni o'yinga kirita olish</p> <p>Erkin kurash. Respublikamizda yerkin kurash sport turini rivojlanish tarixi. Yerkin kurashning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati.Yerkin kurash sport turi qoidalarini o'rgatish.</p> <p>Yunon-rum kurashi. Yunon -rum kurash sport turini rivojlanish tarixi. Yunon -rum kurashning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Yunon-rum kurash sport turi qoidalarini o'rgatish. Yunon-rumkurash sport turi qoidalarini bilish. Chidamlilik va yegiluvchanlikni mustaxkamlash. Yunon -rum kurashning oddiy usullarini bilish</p> <p>Dzyudo. Dzyudo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Dzyudo kurashning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Dzyudo kurash sport turi qoidalarini o'rgatish.Dzyudo kurash sport turi qoidalarini bilish. Chidamlilik va yegiluvchanlikni mustaxkamlash. Dzyudo kurashning oddiy usullarini bilish.</p> <p>Taekvondo. Taekvondo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Taekvondo kurashning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Taekvondo kurash sport turi qoidalarini o'rgatish.Taekvondo kurash sport turi qoidalarini bilish. Chidamlilik va yegiluvchanlikni mustaxkamlash. Taekvondo kurashning oddiy usullarini bilish.</p> <p>Badiiy gimnastika. Respublikamizda badiiy gimnastika sport turini rivojlanish tarixi. Badiiy gimnastikaning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini o'rgatish. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini bilish. Chaqqonlik, yepchilik, chidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Badiiy gimnastikaning oddiy usullarini bilish</p> <p>Sport gimnastikasi. Respublikamizda sport gimnastika sport turinirivojlanishtarixi. Sport gimnastikaning o'quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati.Sport gimnastika sport turi qoidalarini o'rgatish. Sport gimnastika sport turi qoidalarini bilish. Chaqqonlik, yepchilik, chidamlilik va yegiluvchanlikni</p>			
--	--	--	--	--

	<p>mustaxkamlash. Sport gimnastikaning oddiy usullarini bilish</p> <p>Og‘ir atletika. Respublikamizda Og‘ir atletika sport turini rivojlanish tarixi. Og‘ir atletikaning o‘quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Og‘ir atletika sport turi qoidalarini o‘rgatish. Og‘ir atletika sport turi qoidalarini bilish. Chidamlilik va kuchlilikni mustaxkamlash. Og‘ir atletikaning toshko‘tarish usullarini bilish</p> <p>Boks Respublikamizda Boks sport turini rivojlanish tarixi. Og‘ir atletikaning o‘quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Boks sport turi qoidalarini o‘rgatish.</p> <p>Velosport Velosportning o‘quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Velosport sport turi qoidalarini o‘rgatish.</p> <p>Karate. Karatening o‘quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Ko‘nikma va malakalar. Karate sport turi qoidalarini o‘rgatish.</p> <p>Shaxmat/shashka. Shaxmat/shashkaning o‘quvchilar aqliy rivojlanishdagi ahamiyati. Shaxmat/shashka sport turi qoidalarini o‘rgatish.</p> <p>Sport raqsi. Sport raqsi sport turini rivojlanish tarixi. Sport raqsining o‘quvchilar jismoniy rivojlanishdagi ahamiyati. Sport raqsi yelementlarini o‘rgatish. Sport raqsi sport turi qoidalarini bilish. Yurish, yugurish, sakrash mashqlarini o‘rgatish. Sport raqsining oddiy usullarini bilish</p>				
Jami:			36	36	18

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘kuv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Usmonxo‘jaev T., vaboshqalar. Jismoniytarbiyanazariyasi - T.:”O‘qituvchi”, 2004.
2. Usmonxo‘jaev T. Jismoniytarbiyava sport mashg‘ulotlari. - T.:”O‘qituvchi”, 2005.
3. Usmonxo‘jaev T. Jismoniytarbiya - T.:”O‘qituvchi”, 2007, 2009, 2010, 2011, 2012.
4. Normurodov A.N Yengil atletika 2005
5. Nigmanov B Sport o‘yinlari 2005
6. Normirodov A.N. Morgunova I. MilliyvaHarakatlio‘yinlar 2005

Qo‘shimcha adabiyotlar:

Internet manbalari:

1. www.ziynet.uz.
2. www.edu.uz.
3. www.google.uz.
4. www.gov.uz.